
HDI
HW 2AJO 5

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

VYF- EN- TWINTIGSTE DEEL.

VADERLANDSCHE
HISTORIE,

VERVATTENDE DE

GESCHIEDENISSEN

DER

VEREENIGDE NEDERLANDEN,

ZINTS DEN AANVANG DER NOORD-AMERICAANSCHE ONLUSTEN, EN DEN DAAR UIT GEVOLGDEN OORLOG TUSSCHEN ENGELAND EN DEEZEN STAAT, TOT DEN TEGENWOORDIGEN TYD.

Uit de geloofwaardigste Schryvers, en egte Gedenkstukken, zamengesteld.

Met Plaaten.

TEN VERVOLGE VAN WAGENAARS VADERLANDSCHE HISTORIE.

VYF- EN- TWINTIGSTE DEEL.

TE AMSTERDAM, BY
JOHANNES ALLART.
MDCCC.

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

EEN EN ZEVENTIGSTE BOEK.

INHOUD.

Welke stoffe dit Boek zal uitmaaken. Uitzigten in de Uitschryving van den Dank en Bededag. Gesteldheid des Konings van Frankryk en diens oogmerken. Hoe de Oorlogsverklaaring tegen den Keizer zich toedroeg. De Koning stelt den Oorlog voor. Besluit tot den Oorlog. Gronden, waar op die Oorlogsverklaaring tegen het Hof van Weenen gebouwd was. Verklaaring der Nationaale Vergadering aan alle Volken van Europa. Hoe welkom deeze Oorlogsverklaaring het Fransche Volk was. Verbaasdheid der Buitenlandsche Afgezanten te Parys over deeze Oorlogsverklaaring. Oorlogsverklaaring des Keizers. Aanmerking op deeze Oorlogsverklaaringen. Verbintenis des Konings van Pruissen met den Keizer. Oorlogsverklaaring des Konings van Pruissen aan Frankryk. Zamenkomst des Keizers en des Konings van Pruissen te Mentz. De uitgeweeken Prinsen by die Onderhandelingen niet toegelaaten. Beraamd plan hoe Frankryk LXXI. BOEK.

LXXI. BOEK. *aan te vallen. De Fransche Afgezant* DE VILLARS *Mentz ontzegd. De Keurvorst van Mentz neigt tot de zyde van Oostenryk. De Paus 'er in betrokken, als mede de Keizerin van Rusland. Andere Mogenheden mede tegen Frankryk. Welke Mogenheden zich onzydig hielden Groot-Brittanjes gedrag in den aanvange. Voorstel des Franschen Afgezants aan den Koning van Engeland. Antwoord des Konings. Reden van het lang verwyl deezes Antwoords. Zending van* JENKINSON *na Coblentz. Aanzoek van Pruissen by onzen Staat om in de maatregelen van het Weener Hof te treeden. Dit vondt geen oogenbliklyken ingang. Een nieuw Fransch Afgezant hier te Lande erkend. Bezwaar door hem ingebragt over het aanhouden van Geweeren. Toedragt deezer zaake. Wat ons van den Franschen Kryg te melden staat. Magt tegen Frankryk op de been. Verklaaring des Hertogs* VAN BRUNSWYK, *by den aanvang des Krygs. Nadere verklaaring tegen het wegvoeren des Konings. Manifest tegen de Fransche Omwenteling. Verklaaring van 's Konings Broeder en der Prinsen van den Bloede. Op welke gronden van vertrouwen die Verklaaring steunde. Verdenkingen wegens den Koning en anderen in Frankryk. Deeze klimmen langs hoe hooger Voorslag om den Koning vervallen te verklaaren, en in verzekering te neemen. Een Dictatorschap van drie Persoonen voorgeslaagen. 't Zelve verworpen, als mede de Voorslag, om den Koning geduurende den Oorlog, het geheele Bewind in handen te geeven. Het misnoegen*

groeit

groeit aan. Wat ter Nationaale Vergadering voorviel by het Verslag op het Manifest des Hertogs VAN BRUNSWYK. ISNARTS *Vertoog tegen den Koning. De Wyken der Stad Parys eischen 's Konings Ontthrooning. Die Voorslag ter Nationaale Vergadering afgekeurd. Zorglyke toestand des Konings. Schrikbaarende gerugten te Parys. Het voorgevallene in de Tuilleries. De Koning gaat met zyn Gezin na de Nationaale Vergadering.* LODEWYK DE XVI. *buiten Bewind gesteld. Commissarirsen na het Leger gezonden. Welk eene verandering dit ten Spaanschen Hove baarde. De Engelsche Gezant te Parys neemt zyn afscheid. Hoe beantwoord. Der Staaten Afgezant verlaat Parys. Voorbygaande flikkering van Vrede. De Koning van Frankryk vervallen verklaard.* LA FAYETTE'S *aanspraak aan het Leger en vlugt. Leevensuiteinde van* D'AVERHOULT. DUMOURIER *volgt* LA FAYETTE *op. Ontwaakte heldenmoed. De Legers, tegen Frankryk opgetrokken, moeten terug wyken. Verslag van* DUMOURIER *wegens zyne Krygsverrigtingen. Diens voorstel om de Duitsche Legermagten uit Belgie te verdryven. Krygsbedryven vnn* CUSTINE. DUMOURIER *vangt zyn plan om Belgie te vermeesteren aan. Krygsverrigtingen daar toe strekkende. Bergen in Henegouwen vermeesterd. Gesteldheid van Brabant ten deezen tyde. Vlugt uit Brussel.* DUMOURIER *in Brussel. Mechelen en Leuven bemagtigd. Vlaanderen vermeesterd. Antwerpen in Fransche handen, als mede Naamen en Luik. Tegenzin tegen de Franschen*

A 2 in

LXXI. BOEK.

in Brabant openbaart zich. Verklaaring der Nationaale Vergadering wegens het Regeeringsbestuur der onderworpen Volken. Welk een opzien hetzelve baarde. Voordragt deswegen by de Nationaale Vergadering DUMOURIER'S *Voorstel dit stuk betreffende. In Vlaanderen schikt het zich meer naar de Fransche Grondbeginzelen. Hoop des Keizers uit deeze misnoegdheden geschept. Het lot der uitgeweekene Bataaven. Voorstel des Konings van Frankryk om een Legioen Bataaven op te richten. Verschillende gevoelens over dit voorstel. Oprigting van het Legioen Etrangere. Aanspraak van eenige uitgeweekene Bataaven te Duinkerken aan de Fransche Commissarissen. Antwoord daar op. Verklaaring van het Revolutionair Committé der Bataaven. Hoe verschillend dit stuk hier te Lande beoordeeld. Gestremde Briefwisfel uit Frankryk hersteld. Verzoek des Oostenrykschen Gezants by onzen Staat, om geene Schuilplaats te geeven aan Persoonen, die zich tegen den Koning van Frankryk vergreepen. Besluit van hun Hoog Mogenden hier op. De Engelsche Afgezant geeft te verstaan, wat ten zynen Hove des besllooten was. Afkondiging der Staaten van Zeeland deswegen. Afkondiging der Staaten van Holland, Utrecht en Zeeland, ten opzigte van de Vreemdelingen. Veelheid der doortrekkende Vreemdelingen in de Generaliteits Landen. Engeland verzekert de Staaten van zyne trouwe. Hoe door hun Hoog Mogenden beantwoord. Voorstel tot vermeerdering van de Landmagt, en om een gedeelte na de Grenzen te doen trekken. Be-*

vel

vel in Fraukryk aanleidelyk tot het openen der Schelde. Voorſtel der Franſchen om de Schelde op te vaaren. Bedryf der Staaten van Zeeland in dit geval. Beſluit van hun Hoog Mogenden. Het voorgevallene deswegen. Boodſchap van 's Keizers Afgezant hier over. Hoe beantwoord door hun Hoog Mogenden. Wat Engeland wegens dit bedryf zegt. Betuiging aldaar van de Franſche zyde gedaan. Antwoord van GRENVILLE. *Voorbereidzels tot den Oorlog in Engeland. De Schelde door de Franſchen opgevaaren. Hulp door Engeland beloofd. Afgebrooke Onderhandelingen. Een doortocht door Maaſtricht verzogt geſchied niet. Oogmerk van* DUMOURIER, *om Maaſtricht en Venlo in bezit te neemen, gaat niet door. Schynbaarheden van eenen Oorlog te Lande. Hoe men der Staaten Bodem ontzag. Alles duidt eenen Oorlog van Frankryk tegen Engeland en onzen Staat aan. Geſteldheid in Engeland ten aanziene der Franſche Omwenteling. Drukke Staatsonderhandelingen tusſchen deeze Gewesten en Engeland. Doop des Kinds van de Erfprinſesſe en Pillegifte. Krygsposten aan Prins* FREDRIK VAN ORANJE *opgedraagen.* CESAR BRANCADORO *bedient het Vormzel in Holland en Utrecht. Voordeelen in Holland aan de Leeraaren der Heerſchende Kerk geſchonken. Het ſtuk der Quotas krygt zyn beſlag. Beſluit deswegen Byzonderheden wegens het by de nieuwe Inrigting bezwaarde Holland. Bepaalingen ten opzigte van den Griffier* FAGEL *gemaakt als mede omtrent den Commis* LELYVELD. *Vertoog gedaan by het overleeveren van den gewoonen Staat van Oorlog.*

LXXI. BOEK.

LXXI. BOEK. —— 1792. Welke stoffe dit Boek zal uitmaaken.

Komt ooit een Schryver der Geschiedenisse eens bepaalden Gewests in bekooringe om dezelve te doorvlegten met gelyktydige Gebeurtenissen in andere Landen, deels op geen grooten afstand gelegen, en die 'er eerlang zo daadlyken invloed op kreegen, het zou ons geval weezen, daar wy eenen aanvang maaken met de beschryving der lotgevallen deezer Landen, in den Jaare MDCCXCII. Een Jaar, in veele opzigten, voor de Geschiedenis van *Europa* zeer opmerklyk, en waar van de gevolgen, terwyl wy dit schryven, zich nog, op eene ontzettende wyze, doen gevoelen. Een Koning van *Zweeden*, GUSTAVUS de II. vermoord. Een naauw in een nieuwen vorm gegooten Gemeenebest, *Poolen*, met den ondergang gedreigd. In een der magtigste Ryken den Koning onttroond, en 't zelve in een Gemeenebest herschaapen. Dat Gemeenebest door twee groote Magten, en mindere daar mede verbondene, aangevallen en staande gebleeven; terwyl in 't zelve de geduchtste Opstand, met veele verschriklykheden, daar van als onafscheidelyk, woelde, en tooneelen van voorbeeldlyk moedbetoon, doch teffens van de afzigtigste gruwelen opleeverde. terwyl de geest van Vryheidsmin, in *Frankryk* zo sterk zich door gansch *Europa* verspreidde, en, onder verschillende Volken, onderscheidene wyzingen aannam. —— Doch wy zouden, die bekooring inwilligende, verre buiten ons bestek treeden; en dan zelfs nog een zeer gebrekkig verslag geeven van de menig-

nigte gebeurtenisſen, die, in dit Tydsgewrichte, elkander zo onverwyld, en met zulk eene woeling opvolgden als de baaren van eene door ſtorm geſchokte Zee. In het voorbygaan een enkelen wenk daar op te ſlaan zal genoeg zyn; doch een naauwlettender gezigt op dezelve te vestigen, wanneer die buitenlandſche Gebeurtenisſen in een onmiddelyker verband komen met ons Vaderland, zal niemand kunnen wraaken; maar moeten aanmerken als het voldoen aan onzen pligt. Ook zal zulks ons ſtofs genoeg van onderſcheiden aart verſchaffen, en de zaaden aanwyzen, waar uit een oogst van Gebeurtenisſen voortſproot, voor ons Vaderland allerbelangrykst. Met deeze oogmerken vervuld vangen wy de Geſchiedenis des Vaderlands, in 't gemelde Jaarvak, aan. Het gebeurde in *Frankryk*; de verklaarde en aangevange Oorlog met den Keizer en *Pruisſen*, zal, overeenkomſtig dit plan, ons eerst zo verre bezig houden, als noodig is om de volgende gebeurtenisſen onzes Vaderlands uit het rechte oogpunt te beſchouwen.

Uitzigten in de uitſchryving van de Dank- en Bededag deezes Jaars.

Van de ingenomenheid met den ſtaat der Landzaaken, in den aanvange onzes Tydkrings, draagt de Uitſchryvingsbrief van den Dank- en Bededag deezes Jaars blyk by blyk. 's Lands Staaten noemen de opgetelde Voordeelen, „ weezenlyk en onwaardeer„ baar zo groot en gewigtig," dat zy, een zydelingſchen blik op *Frankryk* werpende, betuigen, „ dat het de onbegryplykſte

LXXI. BOEK. 1792. „ dwaasheid is dezelve aan eene enkele „ schaduwe van harssenschimmige en on„ bestaanbaare Volmaaktheid te willen op„ offeren." —— Billyk was de uitgeboezemde vrees; „ dat de Oneenigheden, in „ 's Lands nabuurschap op verre na nog „ niet bygelegd waren, en de zorglykste „ gevolgen naa zich konden sleepen." —— Ook erkenden zy, met waarheid; „ ver„ scheide Aangelegenheden van den Staat „ zyn nog niet op een vasten en duurzaa„ men grond geregeld en gevestigd (*)."

Gesteldheid des Konings van *Frankryk* en diens oogmerken.

LODEWYK DE XVI. hadt de nieuwe Staatsregeling in *Frankryk* aangenomen, ook met veel betoons van hartlyke deelneeming dezelve bezwooren. En de Keizer, en de Koning van *Pruissen*, namen daar in genoegen; doch op eene wyze die te over aanduidde, dat eene weezenlyke goedkeuring van die Regeeringsverandering wel verre was van hun te bezielen (†). LODEWYKS heimlyke en mislukte vlugt, en diens afkeuring van verscheide Besluiten der Nationaale Vergadering, strekten tot genoegzaam voldingende bewyzen, dat het 's Konings aanneemen, en bezweeren, aan daadlyke omhelzing der verklaarde Grondbeginzelen mangelde. Schyn van het tegendeel bleef die Koning bewaaren, wanneer hy met de Nationaale Conventie, den Oorlog aan den Koning van *Hongaryen* en *Bo-*

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 197—202.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXIV. D. bl. 148. en 150.

Bohemen verklaarde. Het mangelde LODEWYK aan de magt om de aangenomene Staatsregeling te veranderen, en het ontbrak even zeer den buitenlandsche Mogenheden, die zo min als de Koning zelve, genoegen in die Regeeringsverandering namen, aan gegrond regt om wegens dezelve *Frankryk* te beoorlogen. In deezen neteligen toestand dagt men het oogmerk om *Frankryk* weder onder 's Konings beheer te brengen, best te zullen bereiken, met de reeds hooggesteege Volksdrift der vuurige *Franschen* nog aan te vuuren, en den Oorlog aan den Keizer te verklaaren. Een plan, hoe vreemd het schynen moge, 't welk geschaapen stondt te zullen gelukken. De Koning van *Frankryk* was het met de buitenlandsche Mogenheden, in dit geval betrokken, volkomen eens. De meeste Generaals, de meeste Krygslieden tot de Linie-benden behoorende, waren Koningsgezind. In zulk een stand van zaaken kon buitenlandsche magt, zich met de binnenlandsche vereenigende, de bedoelde Staatsomwenteling of het herstel des Koninglyken gezags, te wege brengen.

Hoe de Oorlogsverklaaring tegen den Keizer zich toedroeg.

Het Besluit ter Oorlogsverklaaring droeg hoofdzaaklyk zich in deezer voege toe. De Koning verscheen, op den twintigsten van Grasmaand deezes Jaars, ter Nationaale Vergadering. Hy deedt den Minister der Buitenlandsche Zaaken het Verslag voorleezen, hem in zynen Raad met betrekking van 's Ryks toestand, ten opzigte

LXXI. BOEK. — 1791. besluit den Koning, dien zelfden avond, ter bekragtiging aan te bieden. 's Konings antwoord hieldt in, „ Ik zal het Besluit der „ Nationaale Vergadering in rype over„ weeging neemen. Het allergrootst be„ lang des Volks is 'er aan verknogt!" In de Vergadering van den volgenden Dag gaf LODEWYK DE XVI kennis, „ dat het „ Besluit ten Oorlog door den Koning „ bekragtigd was." Een groot gejuich volgde op deeze bekendmaaking.

Gronden waar op die Oorlogsverklaaring gebouwd was. De Oorlogsverklaaring was op de volgende gronden gebouwd, en dusdanig ingerigt. Naardemaal het Hof van *Weenen*, strydig met zyne Verbintenis met *Frankryk*, de uitgeweeken *Franschen*, door het Volk aan hoog Verraad schuldig geoordeeld, niet te min in deszelfs bescherming genomen heeft —— naardemaal dat Hof de meeste Vorsten van *Europa* tot een Verbond tegen *Frankryk* opgeroepen, dit Verbond, kort daar op, werklyk tot stand gebragt, en tevens verklaard heeft nimmer van hetzelve te zullen afgaan — naardemaal dit zelfde Hof, hoe zeer ook het *Fransche* Volk zyn verlangen om den Vrede te bewaaren genoegzaam aan den dag gelegd heeft, egter niets dan Krygstoerustingen maakte; terwyl het den *Duitschen* Vorsten, die zich, over het verlies hunner

la Revolution Francoise, *par* FRANCOIS PAGES Tom. I. p. 456. Ook worden gezegd daar in niet gestemd te hebben de Heeren THEODORE LAMETH, DUMAS, GENTIL, JAUCOURT, HUA en BEQUET. *Hist. Schouwtooneel* 1792. I. D. 2de Stuk bl. 298.

ner Goederen in *Frankryk* beklaagden, en die het *Fransche* Volk behoorelyk wilde schadeloos stellen, zyne hulpe belooft, en dus deszelfs Majesteit gekwetst heeft, door openlyk bekend te maaken, dat de Vorsten van *Europa*, ter verdeediging van hun, die over de nieuwe orde van zaaken in *Frankryk* te onvrede zyn, onderling eene Verbintenis hebben aangegaan, waar door dat zelfde Hof den eersten grond tot eenen Burgeroorlog gelegd heeft —— en eindelyk naardemaal 't zelve de laatste Brieven, van Staatswegen door den Koning van *Frankryk* geschreeven, niet beantwoord en daar door genoegzaam getoond heeft niets dan den Oorlog te begeeren —— zo betuigt, om alle deeze redenen, de Nationaale Vergadering, het geen de Staatsregeling buiten dien duidelyk zegt, nogmaals, dat het *Fransche* Volk geenzins om Landen te veroveren, of ter onderdrukking der Vryheid van eenig Volk, hoe genaamd; maar alleen ter weering van alle onregtvaardige Inbreuken van alle Vorsten den Oorlog voert; dat het daar in Vrienden en Vyanden naauwkeurig weet te onderscheiden, en het voorneemen heeft om niets te verzuimen om de onvermydelyke onheilen, steeds aan den Oorlog verknogt, te verminderen, en deeze alleen te doen nederstorten op het hoofd der eerste veroorzaakeren; eindelyk verklaart de Nationaale Vergadering, dat allen, die ten einde voor de Vryheid te stryden, van den Vyand tot het *Fransche* Volk willen overgaan,

LXXI. BOEK. —— 1792.

LXXI. BOEK. — 1792.

gaan, niet alleen als Vrienden, maar tevens als Medeburgers, zullen ontvangen en aangenomen worden. —— Het *Fransche* Volk verklaart den Koning van *Hongaryen* zyn Vyand, en zegt dien tevens den Oorlog aan!

Verklaaring der Nationaale Vergadering aan de Volken van *Europa*.

Niet genoeg oordeelde de Nationaale Vergadering, in deeze Oorlogsverklaaring, de wyze op welke zy voorhadt den Oorlog te voeren, schoon eenigzins aangeduid, ontdekt te hebben; eene zeer opmerklyke Verklaaring aan alle de Volken van *Europa*, liet dezelve eerlang volgen. Hoofdzaaklyk kwam ze hier op neder. — „ Op den eigensten dag, waar op het *Fransche* Volk, naa het weder erlangen zyner Vryheid, voor de eerste keer, door billyke redenen, zich gedrongen voelt om de Wapenen op te vatten, herhaalt hetzelve nogmaals, 't geen het zich reeds vroeg tot eene Wet stelde, dat het nimmer ter Verovering van vreemde Landen, noch ter Onderdrukking der Vryheid van eenig Volk den Oorlog voeren zal. —— Dan, de gewapende Legers, die men aan de grenzen des *Franschen* Ryks deedt zamentrekken, om dezelve aan te vallen; de schennis van het Regt der Volken; de verlaaging van de Volks Majesteit; de argwaan en vrees, welke men door het verspreiden, van haatlyke gerugten met onvermoeiden yver, allerwegen in *Frankryk* heeft tragten te doen plaats grypen; de ondermyning van allen openlyk Credit, en van den omloop des Gelds; de bekommerdheid

heid der Burgeren naby de Grenzen woonende; de beledigingen den *Franſchen* buiten 's Lands reizende, telkens aangedaan, en eindelyk de doemwaardige poogingen der gevlugte Verraaderen van hun Vaderland, om 't zelve dagelyks meer Vyanden te berokkenen — deeze zyn de redenen, welke tot het verklaaren van den Oorlog niet alleen den ſpoorſlag gegeeven; maar dien zelf onvermydelyk gemaakt hebben.

„ Voor het overige zal het *Franſche* Volk, zelfs in die Landen, waar de voortvlugtige Verraaders van hun Vaderland zich verzameld, en de Beheerſchers derzelven zich deezen genegen getoond hebben, alle Burgers als Vrienden behandelen. Daar dit Volk zynen hoogſten roem daar in ſtelt, dat het de oorſpronglyke Regten van den Mensch voor zich zelven wederom verkreegen hebbe, zal het deeze geenzins ten aanzien van anderen ſchenden. De *Franſche* Krygslieden zullen zich op vreemden grond even billyk als op hun eigen bodem gedraagen; voor de onvermydelyke rampen des Oorlogs zullen zy eene volkomene ſchavergoeding geeven: zodanig dat *Europa* in hun het eerſte voorbeeld zal aanſchouwen van een edelmoedig Volk, 't welk, zelfs te midden van den Kryg, de billykheid in agt neemt, als ook de algemeene Regten van den Mensch beſtendig, alomme, en ten opzigte van allen, even zeer eerbiedigt.

„ Zeer ongaarne heeft dit Volk de Wape-

LXXI. BOEK. —— 1792. penen opgevat, en alleen ter verdeediging zyner Vryheid, terwyl het dezelve op het oogenblik, wanneer het niet meer behoeft te duchten, wederom, vol verrukking, zal nederleggen. Het vreest geenzins den Oorlog, veel meer wenschte het in Vrede te kunnen leeven, daar het, in het billyk vertrouwen op deszelfs magt, onbeschroomd erkent denzelven te behoeven.

„ Geheel het *Fransche* Volk staat onder de wapenen, en geen menschlyk vermogen zal immer gonoegzaame kragten bezitten om hetzelve weder onder het juk te krommen.

„ Te vergeefs is het, dat men, met zulk eene blydschap, spreekt van de Oneenigheden, in *Frankryk* heerschende. Zo dra het gevaar dreigt, zullen de zaamen vereenigde *Franschen* niets dan een bundel pylen vertoonen. En, hoe veele onheilen ook immer de Vyanden der Menschheid over dezelve mogen tragten uit te storten, zullen zy over deeze allen ten laatsten egter zegepraalen: terwyl zy van den vernederden Vyand, noch eenige schadeloosstelling, noch wraake willen neemen. Alle onregtvaardig geweld, alle beledigingen zal dit Volk afweeren; doch, zo dra het verdweenen is, ook alles wederom vergeeten. Het zal den overwonnenen, of met hetzelve bevredigde Vyand, als een Broeder omarmen. —— Zodanig is het voorneemen van alle de *Franken*, zodanig is het doel des Oorlogs, dien zy hier mede aankondigen."

In

In hoe verre de *Franſchen* aan deeze Verklaaring, den Volken van *Europa* gedaan, beantwoord hebben, in hoe verre zy door het beloop der zaaken, en de verandering van Perſoonen, die het Bewind en den Oorlog voerden, daar van afweeken, leert de Geſchiedenis der volgende dagen. Dit gaat zeker, dat, ten deezen ſtonde, het *Franſche* Volk, als door een electrieken ſchok getroffen, te wapen vloog, alles by- en zamenbragt wat tot het voeren van den aangekondigden Oorlog kon ſtrekken; blyken van heldenmoed en opofferingen betoonde, waar van men, in de oude Geſchienisſen een wedergade, maar geen overtreffend voorbeeld, zal vinden. Het genomen beſluit ten Oorloge verwierf niet alleen 's Volks goedkeuring; maar nimmer werd een tyding van Vrede met zo veel blydſchaps ontvangen, als thans het beſluit ten Oorloge. Byzonder geviel het den uitgeweeken *Hollanderen* in *Parys* zich onthoudende, die door den Heer D'AVERHOULT, aan het Wetgeevend Lichaam een Geſchenk van vyf duizend Livres deeden ter hand ſtellen (*).

LXXI. BOEK. — 1792. Hoe welkom deeze Oorlogsverklaaring het *Franſche* Volk was.

Ondertusſchen maakte het Oorlogsbeſluit der *Franſchen* op de buitenlandſche Gezanten te *Parys* zich onthoudende eenen hier van geheel verſchillenden indruk. Verbaasd-

Verbaasdheid der buitenlandſche

(*) Veele deezer moed- en bereidvaardigheidbetooningen treft men by den anderen aan in het *Historisch Schouwtooneel* voor 1792. I. D. II. St. bl 300—306.

LXXI. BOEK. — 1792. baasdheid greep hun aan: naardemaal zy 't zelve noch verwagt, noch voorzien, hadden. Hier by kwam, dat zy, zo uit hoofde van den byzonderen kring hunner Gezelschappen, door het uitwyken hunner vrienden buiten 's Lands, zeer beperkt geworden, als ter oorzaake hunner eigene neigingen, vooroordeelen, en gevoelens, noch de waare denkwyze des *Franschen* Volks, noch den weezenlyken toestand des Ryks, kenden. Voor waarheid geeft men op, dat de Heer VAN BLUMENDORFF, Waarneemer der Zaaken van *Oostenryk* te *Parys*, zyne uiterste bevreemding over deezen stap niet kon verbergen; een stap, welke hem zo onverwagt voorkwam als of hy, noch zyne Vrienden, nooit eenige rekening op de mogelykheid van denzelven gemaakt hadden; dan de geheele toedragt der zaaken wyst genoegzaam uit, dat men die onkunde, die verbaazing, onder de trekken te tellen hebbe, welke by Staatsdienaaren geene vreemde verschynzels zyn.

Afgezanten over deeze Oorlogsverklaaring.

Oorlogsverklaaring des Keizers.

De Koning van *Hongaryen* en *Bohemen* liet gelyktydig met zyne Krooning tot Keizer, op de Oorlogsverklaaring door *Frankryk* gedaan, een antwoord geeven, van 't welke wy het zaaklyke zo min mogten agterlaaten als de opgave der Oorlogsverklaaring van de andere zyde. Hy geeft daar in te verstaan; „ Dat het geen 't Hof van *Weenen* reeds lang voorzien en voorspeld hadt,

(*) Dat is den 5 July 1792.

hadt, naamlyk dat de Party, welke thans in *Frankryk* heerschte, de Natie eerst wilde aanzetten tot Wapeningen, en vervolgens tot een Vredebreuk, nu werklyk geschied was. LXXI. BOEK. —— 1792.

„ Men bediende zich hier van de Gewapende Vergaderingen, welke de Uitgeweeken *Franschen* in *Trier* hielden, als mede van een voorgewend hoogmoedig Antwoord, 't welk Koning LODEWYK van Keizer LEOPOLD zou ontvangen hebben, als voorwendzels waarom men den Oorlog verklaarde, en gebruikte tevens voor reden, waar mede men deezen stap billykte, juist al dat geene, wat het Hof van *Weenen* weleer tot afwending van eenen Oorlog verrigt hadt. —— Men bezigde, in de eerste plaats, de Herbergzaamheid en Gastvryheid den Uitgeweeken *Franschen* betoond, als eene beschuldiging. Doch, zo dit al eens eene belediging mogt weezen, wie hadt dezelve het *Fransche* Volk aangedaan? Alleen eenige *Duitsche* Vorsten, en geenzins de Keizer zelve: naardemaal deeze, ten dien opzigte, eene gemaatigdheid betoond hadt, wegens welke men te vooren van de *Fransche* zyde, hem in de vleijendste bewoordingen dank betuigde (*); doch het geen toen stoffe tot Dankerkentenis gaf, was nu juist de rede der Oorlogsverklaaring.

„ Als

(*) In een Brief van den Heer DELESSART aan den *Franschen* Gezant te *Weenen* den 4 Nov. 1791 was zulks met de daad geschied.

LXXI. BOEK. 1792. „ Als een tweede oorzaak, waarom men den Oorlog wilde aanvangen, gaf men de Verbintenis op, welke de Keizer met verſcheide Vorſten van *Europa* hadt aangegaan, ten einde de Waardigheid der onderſcheidene Kroonen, en de algemeene rust, te handhaaven (*). Daar intusſchen de ganſche grond, die tot deeze Verbintenis aanleiding gegeeven hadt, alleen in de voorbeeldelooze mishandelingen den Koning LODEWYK aangedaan, en diens Gevangenhouding, naa dat hy van *Varennes* te rug gevoerd was, te zoeken en gelegen ware. Zo dra intusſchen deeze laatſte beweegreden opgehouden, of zo dra het ſlegts op eenigerhande wyze geſcheenen hadt, dat de Koning alleen wederom in die Waardigheid en Vryheid herſteld ware, op welke hy een billyke aanſpraak kon maaken, als dan zou men 'er niet verder aan gedagt hebben, om een middel te bezigen, alleen beſtemd om 'er zich, in den uiterſten nood, van te bedienen.

„ Doch ook hadden de overige Vorſten, uit hoofde van hunne eigene veiligheid, niet zonder reden zorg gedraagen, dat het noodlottig ſtelzel der Ongebondenheid en Woede des Volks, 't welk men thans op alle mogelyke wyze poogde te verbreiden, geen verderen voortgang maaken mogt. Het was, derhalven, het belang van elk hunner geweest, te waaken, dat, wanneer één van hun in eenen Oorlog

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XXIV. D. bl. 145 env.

LXXI. BOEK. — 1792.

log ingewikkeld wierd, ook alle de overigen diens zaak, als hunne eigene, mogten aanmerken. — Desgelyks hadt de Keizer, naa dat hem de dreigende Krygstoerustingen der *Franſchen* bekend werden, hun met geen ander oogmerk van deeze aangegaane Verbintenis kennis gegeeven, dan alleen ten einde zy niet mogten twyfelen, dat wanneer één van hun door dezelve gedrongen werd om de wapenen op te vatten, ook alle de overigen zich tevens, met vereenigde kragten, tegen hun verzetten zouden.

„ Daarenboven hadt het *Weener* Hof een nog veel duidelyker blyk van zyne gemaatigdheid, en zugt tot Vrede, gegeeven. Hetzelve hadt niet eenmaal van de eiſchen der *Duitſche* Vorſten, wien hunne Regten, in den *Elſas* en *Lotharingen*, ontrukt waren, het allerminſte gewag gemaakt; ten einde het hier door mogt te verſtaan geeven, dat het geenzins ongenegen was om tot het treffen van eene billyke overeenkomst, welke met de Rykswetten beſtaanbaar was, ook het zyne toe te brengen; hoe zeer de Keizer, egter, als het Opperhoofd des Ryks, zyne pligten, ten deezen opzigte, geenzins uit het ooge zou verlooren hebben.

„ En, wanneer 'er, naa dit alles, nog eenige twyfel, ten aanziene van de geneigdheid des Keizers, overgebleeven ware, als dan moest deeze voorzeker gansch en al verdwynen, zo dra men bedagt, dat hy geen de minſte toebereidzelen gemaakt, of

LXXI. BOEK. —— 1792. flegts één enkel Regiment, ter verfterking zyner Krygsmagt in *Belgie* derwaards afgezonden hadt. —— Eerst toen hadt men het *Oostenryks* Cordon aan de zyde van *Frankryk* vermeerderd; wanneer men uit veelvuldige en onlochenbaare berigten vernam, dat de *Franfchen*, met alle mogelyke hardnekkigheid, den Oorlog begeerden. Zo weinig kon, derhalven, 't geen de *Franfchen* te hunner verfchooning opgegeeven hadden als een billyke reden voor het verklaaren van den Oorlog aangemerkt worden, dat juist het tegendeel daar van ten duidlykften bleek.

„ De gunftige wyze waar op de uitgeweeken Edelen ontvangen waren, hadden zy het *Weener* Hof ten kwaade geduid, en egter hadt de Keizer deezen in zyne eigene Erflanden geen verblyf vergund; maar, boven dien gezorgd, dat hun dit door andere Vorften desgelyks niet wierd toegeftaan. En hoe toch durfden zy het waagen verwyten van dien aart te doen, die, zo veel het hun, op eenigerlei wyze mogelyk geweest was, de Onlusten in *Belgie* niet alleen leevendig gehouden; maar deeze grootendeels eerst aangeftookt hadden? Alle hunne gefchriften en daaden, zedert het begin des Oorlogs in de *Nederlanden*, beweezen op het baarblyklykfte, dat zy alle hunne poogingen in 't werk gefteld hadden, ten einde het *Oostenryks* Krygsvolk, door allerlei beloften, en kunstgreepen van derzelver regtmaatigen Vorst te doen afvallen. Zy alleen hadden

Duitsch-

Duitschland en *Frankryk* met geweld in Oorlog gebragt, daar zy den *Duitschen* Vorsten derzelver Regten, reeds verscheide eeuwen agtereen bezeten, en die by den *Westphaalschen* Vrede aan hun op de uitdruklykste wyze bekragtigd waren, eigendunklyk ontrukten. LXXI. BOEK. 1792.

„ Het geen zy intusschen, als eene verontschuldiging, in dit geval, voordroegen, dat naamlyk, dit Vredes-verdrag met hunne Inrigtingen, welke zy eerst lang daar naa eigendunkelyk gemaakt hadden, geenzins bestaanbaar was, en zy in geenen deele hier door zouden verbonden zyn, was eene uitvlugt van dien aart, dat, wilde men die laaten gelden, alle trouw en zekerheid der geheiligste verbintenissen op eenmaal verlooren ging.

„ Niet minder strydig met het algemeen erkende Regt der Volken was ook het Besluit der Nationaale Vergadering, waar door deeze zich tessens als Regter en Party vertoonde; dewyl zy zich aanmaatigde om zelfs de onschuldigste maatregelen van het *Weener* Hof, waar door hetzelve voor de veiligheid van die Gewesten, die zo verre van het voornaam Lichaam des *Oostenrykschen* Gebieds afgelegen waren, hadt poogen te zorgen? —— Waarom toch oordeelen deezen zich hier door thans beledigd, die reeds zo veele Maanden agtereen, aan de Grenzen van *Duitschland* en *Belgie*, zich ten klaarblyklykſten ten Oorloge hadden toegerust? —— Waarom oordeelen zy, die zich steeds ten opzigte van

LXXI. BOEK. —— 1792. alle Vorsten van *Europa*, in de woedendste smaadredenen uitlieten, zich door het aangaan eener Verbintenisse beledigd, welker eerste oogmerk geen ander was dan om eenen wettigen Koning te verlossen? — En eindelyk, waarom duidden zy, die dagelyks alle de Souverainen van *Europa* door de ligtvaardigste aanrandingen en haatlykste lasteringen, uittarten en aanvallen, het deezen euvel, dat zy zich over de gevolgen bekommeren eener nieuwe Constitutie, terwyl zy, zo veel in hun was alle Regeeringen zogten om te keeren, door de verleiding en opstand over geheel *Europa* te verspreiden?"

Deeze Oorlogsverklaaring, welke wy hoofdzaaklyk hebben opgegeeven, heeft woordlyk dit slot; „ De Koning van *Hongaryen* en *Bohemen* heeft dus het volkomenste regt, om, in eene zaak, die de Eer en de Veiligheid der Regeeringen betreft, de verontwaardiging en ondersteuning van geheel *Europa* in te roepen; en hy stelt de Opstookers van eenen zo onregtvaardigen en haatlyken aanval, voor de Vierschaar van 't Heelal, en van de Nakomelingschap, aanspraaklyk, wegens alle de rampen, welke de onvermydelyke gevolgen zyn des Oorlogs (*)."

Men

(*) Deeze Tegen-verklaaring is geheel met de daar onder gevoegde overwyzingen op de voorvallen te vinden in het *Hist. Schouwtooneel* 1792. II. D. I. St. Bylage XXXII.

Men kan deezer Tegenverklaaring het voorkomen van regtmaatigheid niet ontzeggen, en zal moeten bekennen, dat daar in zeer kunstig de oorzaaken des Oorlogs op de *Franschen* worden overgeweezen; doch dit is, by wederzydsche Oorlogsverklaaringen niet zelden het geval. De gronden daarenboven der *Franschen*, en die des Keizers, verschilden; en elk, op de zyne redenkavelende, scheen het regt aan zyne zyde te hebben. Intusschen waren de bedoelingen des Keizers om den Koning van *Frankryk* te herstellen, ten vollen openbaar; terwyl de wyze waar op men dit, door deezen Oorlog, zogt te bewerkstelligen agter den scherm der Staatkunde bedekt was.

LXXI. BOEK. — 1792. Aanmerking op beide deeze Oorlogsverklaaringen.

De Koning van *Pruissen*, dien wy, in 't voorbygeloopen Jaar, met Keizer LEOPOLD werkzaam te *Pilnitz* vonden (*), hadt met deezen eene Overeenkomst geslooten, korten tyd vóór het overlyden diens Keizers bekragtigd (†). Eene nadere Verbintenis tusschen die Mogenheden, alleen tot de omstandigheid van *Frankryk* betrekkelyk, was 'er voorhanden, op den achttienden van Sprokkelmaand getroffen. By dezelve gingen zy, gelyk de aanvang luidt, „ eene „ vaste en altoos duurende Alliantie aan, „ zo wel voor zich, als voor hunne Bond„ genooten, tot het neemen van zodanige „ maatregelen, als de omstandigheden zou„ den

Verbintenis des Konings van *Pruissen* met den Keizer.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXIV. D. bl. 145.
(†) *N. Neder. Jaarb.* 1792. bl. 520.

LXXI. BOEK. — 1792.

„ den vereifchen, ter handhaaving van de „ Eer en Waardigheid der Kroonen tegen „ alle Rebellie, het zy onder hunne eigene „ Onderdaanen, of onder die hunner „ Vrienden en Geallieerden, of andere „ Prinfen en Potentaaten, in welke de „ Souveraine Waardigheid mogt gehoond „ worden (*)."

De eenftemmige denkwyze des Konings van *Pruisfen* met het *Weener* Hof, ten aanziene van *Frankryk*, leedt geen twyfel, en werd nog nader openbaar, uit eenen Brieve, in 't laatst van Sprokkelmaand, eenige dagen naa de laatstgemelde Verbintenis door den Graaf VAN GOLTZ, Buitengewoon Gezant des Konings van *Pruisfen* ten *Franfchen* Hove aan den Heer DELESSART gefchreeven, waar in die Gezant, met ronde woorden, betuigde, „ dat het „ amptlyk berigt van den Prins VAN KAUNITZ, aan den Heer VAN BLUMENDORFF; de beginzelen bevatte, waar „ omtrent de Hoven van *Weenen* en *Berlyn* het volkomen met elkander eens waren, en het laatfte, even als het eerfte, „ zich met alle zyne magt tegen de minfte fchending van het *Duitfche* Grondgebied zou verzetten (†)."

Oorlogsverklaaring des Konings van

Al dit was voorloopig aan eene Oorlogsverklaaring des *Pruisfifchen* Monarchs den zes en twintigften van Zomermaand te *Berlyn* gegeeven, op den zelfden of nog

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1791. bl. 522.
(†) *Hist. Schouwtooneel* 1792. I. D. I St. bl. 115.

nog ſterker toon geſtemd dan die des Keizers. Te merkwaardig om het niet af te ſchryven is het laatſte gedeelte, waar in de Koning zich op deezen trant laat hooren —— „ Het oogmerk van 's Konings „ Wapenen ſtrekt tot voorkoming der on„ berekenbaare rampen, welke 'er nog „ voor *Frankryk*, voor *Europa*, voor de „ geheele Menschlykheid, zouden kunnen „ ontſtaan, uit dien doodlyken geest van „ een algemeen gebrek van ondergeſchikt„ heid, van omverwerping van allen ge„ zag, van Losbandigheid en Regeering„ loosheid, welks voortgang reeds door „ de droevige ondervinding moest zyn ge„ ſtuit geweest. —— 'Er is geene Mogen„ heid, die belang heeft in het behoud „ van *Europa*, aan wien het onverſchillig „ kon zyn om het Koningryk van *Frank*„ *ryk*, het welk voorheen een zo groot „ evenwigt aan die balans gaf, langer ten „ prooi te zien aan binnenlandſche Be„ roerten en aan de yſſelykheden van Wan„ orde en Regeeringloosheid, welke, om „ zo te ſpreeken, deszelfs Staatkundig „ Beſtaan hebben vernietigd; 'er is geen „ *Franschman*, die waarlyk zyn Vaderland „ bemint, welke niet vuurig moet verlan„ gen dezelve te zien eindigen: eindelyk „ niemand, een opregt Vriend van het „ Menschdom zynde, kan anders wen„ ſchen dan paalen geſteld te zien, het „ zy aan dat wonderſtuk van verkeerd be„ greepe Vryheid, welks verblindend ſcha„ duwbeeld, de Volken verre van den weg

„ des

LXXI. BOEK.

1792.

Pruisſen aan Frankryk.

LXXI. BOEK. — 1792.

„ des waaren geluks afleidt, door het verbreeken der gelukkige banden van de verknogtheid en het vertrouwen, welke hun moeten verbinden aan de Vorſten, hunne Vaders en Beſchermers; het zy boven al aan den dollen hoop der boozen, die het ontzag voor de Regeeringen niet anders zoeken te vernielen dan om het op de puinhoopen der throonen aan den afgod van hun onverzaadlyken Hoogmoed of van een laag Belang op te offeren.

„ De Regeeringloosheid in *Frankryk* te doen ophouden, en ten dien einde eene wettige Magt te herſtellen, op de weezenlyke gronden eener Monarchaale Regeering, en daar door ook aan de andere Gouvernementen, tegen de aanvallen en verwoestende poogingen van een raazende hoop te verzekeren, zyn de groote oogmerken, welke de Koning en zyne Geallieerde zich nog voorſtellen, overtuigd in deeze edele onderneeming, niet alleen van de goedkeuring der Mogenheden van geheel *Europa*, die 'er al de billykheid en noodzaaklykheid van erkennen; maar ook in 't algemeen van de toeſtemming en de wenſchen van ieder, die opregt belang in het geluk van het Menschlyk Geſlacht ſtelt (*)."

De

(*) Deeze Oorlogsverklaaring, geheel voorhanden in de *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 1042—1049. was den zes en twintigſten van Zomermaand getekend.

De eenſtemmig denkende Keizer en Koning beraamden eene zamenkomst te *Mentz*, die zeer ſtaatlyk was, en diende om die van *Pilnitz* met den overleden Keizer te vervangen, en de gewigtigſte onderhandelingen, welke zouden ſtrekken om het lot van *Europa* te beſlisſen, tot ſtand te brengen. Den achttienden van Hooimaand waren 'er die beide Vorſten, de regeerende Hertog van *Brunswyk*, de Landgraaf van *Hesſen-Kasſel*, en de uitgeweeke *Franſche* Prinſen; de beide Vorſten toefden 'er tot den twee en twintigſten der gezegde maand.

LXXI. BOEK.

1792.

Zamenkomst des Keizers en des Konings van *Pruisſen* te *Mentz*.

Herhaalde geheime mondgeſprekken greepen 'er ſtand tusſchen die hooge Perſoonaadien. Menigvuldige en verſchillende waren de gisſingen, wegens den uitſlag dier onderhandelingen. Opmerkelyk was het, dat de *Franſche* Prinſen nimmer tot dezelve werden toegelaaten. Dit gaf grond om te denken, dat men het noodzaaklyk oordeelde zo wel de toekomende Staats- als Krygsverrigtingen voor eerst een diep geheim te laaten blyven. Misſchien waren de *Duitſche* Vorſten beducht voor de nadeelige gevolgen van de hooggezwolle drift en voortzettenden yver, die de Uitgeweekenen in alle hunne ontwerpen, zo nu als voorheen, lieten doorſtraalen. Men vondt 'er die aan zommige kenmerken dagten te beſpeuren, dat de Onderhandelingen, voor zo verre men hadt goedgevonden, dezelve aan de *Franſche* Prinſen mede te deelen, niet volkomen aan derzelver wensch en verwagting beantwoordden. Dit werd on-

De uitgeweeke *Franſche* Prinſen by die Onderhandelingen niet toegelaaten.

LXXI. BOEK. 1792.

onder andere daar uit opgemaakt, dat byaldien de verbondene Mogenheden, met hunne Krygsverrigtingen, niets anders bedoelden, dan het daadlyk herstel der voormaalige *Fransche* Regeeringsvorm, de Hoofden der Uitgeweekenen, by deeze onderhandelingen hadden moeten geraadpleegd worden, en dat diensvolgens hunne tegenwoordigheid daar by volstrekt noodzaaklyk zou geweest hebben.

Beraamd plan hoe *Frankryk* aan te vallen.

Het beraamen van het plan ten Oorloge leedt ondertusschen geen twyfel. De denkbeelden, welke men zich des aangaande vormde, kwamen hoofdzaaklyk hier op neder. Dat de aanval tegen *Frankryk* aan drie kanten te gelyk, te weeten, door de *Nederlanden*, *Lotharingen* en den *Elsas* zouden ondernomen, en de sterkste Vestingen slegts geblokkeerd zouden worden; terwyl het Hoofdleger onverwyld op *Parys* aanrukte. Dat, wyders, naa het verstrooijen der Nationaale Vergadering, een Congres zou worden gehouden; ten einde den Koning, de Geestlykheid, en den Adel in *Frankryk*, door middel eener nieuwe Constitutie, als mede zulke Ryksleden, die goederen in den *Elzas* en *Lotharingen* hadden, in hunne voorige Regten te herstellen; vervolgens eene schikking te maaken wegens de vergoeding der aangewende Oorlogskosten, benevens alles wat men verder dienstig zou oordeelen vast te stellen om het *Duitsche* Ryk tegen elken aanval van dien kant, voor het toekomende, te beveiligen.

Vast

LXXI. BOEK. — 1792.

Vast gaat het, dat de Landgraaf van *Hesſen-Kasſel*, te deezer gelegenheid, het Verdrag tekende, waar door hy zich verpligtte 6000 Man van zyn Krygsvolk, of zo veel meer als noodig was, tegen *Frankryk* te leeveren, welke hy in eigen perſoon zou aanvoeren (*).

Den Franſche Afgezant DE VILLARS Mentz ontzegd.

Wanneer de Keizer en de Koning van *Pruisſen* tot dit gewigtig mondgeſprek binnen *Mentz* te houden, beſlooten hadden, beſchouwde men het langer verblyf des *Franſchen* gevolmagtigden Ministers, de Heer DE VILLARS, in veele opzigten, wanvoegelyk. Deeze Staatsdienaar hadt onlangs uit *Parys* last ontvangen om het Keurvorſtendom *Mentz*, zonder afſcheid te neemen, te verlaaten; doch beſchouwde de zamenkomst van de twee magtigſte der tegen zyn Vaderland verbondene Vorſten, veel te gewigtig om niet alle mogelyke middelen te moeten in 't werk ſtellen ter ontdekkinge van 't geen 'er mogt verhandeld worden. Dit noopte hem om zich nog eenigen tyd daar op te houden, en zich in de hoedanigheid van gevolmagtigd Staatsdienaar het bevel niet aan te trekken, door den Keurvorst afgekondigd, waar by die Vorst verklaarde, dat men de *Franſchen*, die in dienst waren van de uitgeweekene Prinſen, zou hebben aan te merken als Keizerlyke Troepen, maar tevens aan alle *Franſchen* liet verbieden

(*) *Historisch Schouwtooneel* 1792. II. D. I. St. bl. 93. 95.

LXXI. BOEK. — 1791.

den om binnen de muuren van *Mentz* te komen, zo lang de beide Monarchen in die Stad vertoeven zouden. Welhaast vondt zich DE VILLARS in zyn oogmerk te leur gesteld. Hy ontving, van wegen den Keurvorst, die zich toen te *Frankfort* ophieldt, de zonderlinge aanschryving, dat de aanstaande komst van het Opperhoofd des *Duitschen* Ryks, de geduurige aanmarsch van deszelfs Krygsmagt, als mede die des Konings van *Pruissen*, na de Oevers van den *Rhyn*, benevens de aanzienlyke vermeerdering van het getal der Uitgeweekenen in het Keurvorstendom *Mentz*, en de nabuurige Landstreeken, het alzins buiten het vermogen konden stellen van zyne Keurvorstlyke Doorlugtigheid, om hem, gevolmagtigd Minister, volstrektlyk vry te waaren, wegens de gevolgen, welke daar uit, ten aanzien van zyn Persoon, konden voortkomen. Dat diensvolgens, de Keurvorst, om al dat geen in agt te neemen, wat overeenkomstig is met het Regt der Volken jegens den Minister van eene Mogenheid, tegen welke men, van den kant des Keizerryks, in geen volslaagen Oorlog was, den gevolmagtigden Minister van *Frankryk* op deeze gesteldheid van zaaken wilde opmerkzaam maaken, en aan denzelven in overweeging gaf of hy niet beter zou doen met zich uit dit Land te verwyderen, in een tydstip, 't welk, ten zynen opzigte, noch eene volkomene veiligheid, noch dat onthaal toeliet, 't welk zyn Hof anderzins gewoon was in 't oog

te

te houden ten opzichte van buitenlandſche Ministers by 't zelve erkend.

LXXI. BOEK. 1792.

De Keurvorst van *Mentz* neigt tot de zyde van *Oostenryk*.

Schoon dusdanig een vreemd luidende boodſchap geen daadlyk bevel om te vertrekken inhieldt, lag 't zelve 'er duidelyk genoeg in opgeſlooten, en DE VILLARS begreep, dat hy niet langer te *Mentz* kon blyven, zonder het openbaar Character, waar mede hy bekleed was, te benadeelen. Ylings vertrok hy na *Parys*, waar men deezen ſtap des Keurvorsts aanzag als de voorbode van eenen Oorlog, welke eerlang door het *Duitſche* Ryk aan *Frankryk* ſtondt verklaard te worden. Dit bedryf vermeerderde teffens niet weinig het misnoegen in die Hoofdſtad tegen den Keurvorst van *Mentz* opgevat. Men voorzag dat hy, met den Keurvorst van *Saxen*, zou toetreeden tot het Verbond door de Vereenigde Mogenheden tegen *Frankryk* aangegaan, en dat nog andere dus lang marrende *Duitſche* Hoven desgelyks daar in aandeel zouden neemen.

De Paus 'er in betrokken.

Omtrent gelyktydig hadt de Abt DE MAURY, die als Pauslyke Nuncius na *Frankfort* was gekomen, het voorſtel gedaan, om de onderſteuning des Keizers en des Ryks te laaten verzoeken, dat het Hof van *Rome* in 't bezit mogt herſteld worden van de Regten door de *Franſche* Natie aan 't zelve ontweldigd. Spoedig werd aan dit verzoek voldaan, en de ontvreemde Regten van den Paus mede aangemerkt als een weezenlyk deel der bezwaaren, welke de zamenverbonden Mo-

LXXI. BOEK. —— 1792. genheden, benevens de Stenden van het *Duitsche* Ryk, tegen *Frankryk* de wapenen deeden aangorden. De Paus liet kragtlooze banblixems tegen de *Franschen* schitteren. 'sKerkvoogds geringe Krygsmagt zou de *Oostenrykers* in hun te bevegten, helpen (*).

De Keizerin van *Rusland* desgelyks.

De Keizerin van *Rusland*, thans onledig met in *Poolen* eene Ryksomwenteling daar te stellen, gaf de doorslaandste blyken, dat zy met de zamenverbondene Mogenheden eene lyn trok, door alle gemeenschap met *Frankryk* af te breeken, tot de Koning in zyne voorregten zou hersteld zyn. De *Fransche* Gezant kreeg last het *Russisch* Gebied te verlaaten, binnen een hem voorgeschreeven tyd, geduurende welken, en tot hy de grenzen bereikt hadt, hy alle vryheden en voorregten zou blyven genieten, door het Regt der Volken verbonden aan de hoedanigheid welke hy dus lang ten *Russischen* Hove bekleed hadt. Alles verkreeg hier door het aanzien dat *Rusland* zich eerlang met *Oostenryk* en *Pruissen* zou vereenigen, om aan *Frankryk* de wet voor te schryven. De verbaazende afstand om een talryk Leger derwaards te doen trekken, deedt haar, naa tot de Overeenkomst van *Pilnitz* toegetreeden te zyn, verklaaren, dat zy haar Hulpbenden, ten getale van dertig duizend Man, in geld zou leeveren (†). — Tot een blyk des verregaan-

(*) *Hist. Schouwtooneel* 1792. II. D. I. St. bl. 85. 90—93. II. D. II. St bl. 66.

(†) *Hist. Schouwt.* 1792. II. D. I. St. bl. 7 *enz.*

gaanden afkeers der Alleenheerscheresse aller *Russen* van de *Franschen*, mogen wy hier, in 't voorbygaan vermelden, dat zy last gaf om den Burger CONDORCET een der werkzaamste Leden van de Nationaale Conventie, om zyne verdiensten, reeds voor lang tot Lid van de Academie te *Petersburg* aangenomen, van de Lyst der Leden uit te schrappen: terwyl zy, aan den anderen kant, verscheide voornaame *Fransche* Uitgeweekenen, op een voordeelige wyze, in haaren dienst bevorderde. Daarenboven beval zy aan verscheide haarer Gezanten by buitenlandsche Hoven, om alle uit hun Vaderland gedreevene of gevlugte *Franschen*, op de beste wyze, te ondersteunen en onder hunne bescherming te neemen. Zy was het ook, die de veelzins verdreevene *Fransche* Vlugtelingen, een blyvende wykplaats in haar Gebied begeerrende, een Landstreek langs de *Azoffsche Zee* daar toe aanwees, ten einde aldaar eene Volkplanting te stichten; den buitenlandsche Gezanten gelastende, aan alle *Franschen*, die daar toe genegen mogten zyn, de noodige Paspoorten te verleenen (*).

LXXI. BOEK.

1792.

De

(*) *Historisch Schouwtooneel* II. D. II. St. bl. 16. Wie begeerig is de rol door Keizerin CATHARINA, ten opzigte van de Uitgeweekenen uit *Frankryk* gespeeld, en die zy in dit Ryk volvoerden, in veele byzonderheden te zien, die gaa te raade met het *Leeven van* CATHARINA DE II. Te *Amst.* by ALLART III. D. bl. 289 *enz.* Men ziet daar uit, hoe zy den *Franschen* Emigranten, wel hulp van Krygsvolk beloofde, maar niet van zins was te leeveren.

LXXI. BOEK. — 1792.

Andere Mogenheden mede tegen *Frankryk.*

De Koning van *Sardinien* tradt mede in de maatregelen met de andere Mogenheden tegen *Frankryk* genomen, en wikkelde zich in eenen ongelukkigen Kryg. *Napels* gaf geen onduidelyke blyken van deel te zullen neemen in het Verbond tegen *Frankryk.* Zo waren, om kort te gaan, bykans alle Mogenheden in *Europa*, deeze meer, geene min, tegen *Frankryk* in Verbintenis (*). Ook zogt men de *Por-*

Schoon zy met een oog vol duchten het daar gebeurde aanschouwde, en alle voorzorgen gebruikte om het voortplanten der *Fransche* Grondbeginzelen te beletten, als die een schok zouden kunnen veroorzaaken, sterk genoeg om haar van den throon te stooten. Byzonder opmerkelyk is de Eed van Getrouwheid aan den Pretendent van de *Fransche* Kroon, en die van eeuwigen haat tegen het *Fransch* Gemeenebest. Wie deeze weigerden af te leggen, kreegen slegts een uitstel van zes weeken om hunne zaaken te beschikken, en werden vervolgens gedwongen het *Russisch* Grondgebied te verlaaten, *Ald.* bl. 297 —— De maare der Staatsomwenteling in *Frankryk*, en de voorbehoedzels tegen iets dergelyks, strekten zich tot in *China* uit. Immers wy vinden in de *Reis van Lord* MACARTNEY *na China, door* GEORGE STAUNTON II. D. bl. 394. gedrukt by ALLART, opgetekend „ Twee of drie jaa„ ren geleden [dit wordt onder de Jaartekening van „ 1793 geschreeven] hadt men aan het Hof van „ *Peking* berigt van de groote Staatsomwenteling in „ *Frankryk*, en van de invoering van grondbegin„ zelen, die de rust van deszelfs Regeering ge„ stoord hadden, ontvangen; en, dewyl men vrees„ de, dat die zelve grondbeginzelen, tot in het „ Oosten, zouden doordringen, hadt men de noo„ dige voorbehoedzels in 't werk gesteld, om de „ invoering daar van te beletten."

(*) *Hist Schouwtooneel* 1792. II. D. I. St. bl. 55. III. D. II. S. bl. 61.

Porte van den tegenwoordigen toeſtand der zaaken in *Frankryk* wendig te maaken; doch dit mislukte (*).

LXXI. BOEK.

1792.

Welke Mogenheden zich onzydig hielden.

Dan *Spanje*, hoe zeer ook aangezogt om in vyandlyke maatregelen tegen de *Franſche* Natie toe te treeden, bleef by het voorneemen om zich met de inwendige zaaken van *Frankryk* niet te bemoeijen. De toen veelvermogende Staatsdienaar Graaf D'ARANDA, wees alle onderhandelingen, ten dien einde ſtrekkende, by het eerſte opblaaken der vyandlykheden tegen dat Ryk, van de hand, en bleef tot het einde deezes Jaars onzydig (†). —— Op de ſtipſte onzydigheid van *Portugal*, *Zweeden* en *Deenemarken* mogt *Frankryk* hoopen. *Venetien* hadt dezelve beloofd. —— *Poolen*, zo zeer geſchokt, nam hartelyk deel, zonder iets te kunnen toebrengen, in de zaak des *Franſchen* Volks (§).

Engelands gedrag in den aanvange.

Groot-Brittanje nam, in den aanvange, een twyfelagtig en zelfs vredelievend gelaat aan. Een oog gevestigd houdende op den loop der zaaken aan het Vasteland, en inzonderheid op de inwendige geſteltenis des *Franſchen* Ryks, weigerde het, in den beginne, eenig deel te neemen in het Verbond der Mogenheden, 't welk anderzinss zo veel byvals aantrof. De Koning gaf, in Bloeimaand, de ſterkſte verze-

(*) *Hist. Schouwtooneel* 1792. II. D. II. St. bl. 3.
(†) *Hist. Schouwtooneel* 1792. II. D. I. St. bl. 49. 206 II. D. II. St. bl. 56.
(§) *Hist. Schouwtooneel* II. D. II. St. bl. 23.

LXXI. BOEK. —— 1792.

zekeringen van zyne vredelievende neigingen aan den Heer CHAUVELIN, Gevolmagtigd Gezant van *Frankryk* ten zynen Hove. In een geschrift door deezen, op den achttienden van Zomermaand overgegeeven, gewaagde hy van de poogingen, welke het Hof van *Weenen* aanwendde by verscheide Mogenheden, en inzonderheid by de Bondgenooten van *Groot-Brittanje* om hun in dit geschil in te wikkelen, en, zo wanneer men de algemeene gerugten gelooven mogt, hadden dezelve een goeden uitslag by het Hof van *Berlyn*, en waren van even goed gevolg by de *Vereenigde Nederlanden.* De bedreigingen waar van het zich bediend hadt by verscheide Leden van het *Duitsche* Lichaam, om dezelve af te troonen van eene heilzaame onpartydigheid; de gemaakte schikkingen met verscheide Vorsten van *Italie* om deeze tot een vyandlyk gedrag tegen *Frankryk* te bepaalen, en eindelyk de kunstenaaryen, welke *Rusland* de wapens tegen de *Poolsche* Regeeringsvorm hadden doen opvatten —— dit alles kondigde, zyns agtens, een uitgebreide zamenzweering aan tegen de Vrye Staaten, welke *Europa* in één algemeenen Oorlog scheen te zullen inwikkelen.

Voorstel door de *Fransche* Afgezant aan den Koning van *Engeland.*

Het vooruitzigt hier van, als mede van de gevolgen eener zamenspanning van Mogenheden, die zints langen tyd mededingers waren, kon het oog zyner *Britsche* Majesteit niet ontvlugten. Op deeze gronden verzogt die Afgezant den Koning

van

van *Groot-Brittanje*, „ in zyne wysheid, „ gefteldheid en invloed, middelen te wil- „ len uitdenken, welke met de Onafhange- „ lykheid der *Franſche* Natie beſtaanbaar „ en tevens geſchikt waren, om, terwyl „ het nog tyd was, de voortgangen dee- „ zer Verbintenisſen te ſtuiten, door wel- „ ke de Vrede, de Vryheid en het Ge- „ luk van *Europa* tevens bedreigd wer- „ den, en inzonderheid de toetreeding „ tot dezelve aan die geenen zyner Bond- „ genooten te ontraaden, welke men daar „ toe mogt willen overhaalen, of die men „ zelfs, door de vrees, de verleiding der „ listigſte zo wel als haatlykſte Staatkun- „ de tot het toetreeden tot dat Verbond „ mogt gebragt hebben."

Antwoord des Konings.

Het antwoord verwylde tot den achtſten der volgende Maand; en was van deezen weinig bepaalenden aart, dat zyne *Britſche* Majeſteit nooit zou weigeren, tot behoud of herſtel des Vredes in *Europa*, door zulke middelen mede te werken als geſchikt konden zyn om dat oogmerk te bereiken, en tevens beſtaanbaar waren met deszelfs waardigheid, als ook met de beginzelen, die zyn gedrag ſteeds beſtuurden. Dat dezelfde gevoelens, die zyne Majeſteit bewoogen hadden zich niet te bemoeijen met de Huislyke Zaaken van *Frankryk*, hem even eens aandrongen de Regten en Onafhanglykheid der verdere Souverainen, maar vooral die zyner Bondgenooten, te eerbiedigen. De Koning oordeelde, uit dien hoofde, dat in de te-

LXXI. BOEK. —— 1792.

genwoordige omſtandigheden van eenen reeds begonnen Oorlog, de tusſchenkomst van zynen raad, of goede dienſten van geen nut altoos zouden weezen, zo niet alle Partyen zulks begeerden.

Reden van het lang verwyl diens Antwoords.

De verwyling van dit antwoord, 't welk genoegzaam ſtrookte met het gedrag van zyne *Groot-Brittanniſche* Majeſteit tot hier toe gehouden: dewyl, by een Koninglyk bevel, alle *Britſche* Onderdaanen verboden was zich in dienst te begeeven van eenige Mogenheid met *Frankryk* in oorlog; of eenige Commisſie ter Kaapvaart, welke hun door de Vyanden des Konings van *Frankryk* zou mogen worden aangeboden, ſchreef men daar aan toe, dat men in *Engeland* eerst de gevoelens wilde inneemen der Bondgenooten, en bovenal van hun Hoog Mogenden, die als eene Zeemogenheid zich in een ſoortgelyk geval bevonden, en by welke wy welhaast zien zullen dat aanzoek gedaan was om zich in dien twist te mengen.

Zending van JENKINSON na *Coblentz*.

Weinig tyds naa het geeven diens antwoords werd de Heer JENKINSON, met een geheimen last van wegen het *Engelſche* Hof, na *Coblentz* afgevaardigd. Men hieldt het daar voor, dat diens zending ſtrekte om voorſlagen te doen tot een vergelyk, en ware het mogelyk, onder bemiddeling des Hofs van *Londen*, den Vrede op 't zelfde oogenblik te bewerken, waar in de verbondene Mogenheden op het punt ſtonden de toebereide vyandlykheden tegen *Frankryk* te laaten losbarſten. Het leedt tot het einde van Oogstmaand eer deeze

Afgevaardigde in *Engeland* terug keerde; dan welke ook diens last en het oogmerk zyner zendinge moge geweest hebben, 't geen onder de Staatsgeheimenisfen verborgen bleef, vast gaat het dat de vermeende bedoeling geen gevolg altoos hadt.

LXXI. BOEK. — 1792.

Bleef dit in het duistere, openbaar genoeg was het, dat de Koning van *Pruisfen* by onzen Staat reeds vroeg aanzoek gedaan hadt om in zyne maatregelen en die van het *Weener* Hof te treeden, waar op ook de *Fransche* Gezant in zyn voordragt te *Londen* oogde (*). De Verbintenis tusfchen de Hoven van *Weenen* en *Berlyn* gesloten (†), hadt een soortgelyk Voorstel en aanmaaning ten gevolge, als wy gezien hebben, dat Keizer LEOPOLD, in den voorleden Jaare, ten opzigte van het vastgestelde te *Pilnitz* hun Hoog Mogenden voordroeg (§).

Aanzoek van *Pruisfen* by onzen Staat om in de maatregelen van het *Weener* Hof te treeden.

De Graaf VAN KELLER, *Pruisfisch* Afgezant by onzen Staat voerde schriftlyk dit woord. „Hoog Mogende Heeren! „De vertrouwlyke en vriendschaplyke „Verbintenisfen, welke voor eenigen tyd „zo te *Berlyn* als te *Weenen* zyn beraamd, „hebben de beide Hoven, door een for„meel Defensif Alliantie-Tractaat beves„tigd, het welk te *Berlyn* op den zeven„den February ondertekend, en kort vóór „het overlyden des Keizers is geratificeerd „ge-

(*) Zie hier boven bl. 8.
(†) Zie hier boven bl. 29.
(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXIV D. bl. 145.

LXXI BOEK. — 1792.

„ geworden. De Koning van *Pruisſen*, „ die niet heeft willen uitſtellen dit Trac„ taat aan U H. Mog. mede te deelen, doet „ 'er my een Afſchrift van overleeveren.

„ Dewyl de daar in vervatte bedingen „ den algemeenen Vrede van *Europa*, de „ rust en het geluk der Volken ten oog„ merk hebben, zo gelooft zyne Maje„ ſteit, dat zy van zodanig eenen aart „ zyn, dat zy, zonder de geringſte onge„ legenheid, op de geſteldheid en belangens „ der *Vereenigde Provincien* kunnen toege„ past worden.

„ Daar de Koning van *Hongaryen* en „ *Boheemen* zich van zynen kant bereidt om „ U Hoog Mogenden uit te noodigen tot „ toetreeding tot deeze Verbintenisſe, en „ om aan U Hoog Mog. Defenſive Ver„ bintenisſen, met gezegde Tractaaten „ overeenkomſtig, voor te ſlaan, zo ver„ pligten de Vriendſchap en de naauwe „ Betrekking, welke het *Pruisſisch* Hof en „ de Republiek reeds vereenigen, zyne „ *Pruisſiſche* Majeſteit om U Hoog Mog. „ te prevenieeren van de openingen, wel„ ke van wegen zyne Apostoliſche Ma„ jeſteit aan U Hoog Mogenden zullen „ gedaan worden.

„ De Koning kan niet nalaaten tevens „ het genoegen te betuigen, welke hy „ genieten zou, wanneer hy de Republiek „ dezelfde grondſtelligen zag aanneemen, „ welke aanleiding gegeeven hebben tot „ de Alliantie van zyne Majeſteit met het „ Hof van *Weenen*. Met den wensch,

„ dat

LXXI. BOEK. 1792.

„ dat U Hoog Mogenden uit het zelfde „ gezigtpunt het nut en de voordeelen „ zullen beschouwen, welke uit deeze „ Verbintenissen zullen voortvloeijen, zal „ de Koning het zich tot een geluk stel- „ len, zo veel van zyne Majesteit afhan- „ gen zal, tot het goed gevolg eener On- „ derhandelinge toe te brengen, welke niet „ anders dan tot het welzyn der Republiek „ en het genoegen van alle belangheb- „ bende Mogenheden, kan uitvallen (*).”

Dit vond geen oogenblikkelyke ingang.

Van den te wagten aanzoek des Hofs van *Weenen* in deezen Voordragt vermeld, is ons niets gebleeken; maar duidelyk genoeg, dat de bedagtzaamen in den Lande in geenen deele genegen waren, om zich door het toetreeden tot een Verdrag van deezen aart eene Mogenheid ten vyand te stellen, aan welke men door een Vriendschapsverdrag verbonden was; terwyl de voordeelen van Onzydigheid en Vrede deezen te bevallig in 't oog schitterden, en daadlyk te veel Lands- en Volksgeluk aanvoerden, om dezelve op te offeren, door deel te neemen aan eene Verbintenisse, die deeze, voor de rampen des Oorlogs stonden te verwisselen. —— Dan was 'er eene Party in den Lande, welke grond gaf tot de aanmerking in *Frankryk*, „ De „ *Vereenigde Nederlanden* scheenen onzydig „ te zulen blyven; doch dat op dien „ schyn weinig staat te maaken was (†).”

De

(*) *Resol. Gen.* 24 April 1792.

(†) Dit komt voor in het Rapport van den Minis-

LXXI. BOEK. 1792.

Een nieuw *Fransch* Afgezant hier erkend.

De *Fransche* Afgezant GOUVERNET mogt opontboden worden, CAILLART, geweezen Zaakbezorger van dat Hof by onzen Staat vertrekken, DE MAULDE DE HOSDAN, verving onmiddelyk de plaats des eerstgemelden, leverde, te midden van Bloeimaand zyne geloofsbrieven over, en werd by hun Hoog Mogenden in die hoedanigheid erkend (*). Het gelustte den Schryver van een *Fransch* Dagblad, ten aanziene van deezen Gezant te vermelden, „ dat hy, door eene ongerymde eigen„ zinnigheid, zich aan de gebruiklyke „ Etiquette van zyn Bezoek by den Erf„ ſtadhouder af te leggen, hadt willen „ onttrekken." Het blykbaar oogmerk om hem door zulke berigten in de Hofplaats gehaat te maaken, bewoog dien Gezant in 't *'s Gravenhaagſche* Dagblad, eene verklaaring te plaatzen, dat dit volſtrekt valsch, en dat hy, ten zelfden dage, wanneer hy by hun Hoog erkend was, zich begeeven hadt by den Prins Erfſtadhouder, by den Erfprins en by haare Koninglyke Hoogheid, wier heusch en vriendlyk ontvangen hy met lof vermeldde (†).

Bezwaar door hem ingebragt over het

Welhaast deedt zich een geval op, waarover hy zich verpligt oordeelde hun Hoog Mogenden onder 't oog te brengen, dat, on-

nister der Buitenlandſche Zaaken, wegens den toeſtand der Buitenlandſche Mogendheden in de maand July. Zie *Hist. Schouwtooneel* II. D. I. St. bl. 208.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 433.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 565.

ongeagt alle goede dienften en behandeling, welke de Schepen der Republiek, in de *Franſche* Havens, wedervoeren, de Admiraliteit van *Middelburg* in *Zeeland* hadt goedgevonden, het afgaan eener Laading van omtrent 60,000 Snaphaanen, Piſtoolen en Karabinen, uit verſcheide Fabrieken te verbieden, die voor een Huis van Handel in *Frankryk* beſtemd waren. Hy vleide zich, dat hun Hoog Mogenden, naa bekomen berigt wegens deeze zaak, niet nalaatig zouden weezen, om voor de vrygeeving te zullen zorgen, op dat men niet in gebreke bleef aan de agting jegens eene vriendſchaplyke nabuurige Mogenheid.

LXXI. BOEK. —— 1792. aanhouden van Geweeren.

Het leedt niet lang of de *Oostenrykſche* Zaakbezorger de Baron VAN BUOL wendde zich tot hun Hoog Mogenden, met aanzoek, uit naam der Hooge Regeering te *Brusſel*, dat de Geweeren in geſchil niet aan *Frankryk* mogten worden afgeleeverd.

Toedragt deezer zaake.

De toedragt dier zaake wordt in deezer voege opgegeeven, dat, wanneer nu twee jaaren geleden, de *Oostenrykſche* Krygsmagt in de *Oostenrykſche Nederlanden* inrukte, het Leger der Patriotten verſtrooide, en de Patriotten ontwapende, het Generaal Gouvernement van *Brusſel* een zeer grooten voorraad van Geweeren bekwam. Om deeze ten gelde te maaken, verkogt het die Geweeren aan een Huis van Negotie te *Rotterdam*, onder het uitdruklyk beding van deeze Geweeren niet wederom in *Europa* te verkoopen. Dezelve gingen, onder dezelfde voorwaarde, in handen van

an-

LXXI. BOEK. 1792.

andere Kooplieden te dier Stede over, die verkogten ze aan *Franſche* Kooplieden, om na de *Franſche West-Indiſche* Bezittingen overgevoerd te worden. Na *Middelburg* gebragt, en aldaar ingeſcheept, beval de Admiraliteit van *Zeeland* onderzoek op deeze zaak, en toen het overvoeren deezer Geweeren na de *West-Indien*, eenigzins bedenkelyk ſcheen, hadt die Zeeraad dezelve in beſlag genomen. Wat hier van zy, moeten wy, uit gebrek aan beſcheiden, onbeſlist laaten, en zo ook de afloop deezer zaake.

Wat ons van den *Franſchen* Kryg te melden ſtaat.

Dit Jaar ging zwanger van, en baarde grooter Gebeurtenisſen. De Kryg, door de Vereenigde Mogenheden tegen *Frankryk* beraamd, nam eenen aanvang. Het loopt buiten ons beſtek van deeze Krygsverrigtingen, en de gevolgen, welke dezelve in *Frankryk* hadden, eenigzins breedvoerig te ſpreeken; doch wy mogen niet voorby 'er het een en ander van aan te ſtippen: dewyl, zonder zulks, de uitkomſten, die eenen onmiddelyken invloed hadden op het geen hier te Lande voorviel, een vreemd voorkomen zouden hebben, zo niet onbegryplyk weezen.

Magt tegen *Frankryk* op de been.

De ontſtooke geestdrift der *Franſchen* hadt hun de wapenen doen aangorden, om den vyand moedigen tegenſtand te bieden. Geheel *Europa* hieldt het oog gevestigd op de Toebereidzelen ten Kryge in *Frankryk* gemaakt, en zag, met zeer verſchillend gewyzigde aandoeningen, eene Legermagt, op 180,000 Man begroot, gereed om

om den aanval op *Frankryk* te doen, en, schoon in vier Legers verdeeld, zodanig geschikt, dat zy des noods elkander onderſteunen konden.

LXXI. BOEK.

1792.

Verklaaring des Hertogs VAN BRUNSWYK by den aanvang des Krygs.

De Hertog VAN BRUNSWYK, die de Hoofdarmée aanvoerde, en het Opperbevel hadt over de Vereenigde Legers,* liet eene Verklaaring vooruitloopen, de redenen opgeevende, die de beide verbondene Mogenheden bewoogen hadden om, met zulk een Heirmagt, tegen *Frankryk* op te trekken; tegen *Frankryk* welks geluk zy beoogden, geenzins ten oogmerk hebbende, om zich, ten kosten van 't zelve, door veroveringen te verryken. Ook wilden zy zich in het Binnenlandsch Beſtuur niet mengen; maar alleen den Koning, de Koningin, en de Koninglyke Familie, uit den vernederden ſtaat, waar in men dezelve gebragt hadt, redden. Gunst werdt beloofd aan allen die zich aan den Koning onderwierpen; Straffe gedreigd aan de Krygslieden, die zich gewapenderhand tegen de Krygsbenden der verbondene Mogenheden durfden verzetten. —— Allen in *Frankryk* in eenig Bewind geſtelden, werden verantwoordelyk gehouden wegens alle feitlykheden, welke zy niet getragt zouden hebben te beletten. —— Den Inwoonderen van *Parys* werd inzonderheid voorgeſchreeven, dat zy zich terſtond onderwerpen moesten aan den Koning, en dien in volkomene Vryheid herſtellen. In hunne perſoonen werden zy verantwoordelyk verklaard, wegens alle de daar mede ſtrydige ge-

LXXI. BOEK. 1792.

gebeurtenisſen, en om zonder hoop van vergiffenisſe, naar krygsgebruik, te worden geoordeeld. Dat byaldien de *Tuilleries* mogten overweldigd of aangerand, of het minſte geweld mogt ondernomen worden egen den Koning, de Koningin, of de Koninglyke Familie, de twee Hoven, in dat geval, eene voorbeeldige en voor eeuwig gedenkwaardige wraak zouden oefenen, door de Stad *Parys* aan eene Militaire Executie, en volſlaagene Omkeering, over te geeven.

Nadere Verklaaring tegen het wegvoeren des Konings.

By eene twee dagen laater uitgegeevene Verklaaring was de Hertog VAN BRUNSWYK tegen een ander middel bedagt, 't geen 's Konings Vyanden zouden kunnen in 't werk ſtellen; immers hy deedt daar by weeten, dat, byaldien men, door Verradery, of door Lafhartigheid van eenigen der Inwoonderen van *Parys*, den Koning, de Koningin, of eenig ander Perſoon van de Koninglyke Familie, uit die Hoofdſtad wegvoerde, in zodanig een geval, alle Steden en Plaatzen, hoe genaamd, welker Inwoonders zich tegen derzelver doortocht niet aangekant, of op den weg tegengehouden hebben, het zelfde lot zouden ondergaan als waar mede *Parys* gedreigd was, en dat de weg, dien de Vervoerders van den Koning of der Koninglyke Familie mogten genomen hebben, zou worden getekend door een reeks voorbeelden van Straffen, uitgeoefend op de aanſtookers van zulk een onvergeeflyk misdryf.

Of

LXXI. BOEK. — 1792.

Manifest tegen de *Fransche* Omwenteling.

Of deeze twee Verklaaringen niet genoeg waren, verscheen 'er gelyktydig een stuk, 't welk zeer de aandagt trok, geteld *Manifest tegen de Fransche Omwenteling.* —— Schoon in 't zelve altoos gesprooken wordt uit naam van den Keizer en den Koning van *Pruisſen*, onderscheidt het zich nogthans van de gewoone Stukken van dien aart, dat 'er naam- tyd- en plaatstekening aan ontbreeken. Doch dewyl het door geen der daar in genoemde Mogenheden, noch op derzelver last, ooit werd afgekeurd, of tegengesprooken, verkreeg het zeker gezag, en plaats onder de gewigtige Staatsstukken van dien tyd.

Verklaaring van 's Konings Broederen en der Prinsen van den Bloede.

Aan de egtheid valt min te twyfelen, daar het hoofdzaaklyk overeenstemde met eene omtrent gelyktydige Verklaaring, door de naamstekening van 's Konings Broederen, en de verdere Prinsen van den Bloede, gestaafd. Een stuk waar in zy het gebeurde in *Frankryk*, zints de Omwenteling, met de zwartste kleuren afmaalen, en de redenen opgeeven waar om zy zich buiten 's Lands begeeven hadden. In 't slot vermaanen zy de Ingezetenen van *Frankryk*, om de Poorten van alle Steden en Plaatzen, waar hunne Krygsbenden, of die van hunne Keizerlyke en *Pruisſische* Majesteiten, zich zouden vertoonen, te openen, en zich te onthouden van eenigen wederstand te bieden (*).

In

(*) Alle deeze Stukken vindt men in de XXXIII. XXXIV. XXXV. en XXXVI. Bylagen op het twee-de

LXXI. BOEK. —— 1792.

Op welke gronden van vertrouwen die Verklaaring steunden.

In alle deeze Verklaaringen heerscht een toon van vertrouwen, aan die van vermetelheid grenzende; een toon welke die onderneeming als een ligtvolvoerbaar werk, of 't geen althans niet kon mislukken, allerwegen aanduidt. In de daad 'er was schynbaare gronds genoeg om zich dien uitslag te belooven. Bekend was den verbonden Mogenheden de zwakke staat der *Fransche* Krygsmagt; bekend veele beschikkingen daar omtrent gemaakt. Bovenal vertrouwde men op de stellige verzekeringen der *Fransche* Prinsen, en verdere Hoofden der Uitgeweekenen, dat de Krygslieden, tot herstel der Koninglyke Waardigheid bestemd, zich slegts op het Grondgebied des *Franschen* Ryks hadden te vertoonen, om hun met open armen te ontvangen, en volop te verschaffen van al het noodige. Schoon zy van de onder de hand aangestookte Verdeeldheden, en nog geheimer werkzaamheden, zweegen, leedt derzelver bestaan geen twyfel.

Verdenkingen wegens den Koning en anderen in *Frankryk*.

Verdenkingen waren deswegen, zints eenen geruimen tyd, gekoesterd. Men hadt onder de hand geschreeven, „ dat 'er een „ tyd stondt gebooren te worden, wanneer het *Fransche* Volk ontdekken zou, „ dat de Koning een Vriend en Bondgenoot der buitenlandsche Vyanden, en „ van het Vaderland, geweest ware." —— Een Lid der Nationaale Vergadering beschul-

de Deels eerste Stuk van het *Historisch Schouwtoneel* voor 1792.

ſchuldigde, in eene Redenvoering, den Koning, en den Generaal LA FAYETTE als het ééns met de Uitgeweekenen. —— De Woordvoerder der zich te *Parys* bevindende Gefedereerden liet zich openlyk, onder andere, in deezer voege hooren; LXXI. BOEK. —— 1792.
„ Wy zyn 'er mede te vrede, dat wy
„ eenen Koning gehoorzaamen; maar het
„ moet een Koning zyn, die ons niet mis-
„ leidt. Men zegt ons hier in *Parys*, dat
„ wy tegen de *Oostenrykers* zullen te vel-
„ de trekken; doch de *Oostenrykers* zyn
„ in ons Veldleger, binnen onze Muu-
„ ren, ja zelfs aan het hoofd onzer Krygs-
„ benden. Hoe kan men gedoogen, dat
„ voormaalige Edellieden, dat trouwlooze
„ Wetgevers, en trouwloozen Aanvoerders
„ der Krygsbenden zyn geworden!" ——
LA FAYETTE was het op wien zy het boven allen gelaaden hadden, tegen wien zy het heftigst uitvoeren, en verklaarden.
„ Wy kunnen, wy willen niet te velde
„ trekken, onder de bevelen van eenen
„ Verraader —— Geeft ons Patriottiſche
„ Aanvoerders, —— Gy moet de Uitvoe-
„ rende Magt in den Perſoon des Konings
„ afſchaffen, het geluk, de veiligheid der
„ Natie eischt zulks. Leent het oor aan
„ de klagten, die zo menigmaal tegen LA
„ FAYETTE gedaan zyn. Zet de door
„ den Koning aangeſtelde Stafofficieren
„ af; vernieuwt de Geregtshoven; zet ook
„ de Beſtuurders der Departementen en
„ Diſtricten af: want zy ſtaan in een
„ naauw verbond met LA FAYETTE ——

LXXI. BOEK. 1792. „ Geheel *Frankryk* weete, dat de snoodste Vyanden zich in *Parys* onthouden!"

Deeze klimmen langs hoe hooger.

Andere Legerhoofden geraakten, zo wel als LA FAYETTE, in verdenking, zy waren, gelyk hy, te *Parys*, om zich te verantwoorden, of verdeedigden zich by geschrifte. Hunne verantwoording vondt by zommigen ingang; doch gaf anderen nieuwe stoffe om op den misnoegdsten toon tegen hun uit te vaaren, en teffens tegen den Koning, als het groote Beweegrad. In de Vergadering der *Jacobynen* werd het voorstel gedaan om den Koning niet alleen in zyne Waardigheid op te schorten; maar hem ook, te gader met de Koninglyke Familie, als Gyzelaars, tegen de buitenlandsche Vyanden, in verzekerde bewaaring te neemen. —— Koning LODEWYK mogt het Fœderatie Feest bywoonen, daar den Constitutioneelen Eed afleggen, zyne weigering des verzoeks om den brand te steeken in de houtmyt, welke den *Adelsboom* omringde, werd met ongenoegen gezien.

De gesteltenis des Legers, de ontblooting der grenzen, werd eerlang te *Parys*, en elders, beschouwd en beschreeven als een openlyk verraad van de zyde der Uitvoerende Magt, en van zommige Legerhoofden, die men meende, dat de Krygsmagt met geen ander oogmerk van de Grenzen aftrokken, dan om voor den Vyand plaats te maaken. Een toedragt van zaaken, welke het ter Nationaale Vergadering zo hoog deedt loopen, dat 'er het

voor-

voorſtel ter baane kwam, of de Koning den Throon niet verbeurd hadt?

LXXI. BOEK.

1792.

Voorſlag om den Koning vervallen te verklaaren, en in verzekering te neemen.

Het aangroeijend misnoegen deedt eerlang de opſchorting van het Koninglyk Gezag, het vervallen verklaaren des Konings van zyne Waardigheid, en het in bewaaring neemen des Koninglyken Gezins, een der hoofdonderwerpen ter Nationaale Vergadering worden. Vertoogen, opgevuld met klagten over de Uitvoerende Magt, en doorzaaid met de haatlykſte uitdrukkingen tegen den Koning, hoorde men dagelyks. Weinig Leden ſlegts waagden het langer den Koning voor te ſpreeken, of te verdeedigen. Zy die nog de behoudenis der Koninglyke Waardigheid voorſtonden, moesten bekennen, dat de meeste klagten tegen de Uitvoerende Magt geenzins van grond ontbloot waren. Vry algemeen was de toeſtemming, dat de Uitvoerende Magt zich aan Pligtverzuim en Volksmisleiding hadt ſchuldig gemaakt; dan of de geheele ſchuld van dit bedrog inzonderheid aan den Koning moest ten laste gelegd worden, was een vraag omtrent welker beantwoording de gevoelens wyd uit een liepen.

Een Dictatorſchap van drie Mannen voorgeſlaagen.

Geen heerſchender gevoelen door Nieuwspapieren en dagelyks uitkomende Schriften, algemeener verſpreid, dan dat men voorhadt den Koning uit *Parys* weg te voeren, en daar op een Burgeroorlog, ten zynen voordeele, ten doen uitbarſten. Dit begrip baarde het voorſtel om een Algemeen Bevelhebber der *Parysſche* Nationaale Gar-

LXXI. BOEK. —— 1792.

Garde te benoemen, die op zyn hoofd verantwoordelyk zou weezen voor de bewaaring des Konings en diens Gezins. —— Wyders nam men in overweeging, om, zo lang de Oorlog duurde, den Koning de Uitvoerende Magt te ontneemen, en met al het gezag, 't welk de Conſtitutie aan hem verleende, drie Dictators te bekleeden. Tot welk Driemanſchap men twee door den Koning ontſlaagen Ministers ROLAND en SERVAN en de Maire PETHION in voorſlag bragt, met nadere bepaalingen omtrent de werkzaamheden en den duur deezes Dictatorſchaps.

't *Zelve verworpen, als mede de Voorſlag om den Koning, geduurende den Oorlog het geheel bewind in handen te geeven.*

Als zeer gevaarlyk werd dit ontwerp door veelen aangezien, die beweerden, dat het eenigst middel om *Frankryk* te redden beſtondt in den Koning, geduurende den Oorlog, het geheel Bewind in handen te geeven, onder voorwaarden, van geen Vrede te mogen ſluiten, dan met goedvinden der Nationaale Vergadering. Zy ſchilderden, met de ſterkſte kleuren de gevaaren af aan welke het Ryk, door de Opſchorting des Konings, zou worden blootgeſteld. Zy beweerden, dat dergelyk een ſtap de goedkeuring van de Natie niet alleen in geenen deele zou wegdraagen; maar dat het zeker was, dat de buitenlandſche Mogenheden met niemand in onderhandeling zouden willen treeden, dan met den Koning en de Staatsdienaaren door hem aangeſteld; dat ook de gezamenlyke Legerhoofden, Officieren en Gemeenen, in zodanig een geval, zich zouden

den

den kunnen beroepen op den algemeenen Constitutioneelen Eed; ten einde gehoorzaamheid te weigeren aan alle andere bevelen, dan die hun door den Koning, of uit diens naam, gegeeven werden. De beweerders van dit laatste waren verre de minsten in getal, en, schoon 'er tegen het ontwerp, om Dictators aan te stellen, zulk eene menigte zwaarigheden wierden aangevoerd, dat het spoedig wierd verworpen, kreegen egter de poogingen van hun, die na eene Verandering in de Constitutie haakten, weldra de bovenhand.

LXXI. BOEK. — 1792.

Om die Verandering daar te stellen was 'er eene zwaare schok noodig. Het sluiten der *Tuilleries*, naa het voorgevallene aldaar op den twintigsten van Zomermaand, deedt in *Parys* byzonder het misnoegen tegen den Koning gaande worden. Het sluiten der hekken en schildwagten daar gesteld om het Volk de intreede te beletten, duidde men als een blyk van 's Konings vyandlyke oogmerken. Hy was daar, gelyk de spraak ging, als in een vesting, omringd door benden aan hem verknogt, daar kon hy veilig ontwerpen smeeden of om te ontvlugten, of andere aanslagen uit te voeren. In dit verblyf was, volgens een verspreid gerugt, eene menigte Wapens verborgen. — Een onderzoek ontdekte niets van dien aart. Een gedeelte der *Tuilleries* werd den Volke, op last der Nationaale Vergadering, ter wandelplaats opengezet, en schoon de Koning, des misnoegd, de schildwagten aan de ingang

Het misnoegen groeit aan.

 en

LXXI. BOEK. — 1792.

gangen deedt wegneemen, wilde het Volk buiten het gemelde gedeelte, door hun de *Vryheids Grond* geheeten, en met een Nationaal lint afgefcheiden van 't andere, den *Grond van Coblentz* genaamd, geen voet zetten.

Wat ter Nationaale Vergadering voorviel by het Verflâg op het Manifest des Hertogs VAN BRUNSWYK.

Blyken van Vyandfchap, tot daadlykheden overflaande, vertoonden zich tusfchen de nieuwlings te *Parys* ingekomene Gefedereerden van *Marfeille*, en de Koningsgezinden. Te midden van deeze woelingen kwam het Manifest des Hertogs VAN BRUNSWYK ter Nationaale Vergaderinge. Het Verflag daar op marde. Toen het gedaan werd, en 's Konings verklaaring deswegen voorgeleezen, ontftondt 'er eerst groot gemor in de Vergadering; welhaast riep een der Leden „ dat 's Konings Brief „ een zamenweeffel was van onwaarheden; „ dat diens Daaden anders getuigden, en „ de vyandlyke Mogenheden in zynen „ naam den Oorlog voerden."

ISNARTS Vertoog tegen de Koning.

Geen der Leden ging verder dan de Heer ISNART, die een gefchreeven Opftel voorlas, 't welk wy hier plaats geeven: dewyl het bykans alle Befchuldigingen, zints eenigen tyd tegen den Koning ingebragt, opnoemt. „ Wat," zeide hy, „ heeft den Koning gedaan om het Plan „ van Tegenomwenteling te doen vernie„ tigen, 't welk geheel *Frankryk* over„ dekt, en deszelfs takken tot in de Bui„ tenlandfche Hoven verfpreidt? Niets. — „ Ik zal het bewyzen. De Koning hadt „ zich behooren te verzetten tegen eenen

„ muit-

„ muitzugtigen Adel, en het is aan dee- LXXI.
„ zen, dat hy de Ampten geeft, die te BOEK.
„ zyner beschikkinge staan. Zulke Pries-
„ ters, die het meest tegen de Constitu- 1792.
„ tie opkomen, verrigten by hem alleen
„ den Kerkdienst. Emigranten wapenen
„ zich tegen het Vaderland; Dweepers
„ zoeken den Burgeroorlog aan te stoo-
„ ken; kwalykgezinden doorkruissen het
„ Ryk, ten einde in 't zelve oproer te
„ verwekken. Wanneer wy Wetten voor-
„ stellen, om dit alles tegen te gaan, wei-
„ gert hy dezelve te bekragtigen, of stelt
„ zyne bekragtiging twee maanden lang
„ uit. —— De Koning hadt zich omgee-
„ ven van eene Lyfwagt, welker zamen-
„ stelling tegen de Wet aandruischte, en
„ die na eene Tegenomwenteling haakte;
„ wy hebben dezelve afgedankt; hy ken-
„ de haare misdaaden, en heeft ze nog-
„ thans blyken gegeeven van zyne erken-
„ tenis. —— Administreerende Corpsen
„ hebben de Constitutie geschonden; in
„ plaats van deezen te straffen, heeft men
„ derzelver Besluiten doen afkondigen; en
„ aldus aan hunne grondstellingen voet
„ gegeeven. —— Een Leger raadpleegt;
„ deszelfs Generaal laat zulks toe; hy
„ verlaat zyn post, en de Koning keurt
„ zulks niet af. —— Zyne Ministers be-
„ hooren, door hunne zugt voor de Con-
„ stitutie, buiten alle verdenking te zyn,
„ en niet te min schynen de zulken, die
„ van de Natie het meest beschuldigd
„ worden, zyne grootste agting te verdie-

 „ nen;

LXXI. BOEK. — 1792. „ nen; waar tegen anderen, welker verlies de Natie betreurt, by hem gehaat „ zyn. —— Zedert zyne Conſtitutioneele „ Regeering, is het Miniſterie zo wankelend geworden, dat dit alleen in ſtaat „ zou weezen, het openbaar beſtuur van „ een te rukken. —— Hy behoort vermogen te hebben op het gemoed der „ Prinſen, zyne Bloedverwanten; en juist „ deezen zyn het, die de zamenſpanning „ der Mogenheden tegen ons berokkenen. „ Ten wiens behoeve wapenen zich de „ buitenlandſche Hoven? Immers ten zynen behoeve. En wat anders eiſchen „ dezelve van ons, dan dat wy hem tot „ Despoot herſtellen? Het is in zynen „ naam dat alle onze Vyanden te werkgaan; maar heeft hy, volgens de Conſtitutie en zyn Pligt, door weezenlyke „ daaden, zich tegen derzelver Ondernee-mingen verzet? Dit is het, myne Heeren! wat gy, in plaats van nâ ydele „ klanken te luisteren, moet beoordeelen. —— Reeds langer dan een Jaar „ draagt hy kennis van het Verbond der „ Mogenheden tegen *Frankryk*, en nogthans heeft hy niet alles gedaan, wat „ in zyn vermogen was om hetzelve te „ verbreeken, en ons Bondgenooten te bezorgen, en om het Ryk in ſtaat van tegenweer te ſtellen. Op het daar zyn „ van den Oorlog ontbreeken onze Troepen van Linie meer dan 50,000 Man. „ Zyne Miniſters hadden ons verzekerd, „ dat tegen den tienden van Sprokkel-

„ maand

„ maand, 150,000 Man op den Vyand
„ zouden kunnen aanvallen, en in Bloei
„ maand zag men niets gereed. Zedert
„ de Oorlog werklyk is verklaard geweest
„ heeft de Natie zich byna zonder Wa-
„ penen, zonder Krygsbehoeften, zonder
„ Paarden, en zonder Mondbehoeften be-
„ vonden. In plaats van de nieuwe Re-
„ cruteering, benevens het aankoopen en
„ vervaardigen van Wapenen, voort te
„ zetten, heeft men alles tegengewerkt.
„ Een Leger moest te *Soisſons* geformeerd
„ worden, en niets was gereed om zulks
„ werkſtellig te kunnen maaken. Het
„ Plan van Oorlog is, tot heden toe, zo-
„ danig ingerigt, dat onze braave Soldaa-
„ ten ſteeds vegten moeten tegen een groo-
„ te overmagt. *Brabant* riep ons aan om
„ byſtand; maar, reeds overwinnende,
„ hebben wy hetzelve weder ſchandelyk
„ verlaaten, en de ongelukkige *Belgen* aan
„ hun rampzalig lot overleeverende, te-
„ vens de wooningen hunner Vaderen in
„ brand geſtooken. Kortom men zou zeg-
„ gen, dat de Koning der *Franſchen* het
„ Hof van *Weenen* door het vuur wreekt,
„ wegens den Opſtand der *Belgen*, en de
„ Koning van *Hongaryen* het Hof der
„ *Tuilleries* door het Staal wreekt, wegens
„ den Opſtand der *Franſchen*."

De Wyken der Stad *Parys* eiſchen de

Deeze Redenvoering werd welhaast vervangen door eene aanzienlyke Bezending der Beſtuurderen van alle acht en veertig wyken der Stad *Parys*, uit naam derzelven,

LXXI. BOEK. —— 1791. Ontthrooning des Konings.

vèn, de Ontthrooning des Konings eifchende, Befchuldigingen van denzelfden aart als wy zo even uit den mond van den Heer ISNART voordroegen, waren in de aanfpraak van den Maire PETHION, het hoofd dier Bezendinge, opeengeftapeld. Hy voegde 'er by, „ Het Hoofd der Uitvoerende „ Magt is de eerfte fchalm aan de keten „ der Tegenomwentelinge. Hy neemt naar „ allen fchyn deel aan de Zamenzweering „ van *Pilnitz*, welke hy veel te laat heeft „ bekend gemaakt. Zyn naam ftrydt da„ gelyks tegen den naam der Natie: de„ zelve is het fein van oneenigheid tus„ fchen de Soldaaten en derzelver Leger„ hoofden. Hy heeft zyn belangen van „ die der Natie afgefcheiden: wy zullen „ deeze, naar zyn voorbeeld, insgelyks „ van elkander affcheiden. —— Verre van „ daar, dat hy, door de eene of andere „ formeele daad, zich tegen de buiten„ landfche en inwendige Vyanden zou „ hebben aangekant, is zyn gedrag veel „ eer eene aanhoudende daad van onge„ hoorzaamheid tegen de Conftitutie. —— „ Zo lang wy dusdanig een Koning heb„ ben, kan de Vryheid niet gevestigd „ worden; doch het is onze begeerte vry „ te blyven. Uit overmaat van infchik„ lykheid hadden wy gewenscht u alleen „ te komen vraagen om de Opfchorting „ van LODEWYK DEN XVI, zo lang het „ gevaar des Vaderlands duurde; maar de „ Conftitutie verzet zich daar tegen. Lo-

„ DE-

„ DEWYK DE XVI. beroept zich zonder op- „ houden op de Constitutie: wy doen „ zulks nu op onze beurt, en eischen zyne „ Afzetting. — Dewyl het, deeze groote „ maatregel eenmaal genomen zynde, zeer „ twyfelagtig weezen zal, of de Natie „ wel ooit weder haar vertrouwen zal kun- „ nen stellen in den tegenwoordigen Ko- „ ninglyken Stam, verzoeken wy, dat „ door de Nationaale Vergadering, inge- „ volge van de Constitutioneele Wetten, „ egter niet uit haar midden, Ministers „ worden verkoozen, aan welken de Uit- „ voerende Magt, by voorraad, wordt „ toevertrouwd, tot de algemeene wil des „ Volks, onze en hunne Souverain, zich „ deswegen nader zal geopenbaard hebben „ in eene Nationaale Conventie, welke „ moet byeengeroepen worden, zo ras de „ veiligheid des Staats zulks zal veroor- „ looven."

LXXI. BOEK. — 1792.

Afkeuring van dien voorslag ter Nationaale Vergadering.

Schoon PETHION uit naam van alle de acht en veertig wyken der Stad *Parys* op deezen trant gesprooken, en dien veel behelzenden eisch gedaan hadt, kwamen vier Wyken daar tegen op. 't Welk in de Nationaale Vergadering groote opschudding ten gevolge hadt. Hoewel één dier Wyken vervolgens verklaarde, LODEWYK DE XVI. niet langer als Koning der *Franschen* te erkennen; en die Burgers hun Eed van getrouwheid aan denzelven gedaan, weder introkken, werd door de Nationaale Vergadering dit Besluit, als inconstitutioneel, vernietigd.

Men

LXXI BOEK. 1792. Zorglyke toeſtand des Konings.

Men bleef egter aan het plan van de afzetting des Konings voortarbeiden. Gerugten van diens toeleg om te ontvlugten ſtaafden de hooggaande vermoedens. Hy bevondt zich in eenen allerzorglykſten toeſtand. By eene openbaare Afkondiging zocht hy zyn gedrag te verantwoorden, en de ſchuld op zyne Tegenpartyders te werpen. Deeze verbitterde de gemoederen te ſterker; zy werdt afgeſcheurd, met allen betoon van verontwaardiging hier vertrapt, daar openlyk verbrand.

Schrikbaarende gerugten in *Parys*.

Voortekens gewis van grooter woelingen en volksbedryven; die ook volgden wanneer LA FAYETTE met meerderheid van ſtemmen, wegens de beſchuldigingen tegen hem ingebragt, vrygeſprooken, en de raadpleeging over de zaak des Konings uitgeſteld was. Morrend ongenoegen doorzweefden de Hoofdſtad. Veelvuldige Schriften, om dien tyd, in *Parys* uitgeſtrooid en aangeplakt, dreeven het wantrouwen op den Koning, en den haat tegen de Hofparty, tot eene bystere hoogte. Daar in werden den Vorst en diens Aanhang de ſnoodſte oogmerken, en heillooste aanſlagen, ten laste gelegd. Men beweerde in dezelve, dat op een tweede *Bartholomeus Feest*, eene algemeene ſlachting onder de Patriotten ſtondt aangerigt te worden; dat men ten oogmerk hadt *Parys* aan vier hoeken in den brand te ſteeken; ten einde de Koning, in de algemeene verwarring, zich met de vlugt zou redden. Deeze onrustwekkende voorſpellingen van het ge-

gebrouwde euvel werden beslooten met een vermaan aan het Volk om op de hoede te zyn, zich tegen middernagt gereed te houden, om, op het eerste sein van alarm, na de *Tuillerien* te trekken, en dus den ondergang der Natie te verhoeden. LXXI. BOEK. —— 1792.

Reeds vóór middernagt begon de Alarmklok, in één der Stadswyken, te luiden; ras werd dit in andere gevolgd. Van tyd tot tyd hoorde men kanonschooten, ten teken van Opstand, en door alle straaten riep de slaande trom de Burgers te wapen. Behalven de Maire PETHION, en de Procureur MANUEL, werden in de Wykvergaderingen de Breede Raad der Gemeente, en de geheele Municipaliteit, afgedankt. De Municipaliteit werd veranderd; en met deeze verandering greepen 'er andere schikkingen op het Krygsvolk en de Burgermagt plaats. Het Volk stroomde na de *Tuillerien*. Krygsvolk onder de wapenen gebragt, als mede het geplaatst en gelaaden geschut deedt de Koninglyke Tuin eene Legerplaats gelyken. De Koning ontving 'er een groot getal Edellieden, die zich door alle vertrekken van het Kasteel verspreidden. Men stelde alles te werk om 's Konings party te styven; doch met geen gewenschten uitslag. Het begrip dat de Hofparty werklyk bezig ware met eene Tegenomwenteling te bewerken, en de begeerde Afzetting des Konings met geweld te stuiten, kreeg de overhand.

Het voorgevallene in de *Tuillerien*.

Woelingen van verscheidenerleien aart groeiden aan, en 's Konings onrust met de-

De Koning gaat

zel-

LXXI. BOEK. 1792. met zyn Gezin na deNationaale Vergadering.

zelve. Hy verzogt in de Nationaale Vergadering te worden toegelaaten. Dan, in zyne besluitloosheid om zich derwaards te begeeven, terwyl 'er reeds bloed vergooten was, en de ongestuimigste driften woelden, wordt de Koningin gezegd hem te gemoet gevoerd te hebben; „ dat in en „ om het Paleis nog gewapende Lieden „ genoeg waren om hetzelve te verdee„ digen; dat het ook den Koning niet „ voegde in de Nationaale Vergadering te „ komen, waar misschien, in dit zelfde „ oogenblik, wegens zyne Afzetting werd „ gesprooken." Hy laat zich egter overhaalen om derwaards te gaan met zyn Gezin.

Bloedig Gevegt in de *Tuillerien*.

Naauwlyks hadt de Koning met de zynen de *Tuillerien* verlaaten, of 'er greep eene verzoening plaats tusschen de Gefedereerden en de Nationaale Garde. Door Afgevaardigden liet het Volk de *Zwitzers* aanzeggen, dat het tegen dezelve geen vyandlyke oogmerken hadt. Schynbaar was de verzoening met dezelve getroffen. Oogenbliklyk daar op vertoonden zy zich als vyanden. Vermeesterd kanon en een aanhoudend schieten uit klein geweer, 't welk de grond met lyken bezaaide, bragt het Volk in verwarring, en aan 't wyken. Alleen de Gefedereerden van *Marseille* en *Brest* trokken in goede orde af, haalden Veldstukken, en ving 'er een geregeld gevegt tusschen deezen en de *Zwitzers* aan. De Nationaale Garde voegde zich by deezen, gaf mede op de *Zwitzers* vuur; het

aan

van 't deinzen gebragte Volk valt met woede op de *Zwitzers* aan. Deeze geraakten in wanorde, veelen sneuvelden; anderen vlugten, de meesten weeken in het Kasteel, waar zy zich tot het uiterste verdeedigden. De *Parysche* Ruitery koos de party tegen hun, en verzekerde den spoedigen zegenpraal, voorafgegaan door een allerverschriklykst bloedbad (*), geëindigd met de vermeestering des Kasteels.

LXXI. BOEK.

1792.

'sKonings toestand, in de Nationaale Vergadering.

In de Nationaale Vergadering was de Koning eene kleine Loge aangeweezen, waar hy oorgetuigen was van de grievendste beschuldigingen tegen hem ingebragt, als mede van de raadpleegingen om hem van zyne Waardigheden te ontzetten — Oorgetuigen van de kanonschooten, van het musketten gekletter, steeds in heftigheid vermeerderende. Hier hoorde hy Afvaardigden zyne onverwylde Afzetting eischen, als het éénig middel om een einde te maaken aan het Oproer, 't welk met woe-

(*) Men begrootte het getal der voor het Paleis des Konings gesneuvelde Burgeren ten naasten by op 1200, behalven nog 700 zwaar gekwetsten, van welken niet weinigen aan de bekomene wonden overleden. Van de *Zwitzers* waren 'er omtrent 600 in den omtrek der *Tuilleries* gedood; de overigen gevangen. Meer dan 300 Koningsgezinden verlooren daar het leeven, waar onder men Mannen van aanzien telde. De meesten in den nagt in 't Paleis gekomene Edellieden hadden 't zelve verlaaten, zo ras de Koning vertrokken was, en ontkwamen het anders onvermydelyk doodsgevaar, langs hun bekende sluipwegen, terwyl de slegte Overrokken hun ter ontkominge niet weinig dienden.

LXXI. BOEK. woede voortslaande, onberekenbaare rampen stondt te veroorzaaken.

1792. Wordt buiten Bewind gesteld. Daar by gemaakte schikkingen.

Herhaalde op 's Konings Afzetting aandringende Bezendingen deeden eindelyk de Vergadering het besluit neemen om de algemeene begeerte des Volks, ten minsten in zo verre te voldoen, dat de Koning wel niet van den Throon ontzet; maar voor eerst buiten Bewind gesteld wierd. Het Besluit met éénpaarigheid van stemmen uitgebragt, kwam hier op neder. „ Dat, „ uit hoofde van het algemeen wantrou„ wen tegen de Uitvoerende Magt, de „ Koning in alle zyne Bedieningen werd „ opgeschort, tot eene Nationaale Con„ ventie, welke het *Fransche* Volk uitge„ noodigd werd te formeeren, de noodige „ maatregels zou genomen hebben, om de „ Souverainiteit des Volks, om de Re„ geering van Vryheid en Gelykheid te „ verzekeren; dat eene buitengewoone „ Commissie nog dien zelfden, en den „ volgenden dag, ontwerpen zou inbren„ gen over den tyd en wyze van het by„ eenroepen der Conventie, als mede over „ het inrichten van een nieuw Ministerie; „ het daarstellen van eenen Gouverneur „ voor den Zoon des Konings, en over „ de som, welke aan den Vorst, geduu„ rende deszelfs Opschorting, voor zyn „ onderhoud, zou worden toegestaan; dat „ voor den Koning, die, tot dat de rust „ in *Parys* hersteld was, met zyne Fami„ lie, in den omtrek van het Wetgeevend „ Lichaam blyven zou, terstond een ver„ blyf

„ blyf in het Paleis van *Luxemburg* (*) „ zou gereed gemaakt worden, en dat in- „ middels ook de betaalingen der Civile „ Lyst werden opgeschort. De Vergade- „ ring verklaarde teffens alle Amptenaars „ en Militairen, welke, in deeze dagen „ van bekommering, hunne posten verlie- „ ten, voor eerloozen en Verraaders van „ het Vaderland."

LXXI. BOEK. 1792.

Commissarissen na de Legers gezonden.

Van veelvuldige werkzaamheden, die deezen grooten stap onmiddelyk volgden, tekenen wy alleen aan de benoeming en afvaardiging van twaalf Commissarissen na de onderscheidene Armeeën, om, uit naam der Wetgeevende Vergadering, al het noodige by dezelve te verrigten. Zy vertrokken met de uitgebreidste Volmagt, „ om „ alle Generaals, Officieren en openbaare „ Amptenaaren, naar vereisch van zaa- „ ken, in derzelver posten op te schor- „ ten, af te zetten, en anderen daar toe „ te benoemen, of zelfs hunne Persoonen „ in verzekering te mogen neemen, mits „ aan de Nationaale Vergadering daar van „ terstond kennis geevende; zich naauw- „ keurig te laaten onderrichten, wegens „ den toestand der Vestingen, de weezen- „ lyke sterkte der Legers, en den staat „ van derzelver Krygs- en Mondbehoef- „ tens; aan de Soldaaten uitlegging te doen „ van

(*) In stede van deeze verblyfplaats vondt men rede *den Tempel* te kiezen, werwaards de Koning en diens Gezin op den 13 van Oogstmaand werden overgebragt.

LXXI. BOEK. — 1792.

„ van de Besluiten der Vergadering, op „ deezen dag genomen, en van de be„ weeggronden, welke daar toe aanleiding „ hadden gegeeven; de bezwaaren en klag„ ten, zo van Amptenaaren als Burgers „ en Militairen aan te hooren, en einde„ lyk alle middelen in 't werk te stellen, „ welke strekken zouden om aan de Na„ tie haare Onafhanglykheid en Vryheid „ te verzekeren (*)."

Welk eene verandering d't ten *Spaanschen* Hove baarde.

Zo veel oordeelden wy noodig te moeten aanstippen van eene Gebeurtenis, in derzelver gevolgen zo gewigtig, die onmiddelyk, ten aanziene der Mogenheden van *Europa*, en ook by onzen Staat de uitwerkingen hadt, welke 'er zo eigenaartig in te voorzien waren, en die wy als als een reden, om tot dien stap niet te komen, hoorden aanvoeren (†). — De Zaakwaarneemer des Konings van *Spanje*, die de geschetste tooneelen in *Frankryk* bygewoond, en *Parys* verlaaten hadt, maalde 'er een allerongunstigst tafereel van, en schetste de gevaarlyke omstandigheid, waar

(*) Wy hebben in het verslag deezer gebeurtenissen meest gevolgd het Verhaal deswegen gegeeven in het *Historisch Schouwtooneel* voor den Jaare 1792. II D I St. waar men in de Bylaagen de belangrykste oorspronglyke stukken aantreft. Zeer verdient deswegen geleezen te worden *Dagverhaal van* JOHN MOORE M. D. *geduurende zyn verblyf in Frankryk van het begin van Augustus tot het midden van December.* Te *Haarlem* by A. LOOSJES Pz. Als mede *Secrete de la Revolution Francoise* par F. PAGES Tom . p. 454 &c.

(†) Zie hier boven bl. 53.

waar in zich LODEWYK DE XVI. bevondt, met zodanige kleuren, dat de Koning, in gramschap tegen de *Franschen* ontstooken, alle onderhandelingen met den *Franschen* Gezant beval af te breeken, en zyn Krygsmagt op den voet van Oorlog te brengen. De *Spaansche* Gezant ten Hove van *Weenen*, deedt de daar aangenaame verklaaring; dat de Koning zyn Meester, naa het voorgevallene, op den tienden van Oogstmaand, zich genoodzaakt zag zyn vredelievend stelzel te laaten vaaren, en de dringendste bevelen hadt gegeeven, om op de grenzen een Leger te doen zamentrekken, met oogmerk, om naar vereisch van zaaken, tegen *Frankryk* werkzaam te kunnen weezen (*).

LXXI. BOEK. — 1792.

De Gezanten van het Hof van *Groot-Brittanje* en van deezen Staat, namen, kort naa de gevangenzetting des Konings, opontboden zynde, dewyl derzelver Geloofsbrieven zedert men den Koning de Uitvoerende Magt hadt benomen, geoordeeld werden van geen dienst meer te kunnen weezen, hun afscheid. Lord GOWER gaf, vóór zyn vertrek, den Uitvoerenden Raad, by geschrifte, te verstaan; „ Dat „ zyne *Groot-Brittannische* Majesteit, hoe „ wel voorgenomen hebbende, met op- „ zigt tot de schikking der inwendige Re- „ geeringsvorm in *Frankryk*, zich stipt te „ houden aan de grondbeginzelen van On- „ zy-

De *Engelsche* Gezant te *Parys* neemt zyn afscheid.

(*) *Hist. Schouwtooneel* voor 1792. II. D. I. St. bl. 53.

LXXI. BOEK. — 1792. „ zydigheid, nogthans gemeend hadt, door „ alle middelen in zyne magt, zyne bezorgdheid te doen blyken, wegens den „ persooneelen toestand hunner Allerchristlykste Majesteiten, en der Koninglyke „ Familie, mitgaders zyn vuurig verlangen, dat derzelver Persoonen ten minsten beveiligd mogten worden voor schennissen, als welke niet zouden kunnen „ nalaaten een algemeen gevoel van verontwaardiging, in alle Landen van *Europa*, te verwekken."

Hoe beantwoord. Het antwoord van den Uitvoerenden Raad liep op deezen zin. „ Dat dezelve „ met leedweezen eenen Afgezant zag vertrekken, wiens tegenwoordigheid de „ spreekendste blyken gaf van de vredelievende gevoelens van het *Britsche* Hof. „ Dan, zo iets dat leedweezen kon verminderen, was het de gegeeven verzekering eener stipte Onzydigheid; welke „ verklaaring, van de zyde eens Volks, 't „ welk de Souverainiteit der Natien eerst „ van allen hadt vastgesteld, en de Koningen aan het zwaard der Wetten onderworpen, den Uitvoerenden Raad niet „ verwonderde; hoopende voor het overige de *Fransche* Natie, dat het Kabinet van *St. James* niet zou afzien van „ zyne vredelievende gevoelens, geduurende het aanweezen der Nationaale Conventie."

Der Staaten Afgezant ver- Der Staaten Afgezant LESTEVENON VAN BERKENRODE voerde by het eindigen eens veeljaarig door hem bekleeden Gezantschaps

ſchaps in kragt dezelfde taal als de *Engelſche* vertrokkene Afgezant by geſchrifte geuit hadt, op last van hun Hoog Mogenden betuigende, „ dat de Republiek „ der *Vereenidde Nederlanden* vast beſlooten hadt, zich te houden aan de beginzelen van Onzydigheid, en op geenerlei wyze zich te bemoeijen met de inwendige zaaken van *Frankryk*; dat egter hun Hoog Mogenden niet konden afzyn de vuurigſte wenſchen uit te boezemen voor al 't geen eenigzins kon toebrengen tot de perſooneele veiligheid van zyne Allerchristlykſte Majeſteit, en diens doorlugtige Familie." — Hy keerde, op 't einde van Herfstmaand na *'s Gravenhaage* te rugge.

LXXI. BOEK. — 1792. laat *Parys*.

Op dezelfde gronden als het opontbod van GOWER en LESTEVENON VAN BERKENRODE ſteunde, hieldt men te *Londen* en in *'s Gravenhaage*, geduurende de opſchorting van het Gezag des Konings van *Frankryk*, alle Staatsgemeenſchap met de Gezanten van *Frankryk*, zich aldaar onthoudende, voor afgebrooken: vermids zy hunne Volmagten van den Koning ontvangen hadden.

Voorbygaande flikkering van Vrede.

Een flaauwe flikkering van Vrede deedt zich op met den aanvang van Herfstmaand, men ſprak te *Weenen* en elders over zekere voorſlagen van Vergelyk met *Frankryk*, door het *Britſche* Hof gedaan, om, zo het mogelyk ware, de Rust van *Europa* te herſtellen; men noemde de voorwaarden, en bepaalde *Luxemburg* tot de plaats der Vrede-

LXXI. BOEK. — 1792 LODEWYK DE XVI. vervallen verklaard.

dehandelinge (*). Dan van die zamenkomst ter beslissinge van het lot van *Frankryk*, waar toe verscheide Hoven reeds Gelastigden benoemd hadden, kwam niets.

De Oorlog werd voortgezet, en LODEWYK DE XVI. den twintigsten van Herfstmaand, vervallen verklaard. De vernietiging der Koninglyke Waardigheid maakte men op den volgenden avond, op de plegtigste wyze, by toortslicht, te *Parys* bekend. *Frankryk* zou van nu af aan een *Vry Gemeenebest* zyn. „ Men hadt," dus luidde het besluit, „ by de Omwenteling, „ welke vier jaaren geleeden eenen aanvang nam, het juk der voorige Slaaverny wel afgeschud; doch de Vryheid „ was, ten dien tyde, geenzins volkomen „ hersteld. Men kon dit tydsgewricht, in „ zeker voege, met de morgenscheemering vergelyken, wanneer de nagt wel „ eenigzins verdweenen, hoewel de dag „ nog niet ten vollen aangebrooken is. „ Doch nu, daarentegen was die verderflyke duisternis van het Eenhoofdige Bewind, geheel en al verstrooid, en de „ schoone glans der Vryheidszon in vollen luister doorgebrooken!" —— Op veel jammers en bloeds kwam die dag te staan, onschuldigen worden met schuldigen deerlyke slachtoffers, en de Geschiedenis dier dagen doet ons bloozen over de midde-

(*) Zie deeze voorwaarden en meer byzonderheden in 't *Historisch Schouwtooneel* voor 1792. II. D. I. St. bl. 133 en 134.

delen gebruikt om *Frankryk* in een Gemeenebest te hervormen. LXXI. BOEK.

Wy zullen het gordyn dier gruwelen, waar op men, hoe zeer ook de zaak der Vryheid toegedaan, terug beeft, hier niet openſchuiven; maar alleen vermelden, hoe de veranderingen, in *Frankryks* Beſtuur plaats grypende, op de Volksyver tegen de aan- en doordringende Vyandlyke Legerbenden werkte, de Ingezetenen ten wapen deedt vliegen, Legerhoofden, tegen welken veel gemors en beſchuldigings hadt plaats gegreepen, werden afgezet, anderen in hunne plaats geſteld. De groote Kweekeling van den onvergelyklyken WASSINGTHON, die de Vryheid van *America* hadt helpen daarſtellen, en zeer veel toebragt om ook de Vryheid in zyn Vaderland te doen ſtandgrypen, LA FAYETTE, te zeer aan den Koning en de voorheen vastgeſtelde orde van zaaken gehegt, en vervuld met afſchuw van de ongeregelden wreedheden, welke te *Parys* de Regeeringsverandering bewerkt hadden, zogt zyn Leger van de thans heerſchende Party, die op hem en de zynen zegepraalde, af te trekken. Hy mogt tot zyn Leger, naa het voorgevallene in de Hoofdſtad met de zwartſte kleuren geſchilderd te hebben, ten ſlot zeggen —— „ Soldaaten! onder „ welk een Standaard wilt gy optrekken, „ is het onder die van de Wet, of onder „ die van PETHION? Zo gy de Wet verkiest, welke gy bezwooren hebt, en „ de Conſtitutie, welke gy verdeedigt!

1792. LA FAYETTES Aanſpraak aan het Leger en vlugt.

 „ weert

LXXI. BOEK. —— 1792.

„ weert dan met de eene hand uwe Vyanden van de Grenzen, en biedt met de andere wederſtand aan de Muitelingen van binnen, herſtelt op deszelfs plaats den erflyken Vertegenwoordiger der Natie, hernieuwt, in de handen van den Generaal LA FAYETTE, uwen Eed van de Conſtitutie te zullen handhaaven, en zo gy deeze keus niet doet, hebt gy op 't oogenblik PETHION voor Koning, en welhaast uwe Vyanden tot Meesters." — Het Leger, eerst voor een gedeelte gezind om den wenk eens by hun geliefden Veldheers te volgen, kwam daar van te rugge, en weigerde dien Eed af te leggen. LA FAYETTE vlugtte met eenige zyner Officieren, werd door een bende der Vyanden gevat, gevangen weggevoerd (*).

Uiteinde van D'AVERHOULT.

Met een woord moeten wy hier den treurigen uitgang vermelden van den Heer D'AVERHOULT, die zich, als een Vryheids Voor-

(*) Men vindt een Leevensſchets van deezen Held, in het *Historisch Schouwtooneel* voor 1791. IV. D. bl. 149 *enz*, doch deeze loopt ſlegts tot Wintermaand des Jaars 1791 wanneer de Koning hem tot Legerbevelhebber aanſtelde. De Geſchiedenis van *Frankryk* geduurende de volgende Beweegenisſen, wyst uit, hoe hy, zo zeer by 't Volk eerst bemind, in haat geraakte. — In zyne gevangenis was hem een deerlyk lot beſchooren. Zie *Mengelingen tot Nut en Vermaak*, te *Haarlem* by F. BOHN I. St. bl 64. Naa veele wonderlyke lotwisſelingen is hy eindelyk in vryheid geſteld, en wil men, dat, terwyl wy dit, in den Jaare 1799 ſchryven, LA FAYETTE zich met zyne Egtgenoote te *Vianen* bevindt.

Voorſtander in den Jaare MDCCLXXXVII zo beroemd gemaakt hadt, en van welke ons Geſchiedblad, in dat Tydperk, zo veelvuldig gewaagde. Hy hadt na *Frankryk* de wyk genomen, zich daar zeer bemind gemaakt. Wy hoorden hem, als Voorzitter der Nationaale Vergadering, het woord voeren (*). Hy was een Boezemvriend des Generaals LA FAYETTE, volgde, ten dien dage, deezen Veldheer te velde, en ſtondt in diens begrippen. Korten tyd naa het vertrek diens Generaals, hadt hy, nevens drie Perſoonen en een Knegt, desgelyks het *Franſche* Leger verlaaten. Schoon hy, om zich weg te maaken, de Dorpen buiten om trok, werd hy, nevens zyne Lotgenooten, door eenige Boeren ontmoet, die, niet voldaan met het antwoord, dat zy uitgegaan waren om verkenningen te doen, allen greepen, uitgenomen D'AVERHOULT. Hy redde zich met de vlugt; doch, van den weg afgeraakt, viel hy in handen van andere Landlieden. In deezen geheel verlegen toeſtand, nam hy de toevlugt tot zyn piſtool, ſchoot 'er zich mede door 't hoofd. Onmiddelyk ſtierf hy niet. Leevend bragt men hem na de digtstbygelegene Stad *Sedan*, waar hy, kort naa zyne aankomst, op eene zeer ſmertlyke wyze, den geest gaf.

DUMOURIER volgt LA FAYETTE.

Gereed betoonde zich dit Leger om onder DUMOURIER, die in het Legerbewind LA FAYETTE opvolgde, te ſtryden, en *Frank-*

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XXIV. D. bl. 212.

LXXI. BOEK. 1792. *Frankryk* uit den hachlykſten toeſtand te redden. *Longwy*, *Verdun* en andere plaatzen van minder belang, waren door den Vyand veroverd; *Fransch Vlaanderen* werd door een talryk Leger bedreigd; *Thionville* belegerd, *Metz* genoegzaam ingeſlooten. De Legermagt der *Franſchen* kwam met die der verbondene Mogenheden in geene vergelyking, en hadden 'er veele zamenloopende omſtandigheden plaats, die verdere verzwakking dreigde. Dan het naderend gevaar deedt de Krygsdrift opwakkeren. Onbeſchryflyk groot was de yver en werkzaamheid ten dien einde in *Parys*, welke Stad eensſlags als in een Legerplaats herſchaapen werd. Verbaazend was de menigte van Vrywilligers, die uit veele andere Steden en Departementen, naa de Grenzen werden afgezonden. Uit zommige mogt men, derzelver aantal en toerusting in aanmerking neemende, het kleine Armeeën heeten. Hier door veranderden de kleine Corpſen eerlang in talryke Legers, en de Bevelhebbers, werden onder het nieuw Beſtuur, als 't ware, eensſlags in onverwinnelyke Helden herſchaapen.

Op. Ontwaakte Krygsmoed.

De Legers tegen *Frankryk* opgetrokken, moeten terugwyken.

Wy mogen niets meer dan groote trekken aanſtippen. DUMOURIER was de Redder der *Franſchen* in dit hachlyk tydſtip. De geduchte Vyandlyke Legermagt, vondt zich, in Oogstmaand blootgeſteld aan zwaare zomerhitte, waar op in Herfstmaand natte koude, met aanhoudende ſtortregens volgden. De landſtreek, waar in dezelve zich bevondt, leeverde niets ter verkwikking

king op, Legerziektens hier uit gebooren, maayden een oogst van Lyken; de afstand der Magazynen en slegte Wegen, maakten allen toevoer ten uitersten bezwaarlyk. Het doordringen na *Parys*, zo gemaklyk gerekend, daar men zich vergist hadt, wegens den byval der Inwoonderen, werd onmogelyk gekeurd, en Winterkwartieren op vyandlyke bodem te betrekken, even ondoenlyk. Alle poogingen om de *Fransche* Hoofdarmée uit derzelver voordeelige Legerplaats te lokken, waren vrugtloos geweest: naardemaal DUMOURIER, die het lot van geheel *Frankryk* niet scheen te willen waagen aan eenen beslissenden Veldslag, meende reeds genoeg gedaan te hebben, wanneer hy zich staande hieldt aan eene plaats, waar zyn Leger, van tyd tot tyd versterking kreeg, en dat zyns Vyands noodzaaklyk verzwakken moest. De veroverde Steden *Verdun* en *Longwy*, nevens alle overige Steden en Posten, die de Vereenigde Legers op den *Franschen* bodem in bezit genomen hadden, werden den *Franschen* ingeruimd. Men brak het beleg van *Rysfel* en *Thionville* op. Den twee en twintigsten van Wynmaand waren op *Fransch* Grondgebied geen *Duitsche* Krygsbenden meer te zien. Eene Gebeurtenis zo groot, werd den volgenden dag, door het losbranden van al het grof Geschut in de *Fransche* Legers en Vestingen den Volke aangekondigd.

Verslag door DUMOURIER

DUMOURIER, aan wiens schikkingen de *Franschen* zo zeer veel te danken hadden, was

LXXI. BOEK. — 1792. wegens zyne Krygsverrigtingen.

was inmiddels na *Parys* vertrokken. Den twaalfden van Wynmaand verscheen hy in de Vergadering der Nationaale Conventie, waar men hem als de Verlosser zyns Vaderlands verwelkomde. Het verhaal 't geen hy gaf van de groote jongste gebeurtenissen, was kort en treffend. Men mag zeggen, dat DUMOURIER, ten dien tyde, van de Vryheid met Geestdrift, van zyne Medevelhebbers met Hoogagting, en van zich zelven met Bescheidenheid sprak. Dewyl zyne aanspraak zeer kort was en een tafereel ophangt van die gebeurtenissen, neemen wy dezelve over. „ Burgers en Wet-„ geevers!" was zyne taal, „ de Vryheid „ zegepraalt, door de Wysbegeerte geleid, „ zal zy alle Volken verlichten, en zich „ overal op den throon plaatzen. De „ Dwinglanden alleen zullen het offer van „ haar Alvermogen zyn. Het Leger on-„ der myn bevel heeft zich aan het Va-„ derland verdienstelyk gemaakt. Dat Le-„ ger, 't welk den achtienden van Oogst-„ maand, toen ik my aan deszelfs hoofd „ stelde, tot zeventien duizend Man was „ gesmolten, zonder Opperhoofd, en ge-„ folterd door Verraaders, verschrikte „ noch voor de Overwinningen, noch „ voor de wreedheden van tachtig dui-„ zend Sateliten der Koningen. De Wou-„ den van *Aragonne* waren voor ons, met „ meer geluks dan weleer voor de *Spar-„ taanen*, de velden van *Thermopyle*; wy „ bleeven Overwinnaars; en Slaaven von-„ den daar hun graf. Ondanks de ver-

„ baa-

„ baazende overmagt onzer Vyanden heb-
„ ben wy ons te *St. Menehould* in eene
„ onverwinbaare Legerplaats vereenigd.
„ Men trachtte ons van daar te verdry-
„ ven, en deeze nieuwe aanval was eene
„ nieuwe zegepraal voor myn Vriend en
„ Medebroeder KELLERMAN. Die Leger-
„ plaats ligt in eene woeste Landſtreek,
„ welke gebrek aan water heeft, en zal
„ de *Duitſchers* lang in het geheugen bly-
„ ven. —— Mogt eenmaal het bloed, dat
„ zy daar vergooten hebben, dien ondank-
„ baaren grond vrugtbaar maaken! Onze
„ Vyanden zyn bezweeken voor het zwaard
„ van den honger, en door vermoeidheid
„ afgemat. Hun Leger, tot op de helft
„ verſmolten, neemt de vlugt. KELLER-
„ MAN vervolgt hetzelve met veertig dui-
„ zend der zynen; terwyl ik met een ge-
„ lyke magt de ongelukkige *Belgen* gaa
„ te hulp ſpoeden!"

Zyn voorſtel om de *Duitſche* Legermagten uit *Belgien* te verdryven.

Om het Plan tot den aanſtaanden Winter-veldtocht met de Uitvoerende Magt te beraamen, verklaarde DUMOURIER voor ſlegts vier dagen te *Parys* gekomen te weezen. Niets minder bedoelde hy dan de *Duitſche* Legermagten uit geheel *Belgien* en tot over den *Rhyn*, te verdryven. Een ontwerp door veelen als een vermetele onderneeming beſchouwd, en in de daad zo moest het voorkomen aan allen, die alleen in bedenking namen, dat de magt der uit *Frankryk* terug gekeerde Krygsbenden, verſterkt door die onder de bevelen van SAXEN-TESSCHEN, en den Vorst VAN Ho-

LXXI. BOEK. 1791.

HOHENLOHE-KIRCHBERG, te over toereikend waren om een zo wydſtrekkend plan te doen mislukken. Doch DUMOURIER rekende, 't zelve vormende, niet weinig op den voorſpoed, die zyn Medelegerhoofd CUSTINE in *Duitschland* vergezelde. Hy begreep, dat geen gering gedeelte van de Legermagt der verbondene Mogenheden, binnen kort, uit eigen beweeging, den *Rhyn* zou moeten overtrekken, om den ſnellen en ſchrikbaarenden voortgang der *Franſche* Wapenen, in dien Oord te ſtuiten, wanneer zy geen aanmerkelyk gedeelte van het *Duitſche* Ryk aan het overweldigend in en voortrukken des *Franſchen* Legers wilden ten prooye laaten.

Krygsbedryven van CUSTINE.

In de daad de voorſpoed der *Franſche* Wapenen onder aanvoering van CUSTINE was zo groot, dat de Keizer door zynen Gezant te *Regensburg* aandrong om een Ryksoorlog tegen *Frankryk* te verklaaren. De magtigſte en mindere Leden des *Duitſchen* Ryks hadden 'er zich reeds openlyk voor verklaard, en niemand twyfelde bykans of dezelve zou, op 's Keizers aandrang, beſlooten worden. Doch, de aanhoudende voorſpoed der *Franſche* Wapenen maakte, op dat eigen tydſtip, veele Ryksleden huiverig om hunne ſtemmen, in dit hoogstbedenklyk tydſtip, daar over uit te brengen. Aan voorwendzels van verwyl ontbrak het niet. *Spiers* werd overrompeld, *Worms* opende de poorten, het *Paltzisch* Hof vondt zich in de uiterſte ver-

verlegenheid. Een algemeene schrik ver- LXXI. BOEK. 1792.
spreidde zich in dit gedeelte van *Duitsch-land*, bovenal op die plaatzen, waar men de meeste hulp aan de Uitgeweeken *Franschen* verleend hadt. Vrees en schrik voor de overwinnende *Fransche* wapenen drong aan den eenen kant door tot diep in *Hessenland*, en aan de andere zyde tot *Keulen* toe. *Mentz*, eene Vesting van de grootste aangelegenheid, ging by verdrag aan CUSTINE over. *Frankfort*, door den Koophandel zo zeer bloeijende, viel hem in handen. De meeste Keizerlyke Magazynen langs den *Rhyn* werden door hem vernield. Het berigt door CUSTINE van zyne Krygsverrigtingen aan den Oorlogsminister gegeeven, hieldt in, dat alle deeze overwinningen met niet meer dan 16000 man behaald waren, dat hy, was zyne Krygsmagt 45000 Man sterk geweest, door geheel *Duitschland* eene volkomene Omwenteling zou bewerkt hebben: te meer, daar hy, op eene en andere plaats, eene menigte van Ingezetenen aantrof, zints lang de *Fransche* Grondbeginzelen toegedaan. De schielyk in aantal toeneemende Societeit onder den naam van *Duitsche Vrienden der Vryheid en Gelykheid* naa de komst diens Veldheers te *Mentz* opgerigt, moge 'er ten blyk van strekken. Niet alleen zogt CUSTINE door de wapenen te overwinnen; maar veelvuldige Proclamatien, dienden om de Grondstellingen der *Franschen* aan te pryzen, en haat tegen de Vorsten te prediken. Onder deeze was

LXXI. BOEK. 1792.

zeer opmerklyk zyne *Uitnoodiging aan de Verdrukte Menschheid in Duitschland*; en eene Proclamatie tegen den Landgraaf van *Hessenkassel*, waar in hy dien Vorst met de strengste wraak des *Franschen* Volks bedreigde (*). Eenige *Nassausche* en andere Landschappen bragt hy onder schatting. Het gedreigde en bykans bukkende *Coblentz*, eene Stad door den Uitvoerenden Raad ter straffe verweezen: dewyl zy het middelpunt was geweest, waar in de *Fransche* Prinsen, Broeders van LODEWYK DEN XVI, de Uitgeweekenen het eerst by een verzameld, en deeze hunne aanslagen tegen *Frankryk* gesmeed hadden, werd door de *Pruissen* gered.

DUMOURIER vangt zyn plan om *Belgie* te vermeesteren aan

Noodzaaklyk waren deeze schikkingen ten behoud van een aanmerkelyk gedeelte van *Duitschland*; doch verzwakte de Legermagt der verbondene Mogenheden in de *Nederlanden* niet weinig, toen DUMOURIER het voorgelegde en door den Uitvoerenden Raad goedgekeurde plan om *Belgien* te bemagtigen, met de daad aanving te volvoeren. Het Hof te *Brussel* zag die toebereidzelen, met beevende ongerustheid, aan. De onzekerheid aan welken kant de *Franschen* zouden trachten door te breeken, noodzaakte de Krygsmagt in deeze Landen voorhanden, te verdeelen. Deeze was geenzins onaanmerklyk gebleeven, van *Oos-*

(*) Men vindt deeze beide stukken in de LIX. en LX. Bylage van het *Historisch Schouwtooneel* II. D. II. St. N. 2. bl 17—20.

Oostende tot *Namen* was alles door meer dan 50000 Man gedekt; terwyl de Armée, onder bevel van den Vorst van Hohenlohe Kirchberg, de geheele uitgeſtrektheid tusſchen *Namen* en *Luxemburg* bezet hieldt.

LXXI. BOEK. —— 1792.

Dan de *Pruisſiſche* en *Hesſiſche* Krygsbenden hadden die oorden niet verlaaten om het gedreigde *Duitschland* te hulp te ſchieten, en te hoeden voor het lot 't welk *Savoye* en *Nizza* middelerwyl ondergaan hadt, of Dumourier brak met zyn Leger op. De Generaal Bournonville hadt met de voorhoede de *Oostenrykers* van *Quivrain* verdreeven; Labourdonnaye was met een afzonderlyke Legermagt in *Vlaanderen* gevallen; een gedeelte der Bezetting van *Rysſel* hadt verſcheide posten bemagtigd, en de Generaal Valence de *Oostenrykers* genoodzaakt verſcheide plaatzen in het *Luxemburgſche* te ontruimen. Zo vingen de *Franſchen* hun aanval tegen de *Oostenrykſche Nederlanden* van verſcheide kanten te gelyk aan; ja begonnen de Krygsverrigtingen met Slachtmaand, en dus in een Jaargetyde, waar in men anders gewoon was de Winterlegeringen te betrekken, regt ernſtig te worden. —— Dumourier, die beſlooten hadt het Leger des Hertogs van Saxen-Tesschen, ſlag te leveren, eer de Generaal Clairfait zich met deezen kon vereenigen, was met de Hoofdarmée geſtadig voortgerukt, en oordeelde geen oogenblik te moeten verzuimen; maar, het koste wat het wilde,

Krygsverrigtingen daar toe ſtrekkende.

LXXI. BOEK. 1792.

de wel verſterkte hoogte niet verre van be Stad *Bergen*, waar het vyandlyk Leger allervoordeeligst geplaatst, en door veertig wel voorziene Batteryen, waar het Geſchut in drie ryen boven elkander lag, en onverwinlyk ſcheen, te vermeesteren. Hy hadt zich in de vlakte, naa een hevig kanonvuur, recht in het gezigt des Keizerlyken Legers neergeſlaagen.

Bergen in Henegouwen vermeesterd.

De geweldig ſterke hoogtens moesten bemagtigd worden. Op den zesden van Slachtmaand begon, met het aanbreeken van den dag, het beſchieten der *Oostenrykſche* Batteryen. Geweldig kanonvuur van wederzyden liet alles, van zeven tot tien uuren 's morgens, onbeſlischt. Geen ander middel ſcheen 'er over dan met geveld geweer op den vyand los te gaan, en de aangelegde Batteryen, die op den ryzenden grond zo veel voordeels hadden, te vermeesteren, en de *Oostenrykers* uit die ſterkte te verdryven. Dit hachlyk ſtryden nam een aanvang op den middag. Binnen weinig oogenblikken was de eerſte Linie veroverd. By den aanval op de tweede ſtondt het geſchaapen als of dezelve vrugtloos zou afloopen; dan het herſtelde zich, naa een tusſchenkomend gevegt; de Batteryen van de tweede Linie werden, naa een zeer hardnekkigen tegenweer, ingenomen. Een verſchriklyk bloedbad werd hier aangerigt, de *Franſchen* zabelden alles, wat zich, door een verhaaste vlugt, niet redden kon, neder. Dit verwekte zo veel ſchriks by de verdeedigers

gers der derde Linie, dat zy flegts geringen tegenftand boden, en de vlugt namen. Allerbloedigst was deeze flag van *Gemappe*, aan wederzyden fneuvelde veel Volks. De Overwinnaar kreeg *Bergen* in *Henegouwen*, de Sleutel van *Brabant*, in handen.

Gefteldheid van *Brabant* in deezen tyd.

In *Brabant* fmeulden nog de vonken der jongfte daar aangevangene en zo kwalyk beleide Vryheidspoogingen. Hoe zeer men getragt hadt de Ingezetenen onkundig te houden van den fnellen voortgang der *Franfche* Wapenen, en ook het leezen te verhinderen van Boeken, welke ftrekken konden om de beginzels der *Franfche* Conftitutie voort te planten; hoe zeer men verfcheide perfoonen om vry gevoerde taal in hegtenis genomen hadt, en zorgvuldig waakte op het gedrag van allen, die men aanmerkte als Voorftanders der Volksregeering. Dit alles kon niet beletten dat de voorfpoed der *Franfchen*, en de tegenfpoed der verbonden Mogenheden, meer of min bekend wierden. Een hun bemoedigend Manifest van DUMOURIER was door hem derwaards vooruitgezonden.

Vlugt uit *Brusfel*.

Zo ras de tyding van de Nederlaag der *Oostenrykeren* by *Gemappe* bekend wierd, maakten zich de voornaamfte Keizersgezinden in *Brabant* gereed, om een Gewest 't welk zy als reeds verlooren aanmerkten, te ontruimen. Het Gouvernement te *Brusfel* bereidde zich om te vertrekken. Het Hof, de Regeering, de *Franfche* Uitgeweekenen, en eene menigte andere Perfoonen, verlieten die Stad. De Uitgewee-

LXXI. BOEK. —— 1792. weekenen begaven zich meest na *Engeland* en de *Vereenigde Nederlanden*, de voornaamſte Amptenaars, als mede de Groote Raad van *Mechelen*, met de Archiven van het Gouvernement, na *Roermonde*, en de Gouvernante met haar gevolg naa *Maaſtricht*. Smaad vergezelde haar by de vlugt. In verſcheide Steden en Plaatzen ving men ongeregeldheden aan tegen de Keizersgezinden, en de *Franſche* Uitgeweekenen. De *Oostenrykſche* Legerbenden verwyderden zich. Groot was het verloop der manſchap; wanorde heerschte; plunderingen der wykende Krygsbenden moest eene en andere plaats bezuuren.

DUMOURIER in *Bruſſel.* DUMOURIER, die zich te *Parys*, by zyn jongst verblyf, beroemd hadt, dat hy den vyftienden van Slachtmaand, meester van *Bruſſel* dagt te weezen, deedt 'er den veertienden van die Maand zyne Intreede, en hieldt dus woord. Feestlyk was zyne intreede, grootmoedig weigerde hy de Stads ſleutels, hem als Overwinnaar aangeboden. Met een lauwerkrans in de Schouwburg gekroond, was hy voorts getuigen van de uitgelaate vreugd der Ingezetenen, van het planten des Vryheidsbooms, van oprigting eener Societeit der *Vrienden van Vryheid en Gelykheid.* Volksvertegenwoordigers uit alle rangen van Burgers werden 'er aangeſteld, en tot deeze post onder anderen benoemd, de Hertogen van ARMBERG en URSEL, de Burggraaf WALKIERS, en meer andere Hoofden der voorheen onderdrukte Volksparty, die wy, de voorige

rige *Brabantſche* Onlusten vermeldende, hebben leeren kennen. By hunne Eedaflegging om de zaak der Vryheid en Gelykheid, en de eeuwige Regten des Volks van *Brusſel* uit al hun vermogen te zullen verdeedigen, was DUMOURIER tegenwoordig. Hy beloofde de *Belgiſche* Natie met alle de ſchatten der *Franſche* Republiek te zullen byſtaan, ten ſlot betuigende, „ dat „ voortaan de Naam van *Belg*, de eenige „ bekende zy in deeze Gewesten! Dat „ de naamen van *Henegouwers*, *Vlaamin-* „ *gen*, *Doornikers*, *Brabanders*, en meer „ andere, voor eeuwig verdwynen, en de „ Ingezetenen, onder dezelfde Beheer- „ ſching, allen maar één Volk van Broe- „ ders uitmaaken!" LXXI. BOEK. —— 1792.

Mechelen en *Leuven* bemagtigd.

In *Mechelen* trokken de *Franſchen*, naa een kleine wederſtand der Bezetting, binnen, en maakten zich meester van de aanzienlyke Magazynen, door den Keizer aangelegd, 't geen de *Franſchen*, die des by het inrukken in *Belgien* groot gebrek hadden, wonder te ſtade kwam. —— Vrugtloos verzogt de Hertog VAN SAXEN-TESSCHEN DUMOURIER om Stilſtand van wapenen. Hy verliet daar op de *Nederlanden*, het Opperbevel aan den Keizerlyken Veldtuigmeester Graaf VAN CLAIRFAIT in handen ſtellende, die de overwinnende *Franſchen* niet afwagtte, welken daar op terſtond *Leuven* in bezit namen.

Vlaanderen vermeesterd.

Den *Oostenrykeren* liep het in *Vlaanderen*, en de andere Provincien, niet voordeeliger. LA BOURDONNAYE zette de bemag-

 tigin-

LXXI BOEK. — 1792. tigingen van *Doornik*, *Yperen*, *Meenen*, *Kortryk*, *Brugge*, *Gent* en een aantal Plaatzen van minder naam, zonder tegenſtand te ontmoeten, voort; zo dat geheel *Vlaanderen*, tot aan de grenzen van ons Vaderland, ſpoedig in de magt der *Franſchen* geraakte.

Antwerpen in *Franſche* handen. Die Veldheer trok aan op *Antwerpen*, 't welk de Poorten opende. De Magiſtraat haalde hem plegtig in. Het Kasteel boodt korten, doch vrugtloozen, wederſtand. Het Beſluit der *Franſchen* wegens de opening der *Schelde*, en de vermeestering des Kasteels, werd met veele vreugdebedryven ten zelfden dage gevierd.

Zo ook *Namen*. De *Franſche* Veldheer VALENCE ging op *Namen* los. *Charleroi* werd op zyne aannadering door de Keizerlyken verlaaten. De Stad *Namen* viel hem welhaast in handen. De Keizerlyken weigerden het Kasteel over te geeven. De pooging om die Veste te ontzetten liep vrugtloos af. *Luxemburg*, de thans in *Belgien* éénige Sterkte van aanbelang, met eene zeer talryke Bezetting voorzien, en door een Leger, onder het bevel van den Prins HOHENLOHE-KIRCHBERG gedekt, zou een aanzienlyke Legermagt ten beleg gevorderd hebben.

Luik vermeesterd. DUMOURIER zette, aan een anderen kant zyne Overwinningen onvermoeid voort. CLAIRFAIT, den weg na *Luik* opgeſlaagen werd door hem gevolgd, bevogten, op het einde van Slachtmaand in de Vlakte van *Rocou* overwonnen. Naa welke overwinning de *Franſchen* in *Luik* trokken. De Prins

Prins Bisschop, met het geheele Dom-Kapittel, en allen die aan de Regeering verknogt waren, als mede de *Fransche* Prinsen, verlieten op de aannadering der *Franschen* dit Land. De overige Ingezetenen, die terstond, naa den aftocht der Keizerlyken de wapenen wederom opvatten, en betoonden door allerlei vreugdebedryven, dat zy de *Franschen* als hunne Verlossers aanzagen.

Tegenzin tegen de *Franschen* in de *Oostenrykſche Nederlanden* openbaart zich.

Zo schielyk de Overwinningen in de *Oostenrykſche Nederlanden*, en van het Bisdom *Luik*, geweest waren; zo liet het zich ook eerst aanzien, dat het gedrag der *Franschen* over 't geheel de overwonnenen zou behaagen; doch dit duurde slegts korten tyd. Misnoegen tegen hun opgevat, door de Geestlykheid en den Adel gestookt, veroorzaakte onmin, woelingen en tegenkantingen, die de *Franschen* deeden zeggen, „dat de *Belgische* Natie nog niet ryp „voor de Vryheid was." 't Geen ook van het talrykste gedeelte mogt gezegd worden. Schoon in alle Steden eene menigte Burgers even sterk yverden voor het invoeren der *Fransche* Grondbeginzelen, als zy, die men Staatsgezinden noemde, voor het behoud hunner oude Regeeringsgesteltenisse. De verbittering tusschen twee zo verschillend denkende Partyen, zou, zonder het bedwang der *Fransche* Krygsmagt, tot de verregaandste daadlykheden zyn uitgebarsten.

Verklaaring der Natio-

Het misnoegen in veele Gewesten en Steden, die zich, of gedwongen, of vry wil

LXXI. BOEK. — 1792. naale Vergadering wegens het Regeeringsbestuur der onderworpe Volken.

willig, aan de *Fransche* overmagt onderworpen hadden, nam eerlang een geregelder gedaante aan, waar van wy iets moeten melden, om aan de Geschiedenis van deezen tyd regt te laaten wedervaaren. Aan de Verklaaring der Nationaale Vergadering aan alle Volken van *Europa*, by den aanvange deezes Oorlogs (*), scheen het veelzins gehouden gedrag der *Franschen* niet te beantwoorden. Aan verregaande aanmaatigingen der hoogere en mindere Krygsbevelhebberen mogt men zulks, in den beginne, toeschryven; doch het kreeg eerlang een gewettigd voorkomen, ingevolge van een Besluit der Nationaale Conventie, 't welk een voorschrift behelsde, naar 't welk de *Fransche* Legerhoofden, in de onderscheiden Landen door hun bemagtigd, volgens gelyke grondbeginzelen, moesten te werk gaan. De Generaals werden daar by gelast, om in alle Landen, door Krygsvolk van de Republiek bezet, den Adel, de Heerendiensten, Tienden, Personeele Dienstbaarheid, en alle Voorregten van byzondere Persoonen of Lichaamen, by openbaare Aankondiging, af te schaffen; de Burgerlyke en Militaire Magt te vernietigen, de Souverainiteit des Volks af te kondigen, en hetzelve byeen te roepen in Grondvergaderingen, ten einde een provisioneel Bestuur aan te stellen. — Wyders moesten dezelve verklaaren, dat zy aan het Volk vrede, hulp, broe-

(*) Zie hier boven bl. 14.

broederſchap en vryheid kwamen aanbrengen; doch dat de *Franſche* Natie daar tegen alle Volken, die de hun aangebodene Vryheid weigerden, als haare Vyanden beſchouwde; dat zy de Wapenen niet zouden nederleggen vóór dat de Vryheid in die Landen was gevestigd, op welker Grondgebied de *Franſche* Legers getrokken waren (*).

Welk een opzien 't zelve baarde.

Een Raadsbeſluit op dien toon geſtemd verwekte veel opziens by alle Mogenheden van *Europa*. Men zag het aan als eene daadlyke ontwikkeling van het oogmerk der *Franſchen* om het eene Gewest naa het ander in derzelver Republiek in te lyven, en by gevolg geheel ſtrydig met de voormaalige verklaaring der Nationaale Vergadering om geene Veroveringen te zullen maaken. Het trof bovenal de zodanigen, die in een zo kort tydsverloop aan de magt der *Franſchen*, onderworpen waren. Schoon het ook daar voorſtanders en verdeedigers vondt, voldeedt het even min aan de verwagting van de meerderheid des *Belgiſchen* Volks, als aan deszelfs proviſioneele Vertegenwoordigers, die het zelve niet alleen aanmerkten als ſtrydig met de hun toegezegde Vryheid en Souverainiteit des Volks, en met de Aankondiging van DUMOURIER by diens intrede in de *Oostenrykſche Nederlanden* gedaan; doch waar in zy ook zelfs het voorneemen meenden te ontdekken, om de Volken, onder den

(*) *Hist Schouwtooneel* voor 1792. Bylaage LXX.

LXXI. BOEK. 1792.

den fchyn van aan deeze hunne Vryheid te bezorgen, te eenemaale aan de Grondbeginzelen en Befluiten der Nationaale Vergadering te onderwerpen.

Voordragt deswegen by de Nationaale Vergadering.

Dit droegen zy der Nationaale Vergadering voor, in een Vertoog, waar in zy poogden te bewyzen, dat het Befluit, waar over zy zich beklaagden, een weezenlyke aanval was op de *Belgifche* Vryheid, en de grootfte tegenftrydigheid, in de gedaane beloften, en daar op gevolgde daaden behelsde; haar verder herinnerende aan de ftellige beloften, by verfcheide gelegenheden gedaan, van hoe genaamd geene aanfpraaken te willen maaken op het Regt van Overwinning; maar de Broeders, Vrienden en Bondgenooten te zullen zyn van alle Volken, die derzelver Vryheid begeerden; daar het nogthans klaarblyklyk was, dat, zo men in *Frankryk* Dwangwetten vastftelde, welke in *Belgien* moesten ingevoerd worden, of het Beftuur der *Belgifche* Reprefentanten afhangelyk dagt te maaken van de *Franfche* Republiek, en over zulks de Souverainiteit des Volks te eenemaale den bodem infloeg; en niet anders dan als de gebiedende taal van eenen Overwinnaar kon worden aangemerkt (*).

Du-mouriers voorftel

De Generaal Dumourier, die zints eenigen tyd een bedenklyke naam naaging fpeelde ook ten deezen opzigte, eene vreemde

(*) Dit fchoone Stuk kan men leezen in de LXXXI. Bylaage op het *Hist. Schouwtooneel* voor den Jaare 1792.

LXXI. BOEK.

1792.

de rolle, verklaarde openlyk dat het zo veel ongenoegen wekkend Besluit regelregt aandruischte tegen zyne gedaane Afkondiging. Hy beloofde alles te werk te zullen stellen om het te doen herroepen; schreef deswegen aan de Nationaale Vergadering, verzogt verlof om na *Parys* te mogen komen; ten einde aan de Nationaale Vergadering de middelen voor te leggen om de *Belgen* in de hun aangebodene Vryheid smaak te doen krygen. — Hem gaat naa', dat hy met dit gaan na *Parys* geen ander oogmerk hadt, dan om, waare het mogelijk de opschorting van het Regtsgeding tegen LODEWYK DE XVI, diens bevryding uit de gevangenis, en de herstelling der vernietigde Monarchie te bewerken. Het gedrag door dit Legerhoofd in *Belgien* gehouden, was in veele opzigten dubbelzinnig (*).

deswegen.

Dan wy moeten hier over niet uitweiden, alleen ten slotte van 't geen in de nabuurige Gewesten gebeurde aanmerkende, dat men in *Namen* en *Limburg*, even als in *Brabant*, zich verzette tegen 't geen door de *Franschen* was voorgeschreeven. In *Vlaanderen*, *Henegouwen*, en *Doornik*, schikte zich alles meer op den door de *Franschen* begeerden voet. De Volkskeuze in de Grondvergaderingen viel 'er doorgaans op Burgers, die bekend stonden voor yverige Voorstanders der Volksregeering; zelfs scheen daar de meerderheid der Inge-

In *Vlaanderen* schikte zich alles meer naar de *Fransche* Grondbeginzelen.

(*) Men zie deswegen *Hist. Schouwtoneel* II. D. II. St. bl. 2. 258. 261. 369.

LXXI. BOEK. gezetenen niet ongenegen om zich met *Frankryk* ten naauwsten te verbroederen.

1792. Hoop des Keizers uit deeze misnoegdheden geschept.

Dan deeze verdeeldheden in de zo korts overmagtigde Gewesten, deeden by het door zo veele en zo groote verliezen diep getroffen Hof van *Weenen* de hoop herleeven, om, kon men de *Franschen* noodzaaken die Gewesten weder te doen ontruimen, dezelve nogmaals ter onderwerping te brengen. In dit vooruitzigt liet de Keizer eene Verklaaring afgaan de *Oostenryksche Nederlanden* betreffende, in welke hy de herstelling beloofde van alle derzelver Regten en Vryheden, benevens een algemeene Kwytschelding, met verzekering van zich eerlang, in eigen persoon, na de *Nederlanden* te zullen begeeven; ten einde met de drie Staaten in onderhandeling te treeden, over al het geen tot bevordering van de Rust en het Geluk deezer Provincien mogt vereischt worden (*). Maar dit behoorde onder die uitzigten en voorneemens, welke van tyd en toeval afhingen, en by dien Vorst eer te hoopen dan te voorzien, of, in dit tydsgewrichte, te wagten waren.

't Lot der uitgeweekene *Bataven.*

Eer wy tot eene nadere beschouwing treeden van 't geen in ons Vaderland, ten opzigte van die verbaazende voorvallen in de Nabuurschap, welke daar op nu en dan eene naauwe betrekking kreegen, gebeurde, zal het voegelyk weezen, te overweegen wat in deeze vreemde toedragt van zaaken het lot was

(*) *Hist. Schouwteoneel* 1792. Bylaage LXXXIV.

was onzer uitgeweekene Vaderlanderen in *Frankryk* en elders, die niet wel veronderfteld kunnen worden, te midden van die gebeurtenisfen, ftil gezeten te hebben. — By vervroeging tekenden wy op de Aanfpraak van eenige zich in *Parys* onthoudende Vaderlanders by de Nationaale Vergadering in Louwmaand deezes Jaars, en het bemoedigend Antwoord hun door den Voorzitter dier Vergaderinge gegeeven (*).

Voorftel des Konings van *Frankryk* om een *Legioen Bataven* op te rigten.

Onder de voorftellen des Konings in Zomermaand gedaan, om *Frankryk* te verdeedigen, hoorde men gewaagen van een Legioen *Bataven* op te rigten. Zyn Oorlogsminister liet zich, ter aanpryzinge, in deezer voege hooren „ De tegenwoordige nood„ zaaklykheid van onze Magt te vermeer„ deren, heeft de Vergadering bewoogen om „ tot het oprigten van verfcheide nieuwe „ Corpfen te befluiten. Het is thans de „ tyd; ten einde onze eigene vermogens „ niet uit te putten, eene nieuwe ligting „ te doen, ten koste van eene buitenland„ fche Mogenheid. De formeering van „ dit vreemd Corps, als ligte Troepen, „ zal onze Legers verfterken met eene „ foort van Krygslieden, die wy hoogst „ noodig hebben. Onze Vyanden hebben „ een groot aantal van dezelve; en wy „ moeten derhalven geene zwaarigheid „ maaken, desgelyks onze Krygsmagt daar „ mede te vermeerderen. Deeze ligting „ zal

(*) Zie onze *Vaderl. Hift.* XXIV. D. bl. 145.

LXXI. BOEK. 1792.

„ zal ons te gelyk een Krygs- en Staatkundig voordeel opleeveren. Naa de
„ Omwenteling in *Holland* zyn veele Officieren, die zich overgegeeven hadden
„ aan de verdeediging der Vryheid, na
„ *Frankryk* geweeken, om de Vervolging
„ te ontgaan. De *Fransche* Regeering
„ ontving deeze Slachtoffers, wees hun
„ Garnisoenen aan, gaf hun een Inkomen,
„ met belofte, dat zy, op eene voordeelige wyze, zouden geplaatst worden.
„ Ondertusschen heeft dezelve haare belofte niet volkomen vervuld. Deeze
„ *Hollandsche* gevlugte Officieren boden u
„ deswegen, in laatstleden Wintermaand,
„ een Verzoekschrift aan, naa zich bereids
„ daar over aan de voorige Vergadering
„ gewend te hebben. Zy zyn honderd
„ in getal, hunne armen zyn geoefend in
„ de verdeediging der Vryheid. De betrekkingen, welke zy in *Vlaanderen* hebben, en hunne taal, kunnen ons hunne
„ dienst van groot gewigt doen zyn, en
„ aan hun de middelen om Volk aan te
„ werven, gemaklyk maaken. —— Het
„ denkbeeld, wegens het oprigten van dit
„ Legioen, is men verschuldigd aan den
„ Heer DUMOURIER. Hy formeerde een
„ *Bataafsch Committé* en maakte geene
„ zwaarigheid aan dat *Committé*, uit het
„ Fonds tot de geheime diensten bestemd,
„ het noodige Geld op te schieten tot
„ aankoop van Wapens en Uniformen."

Verschillende ge- Onderscheiden werd dit voorstel beoordeeld. Eenigen preezen de voorzorg van

„ den

den toenmaaligen Minister van de Buitenlandſche Zaaken DUMOURIER, en beweerden, dat elke aanwinst van geoefende Krygslieden, in deeze geſteldheid des Ryks, hoogst nuttig was. Anderen wilden de geheele zorg voor de Verdeediging van *Frankryks* tegenwoordige Regeeringsvorm en Vryheid, alleen aan zyne Inboorlingen, met uitſluiting, zo veel mogelyk, van Vreemdelingen, toevertrouwd hebben. Zeer weinig byval vondt dit laatſte gevoelen. — BRISSOT bragt deswegen deeze bedenking in 't midden; „ dat, dewyl de *Nederland-* „ *ſche* Republiek, zich tot nog toe onzy- „ dig hadt gehouden, het misſchien on- „ ſtaatkundig zou weezen een *Legioen Ba-* „ *tayen* in *Frankryk* op te richten." —— Hy voegde 'er by, in het *Committé* aan 't welk DUMOURIER zyne rekening hadt ingeleverd, gezien te hebben, dat deeze daar toe 700,000 Livres hadt beſteedt, en eischte derhalven, dat het *Diplomatisch Committé* zou onderzoeken, of niet de verantwoordelykheid der Ministers, in dit geval, behoorde ingeroepen te worden. De meerderheid veroordeelde over het algemeen het doen van deezen ſtap, zonder dat alvoorens daar van kennis was gegeeven aan de Vergadering. Deeze verzondt eindelyk het gedaane voorſtel aan het *Committé van Onderzoek*, om deswegen ten ſpoedigſten een verſlag uit te brengen.

Gevoelens over dit voorſtel.

De Wetgeevende Vergadering beſloot, eer Zomermaand ten einde liep, tot het oprigten van een *Legioen Vreemdelingen*, ſterk

Oprigting van 't *Legioen Etrangere.*

LXXI. BOEK. 1791.

ſterk twee en twintig duizend en tachtig Man, waar onder vyf honderd Ruiters. Doch het zou den voorgeſtelden naam van *Legion Batave* niet draagen; maar *Legion Etrangere* heeten. De Manſchappen, die vervolgens dit Legioen zamenſtelden, waren meerendeels uitgeweeke Burgers en Krygslieden uit de *Vereenigde Nederlanden*, en het Bisdom *Luik*, waar by zich een gedeelte van die *Zwitzers* voegde, welke kort daar naa uit *Franſchen* dienst ontſlaagen werden (*).

Aanſpraak eeniger Uitgeweekenen te *Duinkerken* aan de *Franſche* Commisſarisſen.

Het kon niet uitblyven of de gunſtige keer, welke de Oorlog voor *Frankryk* nam, moest den moed opbeuren der uitgeweeke of gebanne *Nederlanderen*, die zich in *Frankryk* opgehouden, en deels dienst genomen hadden in het gemelde Legioen. Zy lieten niet na by den Uitvoerenden Raad ten ſterkſten aan te dringen op de eindelyke vervulling van de belofte, door het *Fransch* Ministerie, in vroegeren tyde, gedaan, en waar mede men nog aanhoudend hunne verwagting geſtreeld hadt. — Een der treffendſte blyken van deezen aart vertoonden zy ter gelegenheid, dat, in den aanvang van Slachtmaand, eenige Afgevaardigden der Nationaale Vergadering te *Duinkerken* kwamen. Zy werden opgewagt door eene Bezending van een groot getal Uitgeweekenen, die daar en in andere Noordlyke Streeken hun verblyf hielden, en voor

(*) *Hist. Schouwtooneel* voor 1792. II. D. I. St. bl. 197 en 241.

voor een gedeelte in *Fransche* Krygsdienst getreeden waren. De taal welke zy, ten dien dage, voerden, liep op deezen zin; „ dat, hoe ongelukkig zy ook in hun „ eigen Vaderland, door hunne liefde tot „ hetzelve geworden waren, zy egter niet „ hadden willen aarzelen, op het oogen„ blik, waar in de *Franschen*, hunne Broe„ ders, de zaak der Vryheid ter harte na„ men, de wapenen weder op te vatten; „ ten einde dezelve daar in behulpzaam te „ weezen; en, dewyl zy hoopten ten eeni„ gen tyde in hun Vaderland, Vryheid „ en Bezittingen, zegepraalend hersteld te „ zullen worden, zy niet anders konden „ doen dan den bystand van hunne braave „ *Fransche* Medeburgeren, en dus ook „ van derzelver Vertegenwoordigeren, af „ te smeeken."

LXXI. BOEK. —— 1791.

Het antwoord door een der *Fransche* Commissarissen op deeze Aanspraak gegeeven, hieldt niets minder in dan deeze veelzins merkwaardige betuiging. „ De *Hol*„ *landers* zyn ons voorgegaan, en hebben „ ons den weg tot de Vryheid aangewee„ zen. Wy zyn gelukkiger geweest met „ de *Pruissen* te verdryven, dan gylieden; „ doch de *Franschen* hebben u verraaden. „ Ik word schaamrood, wanneer ik daar „ aan denke; maar wyt zulks niet aan de „ Natie, het was de daad van een trouw„ loos Ministerie, van eenen eerloozen „ BRIENNE. —— Doch de tyd nadert, „ dat gy in zegepraal zult worden her-

Antwoord daar op.

 „ steld,

LXXI. BOEK. „ ſteld, en dat wy de Vryheid by u planten zullen (*).”

1792. Verklaaring van het *Revolutionair Committé der Bataven.*

Meer opziens dan deeze gebeurtenis baarde eene Verklaaring, van het *Revolutionair Committé der Bataven* te *Antwerpen*, uit naam der verbondene *Bataven*, tot Herſtel der Vryheid in hun Vaderland, onderſchreeven door J. C. DE KOCK, HENDRIK SCHILGE, en JEAN F. RUD. VAN HOOFF, den twee en twintigſten van Wynmaand getekend: waar in zy ſpraaken. „ Het is aan geheel *Europa*, „ maar byzonder aan U, onze Landgenooten! bekend, hoe wy, met zo veele andere *Batayen* in den Jaare MDCCLXXXIII, „ en eenige volgende, alle onze vermogens hebben aangewend, tot handhaaving van onze door het bloed onzer „ Voorvaderen zo duur gekogte Vryheid, „ en ter wederverkryging van zo veele „ Regten, waar van wy door eene zo „ laffe als ſchuldige toegeevenheid veeler „ Repreſentanten, en door de meineedige „ en onregtvaardige aanmaatigingen der „ tydlyke Stadhouderen, zyn beroofd geworden. — Ja, het is U bekend, hoe „ wy, benevens zo veele Braaven, in „ weerwil van de ongehoordſte bedreigingen en bloedplakaaten, welke men, tot „ ſtaaving van onze regtmaatige handelwyze, tegen ons deedt uitgaan, in gevolge onze duure verpligting, waar van „ wy

(*) *Hist. Schouwtooneel* 1792. II. D. II. St. bl. 380.

„ wy de vervulling aan God bezwooren „ hadden, niets ontzien; maar, in tegen„deel, zelfs ten koste van ons goed en „ bloed, alles beproefd hebben, om aan „ het willekeurig gezag van eenen trot„schen Staatsdienaar, zo wel als aan de „ gevloekte oogmerken der Aristocraaten, „ eindelyk eens paal en perk te stellen. LXXI. BOEK. 1792.

„ Dan, het heeft ons niet mogen ge„lukken, om aan U, onze Broeders en „ Vrienden, die onwaardeerbaare Vryheid, „ dat Regt der Natuur, het welk God „ ons geschonken heeft, als toen mede „ te brengen. Immers de ketens, welke „ wy meenden te verbreeken, rinkelen „ tot nog om de halzen van U en van „ uwe Kinderen, en zyn door een op „ nieuw verkreegen invloed des Stadhou„ders zelfs nog vaster toegesmeed. Ja, „ gylieden gaat meer dan ooit gebukt on„der den yzeren schepter van allerlei „ overheersching; terwyl het herdenken „ alleen van de bittere vervolgingen van „ eenen Willem den V. en diens snoo„de Egtgenoote, door hunne snoode aan„hangers aan zo veelen uwer Naastbe„staanden, Broeders en Vrienden aange„daan, uwe bedrukte harten met wee en „ droefheid doorgrieven; maar ook tevens „ met een billyken toorn tegen alle die „ geweldenaars doorgrieven moet. —— „ Herinnert U slegts hoe veele ongeluk„kigen aan den onverzoenlyken haat van „ *Oranje* zyn opgeofferd; hoe veele ver„deedigers uwer Regten door hem zyn

LXXI. BOEK. —— 1792. „ gelasterd, mishandeld, gebannen, en
„ van hunne goederen en dierbaare panden
„ den beroofd; terwyl anderen, zelfs ten
„ dood veroordeeld, geboeid naar buiten
„ 's Lands gesleept, en aldaar, in den akeligsten
„ ligsten kerker, door kommer en gebrek,
„ zo deerlyk zyn omgekomen.

„ Maar het gelukkig tydstip is gekomen,
„ men, waar op wy, onder den bystand
„ van een regtvaardig Opperweezen, het
„ andermaal zullen onderneemen, om het
„ Stadhouderlyk Juk in ons Vaderland,
„ te verbreeken, en alle ander geweld,
„ van welk eenen aart ook, voor altyd,
„ te verdelgen; op dat elk *Batavier*, wie
„ hy ook wezen moge, eindelyk eens in
„ de daad het genot van het eeuwig en
„ onschendbaar Regt der Menschen smaaken
„ ken moge! —— Welaan dan, Broeders
„ en Vrienden! dewyl elk mensch geregtigd,
„ tigd, ja verpligt is, om by alle gelegenheden
„ genheden het algemeen welzyn te helpen
„ pen bevorderen, en zich tegen alle gewelddaadige
„ welddaadige verdrukking te verzetten,
„ zo zouden wy, ten opzigte van ons
„ Vaderland ons aan de hoogste misdaad
„ schuldig maaken, indien wy langer draalden
„ den om van deeze gunstige gelegenheid
„ gebruik te maaken, en alle onze Landgenooten,
„ genooten, die Regt en Vryheid liefhebben,
„ ben, uit te noodigen, om, met terzydestelling
„ destelling van alle onderlinge geschillen,
„ twist en tweedragt, als één eenig man,
„ met ons op te komen, en ons met al
„ hun magt by te staan, om, op het voor-

„ beeld

Rein.t Vinkeles, del. et sculp.

„ beeld van onze Vrienden en Nabuuren, „ de Vryheid in ons Vaderland op onwrikbaare gronden te herſtellen. LXXI. BOEK. 1791.

„ Doch daar wy allerplegtigst betuigen, „ dat wy het onveranderlyk beſluit genomen hebben, om, al ware het ten koste van ons leeven, niet te zullen rusten, voor dat wy in de uitvoering van deeze gewigtige onderneeming volkomen zullen geſlaagd zyn; daar en tegen verklaaren wy even plegtig, dat wy alle die geenen, welke *veertien dagen* naa de bekendmaaking deezes, zich op eenigerhande wyze tegen onzen voor de zaak des Volks gemanifesteerden goeden wil, wil verzetten, op alle mogelyke wyze zullen vervolgen, en als Vyanden van ons lieve Vaderland, en haaters der algemeene Vryheid, tot den laatſten toe, zullen tragten uit te rooijen; terwyl wy tevens, voor God en de ganſche Wereld betuigen, geen ander oogmerk te hebben, dan het herſtel der Vryheid, die alleen het geluk des Volks ten doel heeft; zo dat wy ons doelwit zullen volbragt hebben, en mitsdien onze Verbintenis ten dien opzigte zullen geëindigd rekenen, zo ras ons Vaderland zal vrygemaakt, en de Souverainiteit, welke de Tyrannen der Aarde zich zo lange hebben aangemaatigd, in den uitgeſtrektſten zin, in den boezem des Volks zal zyn wedergekeerd (*)."

De

(*) *Nieuwe Verzam. by* de Chalmot I. D. bl. 1.

LXXI. BOEK. — 1792. Hoe verschillend dit stuk hier te Lande beoordeeld.

De naamen der Ondertekenaaren waren hier te Lande ten overvloede bekend; doch uit wier naam die sterke bedreigingen geschiedden, was 'er niet uit op te maaken. Welhaast werd het onder de hand verspreid en met zeer verschillende aandoeningen geleezen. Men deelde het in Patriottische Kringen mede, en ontmoette het daar een verschillend oordeel. De vuurigsten preezen het hemelhoog, by hun was het als een straal van hoope hunner haast aanstaande Vryheid. Zy vonden zich door de toegezegde vertroosting opgebeurd, wenschten naar meer lichts en gelegenheid om te mogen medewerken. Zy verbonden het hier voorgestelde met de taal omtrent gelyktydig te *Duinkerken* aan de Bezending der Uitgeweekenen te gemoete gevoerd (*). Dieper denkenden schudden het hoofd, niet dat zy wanhoopten, of ten eenigen tyde zou, uit het geen thans in *Frankryk*, en in de Nabuurschap, gebeurde, een lotwissel in den Lande plaats grypen; maar zy hielden dit stuk te vroegtydig en op eenen te bitzen toon gestemd, bovenal vreesden zy, dat het openbaar maaken van zulk een toeleg, de thans heerschende Party in 't harnas zou jaagen, en de naauwlettenheid op alle binnen- en buitenlandsche Verstandhouding der zogenaamde Leesgezelschappen, en andere bedekte Patriottische Vergaderingen, aan het strengste onderzoek en de verydeling van meer op

(*) Zie hier boven bl. 99.

op tyd werkende maatregelen blootstellen. Niets byzonders tot dit stuk betrekkelyk, schynt door 's Lands Regeering gedaan.

LXXI. BOEK.

1792.

Gestremde Briefwisseling uit *Frankryk* hersteld.

Reeds greep 'er, uit hoofde van den Oorlog zo naa aan de Grenzen van ons Gemeenebest, in de zending der *Fransche* Brieven herwaards, in het geregeld verzenden en ontvangen eene den Koop- en bovenal den Wisselhandel zeer belemmerende ophouding plaats, welke ten gevolge hadt, dat eenige Kooplieden van *Amsterdam* en *Rotterdam*, den Heer Louis George overhaalden om na de oorzaaken van het agterblyven der *Fransche* Brieven onderzoek te doen. Commissarissen van 's Lands Posteryen deeden niet alleen alles om hem deeze zonderlinge zending gemaklyk te maaken; maar hy werd door hun met de noodige Instructien en Aanschryvingen aan de Postofficieren tot *Parys* toe voorzien, en de vereischte Volmagt om de agtergebleevene Maalen van de Postmeesters over te neemen, en na *Holland* over te voeren. Die Maalen te *Rysel* vindende, nam hy dezelve, uit kragte der hem verleende Volmagt, over. Vrugtloos ondernam hy daar mede den doortocht langs *Valenciennes*, en scheepte zich van daar met een afgehuurd Vaartuig over na *Veere*, reisde van daar na *Holland*, en gaf onder weg de daar t'huis hoorende Brieven af. Waar op vervolgens de *Fransche* Posten, op den gewoonen tyd, aankwamen, niet gelyk men vermeld hadt, ingevolge van door hem gemaakte schikkingen, maar langs den ge-

LXXI. BOEK. 1792.

woonen weg (*). Dan, schoon die belemmering, althans voor een tyd weggenomen was, werd daar door de vrees niet verbannen voor het openen der Brieven, te meermaalen in netelige omstandigheden te werk gesteld.

Verzoek des *Oostenrykschen* Gezants by onzen Staat, om geen schuilplaats te verleenen aan die zich aan den Koning van *Frankryk* vergreepen.

Middelerwyle hadt het Afzetten en Gevangenneemen des Konings van *Frankryk*, en diens nadere Opsluiting, aanleiding gegeeven tot Staatsbesluiten hier te Lande. De Graaf LOUIS VAN STAHREMBERG, als buitengewoon Gezant des Keizers, herwaards gekomen, leeverde zyne Geloofsbrieven over, en deedt teffens dit verzoek, „ dat, uit hoofde van het dringend gevaar, waar mede het Leeven van hunne Allerchristlykste Majesteiten bedreigd werd, en van de maar al te gegronde vrees, dat de wreedheden, welke de Oproerigen in *Frankryk* zich tegen deeze doorlugtige Persoonadien veroorloofden, geen ander plan zouden hebben, dan het bedryven van de allergrootste misdaad, hun Hoog Mogenden geliefden te verklaaren, *Dat ingeval 'er zulk een verschriklyke misdaad mogt begaan worden, Hoogstdezelven geen verblyf of eenige bescherming, veel min eenige schuilplaats zouden verleenen aan iemand, die daar aan, op eenigerhande wyze, deel mogt hebben.*"

Besluit van hun

Onverwyld namen de Algemeene Staaten het besluit, „ dat 'er geen schuilplaats

„ zou

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 1439.

„ zou verleend worden, noch in de Lan- LXXI.
„ den van de Generaliteit, noch in de BOEK.
„ *Oost-* of *West-Indische* Volkplantingen ——
„ van de Republiek, aan hun, die zich 1792.
„ zouden schuldig gemaakt hebben aan de Hoog
„ allergrootste Misdaad omtrent hunne Al- Mogen-
„ lerchristlykste Majesteiten, en de Koning- den.
„ lyke Familie." —— Het noodige aanschryven deswegen na de Generaliteits Landen werd werkstellig gemaakt; en aan de Bestuurders der onderscheidene Volkplantingen gelast de noodige bevelen deswegen af te zenden; maar tevens vastgesteld, by rondgaande Brieven, de Staaten der byzondere Gewesten aan te schryven, en te verzoeken, „ dat zy de noodige maatrege-
„ len mogten neemen; ten einde, in de
„ gansche uitgestrektheid van de Repu-
„ bliek, geene schuilplaats zou worden ver-
„ leend aan Persoonen, die zulk een ver-
„ foeilyke misdaad mogten begaan, of 'er
„ eenig het minste deel aan hebben (*)."

De Afgezant VAN STAHREMBERG, op wiens Voorslag deeze Besluiten volgden, was over *Engeland* herwaards gekomen. Ten Hove van *Londen* hadt hy de Verkiezing en Krooning van zyne Keizerlyke Majesteit bekend gemaakt, en dus gelegenheid te over om in *'s Gravenhaage* te doen weeten, hoe men op het stuk, door hem voorgeslaagen, aldaar dagt. Op een zo zeer mogelyk tusschenkomend berigt, liet men egter de gewenschte eenpaarigheid van

De *Engelsche* Afgezant geeft te verstaan wat ten zynen Hove des besloten was.

(*) *Resol. Gen.* 25 Sept. 1792.

LXXI. BOEK. —— 1792.

van werking niet aankomen. Mylord AUCKLAND gaf, op uitdruklyken last zyns Hofs, hun Hoog Mogenden te kennen, hoe de Staatsdienaars van hunne Majesteiten den Keizer, en den Koning der beide *Sicilien*, naa een mondgesprek met Mylord GRENVILLE gehouden, en een dergelyk verzoek, als dat den Staaten gedaan, voorgesteld te hebben, een antwoord bekomen hadden, dat zyne *Groot-Brittannische* Majesteit niet in gebreke zou blyven de allerkragtigste maatregelen te neemen om te beletten, dat de Persoonen, die zich aan zulk een verschriklyke Misdaad mogten schuldig maaken, eene schuilplaats in zyne Staaten zouden vinden. De Koning stelde 'er een genoegen in om Souverainen, zo naauw met hunne Allerchristlykste Majesteiten en de Koninglyke Familie vereenigd, deswegen de plegtigste verzekeringen te geeven, als een daadlyk en noodzaaklyk gevolg van die Grondbeginzelen en denkwyze, welke altoos zyn gedrag geregeld hadden (*).

Afkondiging der Staaten van *Zeeland* deswegen.

Staaten van *Zeeland* toonden zich terstond gereed, om in hun Gewest, eene Afkondiging te laaten doen in den geest van het bovengemeld Besluit der Algemeene Staaten, ten opzigte van allen, die zich schuldig mogten gemaakt hebben aan gewelddaadigheid tegen LODEWYK DEN XVI. en diens Gezin. Te dier gelegenheid herhaalden zy den last in Wynmaand des Jaars

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 1303—1305.

Aelbrecht
1399
Mr. JOACHIM RENDORP,
Burgemeeſter en Raad der ſtad
Amſterdam.

Jaars MDCCLXXXVI gegeeven (*), om op het naauwkeurigst toezigt te neemen en te doen neemen op de handelingen en gedraagingen van alle Perſoonen, die verdagt waren van door woorden of daaden aanleiding te geeven tot het geen de openbaare rust zou kunnen ſtooren, of ten oogmerk hebben om verandering te maaken in de wettige en vastgeſtelde Regeeringsvorm van den Staat (†).

LXXI. BOEK.

1792.

Afkondiging der Staaten van *Holland* en *Zeeland* ten opzigte van de Vreemdelingen.

Schoon Staaten van *Holland* geen zo uitdruklyk ſpreekende Aankondiging deeden, lieten zy 'er nogthans eene uitgaan, op de byzondere geſteldheid der tydsomſtandigheden betrekkelyk. Immers, naa eene algemeene bedenking, hoe onze Staat, door beginzelen van Menschlievenheid gedreeven, doorgaans openſtondt voor vlugtende Vreemdelingen, 'er nogthans zodanige omſtandigheden konden plaats hebben, die, zo zy terſtond geene geheele Uitzondering op den algemeenen Regel medebragten, in tyds eenige Voorzorgen noodzaaklyk maakten. „Dat," dus vaaren zy woordlyk voort, „de tegenwoordige „ſtaat van zaaken in *Europa*, in 't alge„meen, en het geen 'er zedert eenige „weeken in de Nabuurſchap van deeze „Provincie was voorgevallen, alreeds een „meer dan gewoone toevloed van Vreem„delingen na deeze Landen veroorzaakt „hadt,

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XI. D. bl. 342 *enz.*
(†) *Ni uwe Verzamel. by* DE CHALMOT II. D. bl. 1 *enz.* Dit Beſluit werd den 12. Nov. 1792 genomen.

LXXI. BOEK. —— 1792. „ hadt, en by aanhoudenheid bleef ver„ oorzaaken, van welken, zo wel de me„ nigte als de verschillende relatien, deeze „ voorzorg daadlyk vereischen; ten einde „ daar door voor te komen ongelegenhe„ den, welke door eene onbegrensde toe„ laating, zo voor de goede Orde binnen „ deeze Provincie, als voor het belang „ van zodanige Vreemdelingen zelve, zou„ den kunnen ontstaan." —— Hier op gronden zy eene Afkondiging die het Onderzoek op inkomende Vreemdelingen bepaalt, en de gevallen van derzelver Uitleiding uit den Lande opgeeft. Meer byzonder zyn de twee volgende vaststellingen. „ Dat zodanige Vreemdelingen, wel„ ke met de Ingezetenen alhier over Po„ litieke zaaken twist zoeken, of Party„ schappen poogen op te wekken en aan „ te kweeken, voor Verstoorders van de „ openbaare Rust zouden gehouden, en „ tegen de zodanigen, volgens de Wet„ ten deezer Landen gehandeld worden. — „ Dat zodanige Vreemdelingen, welke zich „ in hun Land aan eenig Bedryf hadden „ schuldig gemaakt, 't welk dezelven tot „ voorwerpen der Recherches of Recla„ mes van zodanig Land kon stellen, ge„ waarschouwd werden zich binnen het „ Territoir van *Holland* niet te begeeven, „ of eenig verblyf te zoeken, aangezien „ dezelve, offschoon uit onkunde van de „ omstandigheden, waar in zy zich bevin„ den, geadmitteerd zynde, egter tegen „ zodanige Reclames of Recherches zich

„ bin-

„ binnen deeze Provincie niet veilig mog- „ ten oordeelen (*).” —— Staaten van *Utrecht* en *Zeeland* betraden het zelfde ſpoor (†).

Veelheid der doortrekkende Vreemdelingen in de Generaliteit.

De verbaazende toevloed van Vreemdelingen (§) in de Generaliteits Landen maakte het voor de Algemeene Staaten noodig des voorzieningen te doen, en by herhaalinge naauwere bepaalingen ten aanziene van den tyd des verblyfs voor te ſchryven. Teffens by de laatſte Afkondiging zodanige Uitzonderingen vermeldende, als wy hier boven uit de Publikatie der Staaten van *Holland* opgaven (**).

Engeland verzekert de Staaten van zyne trouwe.

Te opmerkelyk, zo op zich zelve, als uit hoofde van binnen kort volgende gebeurtenisſen, is eene Verklaaring, te midden van Slachtmaand, door den Afgezant van zyne *Groot-Brittanniſche* Majeſteit ter Algemeene Staatsvergadering overgeleeverd om, met het Antwoord daar op, niet geheel vermeld te worden. De Afgezant voerde deeze taal, „ dat zyne Majeſteit, „ ziende het tooneel des Oorlogs dermaa- „ te genaderd aan de grenzen van de Re- „ publiek, door de gebeurtenisſen welke „ kor-

(*) *Reſol. van Holl.* 15 Nov. 1792.

(†) *Not. van Zeel.* 26. Nov. 1792. *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 1461.

(§) Men rekende, om dit, ten voorbeelde, te vermelden, dat 'er door *Maaſtricht* alleen, tusſchen den 8. en 28. van Slachtmaand 16,300 waren doorgetrokken. *Hist. Schouwtooneel* 1792. II. D. II. St. bl. 383.

(**) *Reſol. Gen.* 10. en 16. Nov. 1792.

LXXI. BOEK. 1792.

„ kortelings hadden plaats gehad, en ge-
„ voelende de ongerustheid, die natuurlyk
„ uit dergelyk eenen toeſtand moest ge-
„ booren worden, meende verſchuldigd
„ te zyn aan de banden, welke 'er tus-
„ ſchen hem en de Republiek beſtonden,
„ om, by deeze gelegenheid te vernieuwen
„ de verzekering van zyne onſchendbaare
„ Vriendſchap, en zyn beſluit, om, ten
„ allen tyde, met de naauwgezetſte ge-
„ trouwheid, ten uitvoer te brengen, alle
„ de verſchillende bepaalingen van het
„ Alliantie-Tractaat, zo gelukkig in den
„ Jaare MDCCLXXXVIII tusſchen zyne Ma-
„ jeſteit en hun Hoog Mogenden geſloo-
„ ten.

„ Zyne Majeſteit, deeze Verklaaring
„ aan U Hoog Mogenden doende, is zeer
„ verre af, van, omtrent eenige der Oor-
„ logende Mogenheden, de waarſchynlyk-
„ heid te veronderſtellen van een oogmerk
„ om het Grondgebied van de Republiek
„ te ſchenden, of zich te mengen in de
„ binnenlandſche zaaken haarer Regeering.

„ De Koning houdt zich overtuigd,
„ dat het gedrag, 't welk hun Hoog Mo-
„ genden, eenſtemmig met zyne Majeſteit
„ hebben gehouden, en de egards, waar
„ op de ſituatie des Konings en der Re-
„ publiek hun billyke regten geeft, ge-
„ noeg zyn om allen grond van verden-
„ king te verwyderen.

„ Diensvolgens is de Koning in het vol
„ vertrouwen, dat de Gebeurtenisſen van
„ den Oorlog geene omſtandigheid van
„ bui-

„ buiten kunnen aanbrengen, die ſchade- LXXI.
„ lyk voor de Regten van hun Hoog BOEK.
„ Mogenden en zyne Majeſteit zouden ——
„ kunnen zyn, en vermaant hun ten ſterk- 1792.
„ ſten, van met eene aanhoudende oplet-
„ tenheid en ſtandvastigheid alle poogin-
„ gen te beteugelen, die zouden mogen
„ ondernomen worden om de binnenland-
„ ſche rust der Provincien te ſtooren. —
„ Zyne Majeſteit is, met deeze kennis-
„ geeving aan hun Hoog Mogenden te
„ doen, in de vaste verwagting, dat niets
„ kragtiger zou kunnen medewerken tot
„ het geluk en de onderlinge belangen
„ der beide Landen, dan het voortduu-
„ ren van die naauwe vereeniging welke
„ tusſchen hun vastgeſteld is, ter hand-
„ haaving van hunne eigene Regten en
„ Veiligheid, zo wel als tot bevestiging
„ van het welzyn en de rust van *Europa*
„ in 't algemeen."

Het onverwyld Antwoord der Algemee- Hoe door de Staaten beantwoord.
ne Staaten op die boodſchap, liep op dee-
zen zin. „ Hun Hoog Mogenden zyn ten
„ uiterſten gevoelig geweest, wegens de
„ herhaalde verzekering, welke zyne *Brit-*
„ *ſche* Majeſteit aan dezelve gedaan heeft,
„ van zyne onſchendbaare Vriendſchap
„ voor deeze Republiek, en van zyn be-
„ ſluit, om, ten allen tyde, met de
„ naauwstgezette getrouwheid, ten uit-
„ voer te brengen, al de verſchillende be-
„ paalingen van het Alliantie-Tractaat, zo
„ gelukkig, in den Jaare MDCCLXXXVIII

LXXI. BOEK. 1792.

„ tusſchen zyne Majeſteit en hun Hoog „ Mogenden geſlooten.

„ De Staaten Generaal hebben nooit ge„ twyfeld aan deeze edelmoedige gevoe„ lens van zyne *Britſche* Majeſteit; maar „ de Verklaaring, welke zyne Majeſteit „ 'er in dit oogenblik wel van wil doen, „ heeft niet anders dan ten hoogſten aan„ genaam aan hun Hoog Mogenden kun„ nen weezen, en heeft hun de leeven„ digſte erkentenis en eene volkomene „ verkleefdheid aan zyne *Britſche* Maje„ ſteit ingeboezemd.

„ Voor het overige zyn de Staaten Ge„ neraal het volmaakt eens met zyne Ma„ jeſteit, dat 'er geene waarſchynlykheid „ is, dat een van de Oorlogende Mogen„ heden eenig vyandlyk voorneemen te„ gen de Republiek zou hebben. In de „ daad, hun Hoog Mogenden zyn met „ den Koning overtuigd, dat het gedrag „ 't welk zy gehouden hebben, en de „ ſtipſte Onzydigheid, welke zy, tot hier „ toe, met zo veel zorgs, eenſtemmig „ met zyne Majeſteit, hebben in agt ge„ nomen, gelyk ook de egards, waar op „ de ſituatie des Konings en der Repu„ bliek hun billyke regten geeft, allen „ grond van vrees en verdenking moeten „ verwyderen.

„ Wat de binnenlandſche rust betreft, „ hun Hoog Mogenden bevroeden zeer „ wel, hoe noodzaaklyk het zy hunne „ Inwoonderen het onwaardeerbaar genot

„ daar

„ daar van te blyven verzekeren, en wy „ verzuimen ook niets tot bereiking van „ dit heilzaam einde. —— De Staaten „ Generaal hebben ook reeds met die Pro- „ vincien, welke de *Unie* uitmaaken, de „ noodige maatregelen genomen, en nee- „ men ze ſteeds nog, om te beletten, dat „ deeze rust in de tegenwoordige omſtan- „ digheid geſtoord worde. Zy hebben het „ genoegen zyne Majeſteit te kunnen ver- „ zekeren, dat hunne poogingen tot hier „ toe, met eenen gelukkigen uitſlag zyn „ gekroond geweest; en zy durven zich „ vleyen, dat deeze poogingen, door den „ Godlyken Zegen, in het vervolg, niet „ vrugtloos zullen zyn.

„ Eindelyk maaken hun Hoog Mogen- „ den geene bedenking, om te verklaa- „ ren, dat zy met zyne *Britſche* Majeſteit „ van oordeel zyn, dat niets kragtdaadi- „ ger, tot het wederzydsch geluk en be- „ lang der beide Natien, kan toebrengen, „ dan de duurzaamheid der naauwe Veree- „ niging, die tusſchen dezelve gevestigd „ is, en dat hun Hoog Mogenden van „ hunnen kant, geene gelegenheid zullen „ verzuimen, om dezelve meer en meer „ te verſterken, tot handhaaving der we- „ derzydſche regten en belangen der bei- „ de Staaten, en tot bevestiging van het „ geluk en de rust van *Europa* in 't al- „ gemeen (*).”

Hoe

(*) *Reſol. Gen.* 16 Nov. 1792.

LXXI. BOEK. 1792.

Voorstel tot vermeerdering der Landmagt om ze na de Grenzen te doen trekken.

Hoe groot de druktens over Staatsbelangen in *'s Gravenhaage* ook van vroeg af, en geduurende een groot gedeelte van het Jaar geweest waren; hoe zeer dezelve vervolgens, met het vermenigvuldigen der ontzettende Gebeurtenissen, toenamen, vinden wy vroegtyds geene byzondere melding van aanstalte tot verdeediging, of 't geen naar Oorlog smaakte, dan alleen dat de Raadpensionaris van *Holland*, den zevenden van Zomermaand, van wegen zyne Hoogheid en den Raad van Staaten, aan de Gedeputeerden tot de Militaire zaaken, een voorstel gedaan heeft tot het marschvaardigmaaken van een aantal Krygsvolks, met het geen 'er toe behoorde, en de kosten daar toe noodig, als zeer gepast in de omstandigheden, waar in *Europa* tegenwoordig verkeerde. De voorslag was om duizend Paarden, vier duizend vyf honderd Voetknegten, en vier honderd tachtig Artilleristen, uit de onderscheidene Regimenten te trekken, om dezelve, met de noodige Krygsvoorraad, op de grenzen van *Staats Brabant* te doen legeren; om het vyfde Battaljon van WALDEK op te ontbieden; als mede drie Regimenten die de Keurvorst van *Keulen* van wegen den Staat onderhieldt. Hier by kwam het voorstel om de kosten deezer Wapening te vinden uit de Petitie van vier Millioenen tot de Legerlasten, in Slachtmaand des Jaars MDDCLXXXIV reeds gedaan, en waar op meest alle de Gewesten nog een aanzienlyk gedeelte verschuldigd waren

ren (*). —— Men heeft deezen Voorſlag daar aan toegeſchreeven, dat de Capitein Generaal, het aannaderend gevaar zag, en hy, de *Franſchen* in Oorlog met den Keizer zynde, in tyds zich in ſtaat van verdeediging zogt te ſtellen: dewyl hy zich verzekerd hieldt, dat, indien de *Franſchen* het Krygsgeluk medeliep, zy voorzeker dit Gemeenebest niet ongemoeid zouden laaten; en, in dit geval, hem aanzien als een hunner grootſte vyanden (†).

LXXI. BOEK. —— 1792.

Aanleidelyk bevel in *Frankryk* tot het openen der *Schelde.*

Wat hier van zyn moge, onder zo veel lotwisſels op onze grenzen hadt de loop des Krygs eene gebeurtenis doen gebooren worden, welke niet gedoogde, dat onze Staat openbaar zich geheel werkloos en daar buiten hieldt. De Uitvoerende Raad in *Frankryk*, ter helft van Slachtmaand, in overleg neemende den tegenwoordigen ſtaat des Oorlogs, voornaamlyk in *Belgie*, en aanmerkende, dat 'er geene verpoozing moest gelaaten worden aan de Vyanden der Republiek, en men alle middelen hadt aan te wenden om derzelver Legers te overwinnen, en te vernielen, vóór dat zy zich konden verſterken en in ſtaat ſtellen, om, op nieuws, het zy *Frankryk*, het zy de Landſtreeken zelve, waar de *Franſche* wapens de Vryheid gebragt hadden, aan te tasten, beſloot bevel te geeven aan den Hoofdbevelhebber des Veldtochts in *Belgie*, om voort

(*) R. L. BOUWENS *aan zyne Committenten* bl. 365.
(†) R. L. BOUWENS *aan zyne Committenten* bl. 366.

LXXI. BOEK. — 1792. voort te vaaren met den Vyand te vervolgen overal, waar men deezen eene schuilplaats zou verleenen.

Voorstel der *Franschen* om de *Schelde* op te vaaren.

Wanneer *Antwerpen* voor de overwinnende *Franschen* de poorten geopend en DE LA BOURDONNAYE, met zyn Leger, staatlyk ingehaald hadt, wilde de Bezetting des Kasteels zich verdeedigen. Ten dien tyde kwamen 'er twee gewapende *Fransche* Vaartuigen of Kanonneerbooten van *Oostende* voor *Vlissingen*. Op de reede van *Rammekens* liggende, vervoegde zich de Bevelhebber van een dier Schepen, CASTAGNIES, tot den Raadpensionaris van *Zeeland*, en gaf, by een overgeleeverd Geschrift, te verstaan, van den *Franschen* Generaal DUMOURIER bevel ontvangen te hebben, om zich na de *Schelde* te vervoegen: ten einde het Kasteel van *Antwerpen* te helpen bemagtigen, met verzoek aan hun Hoog Mogenden om de noodige bevelen aan den Bevelhebber van het Wagtschip voor het Fort *Bath* liggende, te willen geeven, om hem den vryen Doortocht te verleenen. —— Teffens te verstaan geevende, dat hy zich na het gemelde Fort zou begeeven, en agter het Wagtschip ten anker gaan; met verzekering, dat hy van daar niet zou vertrekken, dan naa den Generaal DUMOURIER kennis te hebben gegeeven, dat hy zich aan den mond der *Schelde* bevondt; maar dat de Tractaaten tusschen de Keizer en de *Vereenigde Nederlanden*, geguarandeerd door de Mogenheden van *Frankryk* en *Enge-*

geland hem verhinderden verder door te dringen, dat hy de bevelen des Generaals zou afwagten om dezelve uit te voeren. LXXI. BOEK. 1792.

Bedryf der Staaten van *Zeeland* in dit geval.

Staaten van *Zeeland* oordeelden, dat, volgens het Tractaat van *Munster* van den Jaare MDCXLVIII, de *Schelde* voor alle Zee-Schepen gesloten zynde (*), het buiten hun magt was om dezelve te openen ter bereiking van het bovengemelde oogmerk. Zy stelden vast, onverwyld, met overzending der Stukken, hun Hoog Mogenden des te verwittigen, om vóór den vyf en twintigsten dier Maand, zodanige orders te stellen, als Hoogstdezelven zouden vertemeenen te behooren. Den gewoonlyk Afgevaardigden werden teffens aangeschreeven, om, met de overige Bondgenooten, in dit geval, met gelyke tred voort te gaan, zo als tot meeste veiligheid van den Staat, en van de Koophandel zou strekken (†).

Besluit van hun Hoog Mogenden.

Het Besluit van hun Hoog Mogenden, daags vóór den verzogten dag ingekomen, behelsde woordlyk; „ dat hun Hoog „ Mogenden begreepen, dat 'er met geen „ mogelykheid kon worden voldaan aan „ het verzoek des Commandants CASTAG- „ NIES, om de noodige Orders te geeven, ten

(*) Zie, wat des jongst gebeurde met den Keizer, in onze *Vaderl. Hist.* IX. D. bl. 220. 274—299. waar veel, elders vergeefsch gezogt, ten aanziene van die handelingen, gevonden wordt.

(†) *Nieuwe Verz. by* DE CHALMOT II. D. bl. 6. Dit Besluit was van den 22. Nov. 1782.

LXXI. BOEK. 1791.

„ ten einde de *Schelde* te kunnen opvaaren; naardien het tegen alle principes van Neutraliteit, welke hun Hoog Mogenden in den Oorlog tusschen het Huis van *Oostenryk* en *Frankryk* hebben geobserveerd, zou aanloopen, dat die Passagie wierd geaccordeerd aan Vaartuigen, waar van de intentie wordt gedeclareerd te zyn om het Kasteel van *Antwerpen* op eene hostile wyze, te attaqueeren. —— Dat, derhalven, indien daar omtrent eene nadere aanvraage van wegen den *Franschen* Commandant aan hun Ed. Mog. mogt geschieden, aan dezelven geen ander antwoord zal gegeeven worden, dan dat de verzogte Passagie niet kan worden geaccordeerd; met byvoeging dat hun Hoog Mogenden dan ook in het vertrouwen zyn, dat daar op niet verder zal worden geinsteerd, veel min de Passagie daadlyk geforceerd. —— Dat, voor het overige, hun Hoog Mogenden hadden verzogt om aan den Officier, commandeerende het Wagtschip aan de *Schelde* aan te schryven, dat, wanneer de *Fransche* Schepen, uit Zee komende, de *Schelde* wilden opvaaren, hy aan den Commandant van dezelve moest te kennen geeven, dat die Rivier, ingevolge van de Tractaaten, voor de Zeeschepen geslooten is. Dat, indien onverminderd deeze Representatie, de gemelde Commandant persisteert in zyn voorneemen, hy als dan aan denzelven moet afvraagen,

„ of

„ of zyn intentie is de Pasſagie met Geweld te forceeren; en in dien gevalle ten ſterkſten daar tegen te proteſteeren; zonder egter met Geweld zich daar tegen te opponeeren; en vervolgens aan hun Hoog Mogenden, aan zyne Hoogheid, en aan de Collegien ter Admiraliteit op de *Maaze* en in *Zeeland*, moet kennis geeven van zyn wedervaaren (*)."

LXXI. BOEK. 1792.

Het voorgevallene deswegen.

Het leedt ſlegts tot den eerſten van Wintermaand of de Luitenant GROTENRAY, Bevelhebber van het Wagtſchip de *Spion* op de *Schelde*, en de Ontvanger der Convoyen en Licenten, HOFMAN, te *Bath*, gaven by Brieven Gecommitteerde Raaden ter *Zeeuwſche* Admiraliteit berigt, wegens de aankomst van eenige gewapende *Franſche* Schepen. Teffens deelden zy de Stukken mede, bevattende de bevelen van den Generaal DUMOURIER aan den *Franſchen* Bevelhebber dier Schepen MOULSTON gegeeven, om na *Lillo* en *Antwerpen* op te zeilen, en het berigt van diens en CASTAGNIES eensluidende betuigingen, om die bevelen volſtrekt te willen volbrengen, „ zonder," gelyk 'er woordlyk werd by gevoegd, „ nogthans hier mede eenige Vyandlykheden ten opzigte van de Republiek in 't oog te hebben, of de *Schelde* te willen openen; maar alleen om den Vyand te vervolgen." — Hier by kwam een Brief des Majors van het Fort te *Bath*

(*) *Nieuwe Verz. by* DE CHALMOT II. D. bl 7 *enz.*

LXXI. BOEK. 1792. *Bath* aan den Raad gerigt, inhoudende dat de Ontvanger HOFMAN hem gevraagd hebbende of hy in ſtaat was, en hem wilde byſtaan om de *Franſche* Schepen het opvaaren te beletten, zulks, volgens de laatst bekomene Orders, hadt moeten weigeren.

Boodſchap van 'sKeizers Afgezant hier over en beantwoording.

Ten tyde dat men in *'s Gravenhaage* over dit netelig ſtuk raadpleegde diende de Keizerlyke Gezant VAN STAHREMBERG by hun Hoog Mogenden een boodſchap in, betuigende niet te kunnen ontveinzen de buitengewoone verwondering, welke hem aangreep, op het verneemen, dat de *Franſchen* hadden durven waagen ſtappen te doen om de *Schelde* te kunnen opvaaren, en dus in het Land, tot het Kasteel van *Antwerpen* toe, door te dringen. —— Hy bragt den Algemeenen Staaten onder 't ooge, het groot gewigt van de allerſpoedigſte en kragtdaadigſte maatregels te neemen, om zich aan te kanten tegen een zo blykbaaren inbreuk op de Tractaaten, welke openlyk zou ſtryden met het ſtelzel van Onzydigheid, door hun aangenomen, en zo naauwkeurig door de *Oostenrykſche* Bevelhebbers geëerbiedigd. —— Hy meende hun te moeten doen opmerken, hoe noodig het was dergelyke poogingen in 't begin te keer te gaan; poogingen die even zo aanrandende waren op de welgegronde Regten van zyne Majeſteit den Keizer en Koning, als op de rust van de Republiek. —— Dit voorſtel werd beantwoord met eene betuiging van de Onzydigheid door hun Hoog Mogenden

den, in agt genomen; dat zy het opvaaren der *Schelde*, tot het bedoelde einde, door gewapende Schepen, ſtrydig hielden met de Tractaaten; tevens te verſtaan geevende welke bevelen om dien doortocht te weigeren gegeeven waren (*). LXXI. BOEK. 1792.

Hoe men in *Engeland* dit opnam.

Dit beſtaan der *Franſchen* baarde ook in *Engeland* geene geringe aandoening. Men hadt zich daar in het Parlement de ſchamperſte en vuilaartigſte aanmerkingen tegen de Nationaale Vergadering veroorloofd, en een Bil tegen de Vreemdelingen vastgeſteld, die men in *Frankryk* beſchouwde niet alleen als zeer ſtreng, onregtvaardig, en ſtrydende tegen alle gebruiken tusſchen Volken plaats hebbende; maar ook als een inbreuk op het Tractaat van Koophandel des Jaars MDCCLXXXVI tusſchen *Frankryk* en *Engeland* geſlooten. Het *Franſche* Staatsbeſtuur hadt, niettegenſtaande het opontbod van Lord GOWER uit *Parys*, den gevol-

(*) *Reſol. Gen.* 25 Nov. 1792. Men ſlaa hier naa, en vergelyke wat, nog maar weinig jaaren geleden, gebeurde, toen Keizer JOSEPHUS het voorneemen hadt en begon te werk te ſtellen om de Rivier de *Schelde* te openen, tegen die zelfde Overeenkomſten en Verbonden aan, op welke thans de Keizerlyke Gezant het geſlooten houden der *Schelde* vordert. In 't breede hebben wy des alles opgegeeven in onze *Vaderl. Hiſt.* VII. D. bl. 233—256. Het bleef ook niet onopgemerkt van de *Franſche* zyde, toen *Engeland* zich, gelyk wy vervolgens zien zullen, zo diep in de zaak der *Schelde* mengde, welke dit Ryk zich, by die voorige gelegenheid, niet hadden aangetrokken. Zie *Hiſt. Schouwtooneel* II. D. II. St. bl. 298.

LXXI. BOEK. — 1792. volmagtigden Staatsdienaar CHAUVELIN te *Londen* gelaaten. Deeze ontving van den Uitvoerenden Raad last om het gedrag der *Fransche* Natie tegen de hoonende aantygingen te verdeedigen, verzogt gehoor by den Staatsdienaar GRENVILLE. Dit werd hem geweigerd door een Man, die onlangs betuigde, „ niet te kunnen begrypen hoe „ iemand in het Hoogerhuis een voorstel „ hadt kunnen doen om *Groot-Brittanje* „ in onderhandeling te doen treeden met „ *Banditen*, die aan alle Gekroonde Hoof„ den wraak gezwooren, en zich schuldig „ gemaakt hadden aan misdaaden, welke „ het bloed in de aderen deedt verstyven!"

Betuiging aldaar van de *Fransche* zyde gedaan. De Heer CHAUVELIN zondt dien Staatsdienaar een Geschrift van zeer opmerklyken inhoud, onder andere las men daar in; „ dat de Uitvoerende Raad het open„ baar gedrag van *Groot-Brittanje*, ten „ opzigte van *Frankryk*, niet onverschil„ lig kunnende aanzien, met leedweezen „ daar in kenmerken ontdekt hadt van „ kwaadwilligheid, waar aan de Raad nog „ poogde geen geloof te slaan; maar „ nogthans al te wel gevoelde, dat de „ *Fransche* Natie niet langer in onzeker„ heid moest gelaaten worden. Waarom „ men hem gelast hadt het *Britsche* Mi„ nisterie rondborstig af te vraagen, of „ men *Engeland* moest beschouwen als „ eene onzydige, dan als eene vyandige „ Mogenheid? — Dat de Uitvoerende „ Raad de redenen nagaande, welke *En*„ *geland* zouden kunnen bepaalen om met

„ *Frank-*

„ *Frankryk* te breeken, deeze enkel hadt LXXI.
„ kunnen ontdekken, in eene misſchien BOEK.
„ verkeerde Uitlegging van een Beſluit in ——
„ Slachtmaand genomen, waar by de Na- 1792.
„ tionaale Vergadering nimmer hadt be-
„ greepen eenige Muiteryen te begunſti-
„ gen, of Oproermaakers byſtand te bie-
„ den, veel minder in een onzydig en
„ vriendſchaplyk Land onlusten te ver-
„ wekken; maar 't welk alleen toepasſe-
„ lyk was op Volken, die, naa hunne
„ Vryheid herwonnen te hebben, door
„ eene plegtige en geenzins dubbelzinnige
„ uitdrukking van den algemeenen wil,
„ de hulp en broederſchap der *Franſche*
„ Republiek zouden inroepen.

„ Dat *Frankryk* de Onafhanglykheid
„ niet alleen van *Engeland* dagt te eerbie-
„ digen; maar ook die van deszelfs Bond-
„ genooten, met welken *Frankryk* niet in
„ Oorlog was; en hy diensvolgens last
„ hadt, op eene plegtige wyze, te verklaa-
„ ren, dat *Frankryk* geen voorneemen
„ koesterde om *Holland* aan te tasten, zo
„ lang die Mogenheid zich jegens *Frank-*
„ *ryk* zou houden binnen de paalen eener
„ ſtipte Onzydigheid.

„ Het *Britsch* Gouvernement omtrent
„ deeze twee ſtukken aldus gerust ge-
„ ſteld, zou 'er geen voorwendzel meer
„ voor de minſte zwarigheid overblyven,
„ dan ten aanzien van de Opening der
„ *Schelde*. Een Vraag, onherroepelyk door
„ de rede en de billykheid beſlischt, op
„ zich zelve van weinig aanbelang, en
„ waar

LXXI. BOEK. — 1792.

„ waar over de meening van *Engeland*, „ misschien ook zelfs van *Holland*, genoeg „ bekend is, zo dat het moeilyk wee- „ zen zou dezelve ernstig tot een beweeg- „ grond van Oorlog te maken (*). — „ In-

(*) 't Geen hier zeer kort wordt vootgesteld, krygt alle klaarheid door het volgend *Uittrekzel uit het Register der Deliberatien van de Provisioneelen Uitvoerenden Raad van den 16 Nov., en vervolgens goedgekeurd in de Nationaale Conventie den 21 Nov.* 1792. „ De Uitvoerende Raad raadpleegende over „ het gedrag der *Fransche* Legers in de *Nederlan-* „ *den*, heeft een der Leden opgemerkt, — *Voor* „ *eerst*. Dat de belemmeringen en hinderpaalen, „ welke tot nu toe de Scheepvaart en de Koop- „ handel, zo op de *Schelde* als op de *Maas* „ hebben geleden, daadlyk strydig zyn met de „ Grondbeginzelen van het Natuurlyk Regt, 't „ welk de *Franschen* gezwooren hebben te zullen „ handhaaven. — *Ten tweeden*. Dat de loop der „ Rivieren, het gemeen en onverdeelbaar eigen- „ dom is van alle Landen, die door derzelver wa- „ teren besproeid worden; dat eene Natie, zonder „ onregtvaardigheid, niet zou kunnen vermeenen „ eenig Regt te hebben, om, by uitsluiting van „ anderen, den uitloop eener Rivier te bezetten, „ en, aldus te verhinderen, dat de nabuurige Vol- „ ken, die aan de bovenste oevers grenzen, het- „ zelfde voorregt genieten; dat dusdanig Regt een „ overblyfzel is van Leenroerige Slaaverny, of, „ ten minsten, eene haatlyke Monopolie, welke „ niet dan door geweld kan vastgesteld of door het „ onvermogen toegestaan zyn; derhalven herroe- „ pelyk in alle tyden, en in weerwil van alle over- „ eenkomsten; alzo de Natuur zo min bevoorregte „ Volkeren, als byzondere Persoonen erkent, en „ de Regten van den Mensch onvervreemdbaar „ zyn. — *Ten derden*. Dat de roem der *Fransche* „ Republiek eischt, dat overal, waar zy de be- „ scherming haarer wapenen uitbreidt, de Vryheid „ hersteld en de Dwinglandy verbryzeld worde. — *Ten*

„ Indien nochthans het *Britsche* Ministerie LXXI.
„ zich van deeze laatste beweegreden be- BOEK.
„ diende, om aan *Frankryk* den Oorlog
„ te doen verklaaren, zou het dan niet 1792.
„ waarschynlyk weezen, dat zyne gehei-
„ me neiging zou geweest zyn, het koste
„ wat het wilde, eene Vredebreuk te ver-
„ wekken, en dat het zich thans van het
„ nietigste aller voorwendzelen zou be-
„ dienen, om aan eenen onregtvaardigen
„ en zedert lang overlegden Aanval, eeni-
„ gen schyn te geeven? —— In deeze
„ noodlottige onderstelling, welke de Uit-
„ voerende Raad verwerpt, zou hy ge-
„ volmagtigd zyn de waardigheid des *Fran-*
schen

„ *Ten vierden.* Dat, wanneer, by de voordeelen „ aan het *Belgische* Volk, door de *Fransche* Wapenen bezorgd, zullen gevolgd worden, de vrye „ Scheepvaard op de Stroomen, en de bevryding „ des Koophandels dier Provincien, dat Volk niet „ alleen geen reden meer zal hebben om te vreezen voor deszelfs Onafhangelykheid, noch om „ te twyfelen aan de Belangloosheid der Republiek; maar dat zelfs de Natien van *Europa* als „ dan niet langer zullen kunnen weigeren te erkennen, dat de vernietiging van alle Dwinglandy, en de zegepraal der Rechten van den Mensch „ de eenige dryfveeren waren van het *Fransche* „ Volk.

„ De Raad, getroffen door deeze gewigtige bedenkingen, besluit, dat de Generaal en Chef, „ bevelvoerende over de *Fransche* Legers tot den „ Tocht na *Belgie*, zal gehouden zyn de stipste „ maatregels te neemen, en alle middelen, te zyner beschikking staande, te gebruiken, om de „ Vryheid der Scheepvaart en vervoering op den „ geheelen loop der *Schelde* en *Maas* aan de Ingezetenen van *Belgie* te verzekeren."

LXXI. BOEK. — 1792. „ *schen* Volks met kragt staande te hou-
„ den, en te verklaaren, *Dat dit Vry en*
„ *Magtig Volk den Oorlog zou aanneemen,*
„ *en eenen zo blykbaar onregtvaardigen, en*
„ *van zyn kant, zo weinig uitgedaagden Aan-*
„ *val, met verontwaardiging afkeeren.*"

CHAUVELIN besteedde het overige van dit overgeleeverd Geschrift om de sterkste verklaaringen te doen, wegens de zuiverheid der oogmerken en vredelievende geneigdheid van *Frankryk*. Hy poogde aan te toonen, dat alle verantwoordelykheid des Oorlogs, vroeg of laat, zou moeten vallen op de Bewerkers van denzelven; en dat het gedrag van *Engeland* niet missen kon de Natien te overtuigen, dat zodanig een Oorlog niet anders weezen zou, dan een Oorlog van het *Britsche Ministerie* tegen de *Fransche Republiek*. Ten slot verzoekende, dat de geheele Raad van zyne *Groot-Brittannische* Majesteit, de Verklaaringen en Verzoeken daar in begreepen, met de ernstigste aandagt wilde overweegen, om 'er hem een schriftlyk antwoord op te geeven (*).

Hoe door GRENVILLE beantwoord. GRENVILLE liet dit stuk niet onbeantwoord. Op den laatsten dag deezes Jaars, gaf hy den Heer CHAUVELIN schriftlyk te verstaan, dat dewyl zyne *Groot-Brittannische* Majesteit noodig hadt geoordeeld alle

(*) Dit stuk was van den 27 van Wintermaand 1792. gedagtekend. Het is geheel voorhanden in de LXXV *Bylaage* tot het *Hist. Schouwtooneel* voor den Jaare 1792.

alle Ministerieele Verstandhouding met Frankryk, naa het gebeurde op den tienden van Oogstmaand, op te schorten, het Ministerie niet met hem kon handelen als *Gevolmagtigd Minister van Frankryk*; hy zich nogthans, schoon niet officieel, duidelyk en bepaald wilde verklaaren, over de drie onderscheiden stukken in het Geschrift van CHAUVELIN begreepen. LXXI. BOEK. — 1792.

Waar op de *Engelsche* Staatsdienaar hoofdzaaklyk in deezer voege schryft, „ Dat *Engeland*, in het bewuste Besluit „ der Nationaale Vergadering het voorneemen ontdekte om deszelfs nieuwe „ Grondbeginzelen van Regeering alom „ voort te planten, en den geest van Onrust en Omwenteling in alle, zelfs onzydige Landen, aan te moedigen. Dat, „ zo deeze uitlegging aan eenigen twyfel „ onderheevig ware, dezelve maar al te „ zeer werd weggenomen, door het gedrag der Conventie, welke zich het regt „ scheen aan te maatigen om zich te mengen in de binnenlandsche aangelegenheden van *Engeland*, wanneer zy zulks „ zou goedvinden, en wel op eene wyze, „ geheel onbestaanbaar met de openbaare „ Instellingen in alle Landen van *Europa*. —— Wat betrof de Verklaaring, dat *Frankryk* geen voorneemen „ hadt om *Engeland* aan te tasten, zo lang „ die Mogenheid zich hieldt binnen de „ paalen eener juiste Onzydigheid, zulks „ was genoegzaam dezelfde uitdrukking „ waar van CHAUVELIN, in laatstleden Zo-

LXXI. BOEK. 1792. „ mermaand, van wegen zyne Christlyke „ Majesteit, zich bediend hadt. —— Dan „ dat, zedert die eerste verklaaring, een „ Officier, zeggende in *Franschen* dienst „ te zyn, het Grondgebied en de Onzy- „ digheid van de Republiek der *Vereenig-* „ *de Nederlanden* openlyk hadt geschon- „ den; door de *Schelde* op te vaaren, om „ het Kasteel van *Antwerpen* aan te tas- „ ten, niettegenstaande de Regeering al- „ daar, door een formeel Protest, zich „ daar tegen hadt verzet. —— Dat, byal- „ dien *Frankryk* het regt hadt, om de Be- „ paalingen, wegens de *Schelde* gemaakt, „ te vernietigen, het ook alle gemaakte „ Verbintenissen, tusschen de Mogenhe- „ den van *Europa*, den bodem kon in- „ slaan. — Dat *Groot-Brittanje*, getrouw „ aan deszelfs Grondbeginzelen, nooit on- „ verschillig zou aanzien, dat *Frankryk*, „ openbaar of heimlyk, zich tot Souve- „ rain der *Nederlanden*, of tot algemeen „ Scheidsman der Regten en Vryheden „ van *Europa*, opwierp. Byaldien *Frank-* „ *ryk* derhalven, in de daad, in Vrede „ en Vriendschap met *Engeland* wenschte „ te blyven, het zich geneigd moest too- „ nen om van de oogmerken van aanval „ en vergrooting af te zien, en zich be- „ paalen binnen zyn eigen Grondgebied, „ zonder andere Regeeringen te beledigen, „ derzelver Rust te stooren, of hunne „ Regten geweld aan te doen (*)."

Een

(*) *Hist. Schouwtooneel* 1792. Bylaage LXXVI.

LXXI. BOEK.

1792.

Voorbeduidzels van den Oorlog in *Engeland*.

Een antwoord op dien toon geſtemd, beloofde niet veel goeds voor het behoud des Vredes. Hier by kwamen verſcheide omſtandigheden, welke de ſtoorenis daar van ſpelden. Tegen de afwyzing van den Heer CHAUVELIN om gehoor te verkrygen, ſtak ſterk af de minzaame behandelingen veele aanzienlyke Vlugtelingen uit *Frankryk* aangedaan, die vriendelyk ten Hove ontvangen en met gunstbetooningen als overlaaden werden. De geheimhouding met welke het *Britſche* Staatsdienaarſchap onafgebrooken en yverig de Onderhandelingen met verſcheide der tegen *Frankryk* verbondene Mogenheden, inzonderheid met de Hoven van *Weenen* en *Berlyn*, voortzette, was zo verborgen niet of 'er lekte genoeg van uit, ter ontdekkinge van *Engelands* oogmerk, om eerlang, tot het Verbond der tegen *Frankryk* zamengeſpanne Mogenheden, toe te treeden. —— De Verklaring te midden van Slachtmaand hun Hoog Mogenden gedaan (*), gaf genoegzaame wenken om 'er onze Staat mede in te trekken. De ingewilligde Onderſtandgelden, door den Staatsdienaar PITT noodig geoordeeld, tot vermeerdering van de Land- en Zeemagt; het bevel ter uitrusting van eene aanzienlyke Vloot, diende alle om een oorlogzugtig vertoon te maaken; het in beſlag neemen van twee Koornſchepen, na *Frankryk* beſtemd, als mede de verklaaring van niet te willen gedoogen,

(*) Zie hier boven bl. 111.

LXXI BOEK. 1792. gen, dat 'er Koorn na *Frankryk* gevoerd zou worden, fpelde een Vredebreuk. Bovenal liep in 't ooge de fpoed waar mede men een klein Vlootdeel gereed maakte, om, onder het bevelhebberfchap van MURRAY, na den mond van de *Schelde* te fteevenen, en aan de *Franfche* Vaartuigen het opzeilen dier Riviere kragtdaadig te beletten.

De *Schelde* door de *Franfchen* opgevaaren.

Doch dit kon alleen voor het toekomende dienen. Eer dit Vlootdeel gereed en ter beftemde plaatze was, waren de *Franfchen* reeds die Rivier ingeftevend. Een *Fransch* Fregat, *d'Ariel* geheeten, met een Brik, twee Kanonneerbooten, en drie gewapende *Duinkerkfche* Visfchersfchuiten, beftonden zulks. Deeze waren de eerfte Vaartuigen, die, zints bykans anderhalve Eeuw, uit Zee, de Stad *Antwerpen* hadden mogen naderen. Zy ankerden den achtften van Wintermaand voor de Stad, werden met losbranding van het Gefchut begroet, en de geheele Stad *Antwerpen* was, over die gebeurtenis, in vreugde opgetoogen, en vol blydfchap, op allerlei wyze aan den dag gelegd. Om het Kasteel dier Stad te befchieten en te vermeesteren, was derzelver komst niet noodig; 't zelve hadt zich, op den negen en twintigften van Slachtmaand, reeds overgegeeven, en was, met veel ftaatlykheids, door de *Franfchen* in bezit genomen. Dewyl het Befluit der *Franfche* Republiek aangaande de Opening der *Schelde* eenige dagen te vooren te *Antwerpen* was afgekondigd,

digd, vierde men die Vryverklaaring der Scheepvaart, en de bemagtiging des Kasteels, met eene algemeene Illuminatie, en allerlei ſlag van vreugdebedryf.

LXXI. BOEK. —— 1792.

Hulp door *Engeland* beloofd. Afgebroken Onderhandelingen.

Ten tyde dat dit opvaaren der *Schelde* eerst in bewerking kwam, hadt der Staaten Afgezant de Baron NAGEL, ten Hove van *Londen* reeds een ſtuk, dit onderwerp betreffende, ingeleverd, en men daar het beſluit genomen, om aan den Staat, indien *Frankryk* eenige Vyandlykheden mogt aanvangen, een aanzielyke magt tot byſtand te zenden. Te midden van dit alles, waren 'er Onderhandelingen in *'s Gravenhaage* aangevangen tusſchen den *Engelſchen* Gezánt en den Raadpenſionaris VAN DE SPIEGEL, met DE MAULDE DE HOSDAN, die zedert het laatſte van Oogstmaand zyn verblyf in *'s Gravenhaage* hadt gehouden; doch niet openlyk in de hoedanigheid van Gevolmagtigd Minister van *Frankryk* erkend. De onderhandelingen liepen over de erkentenis van de *Franſche* Republiek, door *Engeland*, en onzen Staat. Dan LE BRUN de toenmaalige Minister der buitenlandſche zaken in *Parys*, gaf op het berigt hem wegens die onderhandelingen gegeeven, geen antwoord. DE MAULDE werd opontboden, en vervangen door DUBOIS DE THAINVILLE; doch met die verandering werden tevens de begonne onderhandelingen te eenemaal afgebroken. —— Men was vry algemeen, en misſchien niet zonder grond, van gedagten, dat de evengemelde aanbieding alleen geſchied was om tyd

LXXI. BOEK. 1792. Een doortogt door *Maastricht* verzogt, gefchied niet.

te winnen, dat het *Engelsch* Staatsdienaarfchap met de daad den Oorlog begeerde; doch zich eerst wilde in ftaat ftellen.

Was het de blykbaare zwakheid of ongereedheid ter Zee, en de alom verfpreidde Landmagt van den Staat, die de Grensfteden geene genoegzaame Bezetting fchonk, en het tydsverwyl 't welk de *Engelfche* hulp kon doen opdaagen, terwyl de afgematte Krygsmagt der verbondene Mogenheden, geen hulp kon bieden, welke hun Hoog Mogenden bewoog om zich tegen het opvaaren der *Schelde* niet met geweld te verzetten; onze Staat bleef van de Landzyde niet ongemoeid. Het Noordlyk Leger der *Franfchen* trok, onder bevel van MIRANDA van *Antwerpen* na *Roermonde*. De Generaal ST. EUSTACHE kwam, in 't laatst van Slachtmaand, met de Voorhoede naby *Maaftricht*. Hy eischte den vryen doortocht door die Grensftad voor 1500 Man, als mede voor eenig Gefchut, met betuiging van zyne hoope dat de goede verftandhouding tusfchen *Frankryk* en deezen Staat, de inwilliging van dit verzoek zou ten gevolge hebben. De Gouverneur van *Maaftricht*, de Prins van HESSEN-KASSEL zondt onverwyld berigt wegens dit verzoek na *'s Gravenhaage*, en ontving van wegen hun Hoog Mogenden de ftelligfte bevelen, om niet alleen den gevraagden doortocht te weigeren; maar zelfs, des noods, geweld met geweld te keeren. Onmiddelyk trok 'er veel Krygsvolks na *Maaftricht* om de Bezetting te ver-

verſterken, en bleef men niet in gebreke om het Hof van *Engeland* des kennis te geeven.

1792.

Dumouriers oogmerk om Maaſtricht en Venlo in bezit te neemen.

Dit hadt ten dien dage geene verdere gevolgen. St. Eustache een bezoek by den Prins van Hessen-Kassel afgelegd hebbende, zag van den eisch af, liet buiten het Grondgebied van den Staat, een brug over de *Maas* ſlaan, om met zyn Volk die Rivier over te trekken. —— Dumourier hadt in de daad ten oogmerke om en *Maaſtricht* en *Venlo* in bezit te neemen. Terwyl hy te *Luik* en *Tongeren* zeer veel zwaar geſchut liet byeenbrengen, wendde hy alle poogingen aan om den Uitvoerenden Raad wegens de noodzaaklykheid van dien ſtap te overtuigen. Hy verzekerde denzelven, dat het hem, zonder *Maaſtricht* in zyne magt te hebben, onmogelyk was de oevers van de *Maas*, benevens het Land van *Luik* te kunnen verdeedigen. Vreemd mogt die eisch voorkomen; doch dezelve was niet zonder voorbeeld, andere oorlogen leeverden genoeg voorbeelden op van dergelyke ſtappen; men kon deeze Vestingen neemen, en voor eerst behouden, onder verband, van dezelve, by het eindigen des Oorlogs, te zullen wedergeeven. Dit voorſtel werd door den Uitvoerenden Raad van de hand geweezen, en Dumourier kreeg uitdruklyk bevel om de ſtipſte Onzydigheid, ten aanziene van de *Vereenigde Nederlanden*, in agt te neemen.

LXXI. BOEK.

1792.

Schynbaarheden van een aanval te Lande.

Vreemd was dit verschynzel; te meer nog als wy ons herinneren de verzekeringen den uitgeweeken *Bataven* een en andermaal gegeeven, dat de *Fransche* Natie niet in gebreke zou blyven om hun zegepraalende in het Vaderland te doen wederkeeren. Men koesterde deswegen vermoedens van zeer onderscheiden aart. Doch in welk eene onzekerheid men ook verkeerde, ten aanziene van de oogmerken van *Frankryk* op de *Vereenigde Gewesten*, dit was zeker, dat de *Franschen* langs hoe meer de Grenzen naderden; en leedt het geen twyfel, 't welk geen geringen argwaan ten opzigte van die oogmerken moest baaren, dat het *Legioen Etrangere*, of zo als men het veel al noemde, het *Legioen Bataven*, van welks oprigting wy spraaken (*), naast aan de Grenzen legerde. Hier kwam by dat het Krygsvolk over 't algemeen, in en omstreeks *Antwerpen* zeer sterk vermeerderde.

Hoe men der Staaten bodem ontzag.

Oorlogsschynbaarheid ging egter, van de *Fransche* zyde, met eene vry stipte behoedzaamheid ten aanziene van der Staaten Grondgebied, en de heusche vergoeding wanneer het betreeden, of op 't zelve iets benadeelens mogt gebeurd weezen gepaard. Twee spreekende voorbeelden worden deswegen bygebragt. Te *Lommel*, een Dorp in de Meyery van den *Bosch*, begeerde eene vry sterke Party *Franschen* te overnagten; doch de

(*) Zie hier boven bl. 97.

de Schout hadt niet te verftaan gegeeven, dat deeze Plaats tot het Gebied van den Staat behoorde, of die Manfchap zag van dit oogmerk af, en trok te rug. —— In 't Land van *Valkenburg* hadt een party *Franfchen* Voeradie opgehaald. De Prins van *Hesfen-Kasfel*, Gouverneur van *Maaftricht*, vaardigde twee Officiers af na *Luik*, waar zich DUMOURIER bevondt, om des klagten te doen. Deeze Veldheer verontfchuldigde zich, met te betuigen, dat dit tegen zyne meening was gefchied; valfche Kaarten hadden hem misleid, waarom hy niet alleen aanboodt, de daar door veroorzaakte fchade te vergoeden; maar ook beloofde te zullen zorgen, dat zulks voortaan niet meer gebeurde.

Alles duidt een Oorlog van *Frankryk* tegen *Engeland* en onzen Staat aan.

Ondanks deeze inagtneemingen leedt het in *Frankryk* geen twyfel, of de *Vereenigde Gewesten* zouden zich welhaast in den Oorlog vinden ingewikkeld. Blykbaar was het uit alles wat in *Groot-Brittanje*, ten dien dage, omging, dat het Staatsdienaarfchap in dat Ryk flegts na eene voeglyke gelegenheid wagtte, om in den Kryg deel te neemen, zo haast het zich daar toe in ftaat gefteld, en een genoegzaam voorwendzel hadt om het Volk, 't welk van den Oorlog *afkeerig fcheen*, daar toe over te haalen.

Gefteldheid in *Engeland* ten aanziene der *Franfche*

Afkeerig fcheen; dit is zeker te weinig gezegd. Men mag rondelyk verklaaren, dat de Natie, over 't algemeen, welke ook de inzigten van den Staatsminister PITT en diens Volgelingen waren, ongenegen

 was

LXXI. BOEK. — 1792. Omwenteling.

was om, enkel ten gevalle van het Koninglyk Gezin in *Frankryk*, de wel te voorziene lasten te draagen van eenen Oorlog, welke haar geene voordeelen beloofde; maar wel onbereekenbaare nadeelen dreigde te zullen te wege te brengen. In het *Britsche* Ryk hadden de *Fransche* Grondstellingen van Vryheid en Gelykheid, zints eenigen tyd, verbaazend veel velds gewonnen. Geene duistere kenmerken hier van deeden zich op. Een openlyk gedenken van den Verjaardag der *Fransche* Omwenteling gefchiedde op veele plaatzen; zo ras de aftocht der Legerbenden van de verbondene Mogenheden uit *Frankryk* was bekend geworden, vierde men in *Engeland*, *Schotland* en *Ierland*, de zegepraal der *Fransche* Wapenen, met het geeven van Maaltyden, het branden van Vreugdevuuren, en het uitsteeken van Vlaggen met toepaslyke Zinspreuken. Allerwegen waren *Clubs* of Societeiten opgericht, welker Leden zich Vrienden des Volks noemden. In *Londen* staaken 'er drie boven alle in 't oog, welker naamen de *Revolutie-Societeit*, de *Whig-Club*, en *Societeit van Constitutioneel Onderzoek*, genoegzaam ter aanduiding strekten, dat de Leden, en derzelver aantal was groot, zich openlyk verklaarden, Voorstanders te zyn van de *Fransche* Grondstellingen ten aanziene van de Vryheid, Gelykheid en de Regten van den Mensch. —— In *Ierland* heerschte die denkwyze, uit hoofde van verscheide bykomende omstandigheden,

veel

veel algemeener en sterker. De werkzaamheden om herstel van grieven, waar over men klaagde, bepaalde zich niet tot Volksopschuddingen; maar kreegen eene meer geregelde gedaante. Men wenschte aldaar, by ondertekenden Geschrifte, de *Fransche Nationaale Conventie* geluk met de zegepraal over de Monarchie, en de herschepping in eene vrye Republiek; met den daar by gevoegden wensch, dat de Heerschappy der Vryheid zich spoedig over den geheelen Aardbodem mogt verspreiden! Men vaardigde zelfs uit eene en andere Societeit Persoonen na *Parys*. Inschryvingen werden 'er geopend om de *Fransche* Natie met Geld en Wapenen te ondersteunen. Te *Dundee* in *Schotland*, gelyk mede in eenige Steden van de drie Koningryken, plantte het Volk Vryheidsboomen. In *Londen* wilde men dit thans geliefde Teken mede oprichten; doch de Regeering, des verwittigd, verydelde door een afgezondene Krygsmagt, dit bestaan. Het Gezelschap van Constitutioneel Onderzoek te dier Stede, zondt een geschenk van zes duizend paar Schoenen ten behoeve van de *Fransche* Krygsmagt, en voerde in een Adres onder andere deeze taal „ dat de Geestdrift voor de Vryheid „ zich door alle deelen van *Engeland* ver- „ spreidde, dat de gemoederen daar van „ eenen algemeenen indruk ontvingen, en „ zy voorspellen durfden, dat de *Fransche* „ Natie eerlang gelukwenschingen zenden „ zou aan de *Nationaale Conventie in Enge-* „ *land*."

LXXI. BOEK.
——
1792.

Al-

LXXI. BOEK. 1792.

Alleropmerkenswaardigst was een Adres van verscheide Societeiten in *Engeland*, aan de *Fransche Nationaale Conventie* gezonden, en in Slachtmaand, daar niet alleen voorgeleezen; maar ook gedrukt, na alle Departementen, als mede naa de Legers gezonden. In 't zelve toonen zy de gevoeligste deelneeming in de zaak der *Franschen:* boezemden klagten uit over de Verdrukking welke hun knelde. „ Dan," zeggen zy, „ hoe vuurig onze wenschen „ ook mogen weezen voor uwen voorspoed, hoe yverig ook ons verlangen „ om de Vryheid op den Aardbodem te „ zien zegepraalen, en het Menschdom „ alom gevestigd te zien in het volle bezit van zyne Regten, kan nogthans onze pligt, als Vrienden van de goede „ Orde, niet gedoogen, dat wy de wapenen, tot uwe hulp, opvatten. Onze Regeering heeft de goede trouw der Natie „ daar voor verpand, dat zy onzydig blyven wil. —— Laaten de Despooten van „ *Duitschland* naar hun welgevallen handelen, wy zullen ons in hun val verheugen. Terwyl wy, die ongelukkige „ Volken beklaagen, welke door hun in „ een staat van Slaaverny gehouden worden, vleyen wy ons tevens daar mede, „ dat hunne Dwinglandy eindelyk aan dezelve de middelen zal verschaffen, om „ millioenen onzer Natuurgenooten in het „ volkomen genot van derzelver Regten „ en Vryheid te herstellen. Terwyl gy, „ Vrienden en Broeders! den benyders-

„ waa -

„ waardigen roem geniet van alleen de LXXI. BOEK. 1792.
„ Vryheid te verdeedigen, geeft het ons
„ geen gering vermaak, om, in 't ver-
„ ſchiet, de ontelbaare voordeelen en het
„ geluk te aanſchouwen, dat gy aan het
„ Menschdom zult te wege brengen, by-
„ aldien uwe poogingen, volgens onze
„ yverigſte wenſchen, met eene gezegen-
„ de uitkomst bekroond worden. Een
„ drievoudig Verbond tusſchen *America*,
„ *Frankryk* en *Groot-Brittanje*, zal de
„ Vryheid aan *Europa* en den Vrede aan
„ de Wereld ſchenken."

Het ontbrak in *Groot-Brittanje* niet aan gerugten van eene Zamenzweering tot het omverwerpen der Conſtitutie, die, hoe zeer van grond ontbloot, zodanige voorzorgen deeden neemen, als of zy daadlyk beſtonden. Men yverde tegen de daadlyk daar zynde Societeiten, van welke wy geſprooken hebben, en moedigde de oprichting aan van andere, onder den naam van *Conſtitutioneele* Societeiten. Dit ſtrekte ten bronne van veelerlei inwendige onlusten; van verdeeldheid onder de Parlementsleden, die hunne wydverſchillende begrippen, wegens de erkentenis der *Franſche Republiek*, en wat daar mede in verband ſtondt, aan den dag lagen (*).

Drukke Staatsonderhandelingen met *Engeland*.

Het beſluit der Nationaale Vergadering, ten opzigte van de *Schelde*, welks volhouden geen twyfel leedt, zou daar toe grootlyks

(*) *Hist Schouwtooneel* voor 1792. II. D. II. St. bl 285—318. en Bylaage LXXIV.

LXXI. BOEK. 1792. lyks ftrekken. Onvermydelyk was de Oorlog met de *Vereenigde Gewesten* daar aan verknogt. Menigvuldig waren de Raadsvergaderingen hier te Lande uit dien hoofde; en het bykans dagelyks afzenden der Postboden na *Engeland*, over de maatregelen in deezen te volgen. De Capitein Generaal deedt ter Vergadering van hun Hoog Mogenden den voorflag om de Landmagt met vyftien man voor ieder Compagnie te vermeerderen. Een gedeelte des Krygsvolks trok uit het binnenfte van het Gemeenebest na de Grensvestingen; en werden in deeze laatften alle daar niet gehuisveste Vreemdelingen aangezegd, om dezelve onmiddelyk te ontruimen. Het uitrusten van Oorlogsfregatten in *Engeland*, om tot byftand van onzen Staat te dienen, was mede een vry zigtbaar teken, dat *Engeland* met onzen Staat veréénigd, den Kryg tegen *Frankryk* dagt te voeren. Dit alles, op 't einde van dit Jaar, voorvallende, wees genoegzaam uit dat in het volgende Jaar, de Vyanden tegen *Frankryk* zamenfpannende, met twee Mogenheden zouden vermeerderd weezen; terwyl de voortgezette Regtspleeging tegen LODEWYK DEN XVI. en de waarfchynlyke uitflag van dezelve, tot dit Befluit ten Oorloge, kragtdaadig zou medewerken. Doch dit te vermelden behoort tot een volgend Jaarvak.

Doop des Kinds van de Erfprinfesfe. Te midden van alle de gemelde woelingen ging de jongst gehuwde Erfprinfesfe van *Oranje* en *Nasfau* gelukkig in haa-

haare zwangerheid voort, en beviel den zesden van Wintermaand van eenen Zoon, by den Doop, op den acht en twintigsten dier Maand verrigt, kreeg hy de naamen van WILLEM, FREDRIK, GEORGE, LODEWYK. Vorststaatlyk ging deeze Doopbediening toe, en hadt dit Kind, behalven de Algemeene Staaten, en den Erfstadhouder, nevens diens Gemalin, nog vyf en twintig Peters en Meters, uit de Huizen van *Brandenburg*, *Brunswyk*, *Nassau* en *Hessen* (*). —— Uit de Algemeene Staaten woonden, ter bekleeding van het Peterschap, de volgende Persoonen de Doopplegtigheid by, J. BRANDSEN, wegens *Gelderland*; P. VAN DEN SANDHEUVEL Heer van *Driel*, en N. CALKOEN, wegens *Holland*; W. VAN CITTERS *Wz.* wegens *Zeeland*; W. R. VAN TUILL VAN SEROOSKERKE, Heer van *Zuylen*, wegens *Utrecht*; F. B. G. VAN SCHUYLENBURG VAN BOMMEDE, wegens *Friesland*; A. B. I. Baron SLOET TOT WESTERHOLT wegens *Overyssel*, en de Raadsheer H. G. SICKINGE wegens *Groningen*, benevens de Griffier FAGEL (†). Staaten van *Holland* hadden, op voorstel van de Stad *Amsterdam*, by den aanvange van Slachtmaand, den voorslag gedaan om ter Algemeene Staatsvergadering in te brengen de aanbieding van het Peterschap over het Kind,

LXXI. BOEK.

1792.

(*) In 't breede wordt deeze Doopstatie beschreeven in de *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 1512—1519.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1793. bl. 22.

LXXI. BOEK. — 1792.

Kind, waar van de Egtgenoote des Erfprinsen eerstdaags stondt te bevallen, en de Pillegift te regelen, met volmagt om eene Lyfrente van tien duizend Guldens aan te bieden, zo het een *Zoon*, en van zes duizend, indien het eene Dogter mogt weezen (*). —— Deeze voorslag werd omhelsd, en dezelfde Bezending uit hun Hoog Mogenden, die wy het Peterschap by den Doop zagen bekleeden, bragt, op den laatsten dag deezes Jaars, met veel staatlykheids, de gemelde Pillegift over, vergezeld met eenige Geschenken, die, gelyk de Pellegift, tien duizend Guldens beliepen, in de kraamkamer. —— Van wegen *Zeeland*, *Utrecht*, *Friesland*, en *Overyssel*, werden by den Stadhouder en aàn 't Oude Hof, gelukwenschingen afgelegd (†).

Krygsposten aan Prins FREDRIK VAN ORANJE opgedraagen.

Aan 's Stadhouders jongsten Zoon, Prins FREDRIK VAN ORANJE, hadden de Algemeene Staaten, ten deezen Jaare, twee Krygsampten, zo aanzienlyk als voordeelig, opgedraagen. Het eerste was het Luitenant Generaalschap van de Ruitery; het tweede 't Generaal- en Grootmeesterschap van de Artillery. Eene Jaarwedde van vier duizend en acht honderd Guldens werd hem voor de eerste, en een van zes duizend Guldens voor de laatste post toegelegd (§).

Had-

(*) R. L. BOUWENS *aan zyne Committenten* bl. 261.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1795 bl. 22.
(§) *Resol. Gen.* 3. Oct. 1792.

LXXI. BOEK.

1792.

Hadden, ten tyde der jongſte Staatsonlusten, de voor een tyd veel invloeds hebbende Patriotten, eene en andere Inrigtingen, Vastſtellingen, Bepaalingen en Uitſluitingen, die de *Roomschgezinden* in den Lande drukten, en van de Voorregten, andere Ingezetenen verleend, beroofden, of geheel ingetrokken, of aanmerkelyk verzagt; ſtrekte dit bedryf om deeze talryke Gezindheid aan die Partye te verbinden, waren deswegen, naa de Omwentelinge, hier en daar huiveringen en tegenwerkingen ontſtaan, het ſchynt dat de thans heerſchende Party, langs eenen anderen weg, de *Roomschgezinden* wilde verpligten, door de vergunning om eene Kerkplegtigheid, welke yverige *Roomschgezinden* anderzins elders op de grenzen aan zich lieten toedienen, in hun eigen Stad of Plaats, te mogen ontvangen. De Graaf CESAR BRANCADORO, Bisſchop van *Niſibi*, Overſte der Misſie, Pauslyke Nuntius, te *Brusſel* woonagtig, kreeg toegang ten Stadhouderlyken Hove, en verwierf de Vryheid om het Heilig Sacrament des Vormzels aan de *Roomsch-Catholyken* hier te Lande uit te deelen. Met grooten toeloop verrigtte hy zulks in verſcheide Steden van *Holland*, als mede in *Utrecht*. Groot was de toeloop in de *Roomſche* Kerken ter bediening van die Kerkplegtigheid verkoozen; bezwaarlyk konden zy de menigte bevatten tot het ontvangen daar van toevloeiende; in *Utrecht* moest een groot aantal, onverrigter zaake, te rug keeren

BRANCADORO bedient het Vormzel in *Holland* en *Utrecht*.

LXXI. BOEK. — 1792.

ren (*). Bykans eene eeuw geleden was die Kerkplegtigheid, in deeze Gewesten, althans op die wyze, niet verrigt (†). Dat dezelve in verband ſtondt, of althans gebragt werd, met de Staatkunde, blykt uit

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 603. 905. 1348. *Historisch Schouwtooneel* 1792. I. D. II. St. bl. 392.

(†) *Op die wyze niet verrigt*, ſchryven wy, dewyl zodanigen onder de *Roomschgezinden* hier te Lande, die men gewoonlyk *Janſenisten* noemt, beweeren, dat het Vormzel wel toegediend is. Immers van de zyde deezer Roomschgezinden vinden wy opgemerkt: „ Wanneer men ſchryft, dat „ zedert den Jaare 1695 niets dergelyks gebeurd „ is, van 't geen de Heer BRANCADORO toen in „ verſcheide Catholyke Kerken te *Amſterdam* ver„ rigtte, is zonder twyfel de meening niet, dat „ het Sacrament des Vormzels in die Stad, zedert „ dat tydſtip, niet is bediend geweest. Het betekent „ alleen dat het niet geſchied is met zo veel op„ hefs en gerugts, gelyk het nu gedaan is door „ een Minister van het *Roomſche* Hof, met eene „ enkele Commisſie van den Paus, en zonder eeni„ ge hoedanigheid van eigen Harder over de Catho„ lyke Kerken deezer Provincien, welke hem het „ Regt gaf om 'er de Bisſchoplyke Bediening te „ oefenen; in de daad eene geheel nieuwe vertoo„ ning, waar van men nog geen voorbeeld gezien „ hadt, niet alleen zedert 1695, maar zelfs niet „ zedert dat de Catholyke Godsdienst opgehouden „ heeft in dit Land, de Heerſchende te weezen." *Aanmerkingen en Opbelderingen op een Artykel in de Nederd. Leydſche Courant van Vrydag* 15 *Juny* 1792 *betreffende den Heer Graave* CESAR BRANCADORO, *Aartsbisſchop van Nisſibe en Overſte der Hollandſche Misſie.* Te *Haarlem* by J. VAN WALRE *en Comp.* „ Het is zeker," voegt de Schryver dier *Aanmerkingen* 'er nevens, „ dat de Aartsbisſchoppen van „ *Utrecht*, die PETRUS CODDE opgevolgd zyn, „ noch de Bisſchoppen van *Haarlem*, door hem „ aangeſteld, den geloovigen dit hulpmiddel heb„ ben

uit de Vermaaning door deezen Zendeling den Ontvangeren van dit Teken toegevoegd, „ om zich deeze gunst door Ge„ hoorzaamheid aan de Overheden, en „ Onzydigheid in alle Burgerverſchillen, „ waardig te maaken.” Het kon niet naalaaten veel opziens en bevreemdings te baaren, dat de Geestlykheid der Heerſchende Kerke tegen dit openbaar bedryf der *Roomschgezinden* de ſtem niet verhief, gelyk zy, in vroegeren tyde (*) zich in het verſchil wisten te ſteeken, over de toelaating van eenen Vicaris des Pauslyken Stoels. Doch dit ſtilzwygen wordt, en niet zonder grond, toegeſchreeven aan de blykbaare begunſtiging, welke BRANCADORO van den Stadhouder en diens Aanhangers genoot.

LXXI. BOEK. 1792.

In *Holland*, waar die Vorming in eenige van de grootſte Steden geſchiedde, hadt men van de Geestlykheid der Heerſchende Kerke, thans te minder wederſpraaks te wagten, daar dezelve, zeer onlangs, een allergunſtigst beſluit vernomen hadt, wegens

Voordeelen in *Holland* aan de Leeraaren der heerſchende Kerke geſchonken.

„ ben laaten ontbreeken. Heeft eene groote me„ nigte, door vooringenomenheid afgedwaald, lie„ ver hier van willen beroofd blyven, dan hetzelve „ van hunne hand ontvangen, anderen hebben 'er „ zich van bediend, en op den dag zelve, dat de „ Heer BRANCADORO te *Amſterdam* begon te vor„ men, bediende daar de Bisſchop van *Haarlem* „ dat *Sacrament* in zyne Kerk aan eenigen zyner „ *Parochiaanen*, wel is waar op eene ſtiller maar „ niet minder bekwaame wyze, om den Heiligen „ Geest mede te deelen.”

(*) WAGENAAR *Vaderl. Hist.* XIX. D. bl. 80—90.

LXXI. BOEK. 1792.

gens een ſtuk, waar over voor lange gesprooken, doch niets tot ſtand gebragt was, uit hoofde der zwaarigheden van verſcheidenerlei aart daar tegen in 't midden gebragt. In den voorleeden Jaare hadden de *Zuid- en Noord-Hollandſche* Synoden, en de *Walſche* Predikanten van eenige Steden, zich met een Verzoekſchrift by hun Ed. Groot Mogenden vervoegd, raakende vier Kerklyke Punten, te weeten — den Doop en Opvoeding der Kinderen uit ongelyke Huwelyken, dat is Kinderen uit Huwelyken van *Gereformeerden* met *Roomschgezinden* gebooren — het houden van dubbele Trouw- en Doopboeken — de Bevestigings Maaltyden — de Vermeerdering van de Wedde der Predikanten. — Ten opzigte van het eerſte zeer tedere punt waren de raadpleegingen nog niet tot die rypheid gebragt, dat de Staaten daar op volſtrekt konden beſluiten. — Tot het houden van dubbele Trouw- en Doopboeken niet alleen door de Kerkenraaden der Hervormden, maar algemeen door alle Gezindheden werd beſlooten. — Wegens het afſchaffen der Bevestigings Maaltyden, het geeven van Fooijen, by het inhaalen van Predikanten en Schoolmeesters, en de balddaadigheden, by die gelegenheden, zo wanvoegelyk gepleegd, vorderde de Staaten van de beide Synoden een nader Ontwerp derzelver vernietiging betreffende. — Dan ten aanziene van het laatſte en wel het gewigtigſte punt, de

de vermeerdering van de Jaarwedden der Kerkleeraaren, besloten de Staaten, om aan alle de Predikanten, in de Steden van *Holland*, (die der *Walsche*, *Engelsche* en *Schotsche* Kerken, voor zo verre zy door het Land of het Geestlyk Kantoor betaald werden, daar onder begreepen,) welker Jaarwedden minder dan duizend Guldens bedroegen (*); mitgaders om alle Predikanten ten Plattenlande, die, tot deezen tyd toe, minder genooten hadden dan zeven honderd en vyftig Guldens in *Zuid-Holland* —— en zeven honderd Guldens in *Noord-Holland*, (vaste Voordeelen en Byslagen onder de gemelde somme begreepen,) toe te leggen een jaarlykschen Byslag van vyftig Guldens. LXXI. BOEK. —— 1792.

Voorts werd aan alle Predikanten, zo in de Steden als ten Plattenlande, die der *Walsche*, *Engelsche* en *Schotsche* Kerken, met de bovengemelde bepaaling, daar onder be-

(*) Onder de benaaming van *Kleine Steden* werden begreepen die als de zodanige ter Secretary van hun Ed. Groot Mogende bekend stonden; met naamen de *Klundert*, *Geertruidenberg*, *Zevenbergen*, *Beverwyk*, *Vlaardingen*, *Woerden*, *Naarden*, *Muiden*, *Weesp*, *Oudewater*, *Nieuwpoort*, *Woudrichem*. *Heukelum*, *Asperen*, *Heusden*, *Vianen* en *Goederede*; deeze opgave ontleenen wy uit het *Register der Resolutien van de Edel Mogende Heeren Gecommitteerde Raaden van Staaten van Holland en Westfriesland* van 26 Nov. 1792. strekkende dit Besluit tot het in werking brengen des voorheen genomen en hier boven gemelden Staatsbesluits der Staaten van *Holland*. Men vindt het in de *N. Nederl. Jaarb.* voor 1792. bl. 1426—1433.

LXXI. BOEK. 1792. begreepen, mitsgaders aan derzelver Weduwen, en ingeval van Ouderloosheid, aan de Voogden, ten behoeve der Weezen, een Kindergeld van dertig Gulden voor ieder Kind; voorts die zelfde som voor Schoolgeld, op den voet zo als tot hier toe gebruiklyk was geweest, toegestaan. Wyders voor Academiegeld zestig Guldens, en ingevalle de Kinderen der Leeraaren zich op Godgeleerdheid toelagen, honderd en vyftig Guldens, geduurende den tyd van zes jaaren; mits zy zich op de *Leydsche* Hoogeschool vier van die zes jaaren onthielden. Nog werd aan de zodanigen honderd en vyftig Guldens toegezegd, wanneer zy tot Proponenten zouden zyn aangenomen, en eindelyk nogmaal honderd en vyftig Guldens, ingevalle zy binnen *Holland* tot Predikanten zouden beroepen zyn en bevestigd (*).

Uit den genomen maatregel, ten aanziene van het vermeerderen der Jaarwedde, en de bygevoegde voordeelen, valt ligt op te maaken, dat men dit hulpmiddel bezigde om te gemoete te komen aan de bekrompenheid, waar in veelen der Kerkleeraaren leefden, en derzelver Broodzorge eenigermaate te verzagten. Lang, zeer lang, en met grond, hadt men geklaagd, dat het getal der eenigzins gegoeden, die zich op de Godgeleerdheid in den Lande schik-

(*) *Resol. van Holl.* 15. Juny 1792. vergeleeken met het hier boven aangetoogene Besluit van Gecommitteerde Raaden.

ſchikten, zeer klein was, in vergelyking der menigte van geringen doene. En beliep die vermeerdering der Jaarwedde, met de verdere gunſtige ſchikkingen, hoe gering de ſom voor elk mogt weezen, het aantal der geenen, die zich in het geval bevonden, om een en ander hier beloofd voordeel te trekken, in aanmerking genomen zynde, eene geenzins veragtlyke ſomme. Dan men wil dat deeze zeer wel en ruim kon opgeſchooten worden uit het Fonds daar toe beſtemd. Wel eenige, doch by lange naa de verwagte uitwerking niet, baarde deeze ſchikking, en de klagten bleeven voortduuren, dat de Kerkleeraaren veel al een afkomst hadden, die, door een zamenloop van omſtandigheden, geen glans aan het werk hunner Bedieninge kon byzetten.

Het ſtuk der Quotas krygt zyn beſlag.

Eene zaak voor den Lande van algemeener aangelegenheid, die reeds lange gehangen hadt, kreeg, ten deezen Jaare, haar volkomen beſlag, naamlyk het ſtuk der *Quotas*. Wy hebben reeds opgegeeven den inhoud van het breed Verſlag der Commisſie tot dat belangryk werk, en by die opgave aangeduid welk een uitſlag dit werk hoogst waarſchynlyk zou krygen (*). Met een wenk weezen wy onze Leezers op de Raadſlagen door de onderſcheidene Gewesten van tyd tot tyd, daar over ingediend (†), thans kunnen wy de uitkomst

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XXIII D. bl. 306.
(†) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XXIV. D. bl. 213.

LXXI. BOEK. — 1792. komst vermelden, welke, naa zo veel over en wederspraaks, naa zo veel schryvens, plaats greep. Alles wat des voorviel te boeken, is onze taak niet, kan in ons bestek niet vallen, en is ook elders afgewerkt (*).

Besluit daar op genomen. Eene wel te wagtene uitslag was de afkomst deezer zaake (†). Het Staatsbesluit van hun Hoog Mogenden, op den zevenden van Herfstmaand, dit stuk betreffende, genomen, moeten wy grootendeels overneemen. In 't zelve werd vastgesteld, dat, om die Gewesten, welke zich bezwaard oordeelden met de Quotas, tot nu toe in de lasten van de Unie gedraagen, op eene gepaste wyze te verligten; ten einde zy by aanhoudenheid die lasten zouden kunnen blyven draagen, de Quota van *Zeeland* met vyf Guldens zeven Stuivers en acht Deniers — die van *Utrecht* met één Gulden zes Stuivers, en zeven en een halve Deniers — die van *Friesland* met twee Guldens zes Stuivers, twee en drie vierde Deniers — die van *Overysfel* met één Stuiver en elf Deniers, en die van

Stad

(*) Men zie het XII. XIII. en XIV. Deel der *Zaaken van Staat en Oorlog* by ALLART, die alleen dit onderwerp betreffen. Ook heeft de Schryver der *N. Nederl. Jaarb.* by den loop, welken deeze zaak nam, de oorspronglyke Stukken aan zyne Leezeren medegedeeld.

(†) *Wel te wagtene* schryf ik, en verzoek den Leezer, om den grond deezer verwagtinge te weeten, te rugge te zien op onze *Vaderl. Hist.* XXII. D. bl. 302.

Stad en Lande met acht Stuivers elf en een halve Deniers in het Honderd zouden worden verminderd. —— Integendeel zou de Quota van *Gelderland* verhoogd worden met acht Stuivers en zeven Deniers — en die van *Holland* en *West-Friesland* met drie Guldens veertien Stuivers negen en drie vierde Deniers. —— Voorts zou de Kas der *Generaliteit* worden aangeslagen met eene Quota van vier Guldens acht Stuivers en twee Deniers in 't Honderd. — De Quota van 't Landschap *Drenthe*, bedraagende één tegen het Honderd, bleef gelyk dezelve altoos in het beloop der Staaten van Oorlog was berekend. Ingevolge hier van zou deeze Evenredigheid plaats hebben

LXXI. BOEK. —— 1790.

Gelderland zou draagen	f 6: 0: 10
Holland	- 62: 1: 0
Zeeland . . .	- 3: 16: 0
Utrecht	- 4: 10: 0
Friesland . . .	- 9: 7: 0
Overyssel . . .	- 3: 9: 6
Stad en Lande . .	- 5: 7: 8
Drenthe . .	- 0: 19: 10
En de Kas van de Generaliteit	- 4: 8: 2
Te zamen uitmaakende	f 100: 0: 0

Ten aanziene der Kasse van de Generaliteit werd wyders opgemerkt, dat de Persooneele Commissie geoordeeld hadt, hoe dezelve niet verder genoegzaam was om de gemelde Quota te draagen dan in de

LXXI. BOEK. 1792. Gewoone Lasten van het Bondgenootschap: en gevolglyk dezelve alleen zou opbrengen in het beloop van die Lasten, welke de gewoone en buitengewoone Staaten van Oorleg zouden uitmaaken. — Niet te min zouden, boven de voorschreevene Quota, nog ten laste van de Generaliteits Kasse worden gelaaten, de nog overig zynde *Lyfrenten*, zo die bevorens op den onderstand, die by het Tractaat van Barriere was bedongen geweest, geaffecteerd waren, als die voor rekening der Provincien waren opgenomen; en zulks aanvanglyk met het loopende Jaar, als mede nog eenige Posten, hier naa uit te drukken by de bepaaling der Lasten, die de Staaten van Oorlog voortaan zouden uitmaaken.

Doch de Generaliteits Kas, zou verder niet draagen in eenige buitengewoone Lasten, het zy van Krygsvolk, dat boven het getal, 't welk op de Staaten van Oorlog kon worden geplaatst, zonder te boven te gaan de som, waar op derzelver beloop zal worden bepaald, zou mogen worden aangeworven, of in dienst genomen; het zy in eenige Petitie, die tot de Zaaken van de Zee, tot het aanleggen en verbeteren van Fortificatien, aanvulling van Magazynen, en de daar toe noodige Inkoop of Aanmaak van Artillerie, Munitie van Oorlog en andere Behoeftens tot Legerlasten, Douceurgelden, of welken anderen naam dezelve zouden mogen hebben.

In

In het honderd van die Buitengewoone Kosten zou de Last, ingevolge van deeze verdeeling, gedraagen worden.

Gelderland . . .	*f* 6: 7: 9
Holland . . .	- 65:11:10
Zeeland . .	- 4: 0: 4
Utrecht . . .	- 4:15: 2
Friesland . .	- 9:17: 8
Overysſel . . .	- 3:13: 5
Stad en Lande . .	- 5:13:10
Te zamen uitmaakende	*f*100: 0: 0

De Quota van het Landſchap *Drenthe* zou in de gemelde kosten, op den tot nu gewoonen voet blyven.

Gemelde bepaaling der Quotas, in beide die opzigten, zou proviſioneel ſtand grypen, geduurende den tyd van *vyf en twintig jaaren*, zonder dat daar in, naa verloop van dien tyd, door één of meer Bondgenooten, buiten gemeene bewilliging; eenige eigendunkelyke vermindering zou mogen worden gemaakt, en zonder dat het aan een derzelven zou geoorloofd zyn, om geduurende dat tydsbeſtek, zyne Quota te verminderen, door het afwyzen van Lasten van het Bondgenootſchap, op zyn aandeel gebragt, of aan het Kantoor Generaal van de Unie verſchuldigd. —— Dat, met het einde van het twee en twintigſte jaar, elk Gewest van zyne Finantie, en de Raad van Staaten van die der Generaliteit, op nieuws, opening zouden moeten geeven; en dat het onderzoek daar over

LXXI. BOEK. 1791. over als dan te onderneemen, vóór den afloop van de vyf en twintig jaaren zou moeten zyn afgedaan, en het voortduuren der voorige Quotas of de bepaaling van nieuws vastgesteld worden.

Wanneer eene Provincie zich zou mogen aangeeven als onvermogend, om by aanhoudenheid te draagen het aandeel, waar op dezelve in de Lasten van de Unie was aangeslaagen, zou 'er terstond eene Commissie van Gedeputeerden uit hun Hoog Mogenden en Gecommitteerden van den Raad worden benoemd, tot onderzoek der Financie van dezelve Provincie. Welke Commissie zich ten spoedigsten na die Provincie zou begeeven. Op derzelver vordering zou daar aan moeten worden vertoond de oorspronglyke Rekeningen van de Kantooren, over de tien laatst verloopen jaaren opgenomen en geslooten.

Dat door de Overleeveraaren dier Rekeningen, op den Eed by den aanvange hunner bedieninge gedaan, zouden moeten worden gegeeven zodanige Ophelderingen, omtrent den staat hunner Kantooren, als van hun werden gevorderd. Ingevalle aan de Afgevaardigden tot dat Onderzoek eenige verhindering mogt worden toegebragt, of eenige Stukken, door hun gevorderd, geweigerd, zou het daar voor worden gehouden, dat zodanig eene Provincie zich niet bevondt in een staat dat dezelve verligt behoefde te worden in de Quota, waar op dezelve in algemeenere Lasten des Bondgenootschaps was aangesla-

ſlagen. Voorts moesten de Gelastigden tot het onderzoek van hunne bevinding en verrigting, binnen vier maanden, aan hun Hoog Mogenden verſlag doen. LXXI. BOEK. 1792.

Wyders zou, om aan het het Staatsgebouw, ten opzigte der Finantien, eenige meerdere vastheid, en aan de Gewesten onderling eene meerdere gerustheid, te geeven, dat derzelver Finantien aanhoudend zouden worden verbeterd, door de Staaten van elk Gewest, jaarlyks, of zo dikwyls zulks zou mogen worden gevorderd, aan den Erfſtadhouder in den tyd eene verklaaring moeten worden gedaan, dat derzelver Inkomſten, door geene vermindering of afſchaffing van Lasten, waren afgenomen, en dat zy zich geſtadig werkzaam betoonden om een Overſchot van Inkomſten boven de Uitgaven te verkrygen.

Te deezer gelegenheid werd voldaan aan het verzoek van de Provincie *Gelderland*, om wederom, gelyk voorheen, in den Raad van Staaten, twee Gecommitteerdens te hebben, en dat derhalven, wanneer *Gelderland* een tweeden Afgevaardigden aan hun Hoog Mogenden zou voorſlaan, die daar toe zou worden gelast (*).

De

(*) Dit Stuk hadt onafgedaan gehangen, zints den 21. Nov. 1787. Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XXI. D. bl. 188—192. waar wy den grond deezes verzoeks aangeweezen, en beſchreeven hebben, hoe zeer zy in 't zelve den Stadhouder tot een Voorſtander hadden. Het bleef ſteeds in bewerking en werd leevendig gehouden. Zie onder andere onze *Vaderl. Hiſt.* XXIII. D. bl. 319.

LXXI. BOEK. 1792.

De veelvuldig ondervondene Gebreken, zo in het verleenen der Toeſtemminge op de gedaane vorderingen, als in het daadlyk opbrengen van de toegeſtemde of verſchuldigde Geldſommen, tragtte men voor te komen, of te weeren, door de volgende inrigtingen. Met betrekking tot de Middelen om te geraaken tot een afkomst omtrent de te doene Petitien, tot de verdeediging van het Bondgenootſchap, zo te Water als te Lande, werd bepaald, dat, wanneer ter Vergaderinge van hun Hoog Mogenden een voorſlag geſchiedde tot het goedmaaken van zodanige kosten, daar op terſtond, zonder overneemen, met de meerderheid der Gewesten, zou worden beſlooten, en de Raad van Staaten verzogt eene Petitie op te maaken, onverminderd de vrye Raadpleegingen der Gewesten op dezelve. Voorts zouden de Provincien gehouden weezen, binnen negen weeken, naa dat eene Petitie door den Raad van Staaten, of op verzoek van hun Hoog Mogenden, of wel uit eigene beweeging, zonder daar toe van hun Hoog Mogenden verzogt te zyn, zou gedaan weezen, en ter Vergaderinge ingebragt, hunne Beſluiten daar op in te brengen. Ten dien einde zou de Voorzitter by hun Hoog Mogenden gehouden zyn, naa het gemelde tydsverloop, de Afgevaardigden van de Gewesten, die zich nog niet hadden verklaard, te *ſommeeren.* En zouden deeze Provincien, ingevalle de Afgevaardigden daar omtrent nog ongereed waren, gerekend

kend worden in de Petitien te hebben toegestemd, en gevolglyk verpligt weezen, de daar in verschuldigde Quotas te draagen, het zy de Petitie kon beslooten worden of niet.

In geval vyf Gewesten of toegestemd hadden, of ongereed gebleeven waren, en dus gehouden werden voor toegestemd te hebben, doch de Besluiten van de andere Provincien zodanig waren, dat geen gaaf Besluit kon genomen worden, dan zouden de gebrekkige Gewesten, by eenen Brieve uit hun Hoog Mogenden, ten sterksten worden aangemaand, om, binnen zekeren te bepaalen tyd, hunne gaave Toestemmingen in te brengen. Doch hier aan zich niet onderwerpende, dan zou 'er eene Bezending van eenige Leden uit de Vergadering van hun Hoog Mogenden en den Raad van Staaten, na zodanig eene Provincie of Provincien, worden afgezonden. Wanneer die Bezending desgelyks vrugtloos afliep, dan zou by hun Hoog Mogenden, met overleg van den Stadhouder en van den Raad van Staaten, worden beslooten, welke middelen, naar gelang der omstandigheden, overeenkomstig de *Unie van Utrecht*, verder omtrent zodanige Provincie of Provincien, zouden behooren in 't werk gesteld te worden, om dezelve te verpligten, tot het voldoen aan het verlangen hunner Medebondgenooten, en in zodanig eene Petitie toe te stemmen; blyvende nogthans uitgezonderd het middel van

Mi-

LXXI. BOEK. — 1792. *Militaire Executie*, en alle andere middelen van Geweld.

Dat, ingeval alleen vier Provincien, of toegestemd hadden, of ongereed gebleeven waren, en dus gehouden werden te bewilligen, doch de Besluiten der overige Gewesten in die termen lagen, dat 'er geene gaave Conclusie kon geformeerd worden, zou men de gebrekkige Provincien, by eenen Brieve van hun Hoog Mogenden, wel ten sterksten aanmaanen, om, binnen zekeren bepaalden tyd, haare gaave toestemming in te brengen; en zou men, wanneer dezelve daar aan geen gehoor gaven, eene Bezending van gelyken aart als de voorige doen; doch, zo dezelve geene uitwerking hadt, zou het daar by worden gelaaten, zonder verder eenige middelen in 't werk te stellen om de gebrekkige Provincien te verbinden tot het draagen van toestemming in zodanig eene Petitie.

Ondertusschen zou, in beide de voorschreevene gevallen, het Stuk, waar voor de Petitie gedaan was, naa verloop des tydsbesteks van negen weeken, voor vastgesteld gehouden, en ten uitvoer gebragt worden; wanneer de Provincien, zo die toegestemd als die nagelaaten hadden haare Besluiten in te brengen, gehouden zouden weezen haare Quotas op te brengen, zonder zich te behelpen met de Uitzondering dat zommige Gewesten in 't geheel niet, of gebrekkig, toegestemd hadden, of dat 'er op de Petitie geen Besluit hadt kunnen

nen vallen, en zulks onder verband der middelen van Dwang.

Ten aanziene deezer Middelen werd vastgesteld, dat aan Provincien, die zouden weigeren de eens aangenomen Lasten te draagen, of welke meer dan één jaar ten agteren bleeven in het betaalen der Renten en Intressen, aan het algemeen Kantoor der Unie verschuldigd; of welke zouden weigeren, of verwylen, om haare Quota op te brengen in eene Petitie, waar omtrent zy niet by tyds haar Besluit ter Algemeene Staatsvergadering hadden ingebragt, en dus gehouden werden daar in toegestemd te hebben, zou worden aangeschreeven door hun Hoog Mogenden, zo ras zulks te hunner kennisse zou gekomen weezen, en die Provincien by dien Brieve worden aangemaand om zich niet te onttrekken aan de Lasten van het Bondgenootschap, en te blyven draagen haar aandeel in den vastgestelden Last, daar toe gebruikende de meest kragtige middelen van overtuiging, en de dringendste bewysredenen. —— Wanneer binnen vier weeken daar aan niet werd voldaan, of geen voldoend Antwoord zou zyn ingekomen, als dan zou 'er eene Bezending geschieden van eenige Leden uit hun Hoog Mogenden en den Raad van Staaten na zodanig eene Provincie of Provincien; dat, zo dezelve binnen negen weeken naa het afzenden geene uitwerking hadt, zou daar van Verslag moeten gedaan worden. —— Dat, wanneer uit dit Verslag bleek, dat het niet

 be-

LXXI. BOEK. 1792. Naa eene opgaave van deeze en andere thans bepaalde byzonderheden, boven reeds door ons vermeld, vaaren die Heeren voort. „ Door alle die ſchikkingen zyn eindelyk „ zyne Hoogheid en de Raad van Staa- „ ten in ſtaat geſteld om wederom Staa- „ ten van Oorlog te formeeren, en zy „ verheugen zich den blyden dag te heb- „ ben zien verryzen, op welken zy, op „ nieuw, in deeze illuſtre Vergadering „ verſchynen en aan Uw Hoog Mogenden „ de door hun geformeerde Staaten kun- „ nen aanbieden."

By het genoegen hier over kon de Raad niet naalaaten zyne byzondere vreugde, ten deezen dage, te vermelden, niet twyfelende of hun Hoog Mogenden zouden daar in deel neemen, dat dezelve, te deezer gelegenheid, onder zyne Leden mogt tellen den Heer Erfprins van *Oranje* en *Nasſau*. „ Eene gebeurtenis," dus luidt hunne taal, „ die zedert honderd en veer- „ tig jaaren geen plaats heeft gehad, noch „ heeft kunnen hebben: terwyl het aan „ zyne Hoogheid den Heere Erfſtadhou- „ der tot geene geringe vreugde moet ver- „ ſtrekken, zynen oudſten Zoon, den „ Erfgenaam van zyne hooge Waardig- „ heden, die met zo veele voortreffelyke „ hoedanigheden is verrykt, zelve in te „ leiden en bekwaam te maaken tot het „ gewigtig Beſtuur, waar toe hy is ge- „ ſchikt; gelyk het voor den Heer Erf- „ prins een onwaardeerbaar voorregt is

„ daar

„ daar in onderweezen te worden door LXXI. BOEK. 1792.
„ eenen Vader, die zyne ongemeene ver-
„ mogens van Geest en ontelbaar geac-
„ quireerde kundigheden, door eene on-
„ dervinding van meer dan vyf en twin-
„ tig jaaren, in de hachlykste tydstippen,
„ heeft verrykt (*)."

Nieuwe stoffe van betuigd genoegen vonden zyne Hoogheid en de Raad van Staaten, dat de Persooneele Commissie om de Financie van de Generaliteit te onderzoeken, die taak hadt ten einde gebragt, zonder dat in het Verslag deswegen aan hun Hoog Mogenden overgebragt, of in het Verbaal der Onderhandelingen van dezelve, en dat zo weinig in den beginne als in het einde van die raadpleegingen, eenige ongunstige aanmerkingen gevonden worden zo over het bestuur als over het gebruik van die Finantie. —— Stukken waar over, blykens de Geschiedenis, en volgens de hier gedaane bekentenis der Leden van den Raad van Staaten zelve, nadeelige denkbeelden by veele Leden van den Staat, genoegzaam in alle Gewesten, hadden plaats gehad, en overal verspreid geweest waren, ten nadeele van het Credit der Generaliteit. —— Zo was, gelyk zy spraaken, thans mede gebleeken de ongegrondheid van de losse verwyten geduuren-

(*) Men vergelyke hier mede het door ons geboekte in het XX. D. bl. 155 *enz.*

LXXI. BOEK. 1792. rende de laatste Onlusten, aan zyne Hoogheid en den Raad van Staaten gedaan, ten opzigte van het verbeteren van de verdeediging der Frontieren, en het voorzien der Magazynen. Zegevierende over al dien opspraak kwamen de voorheen beschuldigden 'er thans af (*).

Desgelyks hadt het den Raad van Staaten geene geringe voldoening geschonken, dat de denkbeelden, door denzelven, van tyd tot tyd gegeeven, en de voorslagen telkens gedaan, tot herstel van de menigvuldige Gdbreken, in een en ander opzigt, meerendeels waren gevolgd „ in zo „ verre, dat indien de Raad zelve de de- „ liberatien hadt bestuurd, de uitslag daar „ van, immers met opzigt tot de Staaten „ van Oorlog, niet meer overeenkomstig „ zyne begrippen zou hebben kunnen uit- „ vallen."

Ten bewyze hier van hangt de Raad een Tafereel op van 't geen door denzelven, over de nu afgedaane belangryke onderwerpen, zedert meer dan veertig jaaren, aan hun Hoog Mogenden en aan de Hooge Bondgenooten was voorgedraagen. En brengt dit t'huis op het thans verrigtte werk, waar van zy zich een groot gedeelte toeëigenen, egter met aan zyne Hoog-

(*) Wy zullen hier op geene aanmerking maken, en alleen overwyzen op het voorheen bygebragte. Zie onze *Vaderlandsche Historie* XXII. D. bl. 330.

Hoogheid, als mede aan de Bondgenooten, daar in deel te geeven. Ten aanziene van het thans verrigtte, betuigende; „Dus heeft „ alles tot het gewenscht einde medege- „ werkt om eene nieuwe orde van zaa- „ ken in de Republiek daar te ſtellen, „ en aan de Unie van de Vereenigde Ge- „ westen toe te brengen eene ſoliditeit, „ die dezelve niet dan een zeer korten „ tyd gehad heeft. Vóór vyf en twintig „ en zelfs een minder getal van jaaren, „ durfde men aan eene geheele verande- „ ring der Quotas van de onderſcheidene „ Provincien niet denken. Men ſchroom- „ de los te maaken een werk, dat meer „ dan honderd en vyftig jaaren hadt be- „ ſtaan, en niet zonder veel moeite was „ tot ſtand gebragt. Men vreesde, dat „ door zulks te willen onderneemen, de „ uiterſte verwarring in het ſtuk der Con- „ tributien zou worden veroorzaakt; en „ de ondervinding heeft doen zien, dat „ die vrees niet ongegrond geweest is: „ vermids van dien tyd af, dat de Raad- „ pleegingen daar over aangelegd zyn, „ eene zo groote verwarring is ontſtaan, „ dat zeven jaaren agter den anderen geen „ *Gewoone*, en vyf jaaren agter een geen „ *Buitengewoone Staat van Oorlog*, heeft „ kunnen worden geformeerd: hoe zeer „ de Staaten van Oorlog, naa dat het „ gebruik is ingevoerd, van dezelve jaar- „ lyks op te maaken, aangezien zyn voor „ een voornaame band van de Unie. —

LXXI. BOEK.

1792.

 „ De

LXXI. BOEK. — 1792.

„ De middelen van afkomst en conſtrain-
„ te, by de oprichting van de Republiek
„ bepaald, waren zedert den *Munſterſchen*
„ Vrede, buiten gebruik geraakt. En
„ hoe zeer het ſtuk der Conſenten altoos
„ gehouden is voor de ſpil daar het ge-
„ heele werk op draait: dewyl alles los
„ en onzeker is, wanneer noch op het
„ voldoen der Conſenten vasten ſtaat kan
„ gemaakt worden, heeft men byna ge-
„ wanhoopt, dat men daar omtrent ooit
„ eenige voorziening zou doen. — Nog-
„ thans zyn die zaaken, welke men by-
„ kans voor onmogelyk hieldt, daarge-
„ ſteld, de Quotas der Provincien op
„ nieuw geregeld, en de middelen van
„ afkomst en conſtrainte bepaald."

De voordeelen des nu volbragten werks ſtellen de Inleeveraars der Petitie op deezen trant voor. „ Men zal niet meer be-
„ kommerd behoeven te zyn, dat de eene
„ of andere Provincie, uit hoofde van een
„ te hoogen aanſlag in de Lasten van het
„ Bondgenootſchap, zal weigeren haar
„ aandeel in de noodzaaklyke Lasten te
„ draagen. —— Men zal dan ook voor-
„ taan ſtaat kunnen maaken op de Con-
„ tributien der Provincien in de Las-
„ ten, die ééns ingewilligd zullen zyn.
„ Daar zal geen ſtof meer weezen tot
„ klaagen over wanbetaalingen. —— De
„ Ingezetenen zullen niet behoeven be-
„ kommerd te weezen, dat zy niet zul-
„ len voldaan worden ten aanziene van

„ 't

„ 't geen zy van het gemeene Land te LXXI.
„ vorderen hebben, en het Land zal be- BOEK.
„ ter en oneindig beter koop gediend —
„ worden. — Door het vastſtellen van 1792.
„ voortduurende Staaten van Oorlog zyn
„ afgeſneeden die altoosduurende verſchil-
„ len over eene jaarlykſche onbepaalde
„ Vryheid van Conſenten, waar van, in
„ vroegeren tyde, meer dan ééns, een zo
„ groot misbruik gemaakt is; ook zullen
„ geen jaarlykſche Conſenten meer noo-
„ dig weezen. — Door de Staaten van
„ Oorlog te zuiveren van de menigvul-
„ dige gebreken, waar van dezelve vol
„ waren, en door het bepaalen eener Li-
„ quidatie, die nooit volkomen in trein
„ is geweest, zyn genoegzaam alle onef-
„ fenheden, in het draagen van de Las-
„ ten der Unie, uit den weg geruimd,
„ en de Bondgenooten zullen voortaan
„ ten opzigte van elkander hebben eene
„ volkomene gerustheid, dat, met uit-
„ zondering van eenige weinige posten,
„ over welke met eenpaarige bewilliging
„ geene Liquidatie zal plaats hebben,
„ de aanſlag van een ieder ten dienſte
„ van de Unie effectivelyk betaald en
„ geene boven zyn aanſlag bezwaard
„ wordt."

Niet onopgemerkt laat de Raad van Staaten de Quota, op welke thans de Kas van de Generaliteit was aangeſlaagen. Wel hadt dezelve gewenscht, dat het mogelyk geweest ware die Kas in de Lasten van

LXXI. BOEK. 1792. de Unie niet aan te roeren; maar dezelve tot een redmiddel in tyd van nood te bewaaren; doch hadt de Raad hier toe moeten komen: dewyl 'er zonder zulks geen einde zou te maaken geweest zyn aan het werk der Quotas. „ Dit aandeel dezelve „ opgelegd, zou," gelyk zy waarſchuwende ſpraaken, „ te wege brengen, dat „ in het Kantoor Generaal niet meer zou„ den gevonden worden die reſources, „ welke hetzelve, in de laatſte jaaren, hadt „ opgeleeverd; en dat het geenzins voor „ onmogelyk moest worden gehouden, „ dat die Kas buiten ſtaat zou kunnen ge„ raaken om die Quota in tyd van Vrede „ op te brengen. —— By opkomende „ Troubles met buitenlandſche Mogenhe„ den werd dit nog bedenkelyker. Nu „ het Resſort van de Generaliteit de ee„ nige Voormuur was van de Republiek „ moest men al vroeg bedagt zyn op het „ formeeren van Inundatien tot defenſie „ van hetzelve, waar door terſtond de „ inkomſten worden verminderd; en die „ vermindering zou nog veel grooter wor„ den, indien het ongeluk wilde, dat „ aan eenen Vyand niet kon worden be„ let een gedeelte van het Platteland van „ het gemelde Resſort te occupeeren; „ men zwyge nog wat 'er gebeuren zou, „ indien deeze of geene Steden bemag„ tigd werden. De Raad hoopte, dat „ die Kas altyd in ſtaat zou blyven om dat „ Aandeel te draagen, en zou niet na-

„ laa-

„ laaten allen vlyt daar toe aan te wen- LXXI.
„ den." BOEK.

Was de bepaaling op de Lasten der Gewesten thans daargesteld, in zeker geval, 1792.
alleen voor *twee jaaren* vast; moest binnen dezelve met ernst de hand geslaagen weezen aan het onderzoek der verbeteringen en bespaaringen in het huishoudelyke van de Collegien ter Admiraliteit, en van eene algemeene verbetering in zaaken van de Zee. Hadt zyne Hoogheid, op den tweeden van Oogstmaand, zynen Raadslag ingeleeverd, over de wyze waar op, naar zyne gedagten, dit onderzoek zou kunnen en behooren voortgezet te worden, en Staaten van *Holland* zich tot nu toe alleen, op den drie en twintigsten dier Maand, verklaard, dus zou het alleen aankomen om de geschikste middelen te vinden tot het afdoen eener zaake, van welker noodwendigheid ieder Lid van hun Hoog Mogenden overtuigd was: terwyl zyne Hoogheid en de Raad zich verzekerd hielden, dat de middelen wel te vinden zouden weezen, indien men dit werk yverig en rustig aanvatte.

„ Zy hielden dus ernstig 'er op aan, dat
„ de Bondgenooten zich ten spoedigsten
„ over dit Advys geliefden te verklaa-
„ ren; zy deeden dit met te meer aan-
„ drangs, om dat daar van tevens afhing
„ de bestendigheid der voorziening, die by
„ hun Hoog Mogenden omtrent de Staa-
„ ten van Oorlog gedaan, en met zo veel

LXXI. BOEK. — 1792. „ moeite tot een Besluit gebragt was, dat „ het te bejammeren zou weezen, indien, „ naa verloop van niet meer dan *twee* „ *jaaren*, alles wederom, ten dien opzigte, „ in de voorige onzekerheid zou geraaken.

„ Ondertusschen begreepen zyn Hoogheid en de Raad, dat om de gewenschte „ vrugten te plukken van de gemaakte „ schikkingen, en om verder te herstellen, 't geen verbetering noodig hadt, „ het genot van Rust en Vrede voor de „ Republiek niet te ontbeeren was. — „ Zy zagen vervolgens, niet zonder bekommering, de donkere wolken, die „ rondsom de Republiek zamen trokken; „ en als zy het oog sloegen op den toestand der zaaken in *Europa*, en de „ gebeurtenissen, die in de Nabuurschap „ van den Staat voorvielen, vreesden „ zy, dat, niet tegenstaande de Neutraliteit tusschen de Oorlogende Mogenheden, zo wyslyk door hun Hoog Mogenden aangenomen, en zo naauwkeurig onderhouden, dit Land bezwaarlyk „ bevryd zou blyven van de byna algemeene verwarring, die in dit Wereld„ deel heerschte.

„ Dan," dus eindigen zy, „ daar de „ voorzigtigheid verboodt, hier over breeder uit te weiden, wenschten zy vuuriglyk, dat het den Koning der Koningen en Heer der Heeren, die het lot „ der Volken beslischt, behaagen mogt,

„ dee-

„ deeze Republiek te bewaaren by haa- LXXI. BOEK. 1792.
„ ren Godsdienst, Vryheid en Onafhan-
„ gelykheid, en ten dien einde aan de
„ Hooge Regeering des Lands te fchen-
„ ken, die wysheid, voorzigtigheid, be-
„ daarde kloekmoedigheid, cordaatheid en
„ eensgezindheid, die vereischt worden
„ om het Schip van den Staat, tusfchen
„ de klippen, die zich aan alle kanten
„ vertoonden, in eene veilige Haven te
„ brengen (*).”

De Brief door hun Hoog Mogenden, naar gewoonte, tot geleide van den ingediënden Staat van Oorlog aan de byzondere Gewesten gezonden, was een wederklank van het betuigd genoegen des Raads van Staaten, en behelsde eene fterke aanmaaning tot Eendragt „ als die, onder
„ den Godlyken Zegen veel kon toebren-
„ gen om van de Republiek af te wen-
„ den de gevaaren, met welke dezel-
„ ve zich thans omringd vondt, en de
„ ftormen, die haar fcheenen te drei-
„ gen (†).”

Welke die *donkere wolken*, die *dreigende ftormen* waren, in een en ander der opgemelde Staatsftukken vermeld, hebben wy hier boven genoegzaam aangeweezen, en getoond, hoe alles fpelde, dat

(*) *Nieuwe Verzamel van Stukken by* DE CHALMOT I. D. bl 51—84.

(†) *Nieuwe Verzamel. van Stukken by* DE CHALMOT I. D. bl. 85—88.

LXXI. BOEK. 1792. dat de Oorlogsvlam, die rondsom ons Gewest opblaakte, ook in 't zelve zou overslaan (*). Een volgend Jaar staafde die verwagting ten vollen. Dan wy moeten nu zien wat, ten deezen Jaare, in de byzondere Gewesten opmerkelyks voorviel.

(*) Zie hier boven bl. 79.

VA-

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

TWEE EN ZEVENTIGSTE BOEK.

INHOUD.

Dreigende uitzigten voor Holland. VAN DE SPIEGEL *legt zyn Raadpensionarisschap neder. Betuigd genoegen der Staatsvergadering over dien Staatsdienaar. Op welk een voet hem dit Ampt, op nieuw, wordt opgedraagen. Verklaaring van* VAN DE SPIEGEL *by het wederom aanvaarden. Aflossing van Schuldbrieven, by wyze van Loterye, in Holland. Voorzorg in 's Gravenhaage omtrent de Vreemdelingen gedraagen. Bepaalingen deswegen in Rotterdam gemaakt. Het bevel tot het draagen van Oranje Verciersels te Haarlem ingetrokken. Dit wordt ook te Amsterdam en elders gedaan.* J. RENDORP *overlydt. Berigt deezen Staatsman betreffende. De Regtsgeleerde* N. BONDT *sterft. Diens Character geschetst. Verslag wegens den overleden Remonstrantschen Hoogleeraar* A. A. VAN DER MERSCH. *Zwaare Brand* LXXII. BOEK.

te

LXXII. BOEK

te Amſtelveen en te Westmaas. Oprigting eener Begraafplaats buiten Wyk by Duurſtede. W. A. OCKERSE *doet te dier gelegenheid eene Redenvoering. Lynwaadredery te Utrecht. Poogingen te Zierikzee om eenigen uit den Kerkenraad te weeren. Mislukking daar van. Het gebeurde met* DANIEL PIETER DE MAURIGNAULT *in Zeeland. Hy geeft een Bankbriefje af van Geld, 't welk hy niet te goed hadt. Vermoeden dat hy 's Lands geld hadt gebruikt. Opontbod diens Rentmeesters. Hy verſchynt niet; maar ſchryft om uitſtel. Wat by het onderzoek zyner zaake bleek. Een ander, voor een tyd, in zyne plaats geſteld. Verzoekſchrift door hem ingeleeverd. De Executie aangevangen; doch opgeſchort. Zyn Verzoekſchrift naa de Betaaling aan den Lande. Raadſlag van Veere hier op. Advys van Vlisſingen. Verdeedigſchrift van* DE MAURIGNAULT. *Hoe de Gelastigden in dit geval oordeelen. Voorſlag door hun gedaan. Veere ſpreekt hier mede overeenkomſtig. Onderſcheide ſtemmen der Staatsleden. Beſluit tot 's Mans herſtel. Schikkingen in Zeeland op de geplunderde Landsgelden van* C. VISSER *en* J. VIS. *Geſchil in Friesland, wegens de Stemming, en des Stadhouders magt in deezen. Een Corps Zee-Artilleristen aangeſteld, nevens andere ſchikkingen het Zeeweezen betreffende. Misbruik der Hollandſche Vlagge te keer gegaan. Geſchil wegens de Verkooping van de Goederen der Oost-Indiſche Maatſchappy. Verzoekſchrift deswegen. De Oost-Indiſche*

Maat-

Maatſchappye, geld behoevende, wilden eenige Handelhuizen dezelve, op zekeren voet, te gemoete komen. Mislukking hier van, en nieuwe Geldligting. Aanſtelling en Inhuldiging eens Sultans op Javas Noord-oost-kust. Beſchikking op het beheer der West-Indiſche Volkplantingen. Geldligting ten dienſte van dezelve. Geweldige Storm op St. Euſtatius, en op het Eiland St. Martin. Nadeelen op Suriname. Hooge Rivieren in 't Voorjaar. Zonderlinge hoogte des Zeewaters aan een gedeelte der Hollandſche Stranden. Hoog water in Holland, als mede in Overysſel.

Opmerkelyk en vol van belangryke Gebeurtenisſen was, voor de Bondgenootſchaplyke Gewesten in 't algemeen, het thans opgeſchooven Jaarvak; 't zelve ging zwanger van voorvallen, die Mannen, aan 't roer van Staat gezeten, met ſchroom vervulden voor dreigende Staatsſtormen; een ſchroom, welke wy de Leden des Raads van Staaten, en hun Hoog Mogenden, hoorden uiten, niet tegenſtaande de gronden van gerustſtelling, op welke zy meenden te mogen bouwen (*). Hoe meer dit Jaar ten einde ſpoedde, hoe meer ook de Staatshemel met donkere wolken betrok, welker losbarſting alle Gewesten dreigde, en met dubbel geweld op *Holland*

1792. Dreigende uitzigten voor *Holland* in 't byzonder.

(*) Zie hier boven bl. 186 en 187.

LXXII. BOEK. — 1792. *land* te zullen nederſtorten, als welk Gewest, het hoogst in vermogen, de zwaarſten aanval beſchooren ſcheen. By de aangroeiende waarſchynlykheid van vyandlyk geweld herinnerde men zich daar bovenal de taal der ten Lande Uitgeweekenen, by eene en andere gelegenheid, ten deezen Jaare, gevoerd, en die, hoe verſchillend ook opgenomen, by menschkundigen niet kon nalaaten eenigen indruk te maaken, en nadenken te baaren op een mogelyk wisſellot, althans van poogingen, die men te werk zou ſtellen om het ſtand te doen grypen, onderſteund door den magtigen arm eens Volks, 't welk deswegen toezeggingen gedaan, en de Grensgewesten aan zyne magt onderworpen hadt (*).

VAN DE SPIEGEL legt zyn Raadpenſionarisſchap neder.

In 't midden van de ſchynbaarheden eens uit dien hoofde, naderenden Oorlogs liep het vyfjaarig Raadpenſionarisſchap van *Holland*, door LAURENS PIETER VAN DE SPIEGEL bekleed, ten einde (†), en lag hy dit Ampt, op den zesden van Wintermaand, neder in den ſchoot van hun Ed. Groot Mogenden. Op de betuigde danker-

(*) Zie hier boven bl. 98. 100. 104. en 137.

(†) Men ſlaa hier na 't geen wy van diens Aanſtelling en Character geboekt hebben, in onze *Vaderl. Hiſt.* XX. D. bl. 308 *enz.* en XXII. D. bl. 135 *enz.* en bovenal wat ten deezen Jaare wegens de *Brabantſche* Onlusten, ten zynen opzigte voorviel, 't geen wy, om de zaaks wille, de tydorde vooruitloopende, geplaatst hebben, in het XXIII. D. bl. 251 *enz.*

erkentenisſen, laat hy in zyne Aanſpraak volgen. „ Hoedanig ik myne bediening „ heb waargenomen, ſtaat ter beoordee- „ ling van U Ed. Groot Mogenden, en „ het past my niet, door een optelling „ van zaaken, onder myn Miniſterie ter „ hand genomen of ten uitvoer gebragt, „ op die beoordeeling vooruit te loo- „ pen. — Ik hoop echter, dat, wanneer „ myne handelingen in de Schaal van „ een naauwziend onderzoek zullen ge- „ woogen worden, men niet uit het oog „ zal verliezen de geſteldheid van zaaken „ toen ik aan het Miniſterie kwam; de „ menigte en het gewigt der onderwer- „ pen, die de Deliberatien van den Staat „ hebben bezig gehouden; de verſchillen- „ de en altoos met kragt geappuijeerde „ begrippen der menſchen in deezen tyd; „ de groote gebeurtenisſen, die de Repu- „ bliek onophoudelyk hebben omringd; „ de klippen die zy zorgvuldig heeft moe- „ ten vermyden, en dat deeze aanmerking „ my wel verſchooning zal doen vinden, „ indien niet alles is uitgewerkt, wat U „ Ed. Groot Mogenden met my hadden „ gewenscht uit te werken." —— Zyn Perſoon en Familie in de voortduuring van de goedgunſtigheid van hun Ed. Groot Mogenden aanbevolen hebbende, verliet hy de Vergadering.

LXXII. BOEK. —— 1792.

Aan deeze viel niet te twyfelen. Met eenpaarige ſtemmen betuigden de Leden der Vergaderinge, „ niet dan met het „ hoogſte genoegen en de volledigſte goed- „ keu

Betuigd genoegen der Staatsvergadering.

LXXII. BOEK. — 1792.

„ keuring te denken aan alle de moeite, „ vigelantie, en goede conduite door den „ Heer Raadpensionaris, geduurende des- „ zelfs vyfjaarigen dienst, ten beste van „ den Lande in het gemeen, en van dee- „ ze Provincie in het byzonder, aange- „ wend en gehouden, welke hem Raad- „ pensionaris het volkomen vertrouwen, „ van hun Ed. Gr. Mogenden, en de leeven- „ digste erkentenis van alle rechtschaapen „ Ingezetenen van den Lande hadden ver- „ worven."

Op welken voet hem dit Ampt, op nieuw werd opgedraagen.

Zo zamenstemmend als de Leden in die erkentenis waren, zo eenpaarig was ook het besluit om VAN DE SPIEGEL te verzoeken andermaal, den tyd van vyf jaaren, die gewigtige post te bekleeden, en dezelve hem op te draagen op denzelfden voet, en met dezelfde voordeelen, als hy die tot heden bekleed hadt: met byvoeging, „ dat het hem zou vrystaan, geduurende „ den tyd van zyne Bediening als Raad- „ pensionaris, ten allen tyde, wanneer hy „ zulks mogt goedvinden, zich van de- „ zelve te mogen ontslaan; dan dat hy „ in dien gevalle behouden zou het Pen- „ sioen van acht duizend Guldens 's jaars „ aan hem, en de pecunieele voordeelen „ aan zyne Familie by het Staatsbesluit „ van den negenden van Slachtmaand des „ Jaars MDCCLXXXVII toegelegd; als me- „ de dat aan hem, in dien gevalle, zou „ worden te rug gegeeven het betaalde „ Amptgeld, naar gelange van den tyd, „ die aan de vervulling der vyf jaaren,

„ voor

„ voor welke hy thans verkoozen werd, LXXII. BOEK. 1792.
„ zou ontbreeken." Voorts zou hy het Ambt aanvaarden met de Eed op de Instructie, zo als gebruiklyk was.

Onverwyld werd VAN DE SPIEGEL, door de Secretaris ROYER, verzogt weder in de Vergadering te komen. By zyne intreede dan hoorde hy, uit den mond des Heeren VAN WASSENAAR Heer van *Starrenburg*, het besluit 't welke hem op nieuw tot Raadpensionaris benoemde met byvoeginge, „dat de yver en vigilantie, „ met welke hy dit gewigtig Ampt hadt „ bekleed, en het wys bestuur door hem „ daar in aan den dag gelegd, voor hun „ Ed. Groot Mogenden de gegronde „ waarborgen waren van de diensten, die „ de Staat uit deeze Continuatie hadt te „ wagten, en dat zy vertrouwden, dat „ hy Heer Raadpensionaris, voldoende „ aan hun verzoek met dien post weder „ te willen aanvaarden, zou vermeerderen „ de verpligtingen, welke zy hem reeds „ toedroegen voor de Moeite en het goed „ Bestuur, die hy, geduurende de vyf „ afgeloopen jaaren, in zyne bediening „ hadt genomen en betoond."

Verklaaring van VAN DE SPIEGEL by het weder aanvaarden.

Niet onverwagt was dit beloop der zaake voor den Heer VAN DE SPIEGEL, die onmiddelyk hier op, deeze verklaaring liet hooren. — „Edele Groot Mogende Hee„ ren! Indien het tegenwoordig een tyd „ was, waar in de persooneele omstandig„ heden myne keuze moesten beslissen; „ indien ik alleen te raadpleegen had met

LXXII. BOEK. —— 1792.

„ de geneigdheid tot rust, die aan ieder „ mensch, in eenen gevorderden leeftyd „ eigen is, zou de nadenking van het „ geen ik in de wereld gezien en ondervonden heb, overvloedig genoeg zyn, „ om my te doen tragten eene kleine „ verpoozing tusſchen myn werk en myn „ einde te ſtellen. En, ik beken het, „ ik heb het yverig verlangd; maar beſchouwingen van een ernſtiger aart hebben my te rug gehouden: 'er zyn zekere tyden en omſtandigheden, waar in „ het lafheid is een post van aanbelang „ te verlaaten; wanneer de reden van „ waakzaamheid verdubbelt, is de post „ van gevaar altoos die van Eer en Pligt, „ en zoo lang het Vaderland, in zulke „ gevallen, onzen dienst begeert, valt 'er „ niet meer te twyfelen over de keuze."

„ Daar ik nu Ed. Groot Mogende Heeren! uit den mond van den Heer VAN „ WASSENAAR Heer van *Starrenburg* verſtaan heb, dat alle de Leden van Staat „ eenpaarig herhaald hebben hunne meermaalen verklaarde begeerte tot continuatie van mynen Dienst voor andere „ vyf jaaren; maar met byvoeging van „ de gunſtige permisſie, dat ik, geduurende dien termyn, my zal mogen ontledigen, ben ik bereid aan dit bevel „ van myne geëerbiedigde Overheid te „ gehoorzaamen en myne Bediening wederom op te vatten, tot zo lang, dat „ een bedaarder geſteldheid van tyden „ my de vryheid zal geeven, om van U

„ Ed.

„ Ed. Groot Mogende permissie gebruik LXXII.
„ te maaken. —— Ik zal dit doen met BOEK.
„ den opregten wensch, van eerlang den ——
„ last, die voor my te zwaar drukt, op 1792.
„ sterker schouderen te zien overdraagen.

„ Maar, gelyk U Ed. Gr. Mogenden „ van my vorderen de vernieuwing myner verpligtingen, verzoek ik ook wederkeerig de vernieuwing van die Gunstbewyzen, zonder welke het onmogelyk is het zonderling Ampt van Raadpensionaris deezer Provintie waar te „ neemen. Het is *Vertrouwen* en *Toegeeflykheid* waar op ik moet kunnen staat „ maaken. *Vertrouwen* op de zuiverheid „ myner bedoelingen; en *Toegeeflykheid* „ voor myne gebreken. — Dit Vertrouwen moet de grondslag zyn van de agting en genegenheid, die 's Lands Ingezeetenen den Minister kunnen toedraagen, die voor hunne belangen helpt „ zorgen; dit Vertrouwen moet de beweegreden zyn om zyne Advyzen eene ernstige overweeging waardig te keuren; dit „ Vertrouwen moet het schild zyn, waar agter hy zich voor de pylen van den „ nyd en naspraak kan verbergen; in het „ oogenblik waar in ik ongelukkig genoeg zou zyn dit Vertrouwen van U „ Ed. Gr. Mogenden en de agting van het „ beste deel der Ingezetenen voor my te „ zien wankelen, zou ook daadelyk het „ oogenblik zyn, waar ik zou besluiten, „ dat myn dienst voor den Staat onnut is „ geworden. —— Toegeeflykheid heb ik

LXXII. BOEK. 1792. „ noodig, niet alleen die alle Leden der „ Burgerlyke Maatſchapppy aan malkander „ verſchuldigd zyn; maar wel byzonder „ voor my als geſteld in een post, zo vol „ van gewoel en van onderſcheiden be- „ trekkingen, waar in het boven het „ menschlyke zou zyn, niets te verzui- „ men, niets verkeerd in te zien, en de „ bedaardheid van geest nooit te verliezen.

„ Overtuigd van de ongenoegzaamheid „ myner vermogens, verhef ik myn hart „ tot GOD, de bron van alle Wysheid, en „ my verlaatenende op zyn magtig en ge- „ nadig geleide, waar van zo menigvul- „ dige ſpooren in mynen leevensweg ge- „ drukt ſtaan, zal ik de voorgeſtelde loop- „ baan, hoe kort of hoe lang zy moge „ zyn, gemoedelyk en getroost wederom „ intreeden, en den Eed aan den Lande „ vernieuwen.

VAN DE SPIEGEL den Eed des Penſionarisſchaps en den Eed van Zuivering in handen des meergemelden Jonkheers afgelegd hebbende; vervolgde de door die verrigtingen afgebrookene Aanſpraak, in deezer voege. ——. „ Vergunt my nog „ eenige oogenblikken Ed. Gr. Mogende „ Heeren! om uittedrukken de gevoelens, „ die altoos myn hart vervullen; maar „ die gepast zyn, om, by eene gelegen- „ heid als deeze, met de leevendigſte aan- „ doeningen van eerbied en dankbaarheid, „ meer byzonder open te leggen.

„ Van dien GOD, die de lotgevallen der „ Volken, naar het plan van oneindige

„ wys-

„ wysheid en goedheid bestuurt, smeek „ ik, met een diep getroffen hart over de „ rampen onder welke zo veele Volken „ van ons Waerelddeel zugten, den ze- „ gen en bescherming af over dit goede „ Land en deszelfs Inwoonderen. Dat „ de Vreede en de Eendragt, de Verdraag- „ zaamheid, de Broederlyke liefde, alle „ harten in één mogen smelten, en ons „ allen moge aanspooren om een Land te „ beminnen, daar de onwaardeerlykste „ voorregten genooten worden, die ergens „ te vinden zyn; daar ieder zynen Gods- „ dienst mag oefenen zonder vervolginge; „ daar het heiligdom van Vryheid in Per- „ soonen en Goederen, zo veel het mo- „ gelyk is, door de Wetten wordt bevei- „ ligd; daar de eerste Regent en de ge- „ ringste Ingezeten aan dezelfde Wetten „ onderworpen is, en, naar evenredigheid „ van zyn vermogen, dezelfde Schattin- „ gen aan den Staat opbrengt; daar de „ Arme troost en ondersteuning, de Ver- „ drukte regt en bescherming vindt. — „ Voorregten zo weezenlyk, zo uitstee- „ kend, dat het ongevoeligheid of onzin- „ nigheid moet zyn dezelve in de waag- „ schaal te stellen, om naa de schimmen „ van denkbeeldige volmaaktheid te gry- „ pen.

LXXII. 8 OB — 1792.

„ Die zegen en bescherming des Almag- „ tigen rustte ook in alle weezenlyke „ volkomenheid, op de Hooge Regeering „ des Lands, als met de magt der gan- „ sche Maatschappy bekleed tot handhaa-

LXXII. BOEK. — 1792.

„ ving van Regt en Orde, die twee hoofd-
„ zuilen van het geluk der Burgerlyke
„ zamenleeving! Dat hunne Raadslagen,
„ in deeze donkere tyden, mogen voor-
„ gelicht worden door de Voorzigtigheid!
„ haare Besluiten de vrugten zyn van
„ Wysheid en Eenigheid! haare uitvoe-
„ ringen het kenmerk draagen van Klem
„ en Standvastigheid! Dat die schoone
„ spreuk onzer Voorouderen, VIGILATE
„ DEO CONFIDENTES, diep in de harten
„ der Overheden zy ingedrukt. Dat dee-
„ ze God vertrouwende waakzaamheid de
„ welvaard, vryheid en veiligheid van
„ deeze Provintie, en van den ganschen
„ Staat, in het midden van het rumoer
„ der Volken, verzekere tot in het laat-
„ ste Naageslacht!

„ Doorlugtige Vorst! aan wien de Con-
„ stitutie de waardigheden van Stadhou-
„ der Capitein en Admiraal Generaal, erf-
„ lyk opgedraagen en door eene plegtige
„ Vereeniging der Bondgenooten onlangs
„ is bevestigd, de wenschen, die ik
„ reeds uitgedrukt heb voor het geluk
„ van den Staat zyn ook tevens wenschen
„ voor het geluk van uwe Doorlugtige
„ Hoogheid, en deszelfs Huis —— Wie
„ toch heeft meerder belang, by de al-
„ gemeene welvaart der Natie, by haare
„ vryheid en veiligheid, dan een Huis,
„ wiens roemrugtige Voorzaaten de Grond-
„ leggers en Verdeedigers dier voorreg-
„ ten zyn geweest, en wiens waare groot-
„ heid altoos zal gelegen zyn in het be-

„ tree-

„ treeden van dat loflyk voetspoor? De LXXII. BOEK. 1792.
„ Auctoriteit, welke de Constitutie in de
„ handen van Uwe Doorlugtige Hoog-
„ heid gesteld heeft; is de beminnelykste
„ die in eenig Land van den aardbodem is
„ uitgedagt. Zy houdt het evenwigt der
„ Magten in den Staat; zy is waarborg van
„ de Vryheid der Ingezetenen, de klem
„ der Wetten, en de handhaafster der Pu-
„ blieke veiligheid! — de Hemel bevesti-
„ ge dit gezag in de handen van uwe
„ Doorlugtige Hoogheid, en vereeuwige
„ het zelve in een reeks van wyze en
„ deugdzaame Opvolgers! Leef lang Door-
„ lugtig Vorst! onder het ruim genot van
„ al wat uwe redelyke begeerten kan ver-
„ vullen; deel die zegeningen in een on-
„ gestoord genoegen met haare Koningly-
„ ke Hoogheid uwe Gemalinne, met de
„ Prinsen en Prinsessen tot uw Huis be-
„ hoorende, met den Kleinzoon, dien de
„ Hemel aan uwe Doorlugtige Hoogheid
„ en onze wenschen, deezen morgen,
„ zo voorspoedig geschonken heeft! Laat
„ die Jonggebooren zyn tot een nieuwen
„ roem zyner Hooge Stamhuizen, tot een
„ nieuwe zegen in *Nederland!* Laat de
„ de liefde, de eerbied, het vertrouwen
„ deezer gelukkige Natie de tydlyke be-
„ looning zyn van uwe onvermoeide werk-
„ zaamheden, en niet minder dan uwe
„ Hooge waardigheden, de bestendige Erf-
„ bezitting weezen van *Oranje* en *Nassau*,
„ tot aan het einde der dagen! (*).

Ten

(§) *Resol. van Holl.* 6 Dec. 1792.

LXXII. BOEK. — 1792. Afloſſing van Obligatien by wyze van Loterye.

Ten einde de Houders van Obligatien, ten laste van *Holland* te gemoete te komen in eene beſpeurde genegenheid, om zich van hunne oude Schuldbrieven op den Lande te ontdoen, en nieuwe in ſtede te bekomen, gelyk het berigt luidde; doch zo veelen oordeelden, met de daad om de ſchaarsheid der ſchatkist te vervullen, ſtelden Gecommitteerde Raaden, met volmagt der Staaten, eene Geldligting vast ter Afloſſing van Obligatien by wege van Loterye, beſtaande uit zes duizend Aandeelen, ieder van Duizend Guldens, en dus een Kapitaal van zes Millioenen Guldens (*) De uitlokkende voorwaardeen deezer verwisſeling, gepaard met de Nationaale zugt tot Loteryen, beloofde eene ruime deelneeming, welke ook niet agterbleef.

Voorzorg in *'s Haage* omtrent de menigte van Vreemdelingen gedraagen.

Staaten van *Holland* hadden, nevens die van *Zeeland*, om den verbaazenden toevloed van Vreemdelingen in die Gewesten voor te koomen, des by Afkondigingen bepaalingen gemaakt, en de Algemeene Staaten, ten opzigte van de Generaliteits Landen, desgelyks dusdanige voorzorgen gedraagen (†). Boven al deelde *'s Gravenhage* in die verbaazende menigte herwaards komenden. De Magiſtraat in overweging genomen hebbende den grooten, en nog dagelyks aanhoudendenden toevloed van Vreemdelingen, gaf daar om, met voorkennis van den Hove van *Holland*, eene Waarſchuwing in 't licht,

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 567.
(†) Zie hier boven bl. 109.

licht, ſtrekkende om een ieder op zyne hoede te doen zyn om die Vreemdelingen niet in te neemen of in hunne huizen te blyven houden; ten zy dezelve reëele of perſooneele waarborg ſtelden voor de kosten ter goedmaaking van derzelver aanhoudend verblyf en onderhoud aldaar. Wie der Ingezetenen op deeze Waarſchuwing geen behoorlyk agt gaf zou zich moeten getroosten, de zich in hunne huizen bevindende Vreemdelingen, in geval van armoede, of andere ongelegenheden, ten hunnen koste, van al het benoodigde te voorzien (*).

Bepaalingen deswegen te *Rotterdam* gemaakt.

Byzonder ſterk was de aankomst der Vreemdelingen te *Rotterdam.* Immers de Regeering dier Stad klaagde, dat, ondanks de Afkondiging der Staaten van *Holland* in Slachtmaand ten opzigte der Vreemdelingen gedaan, die toevloed dagelyks voortging en toenam: en dat, offchoon reeds een aanmerkelyk getal van daar over Zee vertrokken was, nogthans veele anderen zich te dier Stede bleeven ophouden, die, van wegen de gewoone volkrykheid der Stad, niet anders dan op eene gebreklyke wyze, konden gehuisvest worden, overzulks daar uit allerlei onheilen, van ziekten, duurte, en andere ongelegenheden te wagten waren. Waar op zy, uit kragte der volmagt hun door de Staaten des Lands verleend, hier tegen eenige voorzorgen bekend maakten, die Schippers en Voerlie-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 1509.

LXXII. BOEK. — 1792. lieden ten opzigte der Vreemdelingen, en het medegevoerd hand- en zyd-geweer, onder gedreigde straffen, hadden in agt te nemen. —— Verder wilden zy alle Vreemdelingen, in de Publikaatie der Staaten van *Holland* bedoeld, op het ernstigste vermaand en gewaarschuuwd hebben, van zich de gelegenheid, die het Saisoen nog toeliet tot hun vertrek, hoe eerder hoe beter, ten nutte te maaken; en ernstig te overweegen, dat hun verblyf in *Rotterdam* alleen tot *wederzeggens* toegelaaten werd; tot welk *wederzeggen* de Regeering door de opkroppende menigte, het voorhande zynde Wintersaisoen, en daar by te wagten beslooten water, en meer andere bedenkingen, zich ten sterksten gedrongen vondt. En, schoon de Regeering ten opzigte van de zodanigen, die met Vrouwen of Kinderen belast waren, of eenig huis of wooning voor zichzelven en hunne Familien in 't byzonder betrokken hadden, nog wel eenige meerdere inschikkelykheid wilden plaats geeven, konden zy Vryegezellen, die zich in Herbergen of Burgerhuizen by dag of weekgeld aanbesteed hadden, niet ernstig en sterk genoeg aanmaanen, om voor zichzelven alle ongelegenheid voor te komen, hoe eerder hoe beter op hun vertrek bedagt te weezen. —— Ten einde, by vervolg, niet meerder Vreemdelingen zich, tegen het oogmerk der Regeeringe, langer in de Stad of derzelver Regtsgebied bleeven onthouden, dan ten uitersten tot een

een kort overleg of beschikking van zaaken vereischt werd, zou elk der vervolgens overkomende Vreemdelingen, by zyne aankomst, of uiterlyk binnen den tyd van driemaal vierentwintig uuren, van zyne aankomst aan daar toe gestelde Persoonen berigt moeten geeven, en in het geheel geen verdere toelaating kunnen bekomen, om zich aldaar, al was het voor een korten tyd, op te houden, zonder ten gelyken tyde te stellen reëele of personeele waarborg voor de kosten noodig om, op de eerste aanmaaning, het zy over Zee, het zy tot op de grenzen van deezen Staat, vervoerd te kunnen worden. Dit alles werd nader omschreeven en door vastgestelde straffen aangedrongen. —— Beslooten hegtenis en straffe aan den lyve bedreigde deeze Aankondiging aan alle Vreemdelingen, die, gelyk des klagten waren ingekomen, en in een of ander Koffyhuis in grooten getale, indrongen, stoorenis en hinder verwekten aan andere daar vergaderende Persoonen (*).

Het bevel tot het draagen van Oranjevercierselen in *Haarlem* ingetrokken.

Het draagen der Oranjevercierzelen, op stedelyke en plaatslyke dikwyls herhaalde en nader aangedrongen Aanmaningen of Bevelen gegrond, hadt dermaate stand gegreepen, dat het als algemeen in den Lande mogt worden aangemerkt, en zeer weinigen uitgezonderd, allen zich in 't openbaar daar mede vertoonden; het geen ten eeni-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 1547.

LXXII. BOEK. — 1792. eenigen tyde eene Leuze was, ſtrekte nu tot een deel der Kleederdragt. Thans waren, gelyk die van de Geregte der Stad *Haarlem*, in een Afkondiging op den vyfentwintigſten van Sprokkelmaand, ſpraaken, de redenen, die aanleiding tot het uitvaardigen eener Aankondiging tot het doen draagen dier Tekenen gegeeven hadden, opgehouden; weshalven zy dezelve introkken, het voorts aan een iegelyk vrylaatende, om by vervolg zulk een Teken of Vercierzel al of niet te draagen: dewyl daar uit nimmer eenig bewys zou mogen worden afgeleid, omtrent iemands al of niet verkleefdheid aan de thans zo gelukkig herſtelde Conſtitutie (*).

Desgelyks te *Amſterdam* en elders. Ten zelfden tyde betraden die van den Geregte in *Amſterdam*, dit zelfde voetſpoor, daar toe opgewekt uit hoofde dat de eensgezindheid meer en meer begon te herleeven, en het intrekken van de deswegens gegeevene Waarſchuwingen, huns oordeels, zou dienen om de herinnering zelfs aan de voorige Verdeeldheden, nog meer te doen verminderen. By deeze gelegenheid de Burgers en Ingezetenen op het kragtigst vermaanende om de verbittering, welke nog in deeze of geene gemoederen mogt plaats vinden, geheel te verbannen, en indagtig te zyn, dat de Eendragt het middel was geweest waar door deeze Republiek eens was gevestigd ge-

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 241.

geworden, en haar aanzien als mede de welvaart der Ingezetenen, tot eenen zo hoogen trap geklommen (*). ——

LXXII. BOEK.

1792. Twee Boekjes eene Omwenteling betreffende, te *Amsterdam* verboden.

Het voorbeeld deezer twee Steden werd welhaast elders gevolgd (†) of geraakte, zonder zulks, de Oranjedragt allengskens algemeen in onbruik by de Burgers, schoon men op de Stedelyke Schutteryen, ten deezen opzigte, als zy in de wapenen waren, bepaalingen van Oranjevercierzelen maakte. De meerdere eensgezindheid der gemoederen in Staatsbegrippen, waar van men meer sprak en hooger opgaf, dan met de daad plaats greep, was verre te zoeken, en ontbrak het niet aan Geschriften ten rechtstreekschen doele hebbende, om, in het tegenwoordig tydsgewrichte, den geest der Patriotten op te wekken, die van buiten ingezonden, met graagte ontvangen, en drukker dan de heerschende Party wilde, gezogt en geleezen werden. Althans de Hoofdofficier van *Amsterdam* deedt aan alle Gildebroeders het uitgeeven en verkoopen van twee Werkjes, ten deezen Jaare gedrukt, verbieden (§).

Der

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 254.

(†) *Stad en Lande* hadt het eerste voorbeeld gegeeven door eene Gewestlyke Afkondiging daar toe strekkende den 11 Feb. deezes Jaars. *Hist. Schouwtooneel* 1792. I. D. bl. 192.

(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 369. Niet bewimpeld, maar den toeleg geheel ontvouwende, waren de Tytels. De eene luidde *Brieven aan eenige Vaderlandsche Vrienden, over de uitzigten van een*

LXXII. BOEK.

1792.

J. RENDORP overlydt. Berigt hem betreffende.

Der Stad *Amsterdam*, als mede der Stadhouderlyke Partye, ontviel, door den dood, op den één en twintigsten van Slachtmaand, een Man, die, in veele opzigten uitmuntte, en zich door zyne Bedryven en Schriften naam gemaakt hadt; Mr. JOACHIM RENDORP, ten tyde zyns overlydens regeerend Burgemeester dier Stad, Gecommitteerde van wegen de Staaten van *Holland* tot de zaaken der *Oost-Indische Maatschappy*, en Meesterknaap van *Holland* en *West-Friesland* enz. Meermaalen hebben wy van hem moeten gewaagen, in onderscheidene gevallen Land en Stad betreffende, 't zy nevens zyne Party, voor een wyl, het onderspit delvende, 't zy, door den wissel der wereldsche

eene gunstige verandering in Néerland, ten voordeele der Patriottische Party, afgeleid uit den tegenwoordigen toestand in Europa in 't gemeen, en die van Frankryk in 't byzonder, en het gedrag dat Neerlands Ingezetenen te houden staat by zulk eene Omwenteling, door AMOR PATRIAE. Te Duinkerken by VAN SCHELLE *en Comp.* — Het ander Stukje voerde ten tytel *De Eer van het Patriottismus der Vereenigde Gewesten verdeedigd, zo in het algemeen voor Europa, als voor alle de Nederlanden onpartydig denkenden, tegen de Stadhoudersgezinde Party,* door PHILALETES BATAVUS, ter zelfde Drukkerye. Dit laatstgemelde Werk, uit twee Deelen bestaande, hadt ten Schryver den Burger C. ZILLESEN, gelyk hy zelve naderhand berigt, in zyne *Geschiedenis der Vereenigde Nederlanden, nevens de voornaamste Gebeurtenissen in Europa, zedert de Oorlogsverklaaring der Franschen aan Engeland en* WILLEM DEN V. *tot de vestiging der een en onverdeelbaare Bataafsche Republiek* I. D. bl. 20. In *'s Haage* by LEEUWESTYN.

ſche lotgevallen, weder op den Stoel der Waardigheid verheeven; nu gelasterd en gevloekt, dan gepreezen en gezegend. Te midden van dit alles blyft zyn Naam gedenkwaardig. In hem verlooren zo wel de Letteren als de Kunsten een vlytigen Beoefenaar en kragtdaadig Voorſtander, die gelukkige vermogens van geest bezat, by een vast Geheugen, een Oordeel opgeſcherpt door een' geregelden loop van Letteroefeningen, en ommegang met eerſte Verſtanden; terwyl hy, uit zyne Buitenlandſche Reizen, naa het volbrengen zyner Hoogeſchool-oefeningen, geen gering nut trok, om zyn natuurlyken ſmaak voor Bouw-Schilder- en Beeldhoukunde, byzonder in *Italie*, zeer te verfynen en te volmaaken. Zyne ryke Boekery was, in het vak der Bouwkunde, zeer volledig boven al in *Italiaanſche* Werken. Veelvuldigheid van Stads- en Staatsbezigheden verydelden het plan om een Werk der Bouwkunde betreffende, in 't licht te geeven. Geheel egter liet hy de pen als Schryver niet rusten. Eene Verhandeling over de *Militaire Jurisdictie*, en boven al eene *over het Regt van de Jagt*, zyn blyvende gedenktekens van zyne kundigheid in 's Lands- en Regtszaaken; terwyl het laatſte tevens uitwyst, hoe hy niet ſchroomde een oud betreeden pad te verlaaten, om een nieuw op te ſlaan. De grenzen van de Houtvestery en het Jagtregt opſpoorende, durft hy die grenzen tot de uiterſtens der Wildernisſen, Duinen en

LXXII. BOEK. — 1792.

LXXII. BOEK. 1792. Waranden der Graaflykheid terug te brengen, en de ongerymdheid aan den dag te leggen van Bepaalingen deswegen gemaakt, om eenigen te bevoorregten, tot nadeel van anderen, in hun weezenlyk bezit. RENDORPS *Memorien, dienende tot opheldering van het gebeurde, geduurende den laatsten Engelschen Oorlog* (*), schoon alzins overvloeijende van Aanmerkingen, ten voordeele van *Engeland* en *Oranje*, behelst voor 's Lands Geschiedenisse veele weetenswaardige Byzonderheden, tot welker ontdekking hy boven al gelegenheid hadt. In den Jaare MDCCLXXXI was hy Burgemeester van *Amsterdam* geworden, en in veele gewigtige gevallen vervolgens betrokken geweest: waar om wy ook van dit Werk te meermaalen in onze *Vaderlandsche Historie* gebruik maakten (†). By dit gebruik, en dat der an-

(*) Uitgegeeven te Amst. by J. ALLART in twee Deelen in gr. 8vo.

(†) Het mishaagde veelen, dat de Heer RENDORP dit Werk, voor geen klein gedeelte, inrichte tegen den gryzen Stadsminister E. F. VAN BERCKEL, die, in den loop des *Engelschen* Oorlogs, zo wel als in de Vredehandel met dat Ryk, eene groote maar strydige rol met den Heer van MARQUETTE speelde. Dan de hoogklimmende Jaaren deezes Mans maakten hem niet ongevoelig voor de grieven hem aangedaan, of stelden hem buiten staat om de pen te voeren. Jammer dat hy, getergd door aanrandingen van RENDORP, die de paalen van bescheidenheid dikwyls ten zynen opzigte te buiten ging, zich van driftvervoering niet heeft kunnen onthouden, en RENDORPS Werk „een Geschrift noemt, 't welk de duidelykste tekens „draagt van een *Eerroovend Libel*," met byvoeging,

anders denkende Schryveren op dit ſtuk, gedagtig aan het veel waarheids behelzend zeggen van BOLINGBROKE: „ De Schry- „ vers, door onderſcheide driften aange- „ noopt, en tegenſtrydige oogmerken be- „ doelende, wederſpreeken elkanderen, „ en, door deeze tegenſpreeking, overtui- „ gen zy eenen anderen. De Oordeel- „ kunde ſcheidt het erts van de ſchuim, „ en trekt uit verſcheidde Schryvers een „ reeks van waaragtige gevallen, welken „ uit één derzelven niet zyn op te maa- „ ken (*).” Of, om hier een zeggen, nader betrekking tot ons onderwerp heb- bende, by te brengen, PIETER PAULUS, de *Verklaaring der Unie van Utrecht* aan den Heere RENDORP opdraagende, ſchryft, „ 's Lands Overheid dagt anders in Stad- „ houderlyke, anders in Stadhouderlooze „ tyden. *De Staatsregisters* ('t zyn uwe „ eigene woorden) *van alle de Provincien* „ *zyn vol van deeze ongerymdheid* (†)!”

LXXII. BOEK.

1792.

Een

ging, „ Myne verrigtingen, geduurende den tyd „ van vyf en twintig Jaaren, welke ik de Regee- „ ring der Stad *Amſterdam*, als Penſionaris, heb „ gediend, zyn aan het Publiek te wel bekend „ om het oor aan *Lastertaal* te kunnen leenen.” *Miſſive van* Mr. E. F. VAN BERCKEL, *Oud-Penſionaris van Amſterdam, aan den Heer* N. N. *houdende Antwoord op eenige gevraagde Elucidatien, raakende den Inhoud der Memorien van den Heer Mr.* J. RENDORP. Te *Haarlem* by C. PLAAT.

(*) BOLINGBROKE *Recht Gebruik der Historien* bl. 96.

(†) PIETER PAULUS *Opdragt der Verklaaring van de Unie van Utrecht.*

LXXII. BOEK. — 1792. De Regtsgeleerde N.

Een groot Licht in de Regtsgeleerdheid ging, ten deezen Jaare, op den twintigsten van Zomermaand, te *Amsterdam* onder, Mr. NICOLAAS BONDT (*), wiens

(*) N. BONDT werd te *Oosterblokker* in *Noordholland*, waar zyn Vader het Leeraarampt bekleedda, den 5 July 1732 gebooren. De byzonderheden, zyne Letteroefeningen en Levensloop betreffende, deelt ons PIETER NIEUWLAND mede in de *Algem. Kunst- en Letterbode* VIII. D. bl. 222 enz. Deeze, gelyk hy zich uitdrukt, „ telde Mr. N. BONDT, „ zedert verscheide jaaren, onder zyne hoogstge„ agtste en meest geliefde Vrienden, dan hy be„ minde hem met eene Vaderlyke toegenegenheid „ en hy deelde in zyne agting." Behalven het niet voltooide Werk over de *Unie van Utrecht*, is van zyne hand eene uitgave der naagelaatene *Oratien* van PETRUS BURMANNUS *Primus*. Ongenoemd nam hy deel in verscheide thans nog hooggeschatte Zedekundige Tydschriften, onder andere aan den *Philantrope* en den *Denker*. JERONIMO DE BOSCH, dien wy meermaalen de *Romeinsche* snaaren hoorden tokkelen, by het afsterven van waardige Mannen, vereerde deezes Mans naagedagtenis met de volgende Dichtregelen, in het even aangehaalde Werk bl. 204. te vinden.

D. M.

NICOLAI BONDT

JURISCONSULTI, PERITISSIMI, CLARISSIMI.

BONDTIUS *Astraeae jacet hic dignissima proles,*
Busta rigant lacrymis Amstera et Ya piis:
Pupillis tutor fuit hic, viduisque patronus,
Ipse sui rector, veraque norma patris:
Complectens homines sociorum in commoda vertit
Quas sibi doctrina legerat artis opes;
Illud at hora brevis delevit amabile lumen,
Libera cordati clausit et ora viri;
Civibus una fuit de quo sententia discors,
An virtute foret major, an ingenio.

wiens arbeid aan de Opheldering der *Unie van Utrecht* besteed, zo in 't oorsprongklyk *Latyn* als in de *Nederduitsche* Vertaaling van PIETER PAULUS, den Landgenooten bekend is en zynen Naam vereeuwigt. Schoon hy op het Staatstooneel geene der eerste openbaare rollen gespeeld hebbe, betoonde hy steeds een werkzaame zugt voor het welzyn der Maatschappye, waar door hy te *Amsterdam* eene algemeene hoogagting genoot; deeze zugt straalde steeds door in zyne woorden en daaden. Eerlykheid en rondheid, en onverzaagde yver tegen alles, wat hem onregtvaardigheid en onderdrukking scheen, waren hoofdtrekken in zyn Character. Door zulk een gedrag behieldt hy, te midden der hooggaande Burgerlyke oneenigheden zyns tyds, de agting, het vertrouwen, en de genegenheid der verstandigen en braaven van alle Partyen. Door vastheid van oordeel en vlugheid van geest, gepaard met een vaardig en gepast gebruik zyner uitgestrekte kundigheden, bezat hy de kunst van in weinig tyds, en met weinig moeite, veel en volkomen af te doen. Elke aanbetrouwde post, onder andere die van *Capitein der Amsterdamsche* Schuttery, van *Schepen der Watergraafschmeer*, vervulde hy met de grootste naauwkeurigheid en met het schranderste beleid. 's Mans deelgenooten in het bestuur van het nieuwe *Spin-* en *Werkhuis* agten hem te hoog, om niet gaarne en volmondig te erkennen, dat men ook in 't

LXXII. BOEK.

1792.

Bondt sterft. Characterschets van dien Man.

LXXII. BOEK ——— 1792. 't byzonder aan zyn yver en doorzigt veel te danken hadt voor de voortreflyke inrigtingen, die dat grootsche Gesticht, 't welk hy reeds by deszelfs oprigting hielp bestuuren, kenmerkten, en alom beroemd maakten. —— In de daagelyksche zaamenleeving, en byzonder in den vertrouwlyken ommegang met huislyke vrienden, was hy een der vrolykste en aangenaamste menschen. Overmaat van dringende bezigheden of afmatting, die daar op volgde, konde by hem zomtyds een kort oogenblik van opstygende drift, of nederdrukkende dofheid, veroorzaaken; doch nimmer zag men die in eenige duurzaame ongesteldheid van geest overgaan. Gaarne deelde hy in de genoegens der Zamenleeving, en nimmer versmaadde hy den ommegang met anderen, by welke hy mindere geestvermogens of geringere kundigheden, doch braafheid en gulheid ontmoette. Zyne uitgebreide Letterkennis, en niet min zyne wydstrekkende verkeering met allerlei menschen, hadden zyn geheugen voorzien met een ryken voorraad tot onderrigting of verlustiging, en zyn juist oordeel wist daar van altoos, op de meest gepaste wyze gebruik te maaken. Een Buitenverblyf verschafte hem, in de laatste dagen der weeke, onledige uitspanning door 'er de Plantkunde, eene by hem geliefde weetenschap te beoefenen. Bondt verdeelde zynen tyd tusschen Bezigheid en Uitspanning, tusschen Letteren en Vriendschap, en

en leefde gelukkig voor zichzelven, ten besten van anderen, bemind van veelen, geagt van allen. LXXII. BOEK. 1790.

Eene agting BONDT verschuldigd, wanneer wy hem byzonder als Regtsgeleerde beschouwen; in die betrekking verdiende hy dezelve zo wel als bewondering. Niet alleen was hy doorkundig in alle takken van fraaye Weetenschappen, die het menschlyk verstand tot cieraad strekken, en die hem, door zyn sterk geheugen alle voor den geest tegenwoordig waren; maar byzonder bezat hy eene uitgebreide Regtskennis, oneindig grooter dan men wel doorgaans by hun, die de Praktyk beoefenen, aantreft. Deeze bepaalde zich niet alleen tot het Burgerregt, maar strekte zich ook uit tot het Staatsregt (*). — Hier by kwam eene groote Ervaarenheid en Ondervinding, waar door hy niet alleen het vermogen hadt verkreegen van eene vlugge toepassing der Wetten op allerlei gevallen; maar ook eene byzondere kennis van Herkomsten en Gebruiken, vooral in den Koophandel, byzonder van het Wisselregt, waaromtrent hy altyd by alle gelegenheden de denkbeelden der schranderste Kooplieden, als by voorbeeld van den Heere JOSUA VAN DER POORTEN en

(*) Hier van kan 's Mans *Verklaaring van de eerste Artiykelen der Uuie van Utrecht* ten blyke strekken: men leeze wat Mr. PIETER PAULUS de Vervolger van dien Arbeid des gezegd heeft in de Voorreden.

LXXII. BOEK. — 1792. en anderen, gewoon was, ook zelfs in gemeenzaame gesprekken, uit te vorschen, en waaromtrent hy de moeilykste tydstippen, als in de Jaaren MDCCLXIII en MDCCLXXXIII hadt bygewoond (*). —— BONDT muntte uit in Schranderheid en Doorzigt, waar door hy niet alleen de ingewikkeldste gevallen tot die Wetten en Herkomsten bragt, tot welke zy betrekkelyk waren, en terstond bevroedde, uit welke grondbeginzelen dezelve moesten beslischt worden; maar ook het geheel in alle zyne deelen overzag, 't welk hem in staat stelde om alles op orde te behandelen, en aan alle zyne Geschriften de grootste klaarheid en duidlykheid by te zetten. —— Zyn vlug Vernuft stelde hem in staat om, in ongewoone gevallen, by gebrek van Wetten en Gebruiken, niet alleen te doorzien, wat, uit de overeenkomst van het Regt, moest beslischt worden; maar ook, wanneer deeze zweeg, wat het Natuurlyk Regt en de Billykheid leerden, en wat dus de Wetgeever, indien hy nu deswege eene Wet moest maaken, zou voorschryven, of moest voorschryven, indien het Algemeen Belang hem voor-

(*) Wegens die hachlyke tyden voor den Handel zie men onze *Vaderl. Hist. ten onmiddelyken Vervolge op* WAGENAAR XXIII D. bl. 231 en XXIV. D. bl 303. Inzonderheid hebben wy van den Heere BONDT gewaagd als de Opsteller van een breedvoerig Stuk tot Herstel van de Bank te *Amsterdam*, in den Jaare 1791. Zie onze *Vaderl. Hist* XXIV. D. bl. 230.

voorlichtte. —— Men voege by dit alles eene ongekrenkte eerlykheid, een meegaand en menschlievend hart. Alle deeze trekken zaamen vereenigd deeden in hem, by de *Amsterdammers*, een nimmer vergeeten NOORDKERK als herleeven, en men betreurde het gemis eens zo waardigen Mans, wiens nagedagtenis wy oordeelden, door deeze Caracterschets, te moeten vereeren (*).

Verslag wegens de overleden Hoogleeraar A. A. VAN DER MEERSCH.

By gemelden Staatsman en Regtsgeleerden moeten wy ook gedenken aan eenen Geleerden, die den dertienden van Grasmaand deezes Jaars te *Amsterdam* zynen laatsten dag aanschouwde, de Hoogleeraar in de Godgeleerdheid onder de *Remonstranten*, in de Kweekschool te genoemder Stede, ABRAHAM ARENT VAN DER MEERSCH, een Wysgeer, Geschiedkundige, Godgeleerde, en een Welspreekend Redenaar. In de Wysbegeerte, Taalkunde en Kerklyke Geschiedenisse was hy Opvolger van den wydberoemden JOANNES JACOBUS WETSTEIN, en werd het Hoogleeraarschap in de Godgeleerdheid, door JACOBUS KRIGHOUT, uit zwakheid nedergelegd, ook teffens door hem bekleed, tot dat

(*) De opgave van dit Character als Rechtsgeleerde verschafte ons NIEUWLAND in het boven aangehaalde *Verslag*, 'er by aanmerkende: „ dit „ is niet het oordeel van my, die geheel buiten „ staat ben om aan 's Mans verdiensten, ten deezen opzigte, regt te doen; maar dat van eenen „ der bevoegdste Regteren over dit stuk, zynen „ en mynen gemeenzaamen vriend."

LXXII. BOEK. 1792. dat in de Wysbegeerte en Taalen, de geleerde DANIËL WYTENBACH hem verving, en hy alleen in de Godgeleerdheid en Kerklyke Geschiedenissen Lessen hieldt, en tot eenen zeventig jaarigen ouderdom daar in volhardde. —— Als Vertaaler en Schryver maakte hy naam. De verduitsching eeniger Werken van WARBURTON, SHARP, LARDNER, zyn wy aan hem verschuldigd. Meer dan Vertaalen deedt hy aan de *Kerklyke Geschiedenis* van EUSEBIUS, ophelderende Aanmerkingen voegde hy 'er aan toe. De *Historie der Remonstranten*, op naam van J. REGENBOOG uitgegeeven, hadt deels, zo niet voornaamlyk, hem tot Schryver. Veele naamlooze Stukjes, en op zich zelven, en in Maandwerken, uitgegeeven, vloeyden uit zyne penne; deels dienende tot verdeediging der *Remonstrantsche* Broederschappe, deels van de Christlyke Vryheid en Verdraagzaamheid in 't algemeen. Hy gaf de Verhandelingen van LOCKE, NOODT en BARBEYRAC over de Verdraagzaamheid, voorheen door den Hoogleeraar DRIEBERGEN uitgegeeven, op nieuw in 't licht, en voegde daar by eene eigene Verhandeling over de Vryheid van Godsdienst in den Burgerstaat (*). Voor deeze

(*) *Oratio funibris in obitum Viri Clarissimi* ABR. ARENT VAN DER MEERSCH, *habita à* P. VAN HEMERT *Philosophiæ ac Literarum inter Remonstrantes Professore. Amstelodami, apud* M. SCHALEKAMP, 1792.

ze Vryheid yverd hy met doorstaanden moed. LXXII. BOEK.
Steeds betoonde hy zich een Vriend zyns Vaderlands: van hier dat hy de inwendige Partyschappen, en Burgerlyke oneenigheden, die, ten laatsten tyde zyns leevens, ons Gemeenebest zo deerlyk schokten, opregt betreurde; doch, gelyk zyn Lyk- en Lofredenaar, met onderscheiding opmerkt, door eene zonderlinge voorzigtigheid, hem eigen, zich in die burgerlyke oneenigheden niet mengde. 't Geen deeze den zodanigen in 't byzonder wil doen opmerken, die, by alle gelegenheden, de *Remonstranten* doorstryken, als onrustige, en altoos op nieuwigheden gestelden. Die zelfde Vereerder zyner Naagedagtenisse laat niet onaangeroerd, hoe VAN DER MEERSCH, aartig veele weetenswaardige zaaken, elders niet voorkomende, in het verhandelen der Godgeleerdheid wist te mengen: en pryst hy 's Hoogleeraars gemeenzaamheid in het onderwys zyner Kweekelingen. — Wie met hem omging kon niet nalaaten zyne vrye denkwyze ten aanziene van den Godsdienst te ontwaaren, terwyl een satyrieke geaartheid hem menigvoud aanzette om de dwaas- en verkeerdheden der Godgeleerden van vroegere en laatere eeuwen, in eenen bespotlyken dag te zetten. Dit gaf hem veelmaalen gelegenheid, (wy schryven dit uit eigene ondervinding,) om, bovenal in het behandelen der Kerklyke Geschiedenissen, scherpe en zoms boertende aanmerkingen te maaken, ten

1792.

LXXII. BOEK. —— 1792.

ten opzigte van Persoonen en Zaaken, doorgaans met een ander en ernstig oog beschouwd. Die wyze van voorstellen, kon niet missen, uit hoofde van de strydigheid, te treffen; en valt het niet te lochenen, dat dezelve, by eenigen zyner Leerlingen, de gunstigste uitwerking niet baarde op hunne begrippen den Godsdienst betreffende. Jeugdige losheid en onbeklonke oordeel bleef aan die geestig- en aartigheden hangen, en vergat niet zelden den ernst, waar mede hy, op andere tyden, van den Godsdienst sprak. Een speelend en schertsend vernuft den Heere VAN DER MEERSCH zo eigen, loopt gevaar van onvoorzigtigheden, welke de bedagtzaamheid gaarne vermyd zag; dit was oorzaak dat hy deswegen, de strengheid eener sterke berisping niet ontgaan kon (*). In de daad het Belachlyke op gewigtige en ernstige onderwerpen toegepast, is een zo

(*) Wij konden niet naalaaten die trekken in 's Hoogleeraars Character-beeld te brengen: dewyl het bekend genoeg is, dat de Eerwaarde JOANNES STINSTRA, niemand anders dan VAN DER MEERSCH bedoelde, in de *Naareden* van het Tweede Deel zyner *Oude Voorspellingen aangaande den Messias en deszelves Openbaaringe, opgehelderd en toegepast op den* Heere JESUS *en zyn Euangelium* te *Harlingen*, by V. VAN DER PLAATS, 1782, ingerigt tegen eene beoordeeling van het Eerste Deel deezes Werks, geplaatst in het IIIde Deel van de *Algemeene Biblioth.* by J. DÖLL. te *Amsterd.* Men wist dat de Hoogleeraar in die *Bibliotheek* de hand hadt, men stelde vast, dat die Beoordeeling niet wel van iemand anders dan

zo gevaarlyk wapentuig, dat het fteeds met de uiterfte behoedzaamheid moet gebezigd worden, zal het, door de wyze op welke men het aanwendt, niet meer nadeels baaren, dan voordeels aanbrengen.

LXXII. BOEK. —— 1792.

Zwaare Brand te *Amftelveen*.

Onvermeld mogen wy niet laaten een deerlyken ramp, welke den vyf en twintigften van Zomermaand deezes Jaars, het bloeiend Dorp *Amftelveen*, onder de rook der Stad *Amfteldam* gelegen, trof, en gefchaapen fcheen hetzelve geheel en al onder de asfche te zullen bedelven. Op een Waschbleek, in den noorderhoek van de Kerklaan gelegen, was men in den nagt aan het kooken. Omtrent middernagt floeg het vuur, by ongeluk, in de Smeltketel; by het afneemen ftortte de brandende Stoffe op den houten vloer, die terftond in brand vloog, en voor de werklieden onbluschbaar was. De wind waaide uit een ftreek, die de vlam welhaast over de Kerklaan tot aan de Brug en de andere Gebouwen deed overflaan. Onder deeze bevondt zich het Dorps Armenhuis, 't geen tot den grond toe afbrandde; een gedeelte der Bedden en van het Huisraad werd uit de vlammen gered, die de Kleederen en voorraad van leeftocht

van VAN DER MEERSCH kon weezen: en, fchoon de gryze STINTRA hem niet noeme, valt 'er geen twyfel aan de bedoeling: de Aantekening op bl. 541. is zo veel als of die naam met volle letteren gefpeld ftondt, om geene andere bewyzen deswegen by te haalen. Wy weeten niet dat die *Naareden* van STINSTRA beantwoord is.

LXXII. BOEK. tocht verteerden. Ruim zeventig Bewooners, zo oude Lieden als Kinderen, werden alle gered, uitgenomen één Meisje, 1792. dat haar spaarpotje willende zoeken, in de vlam omkwam. De brand vloog voort tot het Hoekhuis aan het Kerkhof, dit tamelyk hoog en van steen zynde stuitte daar den voortslaanden brand: dan van achteren was dezelve doorgedrongen tot het huis van den Schoolmeester, 't welk deels geheel uitbrandde. Alles werd ter stuitinge in 't werk gesteld en de spoedige aankomst der Brandspuiten van den *Overtoom* deedt veel; dan nog meer het draaijen van den wind. Zonder dit zou alle vlytbetoon, School, Kerk en Pastory, ja het geheele Dorp, niet hebben kunnen redden, en liepen de huizen aan de westzyde van het Dorp, toen de brandende Gebouwen instortten, groot gevaar van in dien vuurgloed ingewikkeld te worden, die, behalven het Weeshuis, zeventien Wooningen, benevens eenige Schuuren en Lootzen vernielde. Men begrootte de schade op vyftig duizend Guldens.

Hulpvaardige Menschlievenheid bragt alles toe om die ongelukkige Menschen te redden, en Huisraad te bergen: voorbeeldlyk was in dit bedryf de Kerkleeraar PERIZONIUS. Vroeg in den morgenstond, naa deezen ongelukkigen nagt, vondt de zamengekomen Regeering goed de Dorpskas te openen; de Ouden en Kinderen uit het afgebrande Weeshuis te besteeden, en de andere in dit onheil inge-

gewikkelde Burgers Geld te geeven, om by hun gelukkiger Dorpgenooten den intrek te neemen. Eene pryswaardige ſchikking die alle de Ongelukkigen nog dien dag onder het dak bragt, en van alle leevensnoodwendigheden verzorgde.

LXXII. BOEK. —— 1792.

De milde hand opende zich eenige dagen naa den brand, ten behoeve dier Dorpelingen. In *Amſterdam* en de Banne van *Amſtelveen* werd eene openbaare Inzameling van Penningen gedaan; die, gevoegd by de Liefdegiften, met een onbekrompe hand gegeeven door de nieuwsgierigen, welke dit geteisterde Dorp gingen bezigtigen, omtrent zeven en dertig duizend Guldens bedroegen (*).

Een brand te *West-maas.*

Op gelyke wyze was de Milddaadigheid der *Dordrechtenaaren* en van omgelegene Plaatzen, een opbeuring en ſteun geweest der ongelukkigen in het Dorp *Westmaas*, door een brand tusſchen den negen en twintigſten en dertigſten van Lentemaand, ontſtooken in een Vlasſchuur, en die, in minder dan drie uuren tyds, meer dan vyftig Huizen vernielde, zo dat 'er van dit Dorp, met de Kerk, de Pastory en het Armhuis, ſlegts weinige verſchoond bleeven. Geen mensch kwam 'er by om, en het Vee werd meest gered.

Oprichting eener Be-

Meermaalen vonden wy de Menschlievenheid hier te Lande, nu in bepaalder dan in uitgebreider kring, werkzaam om te

(*) *Hist Schouwtooneel* voor 1792. I. D. bl. 196—393.

LXXII. BOEK. — 1792. te bezorgen, dat de Dooden den Leevenden niet ten nadeele mogten ſtrekken, door Begraafplaatzen buiten de Kerken en Steden aan te leggen. Dit geſchiedde, ten deezen Jaare, op eene zonderlinge, zeer in 't oogloopende en daarom vermeldens waardige wyze te *Wyk by Duurſtede*. De Regeering dier Stad was, onder de heilzaame verbeteringen, welke zy, zints eenigen tyd, werklyk daarſtelde, of met ernst voornam, ook bedagt geweest op het uitdenken van een voeglyk Plan, om de Begraaving der Lyken voortaan buiten de Stad te doen geſchieden, op eene daar toe aan te leggen geſchikte plaats. Eenigen der Regeeringsleden, hier toe byzonder gelast, zouden dit ſtuk ryplyk overweegen, en hunne Medereegenten het verkreegen licht mede deelen. Onbekend by de Burgerye bleef dit niet, en hadt men hier door gelegenheid om, op de beste wyze, de verſchillende denkbeelden der Ingezetenen op dit ſtuk te verneemen. Welhaast ontdekte men de waarheid van eene reeds vooraf gemaakte en van zelf in 't oog loopende gisſing, dat de grootſte zwaarigheid beſtaan zou in de gemoederen der Burgery en Gemeente te vereenigen, ten aanziene van een zo heilzaam Plan, waar omtrent veelen, minkundig, uit bygeloovige zwakheid, of ook wel door anderen vooringenomen, en in die begrippen geſtyfd, ten aanziene van zich zelven en de hunnen zich huiverig betoonden. Een beletzel te groo-

Begraafplaatze buiten *Wyk by Duurſtede*.

grooter en te bezwaarlyker te boven komen: dewyl het aantal der *Roomschgezinden*, zo in de Stad zelve als in derzelver vryheid, dat der *Hervormden* verre te boven ging. Nogthans ontwaarde men, tot geene geringe verwondering, dat der eerstgemelde tegenſpraak niet algemeen was, en min luidrugtig dan der laatstgenoemden.

LXXII. BOEK. —— 1792.

Eer nog de Gelastigden tot het Plan een Verſlag hadden ingediend, nam de Stads Regeering een beſluit tot een middel om het verſtand der Stadgenooten, ten deezen aanziene, te verlichten, en hun kundigheden in te boezemen, door middel van openbaar onderwys. Zy werden te raade om den Predikſtoel, te vaak helaas! misbruikt om Vooroordeel, Bygeloof en Dwaaling, met de daar uit onvermydelyk voortſpruitende gebreken, in te boezemen, en te doen ſtand houden, te baat te neemen, ter beſtryding van die Verſtands en Zielsgebreken. Zulk een beſtaan mogt, in 't oog van zommigen, die de Volksverlichting met een ſcheel oog aanzien, zo niet met luider ſtemme gewraakt, met morrend misnoegen vernomen worden; waarheids vrienden verheugden zich over het te werk ſtellen van zodanig een middel; bovenal daar het geſchiedde op eene wyze regt geſchikt om eene gewenschte uitwerking daar te ſtellen. Zy lieten het oog vallen op den jongſten Kerkleeraar der Stad W. A. OCKERSE, als een Man best geſchikt ter bereiking van hun doel. Hy werd verzogt

W. A. OCKERSE doet, te dier gelegenheid, een Redenvoering.

LXXII BOEK — 1792

om eene opzettelyke Leerreden te doen, ſtrekkende ten betooge, van den Bygeloovigen oorſprong van het begraaven der Dooden in de Kerken —— van het onvoegelyke deezes aanhoudenden Misbruiks —— van het ſchadelyke voor de Gezondheid der Menſchen, door zodanige Begraavingen veroorzaakt. —— En eindelyk de noodzaaklykheid om, ten deezen opzigte, aan eene ſpoedige Verbetering te arbeiden. Eene zaak, voor alle Leeraaren op verre na niet even zeer geſchikt, werd hier voorgeſteld aan een Man, daar toe zo bekwaam als men hadt kunnen verlangen, wiens Menschkunde en wyze van voordragt, hier te gader moesten en konden werken (*).

Niet vrugtloos was deeze aanzoek. „ Hy liet zich," om hier 's Mans eigen woorden te bezigen, „ beweegen, daar „ het de zaak der Menschheid en van „ den Godsdienst betrof, eene pooging „ te doen, wat hy, onder den Godlyken „ Zegen, vermogen zou, om ter voldoe„ ninge aan de begeerte van zyne geëerbie„ digde Burgervaderen, ten algemeenen „ nutte, en ter kwyting van zyn eigen ge„ wiſſe, de zwakke gemoederen in dee„ zen om te zetten, de voorſtanders van „ het Plan in hunnen bedaarden yver te „ bevestigen, en eene zo heilzame zaak, „ met meer algemeene goedkeuring te „ hel-

(*) Bekend is Mans meesterlyk geſchreeve Werk *Ontwerp tot eene Algemeene Charakterkunde*.

„ helpen tot ſtand brengen.” — Eene pooging, welke die Leeraar zo veel te meer van zynen pligt rekende; „ dewyl „ tot hier toe nergens, althans in geen der „ Steden van ons Vaderland, zo veel hy „ wist, eene algemeene en door de Re„ geering zelve bewerkte en ingevoerde „ hervorming in dit ſtuk, was daarge„ ſteld; waar van het eerſte voorbeeld, „ gegeeven door eene kleine, maar van „ ouds in *Batavie* beroemde Stad, by„ kans op 't middenpunt der Republiek „ gelegen, de aandagt der geheele Natie „ zou kunnen opwekken, 't geen althans, „ op het einde der XVIIIde Eeuwe vry „ waarſchynlyker werd, dan het was vóór „ vyftig of honderd Jaaren.”

De Leeraar OCKERSE, met deze gevoelens bezield, beklom den kansſel, op den vyf en twintigſten van Louwmaand. De vreemdheid des Onderwerps, waar over men wist dat ſtondt gehandeld te worden; het belang, 't welk veelen der Stadgenooten 'er in ſtelden; de nieuwsgierigheid van anderen, en andere misſchien min pryslyke oorzaaken, dreeven de menigte Kerkwaards. De *Roomschgezinde* Stadgenooten van den besten Burgerlyken ſtempel, ſtelden, ten deezen ſtonde, Godsdienstpartyſchap aan eene zyde, en hoorden de Leerreden eens Menſchenvriends. Een meer dan men zich voorgeſteld hadt algemeen genoegen baarde 's Mans Redenvoering.

De Stadsregeering betuigde openlyk haa-

LXXII. BOEK. 1792.

haare voldoening over de wel ingerichte, keurig uitgevoerde, en alzins bescheide Leerreden, met byvoeging, dat het haar aangenaam zou weezen, wanneer de Leeraar zou kunnen besluiten, dit belangryk Stuk, door den Druk algemeen te maaken, en, als een blyk van de goedkeuring der Magistraat, van Stads wege, een *Honorarium* te aanvaarden. Gereed liet de Eerw. OCKERSE zich tot het in 't licht zenden dier Kerklyke Redenvoeringe overhaalen: dewyl hy oordeelde, dat de Regeering eenigzins regt hadt op een Stuk, 't welk den oorsprong geheel aan hun Ed. Agtbaaren verschuldigd was, en waar van de gemeenmaaking, behalven het voordeel, dat hy daar door aan de voorgenomen, zeker min of meer kostbaare Inrigting, kon toebrengen, zou kunnen dienen om ook anderen onzer Landgenooten van de diepgewortelde en zo bezwaarlyk verbeterbaare kwaalen Vooroordeel en Bygeloof in dit Sruk, te geneezen.

Gegronde hoope deedt 'er zich welhaast op voor den goeden uitslag van het te *Wyk by Duurstede* begonnen werk. Eene plaats tot de nieuwe Begraafplaats werd, door de Stadsregeering, bestemd naby het Oud Kasteel *Duurstede* (*). Derwyze dat, men mogt verwagten, dat de Loftuiting van Tydgenoot en Naakomeling, waar op de Leeraar OCKERSE aandrong

(*) *Uitrechtsche Courant van* 24 Sept. 1792.

drong by allen, die genoeg betaamelyke Eerzugt, Mensch- en Zelfliefde bezaten, zal kunnen gehoord worden; „ De eer „ van eene zo fchoone verbetering, „ fchoon hier en daar in een flauwer zin „ reeds ondernomen, was voor *Wyk by* „ *Duurftede* bewaard! Regeering en Bur- „ gery dier Stad heeft iets weezenlyks „ bygedraagen, ter vorming van den „ fmaak der Natie, tot *Neêrlands* alge- „ meene welvaard!" —— De Leeraar ftuurde zyne Redenvoering ten einde met deeze opwekkende taal: „ Nu dan, My- „ ne Toehoorders! verblyd uwe Over- „ heid, uwe Leeraaren, de besten en „ kundigften onder u; verblydt uwe wel- „ denkende Landgenooten, ja het gantsch „ wysgeerig Menschdom, door eene ver- „ ftandige en edelmoedige keus in dee- „ zen! Leggen wy zamen onverwyld de „ hand aan de hoognoodige verbetering, „ en overwinnen wy, wan-gewoonte, „ vooroordeel, kinderagtig bygeloof, en „ domme dweepzucht, ten Heil van Gods- „ dienst en Maatfchappye! —— Zo ik eeni- „ gen invloed op u hebbe, ziet daar! „ myn overfchot worde, indien het Go- „ DE behaagen mogt my uit het midden „ van u weg te neemen, het eerfte daar „ geplaatst, waar het u niet fchaden kan! „ Ik wil my verbinden, om, in dit ge- „ val uw voorbeeld te zyn!" (*)

LXXII. BOEK.

——

1792.

On-

(*) *Het begraaven der Dooden buiten de Kerk en Stads Poorten aangepreezen, in eene Leerre- den,*

LXXII. BOEK. — 1792. Lyn-waad-reedery te Utrecht.

Onder de nuttige Inrichtingen van deezen tyd mogen wy tellen een Gezelschap onlangs binnen *Utrecht* aangevangen, ten Zinspreuk voerende *Door Oefening beschaafder.* De opgang welke dit werk nam, gaf gelegenheid, tot eene bekendmaaking met den aanvang deezes Jaars, waar in de Leden deeden weeten, dat zy bleeven voortgaan met het reeden van Lynwaaten, waar door veele behoeftigen aan werk zo van Spinnen, Weeven, als aan andere bedryven, tot dit vak behoorende, geholpen werden; met byvoeging, dat door de meerdere verkreegene bekwaamheden der Werklieden, die Lywaaten hoe langs hoe beter aan den prys voldeeden, een prys die thans zeer gematigd kon gesteld worden: naardien de Stadsregeering het Gezelschap in de noodzaaklyke onkosten te

den, naar aanleiding van PSALM XXXIV. 21. „ Hy (de HEERE) bewaart alle zyne Beenderen." *Te Utrecht by* G. T. VAN PADDENBURG en ZOON. OCKERSE heeft dezelve met eenige meer en min uitvoerige Aantekeningen verrykt, en 'er Bylagen aan toegevoegd, als *een aangaande de Begraafplaats der* CAPELLENS — *Narigt, wegens de Begraafplaats by* Scheveningen — *Berigten aangaande de Begraafplaats te* Zuilen — *Berigt nopens de Begraafplaats te* Thiel — *Berigt van het* Thielsche *Genootschap, ter Naavolging — Bescheiden, wegens den Buitenhof, en de Begraafplaatzen aan de* Diemerbrug. Deeze Berigten en Bescheiden, hem uit de beste kanaalen toegezonden, strekken ten blyke van 't geen 'er gedaan is en nog daadlyk gedaan werd aan de Verandering van doen in deezen, waar voor 's Mans Redenvoering pleit.

te gemoete kwam, en veele aanzienlyke gegoede Heeren en Vrouwen, de Lywaatreedery milddaadig onderſteunden; gepaard met eene uitnoodiging om door het koopen dier Linnens, of door het opſchieten van eenige Penningen, tot deeze voor den Armen zo heilzaame Inrichting, mededeelzaam te weezen, en langs deezen weg aan hunne behoeftige, doch werklievende, Medemenſchen, de behulpzaame hand te bieden (*).

LXXII. BOEK. 1792.

Pooging te *Zierkzee* om eenigen uit den Kerkenraad te weeren.

Smeulende vonken van den haat tegen de Patriotten, welk vuur zo ſterk in *Zeeland* hadt opgeblaakt, vertoonden zich weder met een opvliegende kragt; doch die geene uitwerking altoos baarde, door het verſtandig beleid in deeze zaak gehouden. Binnen *Zierikzee* was, op den achttienden van Slachtmaand, de eerſte afkondiging gedaan van de nieuw verkoorene Ouderlingen en Diakenen in de *Nederduitſche Gereformeerde* Gemeente, te dier Stede. — Eenigen der Ledemaaten, gaven, by een Verzoekſchrift, Staaten van *Zeeland*, kort daar op, te kennen, dat onder de gekoozenen zich Lieden bevonden, welke behoord hadden tot de Gewapenden, die, in den Jaare MDCCLXXXVII, de Stad gedreigd hadden met een tooneel van moord en doodſlag (†). Zy verklaar-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 135.

(†) Wy hebben van het toen daar ter Stede voorgevallene een breedvoerig verſlag gegeeven in onze *Vaderl. Hiſt.* XVIII. D. bl 418 *enz.*

LXXII. BOEK. 1792.

klaarden zich niet te kunnen onthouden; schoon met een grievend leedweezen, onder het oog van hun Ed. Mogenden te brengen de ongeschikte Aanstellingen van zodanige Persoonen tot openbaare Kerklyke Bedieningen: met verzoek dat, tot behoud der openbaare rust, als anderzins, door hunner Edel Mogenden veelvermogend gezag, die Afkondiging mogt worden opgeschort (*).

Misluk-king daar van.

Geheel niet beantwoordende aan deezer Inleeveraaren verzoek, en misschien ook niet aan hunne verwagting, was het Berigt door het *Collegium Qualificatum* te *Zierikzee* gegeeven; inhoudende, dat 'er geen genoegzaame gronden waren geweest om in de verkiezing der bedoelde Persoonen, tot die Kerklyke Bedieningen, zwaarigheid te maaken; maar veel eer: dewyl zy voldeeden aan de twee vereischten, naamlyk een goed zedelyk Gedrag, en regtzinnigheid in de Leer der Gereformeerde Kerke, om die verkiezing te billyken. Het ware eens zo; dat zich onder de thans verkoozenen Persoonen bevonden, die tot het bedoelde Wapengenootschap behoord hadden, zou zulks aan het *Collegium Qualificatum* geen genoegzaamen grond hebben opgeleverd om die Persoonen niet te verkiezen: dewyl zy dagten daar toe en door het Plakaat van Amnestie der Staaten van *Zeeland*, als mede door de Publicatien van den Erfstadhouder van de Jaa-

(*) *Verz. by* DE CHALMOT XLVIII. D. bl. 326.

Jaaren MDCCLXXXVII en MDCCLXXXVIII, gevolmagtigd te weezen; en dat zy zich, overeenkomſtig daar mede gedraagende, vermeenden niet te kunnen misdoen. Terwyl ook niemand, buiten de Indieners des Verzoekſchrifts, (waar van zommigen geen Leden der Kerke waren,) uit de Gemeente, niet tegenſtaande reeds twee Afkondigingen waren gedaan, zich over een der Gekoozenen hadt beklaagd, en de Gemeente dus geagt moest worden, die keuze voor de haare te neemen (*).

LXXII. BOEK. —— 1792.

Overeenkomſtig met dit Berigt was het Staatsbeſluit, 't welk het gedaane Verzoek van de hand wees, de zaak voor volſtrekt afgedaan hieldt, en de verleende opſchorting der Afkondiging introk; laatende aan het *Collegium Qualificatum* over om, naa de laatſte Afkondiging, met de bevestiging dier Perſoonen in hunne Kerklyke Bediening, als naar gewoonte, voort te gaan (†).

Het gebeurde met D. P. DE MAURICNAULT.

Van meerder ommeſlags en naaſleeps was, in dit Gewest, een voorval, 't welk niet kon nalaaten, zo om den Perſoon, dien het betrof, als van wegen de zaak zelve, een wydklinkend gerugt en voor hem geene gunſtige oordeelvellingen te baaren, die, by wederkaatzing, op de Party, tot welke hy, op eene uitſteekende wyze behoorde, te rug ſtootte. — Onder de met Eerampten en voordeelige Posten als

(*) *Verz. by* DE CHALMOT XLVIII. D. bl. 327.
(†) *Verz. by* DE CHALMOT XLVIII. D. bl. 331.

LXXII. BOEK. — 1792.

als overlaaden Ingezetenen van *Zeeland*, ſtak uit Mr. DANIEL PIETER DE MAUREGNAULT, Raad, Burgemeester en Penſionaris der Stad *Veere*, weegens *Zeeland*, gelast tot herſtel der zaaken van de *Oost-Indiſche* Maatſchappy, Fiscaal Militair van *Zeeland*, en in den Jaere MDCCLXXXIX aangeſteld tot Rentmeester der Geestlyke Goederen over *Walcheren* en *Noordbeveland*. In deeze laatstgemelde hoedanigheid maakte hy zich ſchuldig aan een vergryp 't welk wy, nevens de gevolgen, wat omſtandiger moeten te boek ſtellen.

Hy geeft een Bankbriefje af.

De Koopmansboode van *Veere* op *Middelburg* hadt zich, omtrent het midden van Hooimaand deezes Jaars, by gemelden Rentmeester vervoegd om, voor verſcheide Leeraaren, een gedeelte der laatst verſcheene Jaarwedde te ontvangen; van deezen kreeg hy tot voldoening en tegen overgave van die Quitantien, een Bankbriefje ten bedraage der geheele Somme van 504 - 17 : 4 *Ponden Vlaams*; doch met bygevoegd verzoek, dat hy dit Bankbriefje niet dan op den volgenden Maandag, en dus naa het verloop van drie dagen, in de Wisſelbank der Stad *Middelburg* zou over brengen: wanneer ook het Geld, tot betaaling der overige Predikanten, door een anderen Koopmansboode afgehaald, aldaar zou kunnen ontvangen worden.

Heeft dit Geld niet te goed.

Grootlyks, ſtondt de Koopmansboode van *Veere* verwonderd op het vertoonen van het Bankbriefje, uit den mond des

Boek-

Boekhouders te verſtaan, dat dit Bankbriefje niet kon voldaan worden: dewyl de Rentmeester DE MAUREGNAULT die Penningen in de Bank niet hadt; met byvoeging, dat die Heer zich inmiddels uit *Veere* en van 't Eiland *Walcheren* hadt weggemaakt; doch naa weinig dagen afzyns daar weder was gekomen.

Vermoeden dat hy 's Lands Geld hadt gebruikt.

De Heeren van de Provinciaale Reken kamer, deeze frauduleuze handelwyze des Rentmeesters vernoomen hebbende het welk, gelyk zy 'er byvoegden, „het eer„ſte door hem gepleegde geval van dien „aart niet was," 't welk reeds een zeer aanmerkelyk eclat hadt veroorzaakt, oordeelden zich verpligt deeze zaak ter kennisſe van Gecommitteerde Raaden te moeten brengen; dewyl 'er zeer gegronde redenen waren om vast te ſtellen, dat de Som, op het Bankbriefje uitgedrukt, en zelfs vry meer, daadlyk ten Kantoore des Rentmeesters zou en behoorde aanweezig te zyn: weshalven men veronderſtellen moest, dat de Heer DE MAUREGNAULT, 's Lands Penningen voor zich zelven hadt gebruikt, ſtrydig met den Eed, by de aanvaarding zyner Bedieninge aan den Lande gedaan.

Opontboddiens Rentmeesters.

Billyk gaven zy, uit deezen hoofde, in bedenking, of, gelyk zy zich woordlyk uitdrukten, „alzo *wederom* conſteer„de, dat de Adminiſtratie van het meer„gemelde Kantoor in gevaarlyke handen „was, het voor het belang, zo wel als „voor het credit der Provincie raadzaam

„ wa-

LXXII. BOEK. —— 1792.

„ ware, een Rentmeester, die zich aan „ dergelyk eene handelwyze schuldig „ maakte, in die administratie te laaten „ continueeren."

Dit voorstel hadt ten eigenaartigen gevolge, het opontbod diens Rentmeesters, binnen eene zeer korte dagbepaaling. Hy moest zich voor den Raad vervoegen, met alle Boeken en Papieren noodig tot het geeven van zodanige openingen, wegens den staat van zyn Kantoor, als hem zouden worden afgevraagd (*).

Hy verschynt niet maar schryft om uitstel.

In stede van aan dit opontbod te gehoorzaamen, en in Persoon te verschynen, zondt DE MAUREGNAULT eenen Brieve, by welke hy des verzogt verschoond te worden, althans om eenig uitstel: dewyl hy opregtlyk moest betuigen, noch naar ziel, noch naar lichaam, geschikt te weezen om, naar behooren, te voldoen aan 't geen hun Edel Mogenden, met deeze zyne verschyning beoogden; teffens gaf hy te verstaan zynen Zwager, den Heer M. S. VAN DER LOEFF in handen gesteld te hebben zodanige Papieren als, by voorraad, eenig licht zouden kunnen geeven. —— Onverminderd de nadere beschikking hunner Edel Mogenden, wegens dit in gebreke blyven om aan het bevel der persoonlyke verschyning te voldoen, werd VAN DER LOEFF toegelaaten de opening te geeven, welke hy kon. Deeze openingen werden zo onvol-

(*) *Verz. by* DE CHALMOT XLVIII. D. bl. 287.

voldoende gevonden als de redenen bygebragt om zich van de perſoonlyke verſchyning te verontſchuldigen. LXXII. BOEK.

Dit gaf aanleiding om den Klerk ter Griffie van de Provinciaale Rekenkamer JOHANNES WESTPLATE te gelasten, en te volmagtigen, om zich na het Kantoor des Rentmeesters te begeeven, en alles wat den Ontvang, Uitgaaf en den ſtaat der Kasſe betrof naauwkeurig na te gaan, en des Verſlag te doen. Ten zelfden tyde werd de Rentmeester, by voorraad geſteld buiten alle verder Beſtuur van dit Kantoor, en ernſtiglyk aanbevolen aan den Gelastigden tot dit onderzoek alle mogelyke ophelderingen te geeven, en in ſtaat te ſtellen om aan diens last te voldoen: ten welken einde ook de Papieren aan VAN DER LOEFF ter hand geſteld den genoemden Klerk werden overgegeeven (*).

1792. Onderzoek zyner Zaaken.

By dit te werk geſteld onderzoek was WESTPLATE gebleeken, dat de Rentmeester DE MAUREGNAULT alles hadt ontvangen en in kas gebragt, wat 'er ſtondt in te vorderen: in zoo verre dat 'er niet meer dan omtrent vyftig *Ponden Vlaams* aan Tienden, Chynſen, Erf- en Landpagten kon worden geeischt; dat hy over zulks daadlyk in Kas behoorde te hebben 2906 : 15 - 9 *Ponden Vlaams*; dat 'er voorts omtrent 1250 *Ponden Vlaams* aan

Wat daar by bleek.

(*) *Verz. by* DE CHALMOT XLVIII. D. bl. 290.

LXXII. BOEK. —— 1792.

aan op den laatſten Juny deezes Jaars verſcheenen Tractementen onbetaald gelaaten was, voor welker voldoening, zo ras mogelyk, zou behooren te worden gezorgd.

Een ander voor een tyd, in zyne plaats geſteld.

WESTPLATE werd, voor drie Maanden, ter waarneeminge van dit Kantoor benoemd, en tevens in ſtaat geſteld om onbetaald gelaatene Tractementen te voldoen. De Ontvanger Generaal van *Zeeland* J. v. SPRENGER kreeg, ten zelfden tyde, last om daadlyk, en zonder eenig het allerminſte uitſtel, voor rekening van den Lande, tegen DE MAUREGNAULT, en verder tegen diens geſtelde Borgen, tot bekoming van de 2906 - 15 : 9 *Ponden Vlaams*, den Lande toekomende, by parate Executie, te procedeeren (*).

Verzoekſchrift van DE MAUREGNAULT.

De Rentmeester DE MAUREGNAULT, in de deerlykſte ongelegenheid geraakt, leeverde een Verzoekſchrift in om uitſtel, te verſtaan geevende, dat, indien men hem niet terſtond overviel, zyn bederf zou kunnen voorgekomen en het Land buiten ſchade kunnen gehouden worden. Om des te meer klems aan dit Verzoek by te zetten voerde hy aan den ongelukkigen ſtaat waar in hy anders, met eene Zwangere Vrouw en acht Kinderen, zou gedompeld worden. De Heer VAN DER LOEFF gaf, te dier gelegenheid, mondelyke openingen van den ſtaat der zaaken zyns Zwaa-

(*) *Verz. by* DE CHALMOT XLVIII. D. bl. 293.

Zwaagers. Dan men bevondt het ſtuk niet in dien toeſtand, dat 'er een gunſtig beſluit op kon genomen worden (*).

LXXII. BOEK.

1792.

Executie aangevangen; doch opgehouden.

De Ontvanger Generaal voer intusſchen voort met den hem opgedraagen last; dan vrugtloos, by herhaalinge, den Rentmeester aangemaand hebbende om ter betalinge van de Somme den Lande ſchuldig, was de Deurwaarder voortgevaaren tot het in Beſlag neemen en opſchryven der meubilaire Goederen, waar toe, vooral uit hoofde van den zonderling verwarden ſtaat eener zeer uitgeſtrekte Bibliotheek, vry wat tyds was vereischt geworden. —— Inmiddels hadt DE MAUREGNAULT onderſcheide middelen tot zyne redding beproefd, en onder andere een Hypotheek, tot verzekering van den Lande aangeboden. Des onaangezien was de Executie agtervolgd, en de Verkooping van Huisraad en Boekery, in de openbaare Nieuwspapieren, aangekondigd. Doch eenige dagen vóór den dag ter Verkoopinge bepaald, was den Ontvanger, op den zeven en twintigſten van Oogstmaand, het agterweezen aan den Lande verſchuldigd voldaan, en vervolgens ook gezorgd voor de betaaling der gemaakte kosten. Dit hadt de ſtremming der Executie ten noodzaaklyken gevolge gehad. Van alle deeze verrigtingen gaf de Raad kennis aan de Staaten, die goed vonden, by voorraad, de waarneeming van het

(*) *Verz. by* DE CHALMOT XLVIII. D. bl. 295.

LXXII. BOEK. — 1792. het Rentmeesterſchap, aan WESTPLATE, voor drie maanden opgedraagen, nog ééne maand te verlengen (*).

Zyn Verzoekſchrift, naa de betaaling der ſchuld aan den Lande.

Naa deeze betaaling van de ſchuld aan den Lande nam DE MAUREGNAULT de vrymoedigheid, die zommigen onbeſchaamdheid toeſcheen, om zich met een Verzoekſchrift by Staaten van *Zeeland* te vervoegen, in 't welk hy betuigt hun Ed. Mog. te kunnen en te mogen verzekeren, dat 'er nimmer by hem eenig oogmerk hadt plaats gegreepen, om het Gemeene Land voorbedagtlyk te verkorten, of eenig nadeel toe te brengen. Hier zich beroepende op zyn gehouden gedrag naa de ontdekking van de te kortkoming: en aanbiedende om, des noods, nadere mondelinge openinge van dit ſtuk te geeven; dan bovenal voerde hy aan, hoe hy, uit eigen middelen de ganſche van hem afgevorderde ſom in handen van den Ontvanger Generaal hadt doen overbrengen: „ ſchoon hy," voegt hy 'er nevens, „ voor zich zelven, ter goeder trouwe, in „ de meening verſeerde, dat 'er niet *zo* „ *veel* by het Kantoor in Kas hadt moe„ ten zyn, als van hem was gevorderd."— Door deeze betaaling oordeelde hy hadt de ontſtaane verwarring geheel opgehouden, en alles was behoorelyk te regt gebragt en herſteld, waarom hy vermeende de vryheid te mogen gebruiken om, met ootmoedig verzoek, zich by hun Ed. Mogen-

(*) *Verz. by* DE CHALMOT XLVIII. D. bl. 296.

genden te vervoegen, dat Hoogstdezelven deeze zyne zaak in het gunstigste daglicht geliefden te beschouwen, Gecommitteerde Raaden van *Zeeland* vervolgens te volmagtigen om de Opschorting in zyne Bediening in te trekken, en hem in dit bedryf te herstellen. In dit geval volvaardig en bereid zynde, om, met overleg en goedkeuring van hun Ed. Gr. Mog. voor het vervolg, zodanige orde te beraamen en vast te stellen, op de waarneeming van die post, als volledig en genoegzaam zou kunnen zyn, tot geruststelling, dat nimmer, met eenige mogelykheid zulk eene of soortgelyke gebeurtenis plaats greepe (*).

LXXII. BOEK. — 1792.

De vyf voorzittende Leden en de Stad *Veere* bragten voor hunnen Raadslag uit om dit Verzoekschrift, met de Stukken daar toe behoorende, in handen van eene Commissie te stellen. Allen stemden zy in den Voorslag van den Raadpensionaris, om nog voor eenigen tyd de zaaken van dat Kantoor door den Heer WESTPLATE te doen waarneemen.

Raadslag van *Veere* hier op.

De Afgevaardigden van *Vlissingen* vorderden een Afschrift van het ingediende Verzoekschrift, tot onderrigt hunner Lastgeeveren, die hun bevolen hadden ter Vergaderinge bekend te maaken, „ met
„ geene geringe verwonderinge vernomen
„ te hebben, de groote Feilen en Mis-
„ daa-

Advys van *Vlissingen*.

(*) *Verzamel. by* DE CHALMOT XLVIII. D. bl. 199.

LXXII. BOEK. 1792. „ daaden, waar aan D. P. DE MAUREGNAULT zich hadt ſchuldig gemaakt; „ mitsgaders het overgroot gevaar, waar „ aan 's Lands Penningen waren blootge„ ſteld geweest, en daarom by deezen „ niet konden afweezen te pryzen en goed „ te keuren, den yver en het goed be„ leid der Heeren Gecommitteerde Raa„ den, en van de Rekenkamer, van dus„ danig een Perſoon proviſioneel te ont„ zetten van deszelfs Functie."

By deezen trek van afkeuring aan den eenen en van goedkeuring aan den anderen kant, lieten die van *Vlisſingen* het niet berusten. Zy deeden 'er op volgen, „ dat „ hun Ed. Agtbaaren al over lang ver„ wagt hadden, dat de Heer Hoofd-Of„ ficier van de Plaats der Reſidentie van „ hem Ontvanger, op grond der beſchree„ vene Lands-Wetten, alreede werkzaam „ zou zyn geweest, over de deswegens „ by denzelven gecommitteerde misdaad, „ hem criminaliter te accuſeeren, hoeda„ nig niet veel jaaren geleden, omtrent „ diergelyke Lands Ontvangers, ten al„ gemeenen nutte van den Lande, hadt „ plaats gehad. Waar by tot geene ge„ ringe bezwaarenisſe kwam, de verbree„ king van den zo nuttigen en voor den „ Lande zo heilzaamen Eed, door alle „ Lands-Ontvangers, by de aanvaarding „ van hun Ampt, zo plegtig afgelegd, „ en aan welks vervulling de dienst van „ den Lande zo veel gelegen is, ge„ lyk uit het geval voorhanden bleek: want

„ want worden dusdanige Excesſen, in „ Perſoonen, dewelke boven hunne Me- „ deburgeren met andere Digniteiten zyn „ bekleed, niet byzonderlyk gecorrigeerd, „ dan zal de eerbied voor 's Lands Wetten „ ophouden, en alle banden van orde zullen „ voor verbrooken moeten gehouden wor- „ den. —— Het waren deeze noodzaak- „ lyke gronden van Regeering, welke „ Burgemeesters en Schepenen van *Vlis-* „ *ſingen*, niet lang geleden, in de nood- „ zaaklyke verpligting gebragt hadden, „ omtrent een hunner Medeburgeren, in „ een byna dergelyk geval, egter min „ bezwaarende, dan het geval voorhanden, „ op de wettelyke aanklagte van den Of- „ ficier hunner Stad, een gepast Vonnis „ te moeten uitſpreeken. —— Om dee- „ ze redenen, was de Regeering van *Vlis-* „ *ſingen* van Advys, dat de Officier der „ Stad *Veere*, Mr. Z. C. VAN DER „ BOON-MESCH, by Extract Reſolutie, „ behoorde te worden aangeſchreeven, „ om ten ſpoedigſten, tegen denzelven „ Ontvanger, zodanige Crimineele Pro- „ cedures, uit hoofde van het voorſchree- „ vene te entameeren, als men in zoda- „ nige Lyfſtraffelyke Misdaaden binnen „ deeze Landen gewoon is te procedee- „ ren. Terwyl die Officier al verder be- „ hoorde te worden aangeſchreeven, om „ binnen de tyd van drie maanden, aan „ hun Ed. Mogenden te berigten, hoe „ verre hy in deeze Procedures was ge- „ vorderd. —— En dat inmiddels, by

LXXII. BOEK.
——
1792.

LXXII. BOEK. 1792. „ de Heeren Gecommitteerde Raaden de „ aangestelde Ootvanger, provisioneel be- „ hoorde te worden gecontinueerd op zo- „ danig een voet als nader zou worden „ bepaald."

Een raadslag van dien aart klonk schor in de ooren der Afgevaardigden van *Veere*. Zy verzogten die van *Vlissingen*, om dit ingediende buiten Staats-notulen te willen laaten blyven; althans tot den tyd dat het bepaalde Besoigne zou gehouden, en des verslag gedaan weezen. Die van *Vlissingen* betuigden, te deezer Zittinge, aan dit verzoek niet te kunnen voldoen (*). Derhalven bleef dit ter gedagtenisse opgetekend.

Verdeedigschrift van DE MAUREGNAULT. Hangende deeze zaak diende DE MAUREGNAULT een Verdedig-schrift in, te midden van zyn ongeval niet weinig genoegen scheppende, in de gelegenheid gesteld te weezen, om zyne handelingen en daaden zelve te verantwoorden, en in zodanig een daglicht te plaatzen, als hy oordeelde dat dezelve mogten en moesten beschouwd worden. In dit breedspraakig stuk doet hy eene schriftlyke opgave van alles, 't geen hy oordeelde dat ter verontschuldiging, wegens het te kort komen der Penningen, in zyn Bestuur als Rentmeester der Geestlyke Goederen, kon dienen. Hoofdzaaklyk kwam de Verdeediging daar op neder, dat hij in Sprok-kel-

(*) *Verzaml. by* DE CHALMOT XLVIII. D. bl. 301.

kelmaand des Jaars MDCCLXXXIX, door Staaten van *Zeeland* tot dit Rentmeesterschap aangesteld, uit hoofde zyner menigvuldige bezigheden, zo binnen als buiten de Provincie, voortvloeiende uit zyne gewigtige Stedelyke Bedieningen en Staats-Commissien, zich niet in staat oordeelende, om die Post, in eigen Persoon, waar te neemen, dezelve geheel en al aan Commissen, van tyd tot tyd, afwisselende, hadt aanbevolen; en, gelyk hy nu van agteren zag, verzuimd, alles met de vereischte aandagt, na te gaan, en eene behoorelyke schikkinge te maaken, tusschen zyne byzondere zaaken, en die tot zyn Ampt behoorden, en eindelyk, vernomen, dat 'er een aanmerkelyk te kort in de Kas plaats hadt. Op redmiddelen was hy bedagt geweest; doch een zamenloop van omstandigheden hadt de verkoop van een Buitengoed in het Land van *Zierikzee* verhinderd; door andere van hem niet genoemde middelen, hadt hy zich tragten te redden; doch was hier door in eene verwarring geraakt, welke hem in de bitterste en vernederendste omstandigheden dompelde.

Naa deeze opgave zyns gevals, tragt hy zich te verontschuldigen, wegens het aangaan tegen zyne Instructie, en den Eed op denzelven gedaan. Hy laat zich niet in tot eene volkomene Regtsgeleerde ontvouwing deezer Stoffe; maar bepaalt zich tot eene Zedelyke en Polietieke beschou-

LXXII. BOEK. —— 1792. wing van dezelve, bestaande in deeze en geene algemeene bedenkingen. Wel erkent hy, dat het naakomen van Eed en Pligt een zeer gewigtig en kiesch stuk is; doch, zo het hem voorkwam, nimmer vatbaar voor de allerstrikste uitlegging, of toepassing. Hier weidt hy uit over de feilbaarheid der menschen in 't algemeen, om stiptlyk te voldoen aan de letter van de Lastbrieven, en den daar op afgelegden Eed. Waar uit hy afleidt de verpligting om van onze Evenmenschen, van onze Mede-amptenaarên en Regenten niet te vorderen, 't geen men overtuigd is, zelve niet te kunnen nakomen. Een zydlings oog werpende op de handelwyze van anderen met het beheer van 's Lands Penningen; in welke gevallen, zo veel hem bekend was, de regels van het strikste Recht niet werden gevolgd; welke toegeevenheid hy voor zich zelven ook inriep, daar hy, uit al het bygebragte meende, met alle gerustheid te mogen besluiten, „ dat de onaangenaame en grievende om„ standigheden, waar in hy het ongeluk „ hadt zich thans gebragt te zien, alleen „ waren voortgekomen, uit een zamen„ loop van verscheide gebeurtenissen, „ waar door zyne zaaken in verwarringe „ waren geraakt; maar geenzins moes„ ten toegeschreeven worden aan een „ voorbedachtlyk plichtverzuim, veel min „ aan eenige kwaade bedoelingen of een „ verkeerd en strafbaar oogmerk."

Met

Met den aanvange deezer Verdeedigin- LXXI.
ge hadt DE MAUREGNAULT verzogt, dat BOEK.
hun Edelmogenden, zyne omstandigheden, ——
den geest en het oordeel zo zeer druk- 1792.
kende, in aanmerking neemende, hem wilden verschoonen, wanneer hy zich niet met de behoorelyke klaarheid en gepastheid uitdrukte, en het ontbreekende aan te vullen, het min gepaste voor niet gezegd te houden, en al het gebrekkige goedgunstig te verschoonen.

Hoe de Gelastigden in dit geval oordeelen.

Hoe veel 'er ook aan te merken valle op deeze geheele verdeediging van het begin tot het einde, zullen wy ons des onthouden. De Gelastigden in die zaake, hoe zeer ook gunstig wegens het geval deezes Mans oordeelende, en zich onthoudende om de beoordeeling der Staaten, ten aanziene van dit stuk vooruit te loopen, „ schroomden" gelyk zy spraaken, „ evenwel niet te avanceeren, dat, „ hoe gunstig men ook denken mogt op „ de conduite van dien Heer, in zyne „ qualiteit gehouden, hy evenwel niet „ was vry te spreeken van eene zo groo„ te Nonchalance, dat 's Lands Pennin„ gen, met geene gerustheid, aan zyne „ Administratie konden blyven toever„ trouwd, en dat eene Opligting van zy„ ne Suspensie, en herstelling in zyne „ Functie (waar om hy verzogt hadt) „ zonder verdere voorziening, tot een „ kwaad voorbeeld zou strekken voor an„ dere comptable Amptenaaren."

Voorslag

De Gelastigden stelden voor, dat, indien

LXXII. BOEK. —— 1792. door hun gedaan.

dien hun Edel Mogenden denken mogten, dat de omſtandigheden voor eenige verzagting vatbaar waren, zy de vryheid namen voor te ſlaan, of niet, tot voorkoming van de volſtrekte ruïne des Rentmeesters en diens talryk Huisgezin; en uit aanmerking, dat het Gemeene Land geen de minste ſchade geleden hadt aan zyn beheer; maar dat alles, uit zyne eigene middelen was voldaan geworden, dezelve zou kunnen worden ontheeven van de Opſchorting, en tevens herſteld in de waarneeming van dien Post: onder deeze uitdruklyke voorwaarde, dat Gecommitteerde Raaden behoorden verzogt te worden, de Adminiſtratie over dat Kantoor, met inagtneeming van de zekerheid voor den Lande, aan te beveelen aan een vertrouwd Perſoon, op zodanige redelyke voorwaarden, als men tusſchen dien en den Rentmeester meest geſchikt zou bevinden. —— Dat, in gevalle hun Ed. Mogenden tot een zo gunstig Beſluit mogten overhellen, zy alvorens zouden moeten verzekerd worden, dat DE MAUREGNAULT, aan wien dit gunstbetoon, uit byzondere aanmerking voor diens Vrouw en Kinderen geſchiedde, zich zou ontdoen van alle Stedelyke Radicaale Qualiteiten, en zyn ontſlag neemen als Raad en Penſionaris der Stad *Veere*, waar door dan van zelve alle andere Commisſien, daar uit voortvloeiende, ophielden. —— Verder zou men, ten aanzien van het bezwaar des Heeren DE MAUREGNAULT, wegens het

het meer van hem gevorderde dan 'er in de Kas zou hebben moeten zyn, by het ſluiten der Rekening de noodige vereffening daarſtellen. —— Het hangen blyven der zaake, maakte inmiddels de verlenging der Volmagt aan WESTPLATE verleend, noodzaaklyk (*). LXXII. BOEK. —— 1792.

Genoeg was thans de afloop deezer zaake te voorzien. De Raadſlag die *Veere*, op den zevenden van Louwmaand des volgenden Jaars uitbragt, kwam geheel overeen met het evengemelde middel ter behoudenisſe des Rentmeesters, wiens diensten, als mede die zyner Voorouderen, aan *Zeeland* in 't algemeen en aan de Stad *Veere*, zints de oprichting der Republiek, beweezen, zy mede in 't midden bragten. Zy vermeenden, dat, door de voorzorgen by de Amptsherſtelling gedraagen, voor de zekerheid van 's Lands Penningen gezorgd en tevens voorziening gedaan was, dat andere Amptenaaren, het beſtel over gelden hebbende, zouden worden afgeſchrikt van zich aan dergelyke groove *Nonchalance* ſchuldig te maaken (†).

Veere ſpreekt hier mede overeenkomſtig.

Middelburg hadt met het uitgebragt Verſlag, nevens *Veere* geſtemd: dan de Eerſte Edelen, nevens de Afgevaardigden van *Zierikzee*, *Goes*, *Tholen* en *Vlisſingen* aangenomen, zich nader te verklaaren. Op

Onderſcheide ſtemmen der Staatsleden.

(*) *Verzamel. by* DE CHALMOT XLVIII. D. bl. 306.
(†) *Verzamel. by* DE CHALMOT XLVIII. D. bl. 321.

LXXII. BOEK. 1792. Op den dag daartoe gesteld, betuigde de Eerste Edelen bereid te zyn, om de zaak dus ten besluite te brengen. Die van *Zierikzee* bragten in 't midden, dat hun geen redenen waren voorgekomen om op dit stuk een gunstig verslag uit te brengen, en de Schorting des Rentmeesters op te ligten; maar in tegendeel, dat in de Memorie des Rentmeesters „ zulke gehazardeerde termen waren te neder gesteld, „ die in deezen en geenen deele als concludent konden worden aangenomen; „ doch dat, hoe zeer zy uit het gedrag des „ Rentmeesters alle redenen zouden hebben om deeze zaak aan eene Geregtlyke behandeling te verzenden; egter, „ uit aanmerking van de ongelukkige omstandigheden, waar in 's Mans Vrouw „ en Kinderen zich zouden bevinden, by „ de ontzetting van dit Ampt, met „ het uitgebragt Verslag instemden." —— *Tholen* verklaarde zulks mede te kunnen doen. —— *Goes* neigde tot eene meerdere zagtheid; aan het Verslag zich voorts gedraagende, kon die Stad niet komen om DE MAUREGNAULT te noodzaaken tot het afstaan van zyne andere Radicaale Qualiteiten. —— *Vlissingen* hieldt zich aan den voorheen uitgebragten Raadslag (*).

Besluit te zyner herstellinge. De Raadpensionaris maakte by meerderheid het Besluit op ter herstellinge van DE MAUREGNAULT, onder de by het Verslag vastgestelde voorwaarden. De Afgevaar-

(*) Zie hier boven bl. 241.

vaardigden van *Vlissingen* namen daar op het woord, zeggende, „dat zy, vermids zodanig een Besluit geheel afweek „van de gevoelens hunner Zenderen, niet „konden nalaaten te verklaaren, dat zy „de nadeelige gevolgen, die, in tyd en „wylen, daar uit voor den Lande mog- „ten voortvloeijen, overlieten voor die „Heeren, welke hadden kunnen goed- „vinden daar voor te stemmen, en dat „zy zich, over het verder waarneemen „van dat Beheer niet zouden inlaaten, „en wilden zy deezen hunnen Raadslag, „in de Staatsschriften, by het voorige „gesteld hebben. (*)." —— Zodanig was de afloop deezer zaake, waar op veelen het oog gevestigd hielden; en behoeven wy niet te vermelden, hoe zeer aan dit gunstbetoon niet weinigen zich ergerden, en in tegendeel met lof spraaken van de *Vlissingsche* Regenten, die, op nieuw blyk gaven van min, dan eenig ander Lid der *Zeeuwsche* Staatsvergaderinge, door de wisseling van Staatsomstandigheden, aftewyken van rustig uit te komen voor 't geen zy recht oordeelden.

LXXII. BOEK. —— 1792.

By de schroomlyke Plunderrolle binnen *Zierikzee*, in den Jaare MDCCLXXXVII gespeeld, hadt men 's Lands Kantooren niet ont-

Schikkingen op de geplunderde Lands-

(*) *Verzamel. by* DE CHALMOT XLVIII. D. bl. 323. In de *N. Nederl. Jaarb.* voor 1792. vindt men de Stukken hier toe betrekkelyk bl. 1328, 1454, 1456, 1556. en in die voor 1793. bl. 91—97.

LXXI. BOEK. — 1792. ontzien (*), dat van COENRAAD VISSER Cz., Hoofd-Collecteur van 's Lands Impost op de Waag dier Stad en Eilanden van *Schouwen* en *Duiveland*, hadt dit leed geleden. Een Verzoekfchrift om vrygefteld te worden van de oplegging der Penningen by hem, in het toen loopende Saifoen, ontvangen, ontmoette een eenigzints gunstig verhoor, en maakten Staaten van *Zeeland* daar op eene draaglyke fchikking (†). —— Min gunstig viel het Befluit der Staaten, ten aanziene van het ontflag der vergoedinge van 's Lands Penningen, ten dien tyde, geroofd ten huize van wylen JOB VIS, in leeven Rentmeester van 's Lands Landen, den Polder van *Schouwen* nog toekomende. De Afgevaardigden van *Zierikzee* een geheel ontflag gewild hebbende, lieten dit over aan de Staatsleden, die tot vergoeding hadden geftemd (§).

gelden van C. Visser en J. Vis.

Gefchil in Friesland wegens de Stemming en des Stadhouders magt in deezen.

Op het Stemregt in *Friesland* ter Staatsvergaderinge hebben zich de *Friezen* altoos gefteld betoond, en 't zelve als een Bolwerk hunner Vryheid aangezien. Ten Voorjaars Landdage deezes Jaars, was, wegens een oud gefchil, eene en andere Grieteny betreffende, ten aanziene van de overftemming een hoogloopend gefchil gee-

(*) Zie onze *Vaderl. Hift.* XVIII. D. bl. 429.

(†) *Verzamel. by* DE CHALMOT XLVIII. D. bl. 333.

(§) *Verzamel. by* DE CHALMOT XLVIII. D. bl. 335.

reezen, gevolgd van een Besluit, houden- LXXIX.
de: „ dat, met concurentie van zyne BOEK.
„ Hoogheid, eens vooral, by Staats-Re- ——
„ solutie diende te worden bepaald, dat 1792.
„ wanneer twee Kwartieren, op één punt
„ van hetzelfde gevoelen waren, en de
„ twee andere een verschillend Advis had-
„ den uitgebragt, of wanneer twee Kwar-
„ tieren van hetzelfde gevoelen zynde,
„ één Kwartier een verschillend Advis
„ hadt, en één Kwartier delayeerde, in
„ beide die gevallen als de twee Kwar-
„ tieren, die van het zelfde gevoelen
„ zyn, insteeren op de Decisie van zyne
„ Doorlugtigste Hoogheid, het punt, met
„ de Advyzen, aan Hoogstdezelven, ten
„ fine van Decisie zou moeten worden
„ toegezonden, met dien verstande, dat
„ zyne Hoogheid in zulken gevalle zou
„ kunnen decideeren, of het Advis der
„ twee eenstemmende Kwartieren, in eene
„ Staats-Resolutie zou worden geconver-
„ teerd, ja? dan neen? en dat, ten dien
„ einde, van het voorstaande Concept,
„ voor en aleer hetzelve finaal te arrestee-
„ ren, door overzending van eene Copie
„ van die Resolutie, aan zyne Hoogheid
„ kennis zou worden gegeeven, met ver-
„ zoek van Hoogstdeszelfs aggreatie."

Dit stuk was tot een Besluit gebragt, niettegenstaande zeer dringende aanmaaningen ten tegendeele en de uitdruklyke Tegenverklaaringen van eenige Staatsleden; die den Landdag in Oogstmaand, als de eer-

LXXII. BOEK. —— 1792. eerste bekwaame gelegenheid waarnamen, om omstandige opening te geeven der redenen van Bezwaar tegen dit Besluit, met byvoeging der gronden hunner Tegenverklaaring, ten einde hunne Medeleden te overtuigen, dat zy niet dan met het uiterste regt getragt hadden het bepaalen van dit Besluit te voorkomen, en hun Ed. Mogenden vervolgens te overreden van de noodzaaklykheid, om met hun de handen in een te slaan, en intyds het volstrekt vaststellen van dit onbestaanbaar Concept te beletten.

In het breede weiden zy uit over de zaak, die aanleiding tot dit stuk had gegeeven, en de omstandigheden, die daar by plaats gegreepen hadden —— welke laatste geenzins tot eere van eenige Staatsleden strekten. Vervolgens brengen zy ter toetze; of de woorden van het Diploma des Stadhonders eenigen grond geeven om daar uit te kunnen afleiden, dat zyne Hoogheid het regt van Beslissing hebbe tusschen Staatskwartieren, wanneer 'er drieërlei Advyzen zyn —— zo neen, of 's Lands Staaten bevoegd zyn het Diploma te *Amplieeren*; en of zyne Hoogheid dusdanig eene *Ampliatie accepteeren* mag? —— En, eindelyk, of in allen gevalle, (één deezer punten zelfs bevestigend beantwoord zynde,) de voet, door de drie Kwartieren voorgeslaagen, waar op zyne Hoogheid het regt van Beslissing zou hebben, in zynen aart overeenkomt,

en

en bestaanbaar is met het Decisie-regt, zyne Hoogheid, volgens het Diploma, toekomende? LXXII. BOEK. 1792.

Wy kunnen, zonder het Staatsstuk geheel aftefchryven, 't welk voor ons bestek te lang is, niet treeden ter opgaave van het in deezen bygebragte; dan moogen niet nalaaten het slot, daar het voornaamlyk op aankomt, meest overteneemen. Zy schryven —— „ Het *Diploma*
„ geeft zyne Hoogheid regt om te deci-
„ deeren, *wanneer twee Kwartieren staan*
„ *tegen* twee, dat is, zyne Hoogheid heeft
„ het regt om te kiezen, welke der twee
„ verschillende Advysen zal gelden; en
„ de Decisie bestaat daar in, dat zyne
„ Hoogheid *één* deezer *beide* gevoelens
„ omhelzende, daar door eene Meerder-
„ heid aan dat gevoelen ter Staatsverga-
„ dering geeft, 't geen te vooren, geene
„ plaats hadt, daar *twee* tegen *twee* geene
„ Meerderheid kan daarstellen. Het pro-
„ ject der Staats-Resolutie loopt lynrecht
„ hier tegen in." „ „ Wanneer," " zegt men aldaar, „ „ twee Kwartieren van het
„ „ zelfde gevoelen zyn, en de twee an-
„ „ dere een verschillend Advys hebben,
„ „ zal zyne Hoogheid, in dat geval, kun-
„ „ nen decideeren, of het Advys der
„ „ twee eenstemmige Kwartieren, in
„ „ eene Staats-Resolutie zal geconver-
„ „ teerd worden, dan niet." "

„ Kan dit in goeden ernst *decideeren*
„ *tusschen differente* Kamer-Advysen ge-
„ noemd worden, daar men aan zyne
„ Door-

LXXI. BOEK. 1792.

„ Doorlugtige Hoogheid zonder omwegen „ de wet voorschryft, *wat Advys* hy te „ volgen heeft, door hem naamlyk uit- „ druklyk te beletten van te kunnen kie- „ zen tusschen twee *differente* gevoe- „ lens? —— Heeft deeze daad iets ge- „ meens met het doen prævaleeren, van „ het eene boven het andere der Kamer- „ advysen, naar welgevallen? waar in „ toch het regt van Beslissing, wanneer „ *tweederhande* Advysen uitgebragt zyn, „ bestaat. —— Kan deeze daad, by „ eenige moogelykheid, uit het Diploma „ afgeleid worden? Het Diploma geeft „ het regt van Decisie aan zyne Hoog- „ heid *als twee Kwartieren dilayeeren*; de „ Staats - Resolutie daar en tegen zegt, „ dat zyne Hoogheids *regt van decidee-* „ *ren*, ook plaats zal hebben, wanneer „ *één Kwartier dilayeert*, *en één* Kwartier „ een verschillend *Advys van de overige* „ *eenstemmige heeft*. Waar staat 'er eenige „ Letter hier van in het Diploma? Voor- „ zeker nergens. —— Trouwens dat was „ ook onmogelyk, daar dit Byvoegzel „ compleet eene *Nieuwigheid* behelsde, te „ eenemaal onbestaanbaar met het Decisie- „ Regt, aan zyne Hoogheid opgedraa- „ gen."

„ Het Diploma maakt de Decisie tot „ eene daad van noodzaaklykheid, zo wel „ aan de zyde der Staaten, als aan den „ kant van den Erfstadhouder; en met „ rede: want het Diploma is door de „ Opdragt ter eenere, en door de bezwo-

„ re-

„ rene aanneeming ter andere zyde, ge- LXXII.
„ worden *een Deel der Constitutie*, een BOEK.
„ fudamenteel en integreerend Stuk van ——
„ 's Lands Regeeringsvorm. 1792.

„ De Staats-resolutie, in tegendeel,
„ maakt de Decisie ten vollen tot eene
„ willekeurige daad, zo wel ten opzigte
„ van de Staaten als voor den Erfstad-
„ houder, zeggende met ronde woorden;
„ „ dat wanneer de twee Kwartieren, die
„ „ van 't zelfde gevoelen zyn, instee-
„ „ ren op Decisie, het Punt met de Ad-
„ „ vysen, ten fine van Decisie, zal moe-
„ „ ten worden overgezonden, en dat
„ „ zyne Hoogheid, in zulken gevalle,
„ „ zal kunnen decideeren." "

„ Wie, mogen wy vry vraagen, kan
„ de Staaten van *Friesland* qualificeeren,
„ om eene daad, die, (de bepaalde om-
„ standigheden daar zynde,) volgens de
„ Constitutie van Regeering *noodzaaklyk*
„ is, *arbitrair* te maaken; en tevens hier
„ mede eene wyde deur te openen om,
„ onder voorwendzel van, volgens de
„ Constitutie te handelen, zich voor het
„ al of niet laaten decideeren van Punten
„ naar Convenientië te bedienen? En in
„ stede van den Lande, door zyns Hoog-
„ heids regt van Decisie, dienst te doen,
„ en afkomst van zaaken te geeven, dient
„ hetzelve louter om het tot een middel voor
„ byzondere oogmerken, en politieke vues
„ te doen strekken. —— Waar by dan
„ nog, tot een overtuigend bewys van

 „ het

LXXII. BOEK. 1792.

„ het ontoereikende, van deeze geheele „ onderneeming kan dienen, dat, door „ aan zyn Hoogheid maar alleen de keu- „ ze te laaten, om naar inhoud der twee „ eenſtemmige Kwartier-advyſen te deci- „ deeren; of, indien aan Hoogstdezelve „ die niet mogten ſmaaken, de zaak on- „ afgedaan te laaten, niets minder ter we- „ reld geëffectueerd wordt, dan de vol- „ doening aan het groot voorwendzel in „ deezen, naamlyk, dat zonder deeze ge- „ projecteerde Ampliatie, veele zaaken „ zouden kunnen en moeten blyven leg- „ gen.

„ Wat lot zou Frieslands Regeerings- „ vorm dreigen, zo zulke demarches „ doorgingen, en ſanctie bekwamen? „ Dan, gelukkig zyn alle die nieuwighe- „ den, in gedagte Staats-reſolutie, maar „ een *Project*, waar van wy hoopen, dat „ de realiteit, door de wysheid en braaf- „ heid der *Frieſche* Regenten, wanneer „ zy deeze ſtoffe ryplyk zullen hebben „ bedagt en overwogen, zal voorgeko- „ men worden, en 's Lands Conſtitutie, „ ongeſchonden mag bewaard blyven."

Dit opmerkelyk Stuk, in de Kamer van *Zevenwouden* voorgedraagen, was getekend wegens *Utingradeel* door F. M. LYCLAMA à NYEHOLT; wegens *Doniawerſtal*, door F. J. J. VAN EYSINGEN; wegens *Haskerland*, door J. MOORMAN BOUWMEESTER; wegens *Schoterland*, door M. VAN SCHELTINGA en N. VAN SCHELTINGA; wegens

Lem-

Lemsterland, door R. L. ANDRINGA DE KEMPENAAR; wegens *Gaasterland*, door L. A. A. E. RENGERS; en wegens *West-stellingwerf*, door WILLEM ANNE VAN HAREN; Mannen die bekend stonden voor den Stadhouder genegen (*).

Een Corps van Zee-Artilleristen aangesteld nevens andere schikkingen op het Zeeweezen.

Langen tyd, en met veel nadruks, hadt men geklaagd over het verval der Zeemagt van deezen Staat. Als een middel om dezelve te herstellen, en, in vervolg van tyd, dit verloop voor te komen, hadt de Admiraal Generaal te meermalen gesprooken van een Corps Mariniers of Scheeps-Artileristen, en dezelve te brengen op den gewoonen Staat van Oorlog. Dit geschiedde ten deezen Jaare. Hun Hoog Mogenden beslooten, ten einde steeds een genoegzaam getal bekwaame Zee Officieren, Schippers en Kanoniers in dienst te hebben, een vast Corps van zes Compagnien, of achthonderd en veertig Man, Scheepsartilleristen op te richten, staande ieder onder het bevel van eenen Vlagofficier, en het geheele Corps onder dat van eenen Luitenant Admiraal —— Wyders werd de rang van Commandeur of Capitein Luitenant ter Zee wederom hersteld, en goedgevonden, dat op den aanstaanden Staat van Oorlog, te beginnen met den eersten van Louwmaand des aanstaanden Jaars, de Tractementen voor de Zee Officieren, als een vaste post, zouden ge-

(*) *N. Verz. by* DE CHALMOT III. D. bl. 1—21.

LXXII. BOEK. — 1792. gebragt worden (*); met verdere bepaaling, dat de Vlagofficieren en Capiteinen, die Jaarwedde genietende, daar van niets zouden trekken wanneer en zo lang zy in Commisfie waren; doch zouden alle anderen dezelve, nevens hunne gewoone gagie, blyven behouden (†). — Onderfcheide oordeelvellingen onderging deeze Inrichting (§).

Misbruik der *Hollandfche* Vlag te keer gegaan.

De *Hollandfche* Vlag werd door Schippers van andere Volken misbruikt, ten nadeele van die uit deezen Lande voeren. Om dit misbruik en die fnoode misleiding te voorkomen, lieten hun Hoog Mogenden aan alle *Nederlandfche* Schippers, op *Rusland* vaarende, gebieden, om zich, by hun aandoen eener Haven, en aldaar, waar een Conful van den Staat zich onthielt, binnen vier en twintig uuren, tot hem te vervoegen, hunne aankomst te kennen te geeven, en hunne Zee-

(*) Aan 62 zo Vlag-Officieren als Capiteins, ieder 's Jaars . . *f* 720.
— 62 Capitein-Luiten. of Command. *f* 450.
— 62 Luiten. van de eerfte Clasfe *f* 360.
— 190 Luiten. van de tweede Clasfe *f* 300.
— 36 Schippers en een gelyk getal van Stuurlieden . . . . *f* 150.

Men vindt de Lyst der Jaarlykfche Tractementen, zo als dezelve toegezegd en bepaalt zyn met de naamen in de *Nieuw. Nederl. Jaarb.* 1793. bl. 1529—1539.

(†) *Hist. Schouwt.* 1792. II. D. II. St. bl. 379.

(§) R. L. Bouwens *aan zyne Committent.* bl. 364. *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 771.

Zeebrieven te vertoonen: als zynde dit het middel om voor te komen, dat geene vreemde Schippers, onder het bedrieglyk laaten waaijen van de Staaten Vlag, zich van de Scheepsvragten buiten 's Lands meester maakten (*).

Gefchil wegens de Verkooping van Goederen der O. I. Maatfchappy. Verzoekfchrift deswegen.

Aan den fpyker lieten wy hangen het gereezene gefchil, wegens den tyd der Verkoopinge van de Goederen der *Oost-Indifche Maatfchappye* (†). Onaangezien klagten wegens de nieuwe handelwyze, daar in gehouden, en ftaande de raadpleegingen van hun Hoog Mogenden over dit onderwerp, vermeenden de Bewindhebbers der *Oost-Indifche Maatfchappye*, in de uitoefening van een Regt, 't welk zy oordeelden hun toe te komen, te mogen voortgaan. Zy fchreeven ingevolge, hier van, in Sprokkelmaand, de gewoone Voorjaars Verkooping uit tegen Bloeimaand, op den zelfden voet, om de Goederen, welke in deeze Verkooping mogten worden opgehouden, *ten allen tyde* te kunnen verkoopen. Deeze aankondiging wekte op nieuw de klagten der aanzienlyke Kooplieden, die zy, in den voorleden Jaare, hunne aanmerkingen en tegenbedenkingen hoorden inbrengen —— By de overwyzing op hunne voorheen uitgeboezemde klagten bepaalden zy de aandagt hunner Hoog Mogenden op de willekeurige magt, welke zich de Maatfchappy

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 1324.
(†) Zie onze *Vaderl. Hift.* XXIV. D. bl. 239.

LXXII. BOEK. 1792. py ſtandvastig bleef aanmaatigen om de opgehoudene Goederen haarer Verkoopingen, ten allen tyde te kunnen verkoopen; terwyl zy vermeenden, dat, indien zodanig een magt aan de Maatſchappy mogt worden toegekend, hun Hoog Mogenden, in de voorgaande Eeuw, by twee genomene Staatsbeſluiten van de Jaaren MDCXXII en MDCXXIII, vergeefsch zouden bevolen hebben, dat de Goederen der Maatſchappye openlyk en by den ſtuk zouden moeten verkogt worden; daar, volgends het begrip van het tegenwoordig Bewind der Compagnie, het genoeg zou weezen, de Goederen ſlegts eenmaal openlyk geveild te hebben, om dezelve, als dan opgehouden wordende, vervolgens, ten allen tyde, en wel uit de hand, te kunnen en te mogen verkoopen. Een begrip ſtrekkende om die Staatsbeſluiten van kragt te berooven: dewyl de Bewindhebbers, in dit geval, niets anders te doen hadden, dan die Goederen ſlegts openlyk in Veiling te brengen; doch dezelve, tot willekeurige pryzen, op te houden, om vervolgens, naar welgevallen, buiten eenige gemeenſchap met den Handel, en tot aanmerkelyk nadeel van allen, die in zulke Waaren deeden, over dezelve te kunnen beſchikken.

Zy wilden aan het Bewind der Maatſchappye het vermogen niet betwisten om eenen bepaalden prys te ſtellen, beneden welken die Goederen niet zouden te bekomen zyn; mits deeze openlyk teffens met

met de aankondiging der Veilinge werd bekend gemaakt. LXXII. BOEK.

Voorts schilderden zy af de alleszins heillooze gevolgen, welke de onzekerheid, waar in alle de Onderneemingen van den Handel, door het thans gehoudene beleid, gebragt werden, voor het geheele Handeldryvend weezen deezer Landen, moest naa zich sleepen. Volgens dit nieuwe stelzel merkten zy aan, „wierden alle voorheen bekende regels van „Handel omvergeworpen, en 'er geene „mogelykheid overgelaaten om iets met „zekerheid aangaande het waarschynlyke „of mogelyke van zeer veele Artykelen „te kunnen bepaalen of opgeeven, om „daar mede overeenkomstig, deeze of „geene onderneemingen in te richten, of „by de hand te neemen. 't Welk geenzins kon nalaaten buiten 's Lands zo „zeer ten nadeele van deeze Republiek, „als een Handeldryvende Staat, te werken; dat men, in plaats van dezelve, „gelyk voorheen, aan te merken, als „de Gidse en Voorlichtster in alle kundige en welberaamde verrigtingen den „Koophandel betreffende, en als de „School van weezenlyke Handelkundigheden, in tegendeel dezelve, te gelyk met het Lichaam van haare *Oost-„Indische Compagnie* moest beschouwen, „als omhelzende zodanige ontydige en „allernadeeligste maatregelen, welke men „naauwlyks aan de minst ervaarene Na-

1792.

LXXII. BOEK. 1792. „ tien in den Koophandel eenigzins zou „ kunnen vergeeven."

In 't einde merken zy aan, als in haar oog eene duidelyke waarheid, dat de Geoctroyeerde *Oost-Indische* Maatschappy, wel verre van aan het hoofdoogmerk des verleenden Octroys te voldoen, door alle haare bedryven en maatregelen in te richten, ten meesten nutte en voordeel van den Handel deezer Landen, in tegendeel, bevonden werd denzelven, op de aanmerkelykste wyze, te belemmeren, ja zelfs alle gronden van zekerheid, zonder welke dezelve nimmer gedreeven kan worden, te eenemaal aan dezelve te ontneemen: zodanig, dat, welke gronden de Maatschappy ook zou mogen vermeenen te bezitten, tot het uitoefenen van eene eigendunkelyke handelwyze, zy Kooplieden deeze zaak van dien byzonderen aart en natuur hielden, dat dezelve op geene andere wyze, dan door de hooge en voorzienige tusschenkomst van hun Hoog Mogenden, aan wie de belangen van het Commercie weezen, niet min dan die der *Oost-Indische* Maatschappy, ter harte konden gaan, eenigzins op eene heilzaame wyze konden worden afgedaan.

De Afgevaardigden van *Holland* en *Zeeland* namen dit Verzoekschrift over; en werd het in handen gesteld van de Gedeputeerden uit hun Hoog Mogenden tot de zaaken der *Oost-Indische* Compagnie (*). Een

(*) *Resol. Gen.* 17. Febr. 1792.

De O. I. Maatschappy heeft Geld noodig. Op zekeren voet wilden eenigen die behoefte te gemoet komen.

Een Raadflag der *Hollandfche* Staatsvergadering, op dit ftuk uitgebragt, fchoon dezelve eenigzins midden door fcheen te gaan, was den Koophandelaaren min gunftig dan den Bewindhebberen (*). Doch, hangende deeze zaak, lieten, in Herfst- en Wynmaand, de oude klagten van gebrek aan Geld, zich weder uit den mond der *Oost-Indifche* Maatfchappye hooren. Vier Millioenen Guldens verklaarde zy noodig te hebben om zich ftaande te houden. De Kooplieden, thans in tweeftryd met de Bewindhebbers betoonden zich geheel niet genegen om in dien Geldnood te voorzien, ten ware men eenige geneigdheid ontmoette om de meermaalen zo nadruklyk uitgeboezemde verlangens eenigermaate vervuld te zien. De weg van onderhandeling werd ingeflaagen. Eenige voornaame Handelhuizen in *Amfterdam* booden Zestien Tonnen Gouds aan, ten onmiddelyken gebruike der Maatfchappye: onder het vooruitzigt, dat andere Rentenier en Geldbeleggers, deeze hunne ftappen volgende, het bekomen van de Vier Millioenen der Maatfchappye niet zwaar zou vallen. Staaten van *Holland*, genegen om tot dit einde mede te werken, namen een voor de Handelaaren eenigzins gunftiger befluit dan het uitgebragt Verflag inhieldt. (†) —— Staaten van *Holland*, dit werk voortzettende, fchreeven die van

(*) *Refol. van Holl.* 26 July 1792.
(†) *Refol. van Holl.* 12 Oct. 1792.

LXXII. BOEK. — 1792. van *Zeeland* aan om een dergelyk Besluit te omhelzen, en vervolgens ter Algemeene Staatsvergaderinge, de zaaken daar heen te stuuren, dat het zelve in een Staatsbesluit des Bondgenootschaps werd veranderd (*).

Misluk-king hier van en nieuwe Geldheffing.

Dan de Bewindhebbers in *Zeeland*, die de Najaars-verkoopingen bestuurden, gingen op den nieuwling ingevoerden voet te werk. Hier tegen verzette de Heer ROBERT VOUTE zich met allen ernst, en gaf den Kooplieden te *Amsterdam* onverwyld deswegen kundschap. Zy zagen zich dus in hunne verwagting te leur gesteld, en weigerden onmiddelyk de onder voorwaarde aangeboodene Zestien Tonnen Gouds op te schieten; waar door de by *Holland* ontworpe Geldligting in duigen viel, en de Maatschappy zich in de uiterste verlegenheid gedompeld zag. — Om zich daar uit te redden, en Gelden te bekomen, zo ter verzending na *Indien* als om de zaaken hier te Lande aan den gang te houden, werd ter Vergadering der Bewindhebberen te *Amsterdam* voor-en vastgesteld, om, ingevalle 'er Gelden by form van Beleening, op de Goederen in de Pakhuizen der Maatschappy liggende, waren te bekomen, de noodige volmagt aan Bewindhebberen te verleenen, om zodanige Beleeningen te doen met voorkennis van de Heeren Gecommitteerden tot de Zaaken van de *Oost-Indische* Com-

(*) *Resol. van Holland* 16. Nov. 1792.

Compagnie, op zodanigen voet en voorwaarden als laatstgemelden noodig zouden oordeelen (*) —— Van deeze Beleening kwam niets; doch 'er verscheen eerlang een Plan van Geldligting ten behoeve der Maatschappye groot vier Millioenen Guldens, op byzondere volmagt der Staaten van *Holland* en *Zeeland*. Uitlokkend klonken de voorwaarden; doch de veelvuldige herhaalingen maakten ze doffer van klank: en kon men niet onopgemerkt laaten, dat in 't einde alles grootendeels ten bezwaare der Kas van *Holland* kwam.

Aanstelling en Inhuldiging eens Sultans op *Javas* Noord-Oost Kust.

Taande hier te Lande de zon van grootheid en geluk der *Oost-Indische Maatschappye* meer en meer, in 't Oosten bleef dezelve wat grootheid betreft, voor het oog nog met den ouden luister schitteren en aldaar dat noodig gekeurde vertoon van magt en gezag stand houden. Dit Jaar schonk des een voorbeeld, 't geen wy, uit een breedvoerig verslag kortlyk moeten vermelden. Wanneer te *Samarang* de tyding kwam van de ziekte en den waarschynlyk kort aanstaanden dood eens hoogbejaarden Sultans op *Java*, in de Stad *d'Jokja Carta* zyn verblyf houdende, verzamelde zich een groot aantal Krygsvolks op de Grenzen van diens Sultans Grondgebied. Op het berigt van diens dood trok, 's volgenden daags, de Heer VAN OVERSTRAATEN, Gouverneur van *Javas* Noord-oost Kust, benevens twee Raadsper-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 1532.

LXXII BOEK. 1792. persoonen, en een aanzienlyk Gezelschap, met een Bende Grenadiers en *Samarangsche* Ruitery, als mede met den Hoofdregent en vier Strand-regenten, vergezeld door twee duizend man Inlandsch Krygsvolk van *Samarang*, na de *d Jokja Carta*, nog gevolgd door een Bende *Boegeneezen* en *Maleyers*. Intusschen was de reeds na onderscheide posten vooruit gezonden Manschap, uit Voet- en Paarde-volk van de Maatschappy bestaande, op de tyding van des Sultans dood, tot een geringen afstand van diens Verblyfstad genaderd om den Gouverneur aldaar in te wagten.

In dier voege vergezeld, en met Krygsmagt omringd, naderde de Gouverneur OVERSTRAATEN die Stad. Omtrent een uur buiten dezelve, werd hy door den Kroonprins en de Ryksgrooten te gemoet gegaan, met alle plegtigheid ontvangen, en na het Paleis des Sultans geleid. Terstond nam de Gouverneur, uit naam der *Oost-Indische* Maatschappye, bezit van des Sultans Throon, door diens overlyden aan de Maatschappy vervallen.

Alles werd vervaardigd om den nieuwen Sultan op 's Vaders Throon te plaatzen. Ten dage daar toe bestemd verscheen 's morgens vroeg de Krygsmagt der Maatschappye in de wapenen, trok na het Vorstlyk Paleis, waar het Krygsvolk des overleden, Sultans en van den Kroonprins, desgelyks in volle wapenrusting stondt.

De

De Gouverneur OVERSTRAATEN verscheen in een Koets met zes Paarden, waar by zes Loopers; de Collonel HAMEL, de Fiscaal NYVENHEIM, als Raads-Gecommitteerden, de eerste en tweede Resident aan des Sultans Hof, als mede de tweede Resident aan 't Keizers Hof, en verscheide andere Heeren alle in Koetzen met vier Paarden bespannen, volgden den Gouverneur na het Paleis, waar alles tot de Throonverheffing in gereedheid gebragt was. Voor de eerste poort gekomen tradt de Gouverneur en de Heeren van zyn gevolg uit de Koetzen, wordende door den Kroonprins en andere Ryksgrooten ontvangen, onder de begroeting van zeventien kanonschoten. ——— Vervolgens ging de Gouverneur met dien stoet na het Paleis, voorgegaan door den Koopman AALMANS, die, op een Gouden Schotel de Acte van Proclamatie droeg. Eene menigte van Prinsen en Ryksgrooten, een verbaazend aantal Vreemdelingen en mindere Bedienden vermeerderde dien trein.

LXXII. BOEK. ——— 1792.

By de komst in het Paleis zette zich ieder naar rang aan een groote tafel, met een groen fluweel, met goud belegd kleed gedekt. De Gouverneur brak, naa eenige oogenblikken zittens, de stilte af, door eene Aanspraak behelzende een Rouwbeklag over den Dood des Sultans, en eene betuiging van het leedweezen 't welk de *Oost-Indische* Maatschappy droeg wegens diens overlyden; als mede dat zy, ten blyk

LXXII. BOEK. 1792. blyk van erkentenisse, over des Vaders gedrag, tot Opvolger diens Zoon, den tegenwoordigen Kroonprins benoemd hadt. Hier op tekende de nieuw verkoozen Vorst de Acte van Verpligting en Verbintenisse, dezelve op den *Koran* bezweerende. Hy werd als Sultan van het *Mattarinsche* Ryk geluk gewenscht door de Bezending der Maatschappye. De Gouverneur reikte den nieuw aangestelden Vorst, naa gemelde Eedaflegging, de rechte hand toe, en boodt hem, uit naam der *Oostersche Maatschappye*, de Rykscieraaden en Zegels aan.

Naa deeze staatlyke verrigting ging de Vorst en diens gevolg na buiten, en zette zich op den Throon, omstuwd van de Prinsen en Ryksgrooten. De Aanstelling werd in 't *Hollandsch* en *Javaansch* voorgeleezen, en de Vorst ontving de huldiging van zyne Onderdaanen en werden onmiddelyk daar op de Prinsen en Grooten des Ryks onder een gestadig losbranden van het Geschut, en het driemaal roepen van Hoeze! ter voetkus toegelaaten. Daar op volgde de gelukwensching des Sultans door de Officieren der Krygsmagt, en van de Vreemdelingen, onder het doen van meer dan twee honderd kanonschoten dronk men één en twintig gelukwenschingen.

Met alle die plegtige verrigtingen was men van zes uuren 's morgens tot elf uuren voormiddags bezig geweest; ten twaalf uuren gaf de eerste Resident een groo-

grooten Middagmaaltyd, 's volgenden daags 's avonds ging men by den nieuwen Vorst aanzitten; en werd op den derden dag, de Vorst en een talryk gezelſchap door den Gouverneur onthaald. Intusſchen hadt de nieuw verkoozene Sultan, ten vermaake een Tyger en Buffelgevegt doen houden en vervolgens een Tournoiſpel vertoond. De Gouverneur, die den achtſten van Lentemaand gekomen was, vertrok den achtſten van Grasmaand weder na *Samarang*.

LXXII. BOEK.

1792.

Over dit alles betoonde men zich zeer voldaan, en te meer dewyl daar door alle vrees, in welke men jaaren lang geleefd hadt, dat 'er, by den dood diens zeer ouden Sultans, die een groot aantal Kinderen en Kindskinderen naliet, eenige onaangenaamheden zouden voorvallen, was weggenomen, en *Java* in de volmaakſte rust bleef; eene rust voor de *Oost-Indiſche* Maatſchappye van onſchatbaare waarde. Der *Indiſche* zaaken kundigen verzekeren, dat de verſtandige ſchikkingen van den in 't voorig Jaar afgegaanen Gouverneur GREEVE, toen *Java* op het laatst des Jaars MDCCXCI op het punt ſtondt om in eenen gevaarlyken oorlog te geraaken, niet weinig hadden toegebragt om deeze Throon-verwisſeling zo gelukkig te doen afloopen, tot het heil der Maatſchappye uit den vrede op *Java* ſpruitende (*).

On-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1793. bl. 1208—1212.

LXXII. BOEK.

1792.

Befchikking op het beheer der *West-Indische* Volkplantingen.

Ondanks de tegenkantingen van *Zeeland* was de Ontbinding der *West-Indifche Maatfchappye* daargefteld (*). Het beheer der Volkplantingen in dien Wereldoord, werd aanvanglyk door Staaten van *Holland*, op voordragt des Stadhouders, toevertrouwd aan de Heeren ARCHIBALD HOPE, Oud Schepen der Stad *Amfterdam*, NICOLAAS WILLEM ROËLL. Advocaat van de geweezene *West-Indifche Compagnie*; HERMAN VAN OOSTENDORP, Koopman te *Rotterdam*, als mede Directeur van den *Levantfchen* Handel; en CORNELIS VAN DER WILLIGEN, Secretaris der Stad *Enkhuizen* en Commisfaris van den *West-Indifchen* Handel. Aan deezen werden vervolgens, op verkiezing van zyne Hoogheid, toegevoegd, uit *Gelderland* OTTO ANNE, Grave VAN BYLANDT, en uit *Utrecht* WOLFERT BEELDSNYDER MATROOS. Zy moesten, met de Heeren ADRIAAN JAN Baron van BORSELEN, PHILIP JACOB, Baron VAN BRAKEL, en JOHAN GERARD WICHERS, Afgevaardigden ter Algemeene Staatsvergadering, wegens *Zeeland* en *Stad en Landen*, als daar toe by voorraad door die Gewesten benoemd, in afwagting van de beftemming der Leden, wegens *Friesland* en *Overysfel*, het Beftuur over de Volkplantingen van den Staat, onder toezigt van hun Hoog Mogenden, en met zyne Doorlugtige Hoogheid den Gouverneur Generaal der Colonien

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXIV. D. bl. 357.

nien aan het hoofd, aanvaarden met den bestemden tytel van RAAD DER COLONIEN IN DE WEST-INDIEN. —— Op goedvinden van dien Raad bleeven als Secretaris, Ontvanger, Algemeen Boekhouder, en Commies ter Secretarie, dezelfde Heeren aan, die by de Gelastigden van hun Hoog Mogenden, deeze posten reeds hadden waargenomen (*).

LXXII. BOEK. —— 1792.

Die nieuwe schikking op het beheer dier Volkplantingen gaf aan alle verrigtingen daar toe behoorende eene andere wending. In de groote Koopsteden was desgelyks een Bestuur noodig, zo om in de behoeften der Volkplantingen te voorzien, als om den Kooplieden meer by de hand zynde Persoonen te verschaffen aan welken zy zich in dagelyks voorkomende gevallen konden vervoegen. Ingevolge hier van stelde men te *Amsterdam* een Collegie aan van Commissarissen tot den *West-Indischen* Handel (†).

Geldligting ten dienste van dezelve.

Geldbehoefte bleef by dit Nieuw Bestuur een welvoorziene noodwendigheid. Om dezelve te gemoet te komen, stelde men eene Geldligting vast van één Millioen Guldens tegen de Rente van vier ten Honderd, onder vrywaaring van Hoofdsom en Renten, door de Algemeene Staaten; terwyl Staaten van Holland, by een byzonder Besluit, alle Weesmeesters, Voogden, en Bezorgers der Goederen van an-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 250—1409.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 602.

LXXVI. BOEK. 1792.

anderen magtigden om in deeze Geldlichting deel te mogen neemen (*). —— Allen, die zich genegen hadden verklaard, om, overeenkomstig de gemaakte vaststelling in den voorleden Jaare, hunne Renten ten laste der *West-Indische* Maatschappye, voor Dertig ten Honderd van de Hoofdsom, aan hun Hoog Mogenden over te doen, werd tyd gesteld om dit te verrigten (†).

Krygsvolk derwaards bestemd.

Op de verzending van Krygsvolk naa de *West-Indische* Volkplantingen en de Westkust van *Africa* maakte de Capitein Generaal, ten deezen Jaare, de noodige schikkingen. Hy deedt ze gepaard gaan met een algemeen Reglement, volgens 't welke zich het Krygs- en Scheepsvolk by de overvoering te Scheep en naderhand zouden hebben te gedraagen (§).

Verandering der Amptenaaren in dezelve.

Omtrent de Amptenaaren in de Volkplantingen van den Staat greepen veele veranderingen plaats (**). Over die van *Essequebo*, *Demerary*, en de onderhoorige Rivieren, werd thans een Gouverneur Generaal aangesteld, te gelyk met den rang van Generaal Major bekleed. Tot die post benoemde zyne Hoogheid Jonkheer WILLEM AUGUSTUS SEXTEMA THOE GROVESTINS, den zelfden dien wy met den *Haarlemschen* Vroedschap C. BOEY, als

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 1410.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 493—504.
(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 1360 en 1486.
(**) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl 421.

als Commisfaris, na de *West-Indien* zagen vertrekken om 'er de noodig gekeurde Regeeringsveranderingen te maaken, en die nu, eenigen tyd geleden, te rug gekeerd was. (*)

LXXII. BOEK. —— 1792.

Geweldige ftorm op *St. Euftatius.*

Aan meer dan gewoonen ramp uit eene andere dan Staatkundige bron voortvloeijende, was een en ander deezer Volkplantingen, ten deezen Jaare blootgefteld. Een deerlyk lot trof, den zevenden van Grasmaand het fterk handeldryvend Eiland *St. Euftatius.* Een allerverfchriklykst Onweer van Donder en Blixem ftak in den namiddag op, en duurde tot den volgenden morgen omtrent vier uuren, gepaard met zo verfchriklyke ftortregens, als geen geheugen zich op dit Eiland kon herinneren. De Watervloed, daar door veroorzaakt, ftrekte ten bederve van veele Plant-

(*) Zie onze *Vaderl. Hift.* XXIII. D. bl. 166. *N Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 562. Schaars ontmoet men omftandige berigten van het voorgevallene in de Volkplantingen van den Staat, of trekken zy, wanneer zo veel woelens ons in den Lande zelve omringt, de aandagt in 't byzonder. Opgaven aan den Staat, anders het meest te vertrouwen, hebben, in zodanige tyden, niet zelden de kleur van Partyfchappe. Wien het lust het voorgevallene in *Demerary*, in en omtrent dit Tydperk, te weeten, gaa te raade met het *Gefchiedkundig en waar Verhaal der Gebeurtenisfen, welke in de Colonie van Demerary by en zedert het vertrek van den Baron* VAN GROVESTINS *hebben plaats gehad*, door J. C. DE LA COSTE, Inwooner van *Demerary*, *naar het Origineel uit het Fransch Vertaald*, *door* C. HITTER. In 's *Hage* by H. C. SUSAN.

LXXII. BOEK. — 1792. Plantadien en vernielde veel Vees. De wegen werden geheel onbruikbaar. In de Bovenftad, of op den Berg fpoelden eenige huizen tot de daken toe onder den grond; de muuren van andere, door het water ondermynd, vielen omverre. In de Benedenftad, anders de Baay genaamd, liepen veele Pakhuizen met Goederen vol water, andere werden half onder den grond begraaven, een Groote voorraad van Zuiker bedierf, en leedt men aan andere daar verzaamelde goederen geen kleine fchade. Het Fort *Oranje*, liep gevaar om van den berg, door den alles wegvoerenden vloed neder te ftorten, terwyl een hoek van den berg, waar op het gebouwd is, op twee Pakhuizen, daar onder ftaande, met een alles verpletterenden val, nederftortte. Geheel het Eiland fcheen met een volftrekten ondergang gedreigd. Dan hoe veel ramps en verlies men ook leedt haalde 't zelve niet in vergelyking by die der nabuurige Eilanden *St. Kits* en *Nives*, en andere, waar dit Onweer eene onboetbaare fchade op de Plantadien veroorzaakte, en veele Menfchen op het leeven te ftaan kwam. Slegts één Mensch kwam op *St. Euftatius* om, veelen redden, op eene wonderbaarlyke wyze, het leeven uit de alles overzwalpende vloeden (*).

Op het Eiland Het Eiland *St. Martin* onderging, in Oogstmaand, een dergelyk lot, door een Or-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 646.

Orkaan, met zulk een woede opfteekende, dat die met derzelver gevolgen, de heugenis van voorige als uitwischte. Op den eerften dier Maand begon de wind reeds zeer hard uit het Noord-Oosten op te fteeken; dit hieldt aan tot den morgenftond van den tweeden, wanneer de Wind eensflags Zuid-Oost fchoot, en, uit dien hoek, zo geweldig opftak, vergezeld met zwaare Stortregens, dat alles op het Eiland fcheen te zullen vernield worden. De Zee rees zo verbaazend hoog, dat dezelve alles, wat de Wind overliet, dreigde te verzwelgen, dit woeden hieldt aan tot tien uuren voormiddags.

LXXII. BOEK. —— 1792. St. Martin.

Eene menigte Huizen, in het Dorp *Philipsburg* aan de groote Baay gelegen, waayden geheel om verre: eenigen werden van de daken beroofd, andere van de Fundamenten afgefchooven, vielen in de ftraat op zyde, geen Huis, geen Gebouw, bleef onbefchadigd. De Studeerkamer van den *Hollandfchen* Kerkleeraar, digt aan het Strand; werd door den Wind geheel weggerukt; waar mede de Trouw- en Doop Boeken, en andere Kerklyke Papieren, verlooren geraakten.

Op het Land richtte de Stormwind veele verwoestingen aan; alle de Gebouwen op de meeste Plantadien lagen ter nedergeveld, de vernieling der Vrugten en Gewasfen dreigde fchaarsheid, en groote duurte. Een doorbraak in den Dyk, van meer dan honderd voeten breed, veroorzaakt

LXXII. BOEK —— 1792. zaakt door het met groot geweld van de bergen afstroomend water, bedierf, tot verbaazende schade der Inwoonderen, eene menigte Zouts by de groote Zoutpan liggende: deeze Doorbraak maakte den weg van *Philipsburg* na het Land byna onbruikbaar. —— In het Dorp aan *Simpsons-Baay* bleef genoegzaam geen huis staan. —— Vyf Vaartuigen in de groote Baai liggende begaven zich, by het opsteeken des Winds terstond onder zeil, slegts één keerde te rug; een Brigantyn, van *St. Thomas* komende, strandde. Eén oude Neger verdronk door het omslaan van het Vaartuig, waar in hy zich bevondt. Veele Plantadien, zo in het *Hollandsche* als in het *Fransche* gedeelte des Eilands, waren meer dan half bedorven. (*)

Nadeelen op *Suriname*. *Suriname* werd vroeg in het Voorjaar, door aanhoudende zwaare regenvlaagen, die veel nadeels aanvoerden bezogt. De Koffy en Katoen-naapluk bedierf bykans geheel en al. Verscheide Plantadien in de Bovenlanden het water niet kunnende loozen, stonden dagen agtereen onder. Daar men op dezelve met de bereiding van de Voorpluk bezig was, moest de witte en zwarte bast in de droogeryen op een gehoopt blyven leggen, en kon met geene mogelykheid gezolderd worden. Het Zuikerriet hadt door die Weergesteltenisse veel te lyden: behalven dat de te groote overvloed van water zeer ter benaadelinge strekt

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1792, bl. 1791.

ſtrekt van den groei en de volheid van het riet, begon het reeds op het Veld te verrotten. Alles, met één woord, ſpelde de Plantery een ongelukkig jaar. (*)

LXXII. BOEK. —— 1792.

Ook in *Europa*, en hier te Lande, ontbrak het, ten deezen Jaare, niet aan optekenenswaardige byzonderheden, Water en Weer betreffende. Geweldige regenvlaagen, vroeg in het Voorjaar, hadden de Sneeuw ſterk doen ſmelten, dit, volgens de Berigten uit *Duitschland* ingekomen, de Rivieren zodanig opgezet, dat zulks het geregeld gaan en komen der Posten niet weinig vertraagde. Ingevolge hier van ſtondt het Water, op den vierden van Sprokkelmaand, in de Rivier de *Lek* één en veertig en een half duim, te *Schalkwyk* ruim zes en vyftig duimen, en aan de *Vaart* één en zestig duimen boven 't klokkeſlag. Dan het bleef zonder naadeelige gevolgen. (†)

Zonderlinge hoogte des Zeewaters aan een gedeelte der *Hollandſche* Stranden

Zodanig was het ook gelegen met een verſchynzel aan een bepaald gedeelte onzer Zeeſtranden, om der vreemdheids wille alleen optekenenswaardig. 's Morgens op den één en twintigſten van Bloeimaand, vertoonde zich aan het Zeeſtrand by het Dorp *Zandvoort* een ontzettend Verſchynzel, waar van de heugenis der oudſte lieden geen gelyk droeg. Op het onverwagtst, en binnen weinig oogenblikken, rees het Zeewater dermaate, dat het zo

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 701.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 312.

LXXII. BOEK. —— 1792. zo hoog aan de Duinen ſtondt als by de zwaarſte Stormen, in het Winterſaiſoen; het daalde even ſpoedig. Gelukkig bevondt zich ſlegts één Man op het onverwagt met water overdekte Strand, die met moeite het opdringend water ontkwam. Te bevreemdender was dit Verſchynzel, daar deeze zo ſchielyke als ſterke Waterbeweeging zich niet verre op Zee ſcheen uitgeſtrekt te hebben. Eenige Viſſchers op Zee zich bevindende hadden des niets beſpeurd. Alles bleef raadzelagtig. Zommigen gisten, dat men dit plaatslyk ſpoedig ryzen en daalen des Zeewaters, moest toeſchryven aan de werking van een Hoos, of eenige andere dergelyke beweeging in den Dampkring. —— Deeze gisſing werd kort daar naa bewaarheid. Drie Stuurlieden van Viſſcherspinken, zich ten dien tyde op Zee bevindende, zagen omtrent het uur, dat dit Verſchynzel plaats greep, een groot aantal Hoozen, die dwars over hunne Schuiten heen liepen. De lugt was op dien dag zwaar en bedekt, de Wind ſterk, de Dampkring broeiende. Deeze Opzetting des Waters ſtrekte zich meer Noord- dan Zuidwaards uit. By het Zeedorp *Petten* werden de Rollen en Planken, dienende om de Pinkjes op en van het Strand te haalen, mede geſleept. Zuidwaards ging die hoogte des Waters niet veel verder dan omtrent een vierde uur gaans van *Zandvoort*. (*)

Min

(*) *Algem. Konst- en Letterbode* VIII. D. bl. 168.

en

Min vreemd maar veel beschadigender, was, in den Voorwinter, de Weer- en Watersgesteltenisse hier te Lande. De aanhoudende Stormwinden uit het Zuid- en Noordwesten deeden den Slaaperdyk buiten *Haarlem* drie maalen, by herhaaling, en telkens sterker, overvloeijen. Meer dan vier voeten liep het over en zette de meeste Landeryen rondsom die Stad onder Water; doch het Water bleef één en een half voet laager dan in Sprokkelmaand des Jaars MDCCXCI. De laatste dier Overstortinge greep plaats met een meest Zuidelyken Storm, iets het geen de Oudsten getuigden nooit gezien te hebben. (*) De schade hier door veroorzaakt liep niet hooger dan gewoonlyk — Grooter was de vreeze en ook van veel meer beduidenis de schade geleden aan de Dyken by *Petten.* Ook de Duinen van *Scheveningen* tot ter *Heiden* waren sterk afgenoomen, en het Voorland van een nieuwen Zanddyk, in zo verre dezelve, door aanstuiving was verbreed geworden, in het eerst eenigzins beschadigd; doch door den laatsten Storm de helft van dien Zand-

LXXII. BOEK.

1792. Hoog Water in *Holland*

en 184. Volgens de Weerswaarneemingen in dit Tydschrift op dien dag, stondt te *Haarlem* de Barometer op 29. 6½. de Thermometer op 64. 72. 52. Gr. De Windstreek was 's morgens O. N. O. en W. Z. W. Het Weer was 's morgens vroeg wat regenagtig, Weerlicht, van verre Donder, verder bewolkt en zeer winderig.

(*) *Algem. Konst- en Letterbode* IX. D. bl. 192, 200. en 208.

LXXII. BOEK. 1792. In Overysfel.

Zanddyk bykans weggevloeid. De Duinen in dien oord hadden veel ramps. (*)

De zelfde Stormwinden, die aan de buiten Zeekust van den Lande, in deezer voege, ontzettende uitwerkzels baarden, ftuwden de *Zuiderzee* vol, en joeg dezelve, in het voorst van Wintermaand, tot zulk eene ongemeene hoogte op, dat genoegzaam overal langs den Zeekant het water in *Overysfel* tot aan *Elburg* toe, over de Dyken heen ftroomde, zonder egter eenige Gaten van aanbelang te veroorzaaken, dus werd het Binnenland minder, dan by voorgaande Stormen en Watervloeden overftroomd. —— De opgeftuwde Rivier de *Ysfel* deedt wel het Water langs de Stad *Kampen* boven maate ryzen; doch door de tydig te werk geftelde nieuwlings gemaakte waterweeringen, en affchuttingen, bleef die Stad, ditmaal vry van Overftrooming, en diende zulks tot geruststelling der Inwoonderen voor het toekomende. —— De Polder van *Mastenbroek*, zo menigmaal by dusdanig een hoogen Zeevloed, een prooy der golven, bleef thans door den wakkeren yver van den Dykftoel voor doorbraaken en overftrooming beveiligd. Dit was ook het gelukkig lot van den Zeedyk langs het Kwartier van *Vollenhoven*. Te deezer plaatze leerde de ondervinding thans op nieuw, dat niet alleen eene toereikende zwaarte, en gepaste glooijing, maar ook eene

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 1519—1545.

eene genoegzaame hoogte der Dyken, die het overloopen belet, in ſtaat zyn de gedurige vreeze voor hoogst verderflyke doorbraaken, zo niet geheel te verbannen, althans zeer te verminderen. — Schoon het hoog opgezette Water, ten dien dage, te *Zwolle* een aanmerkelyk gedeelte dier Stad, en het omgelegen Platteland, tot aan *Whye* toe onderzette, liep de ſchade daar door veroorzaakt niet hoog. (*) —— In het kort de Stormen zo aanhoudend, en de hooge Watervloeden daar door, by herhaalinge, in eenen en anderen oord des Lands veroorzaakt, baarden meer ſchriks dan nadeels aan de Ingezetenen.

LXXII. BOEK. —— 1792.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 1577.

VA-

VADERLANDSCHE
HISTORIE.

DRIE EN ZEVENTIGSTE BOEK.

INHOUD.

LXXIII. BOEK. —— *Ontwerp deezes Boeks. Uitschryving van den Dank- en Bededag des Jaars* MDCCLXCIII. *Verbod wegens vreemde Werving en Uitvoer van Paarden. Versterking der Linie aan de Greb. Geldleening in Holland. Waarschuwing van het Committé Revolutionair te Antwerpen deeze Geldheffing en andere zaaken betreffende. Met welk een oog hier aangezien. De Fransche Gezant te Londen met een Geloofsbrieve van de Nationaale Conventie voorzien. Ophelderingen door den Uitvoerenden Raad in Frankryk, wegens deszelfs bedoelingen Wat in dezelve ten aanziene van de Schelde gezegd wordt. Antwoord den Franschen Gezant te Londen gegeeven. Weigeringen hem daar toegevoegd. Doodvonnis over* LODEWYK DEN XVI *uitgesprooken en volvoerd. Hoe die Doodstraffe in Engeland wordt opgenomen, en de Fransche Gezant weggezonden. Nog eene vrugtlooze pooging van Frankryk tot be-*

behoud des Vredes. Verslag van het Committé tot de Algemeene Verdeediging, wegens den Oorlog. Voordragt van den Groot-Brittannischen Afgezant by hun Hoog Mogenden. Groote schynbaarheid dat onze Staat in den Oorlog zou worden ingewikkeld. Poogingen tot voorkoming des Oorlogs. Oorlogsverklaaring van Frankryk aan den Koning van Engeland en den Stadhouder. Hachlyke omstandigheeden, waar in zich Frankryk bevondt by het doen der Oorlogsverklaaring. Hoe men in de Geldbehoefte in Frankryk voorziet, en ruimte door den Oorlog op 't oog heeft. BRISSOTS *taal by de verklaaring des Oorlogs. Aanspraak der Bataafsche Afgevaardigden te Parys te dier gelegenheid. Hoe beantwoord. Schets van de denk- en handelwyze der uitgeweeken Nederlandsche Patriotten. Brief der Algemeene Staaten deezes Lands aan de Bondgenooten, eene Oorlogsverklaaring aan Frankryk behelzende. Aanmerking over deeze Oorlogsverklaaringen. Uitnoodiging van het Committé-Revolutionair der Bataaven. Bevelen in Holland, wegens de Onderwaterzettingen gegeeven. Hoe volbragt. Proclamatie van* DUMOURIER. *Hun Hoog Mogenden tragten dit stuk te doen voorkomen als niet van dien Franschen Veldheer. Manifest door hun hier op uitgevaardigd. Aanmerking daar op. Aanbod der Katwykeren om zich te wapenen, gunstig aangenomen. Aanbod van den Krygsraad in 's Gravenhage. Voorzorg tegen de Franschen in Holland. Bekendmaaking deswegen in 's Gravenhaage. Ook door Staaten van Holland. Hoe men in Friesland daar te-*

LXXIII. BOEK. *tegen waakte. Hoe in Middelburg. Als mede in Utrecht. Bepaalingen op de Scheepvaart. Een algemeen Beslag op dezelve. Afkondiging in Holland, wegens het leggen der Vaartuigen. De Kaapvaart opengesteld. Plakaat tegen de Fransche Kaapers. Schikkingen om de Visscheryen tegen vyandlyken overlast te beschutten. Het verkoopen van Schepen en Scheepsbouwstoffen verboden. Het Fransche Leger nadert Holland. Voorzorgen van deeze zyde gedraagen. Breda belegerd. Een ontwerp van daadiging door den Stadhouder gewraakt. Breda opgeëischt, beschooten, en overgegeeven. Raad des Graven* VAN BYLAND *tot de overgave. Voorwaarde der Overgave. Hoe het zich daar toedroeg. Aanspraak aan de Bredasche Burgers. Afkondiging van het Committé Revolutionair der Bataaven. Regeeringsverandering. Lot van de Regenten* A. REIGERSMA, G. J. TARRE *en* L. PELS. *Buit daar gevonden. Wat 'er met het oprigten van een Club gebeurde. De Klundert gaat aan de Franschen over. Lot van den Stadsbevelhebber* J. M. VON KROFF. *Last aan de Fransche Generaals gegeeven, wegens de wyze op welke zy in Holland te handelen hadden. Uitnoodiging der Nationaale Conventie aan de Hollanders. Voorstel van zyne Hoogheid by hun Hoog Mogenden. De Engelsche hulp daagt op, met den Hertog van* YORCK. *Bemoedigende schikkingen van de Engelsche zyde. Geertruidenberg belegerd en overgegeeven. Voorraad daar gevonden. De twee Schepens* A. G. VAN DOORN *en* D. RUYSSENAARS *na Antwerpen opgezonden.*

Ver-

Verandering in het Verdeedigingsplan des Lands. Wydstrekkende magt door den Stadhouder aan den Vice-Admiraal VAN KINGSBERGEN *geschonken.* KINGSBERGEN *en de Hertog* VAN YORCK *vertrekken na hunne Standplaatzen. Waar zy hun Hoofdkwartier namen. Schikking der Vaartuigen tot verdeediging van Zuid-Holland. Gevaar van het Eiland Dordrecht. Zonderlinge schikking der Vaartuigen. Beraadslaagingen, wegens het openhouden van de Vaart. Wat* VAN KINGSBERGEN *en* MELVILL *deswegen oordeelen. Nadere schikking hier op. Beduchtheid van* KINGSBERGEN *over den staat der zaaken. De Landing geschied niet. De Franschen houden zich voor de Willemstad op. Men maakt 'er zich ter verdeediging gereed. Dreigend schryven van den Generaal* DAENDELS. *Aanvang der vyandlykheden tegen die Stad.* BERNERON *eischt dezelve op. Hoe door den Gouverneur* VAN BOETSELAAR *beantwoord. Benardheid diens Bevelhebbers. Bemoedigend schryven van zyne Hoogheid. Aanhoudende benaauwing dier Veste. Tweede Opeisching. Antwoord hier op. De Stad op nieuw beschooten. Uitval der Belegerden. Bemoedigende Brief des Stadhouders. Het beleg opgebrooken. Nadeelen aan de Willemstad toegebragt Dankzegging aldaar gehouden.* VAN BOETSELAAR *tot Luitenant Generaal van het Voetvolk aangesteld. Met een Gouden Degen*

LXXIII. BOEK. *gen beschonken, en eene Jaarwedde aan diens twee Dogteren. Dankbetuiging deswegen. Gift der Drenthenaaren aan het Krygsvolk in de Willemstad en de Klundert.*

Oor-

LXXIII. BOEK.

1793.

Ontwerp deezes Boeks.

Oorlogswolken hadden zich, van tyd tot tyd, rondsom onze Vereenigde Gewesten zamengetrokken, verdikten allengskens, pakten op een, en dreigden, met felle flagen, los te barsten. Schynbaarheden, dat dezelve zouden overwaaijen, mogten zich opdoen, en hoop op behoudenisse des Vredes geeven, deeze verdweenen welhaast, en de loslaating des Staatsonweers volgde, Kryg bestookte den Vaderlande. Met wisselenden kans, vergezeld van zonderlinge tusschenvallen, werd dezelve, ten Jaare, welks beschryving wy thans aanvangen, gevoerd. Die Oorlog, met het geen 'er aan vast was, maakt eigenaartig het eerste en groote voorwerp uit, waar op zich 't oog der Geschiedkunde vestigt. Haare pen moet boeken, hoe men de aannadering van dit Krygsgeweld aanzag; hoe men zich tot het afweeren voorbereidde; dit met de daad volvoerde; welk de uitslag was van de aangewende poogingen, tot een Tydstip, waar in eene onverwagte wending ons

LXXIII. BOEK. 1793. ons Vaderland van den aanval der *Franschen* scheen te ontheffen.

Veel stofs ter bearbeidinge, in de daad, wanneer wy alleen de Gebeurtenissen opzamelen, by een voegen, en toonen hoe dezelve zamenhangen; nog meer, wanneer wy ons verledigen om die in verband te beschouwen met de gebeurtenissen in andere Ryken en Staaten, welke daar op eenen meer rechtstreekschen of zydelingschen invloed hadden; en zou deeze stoffe zich zeer vermenigvuldigen, als wy ons ruimschoots inlieten tot het maaken van aanmerkingen en bedenkingen, die niet kunnen nalaaten voor den geest te komen, en ter onbedwongene penne zouden uitvloeijen. Het eerstgemelde zal onze hoofdzaak weezen; met de gepaste kortheid zullen wy het tweede aanstippen; en ten opzigte van het laatste, die bedwingende behoedzaamheid in agt neemen, welke billyk van eenen Geschiedboeker gevordert wordt.

Met die inzigten vervuld, door deeze bepaalingen als omheind, vangen wy een werk aan, wel van groote uitgestrektheid; doch even daar door overzienbaar, en geschikt om een geheel op te leeveren, noch te wraaken, van wegen eene schraale kortheid, die kronykswyze alleen de Gebeurtenissen met Jaar- en Dagtekening boekt; noch walgende door eene uitvoerigheid, welke afmat, en ons in gevaar

zou

zou brengen, om veel eer eene Algemeene Geschiedenis van dit Tydsbestek, dan eene *Vaderlandsche Historie*, van 't zelve, te schryven. Terwyl de spaarzaamheid der tusschengevlogtene Aanmerkingen ten besten behoedmiddel zal dienen, om niet te vervallen tot dusdanige, die veelligt zouden geoordeeld worden van eenen Partydigen aart te weezen: deeze spaarzaamheid egter verbiedt onzer penne geenzins het pryzenswaardige, wanneer het te pas komt goed te keuren en het laakenswaardige, in een tegenovergesteld geval, te wraaken.

LXXIII. BOEK. —— 1793.

Uitschryving van de Dank- en Bededag.

Vroegtydig waren 's Lands Staaten gereed met het doen vervaardigen eener Uitschryving van den Dank- Vast- en Bededag deezes Jaars (*). Dienen deeze Uitschryving, gelyk wy meermaalen opgemerkt, en ook daarom, by gelegenheid, 'er gebruik van gemaakt hebben, eenigzins ter aanduiding van 's Lands Staatsgesteltenisse, althans zeker om de Ingezetenen, die te doen beschouwen uit zodanig een oogpunt, als zy, die de bestellinge van dusdanig een Staatsstuk hebben, gaarne willen dat dezelve aangezien worden, dan zal 't geen wy in de Uitschryving van dien Landsvierdag deezes Jaars ten deezen aanziene vermeld vinden, geene blyde uitzigten opleeveren.

Ge-

(*) De Uitschryving werd den 10 van January gedaan tegen den 15 van February.

LXXIII. BOEK. — 1793 Hoe dezelve 's Lands toestand en vooruitzigten afmaalt.

Gewis hadt het den Vaderlande, over 't algemeen, aan geene Volkszegeningen ontbrooken, die van allen moesten erkend en te recht opgehaald worden; het mangelde desgelyks niet aan Staatkundige verrigtingen en Betrekkingen, die, naar de denkwyze der Landbestuurderen, op de lyst der onderwerpen van Dankbaarheid werden aangeschreeven, met de bygevoegde hoope, dat het geen aan die heilzaam gekeurde maatregelen nog ontbrak, welhaast, met eenen gelukkigen uitslag, tot stand zou worden gebragt.

„ Doch wy kunnen", zo lieten zy zich woordlyk vervolgens hooren, „ en moeten het niet ontveinzen, deeze gunstige omstandigheden worden door andere, van eenen gansch verschillenden aart, en door zorglyke vooruitzigten, getemperd.

„ Naa dat de goede verstandhouding tusschen de magtigste Nabuuren van den Staat hersteld was, hebben wy eensklaps het vuur van den Oorlog wederom zien ontvlammen, en, in de laatste Tyden, met eene onvoorziene en schrikverwekkende snelheid, de Grenzen van ons Vaderland hoe langer hoe meer zien naderen. Het is waar, dat de Onzydigheid, die wy, met zo veel zorgs, zedert het begin der Onlusten, hebben zoeken in agt te neemen, ons van allen overlast van den kant der talryke Legers, die ons omringden, scheen te moeten beveiligen, en, tot nog toe,

„ ook

„ ook daadlyk daar van bevryd heeft. — LXXIII. BOEK. 1793.
„ Dan het ontbrak niet aan Vyanden en
„ Benyders van onze Rust en Voor-
„ ſpoed, die ons met eenen aanſtaanden
„ Vyandlyken Aanval, en geheele Om-
„ keering van onze tegenwoordig zo ge-
„ lukkig gevestigde Conſtitutie dreigden.
„ Eenige weinige uitgeweekenen en ont-
„ aarte Landgenooten en andere kwaad-
„ willige of dweepzugtige Nieuwigheid-
„ zoekers, hebben zich niet ontzien,
„ door het verſpreiden van verfoeilyke
„ Geſchriften de goede Ingezetenen tot
„ Oproer en tot eenen Burgeroorlog op
„ te wekken —— als of 'er onder ons
„ Lieden te vinden waren, dwaas genoeg
„ om die onwaardeerbaare Voorregten,
„ die wy ontegenzeggelyk genieten, die
„ onze Voorouders, ten koste van zo
„ veel Goeds en Bloeds, naa een tachtig-
„ jaarigen Oorlog, verkreegen hebben,
„ en welke die nieuwerwetſche Hervor-
„ mers de onbeſchaamdheid hebben met
„ de naamen van *Slaaverny* en *Onderdruk-*
„ *king* te beſtempelen, te willen opoffe-
„ ren aan eene ingebeelde en herſſen-
„ ſchimmige volmaaktheid, die overal,
„ waar men getragt heeft dezelve in te
„ voeren, niet dan de grootſte onheilen
„ en rampen heeft te wege gebragt ——
„ als of 'er onder ons Menſchen te vinden
„ waren, onzinnig genoeg om Ongebon-
„ denheid en Regeeringloosheid te ver-
„ kiezen boven de redelyke en met de
„ menschlyke onvolmaaktheid beſtaanbaa-

LXXIII. BOEK. 1793.

„ te Vryheid —— om de veiligheid van
„ hunne Eigendommen, ja hun Leven
„ zelfs bloot te ftellen aan de willekeu-
„ rige overheerfching van eene bande-
„ looze menigte —— om, in plaats van
„ onder eene zagte Regeering, Gods-
„ dienst en Verdraagzaamheid gepaard te
„ zien gaan, zich willens en blindelings
„ te laaten medefleepen door den ver-
„ woestenden ftroom van Ongeloof en
„ Ongodistery (*).

„ Wy vertrouwen, dat zulke Menfchen
„ onder ons niet aantetreffen zyn, of, zo
„ zy 'er zich bevinden, dat hun getal te
„ gering is om in eenige aanmerking te
„ komen, in vergelyking van de veel
„ grootere menigte der geenen, die, hoe
„ verfchillende van begrippen zy voor het
„ overige zouden mogen zyn, het onge-
„ ftoord genot van eene vrye Godsdienst-
„ oeffening, van Rust en goede Orde, Vei-
„ ligheid, en eene welgeregelde Vryheid,
„ op den rechten prys weeten te waardee-
„ ren. —— Doch wy moeten *het rekenen*
„ onder de byzondere Ongelukken der
„ Tyden, die wy beleeven, dat de Voor-
„ ftanders eener Leere, die voorheen niet
„ dan afgryzen en verfoeijen zou hebben
„ in

(*) 't Is naauwlyks noodig onze Leezers hier over te wyzen tot het hier boven bl. 98 en 100, waar wy een *Aanfpraak eeniger Uitgeweekenen te Duinkerken aan de Franfche Commisfarisfen*, als mede de *Verklaaring van het Revolutionair Committé der Bataven te Antwerpen*, teboek geflaagen hebben.

„ ingeboezemd, onder onze Tydgenooten LXXIII.
„ hebben mogen vinden, Aanhangers en BOEK.
„ Bevorderaars, die, om zich eenen naam —
„ te maaken, niet geschroomd hebben ge- 1793.
„ heele Natien in ongeluk en elende te
„ dompelen, om hunne dwaaze invallen
„ en ydele bespiegelingen, of kwaadaartige
„ oogmerken, ten uitvoer te brengen.

„ Dan", vervolgden zy, „ onze bekommering bepaalt zich niet tot het geen wy reeds hebben aangehaald, 'er doen zich nog andere beweegredenen op tot vrees voor het toekomende, en droefheid over het tegenwoordige. De toestand is hachlyk en onzeker. Het is onmogelyk te voorzien, hoe lange wy bevryd zullen blyven van de Onlusten van eenen allesvernielenden Oorlog, die de Nabuurige Landen reeds heeft verwoest, en die zich niet wel verder kan uitstrekken, zonder deszelfs rampspoedige gevolgen ook over ons uit te breiden. — Onze kwynende Fabrieken en Trafieken blyven nog in denzelven staat. —— De Partyschappen, en Twisten, die ons zo lang beroerd hebben, maaken nog geen plaats voor die wenschlyke Eendragt, die, met terzydestelling van allen byzonderen haat en afgunst, alle Ingezetenen harten en handen zou moeten doen in een slaan, tot behoud en bescherming van het lieve Vaderland. — Onze Zeden, over welker steeds voortduurend en toeneemend bederf wy ons te meermaalen bedroefd hebben, worden

LXXIII. BOEK. — 1793.

„ niet beter. De Weelde en Dartelheid „ worden door de waarschuwende hand „ des Allerhoogsten niet tegengehouden; „ maar blyven even buitenspoorig, en be- „ neemen ons die kragt en standvastigheid, „ die, vooral in tyden van gevaar, moe- „ ten dienen om moedeloosheid af te wee- „ ren, en alle vermogens tot behoud van „ de gemeene zaak te doen inspannen. „ Die gevaarlyke Onverschilligheid voor „ den Godsdienst, waar uit de grootste „ onheilen moeten gebooren worden, ver- „ spreidt zich langer hoe meer. Met één „ woord, ons geweeten kan ons het ge- „ tuigenis niet geeven, dat wy op den „ weg der Deugd en Godsdienst eenige „ weezenlyke voorderingen hebben ge- „ maakt (*).”

Verbod van vreemde Werving, en Uitvoer van Paarden.

Bekendmaakingen en Aankondigingen van dien aart als doorgaans de Voorboden zyn van een op handen zynde Oorlog, geschieden 'er vroegtydig. Van dien aart was het scherp verbod der Algemeene Staaten tegen de Wervinge of Ligtinge van Krygs- en Scheepsvolk voor eenige buitenlandsche Mogendheden (†); als mede van den Uitvoer van Paarden, op verbeurte van dezelve, en eene boete van vyf honderd Guldens, en Geesseling voor de overtreeders buiten staat om die Geldboete te be-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1793. bl. 27—35. vindt men de Uitschryving geheel.

(†) Op den 8 Jan. *N. Verzamel. by* DE CHALMOT I. D. bl. 5.

betaalen (*). Men wil dat de *Franſchen* in deeze dagen groot gebrek aan Paarden hadden.

LXXIII. BOEK.

1793.

Verſterking der Linie aan de *Greb.*

Hier toe behoort desgelyks het verrigte tusſchen Gecommitteerde Raaden van *Holland* in de onderhandelingen met de Gedeputeerden van *Utrecht*, over de Linie aan de *Greb*, en de overeenkomst met dit Gewest getroffen, als mede de bepaaling der evenredigheid van de voorteſchietene kosten, door hun Ed. Groot Mogenden op den negen-en-twintigſten van Louwmaand goedgekeurd. Uit eene Bylaage hier toe behoorende blykt, dat tot herſtellen van deeze Linie, en dezelve in ſtaat van verdeediging te brengen, veel verricht werd. Volgens opgaave van den Generaal DU MOULIN moest dezelve bezet worden met zes Stukken Kanon, veertien of achttien Ponders; negen-en-dertig zes Ponders, zeventien drie Ponders korte; vier drie Ponders lange, en dertien zo Houwitzers als Mortieren, met den vereischten Krygsvoorraad en alle verdere benoodigdheden: welker vervoering uit 's Lands Tuighuizen op zich zelve groote kosten baart. Alleen het in ſtand brengen der Wagthuizen, en Lootzen om het Krygsvolk in te bergen, van *Spaakenburg* tot de *Greb* wordt op 60720 Guldens begroot (†).

In

(*) Op den 24 Jan. *N. Verzaml. by* DE CHALMOT I. D. bl. 88.

(†) R. L. BOUWENS, *aan zyne Committenten* bl. 280.

LXXIII. BOEK. —— 1793. Geldleening in *Holland.*

In het vooruitzigt des Oorlogs zette *Holland*, zints lang gewoon de meeste Lasten te draagen, eene Geldleening, met den aanvang deezes Jaars, open, die zeer aanlokkend was; dewyl dezelve, hoe zeer ook drukkend voor den ſtaat der Geldmidden, ſtrekte om de Schuldbrieven van den Lande op prys te houden, die immers in gereeden Gelde betaalden, werd een Rente van vier ten Honderd toegezegd, die één derde in baaren Gelde, en twee derden in Obligatien, twee en een half rentende toebragten, kreegen Schuldbrieven tegen drie ten Honderd (*). Dit zelfde ſpoor drukte *Zeeland* binnen kort (†). Dan de Geldheffing op dien voet in *Holland* opengezet, duurde ſlegts tot de helft van Lentemaand (§), en werd door eene andere, om ſpoedig Geld te krygen, van 't welke wy, *Holland* byzonder behandelende, nader zullen ſpreeken, vervangen.

Waarſchuwing van het *Committé Revol.* te *Antwerpen.*

Wy hebben hier van de voorgaande Geldheffing gewaagd: dewyl dezelve gelegenheid gaf tot een Waarſchuwing, door het *Committé Revolutionair te Antwerpen*, den achttienden van Louwmaand deezes Jaars, uitgevaardigd om allomme in den Lande, waar het mogelyk was, aangeplakt en verſpreid te worden. Dezelve was getekend door J. C. DE KOCK, HENDRIK SCHILGE en J. F. R. VAN HOOFF;

de-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1793. bl. 35.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1793. bl. 316.
(§) *N. Nedrel. Jaarb.* 1793 bl. 427.

dezelfde hier te Lande wel bekende Mannen, wier dreigende Verklaaring, in den voorleeden Jaare, gedaan, nog niet vergeeten was (*). Dit geheele Stuk is, uit verscheiden hoofde, zonderling genoeg om in de Geschiedenis bewaard te worden. Geheel in den toon van Gezagvoerenden, hieven zy aan. —— „ Alzo ter onzer kennisse gekomen is, dat de gemeene Vyanden des Vaderlands en der Volksvryheid, uwe gezwooren Onderdrukkers en Tyrannen, uit het waaragtig gevoel van het naby zynde geducht oogenblik van hunnen wissen val, en welverdiende straffen, als nog niets willen onbeproefd laaten, om zich, tot het laatste oogenblik toe, ten koste van het goed en bloed van braave Burgers en Ingezetenen, op den zetel des Gewelds en der Overheersching te blyven vestigen. En daar 'er de gemeene welvaart van den Lande, en het geluk des Volks, ten hoogsten aangeleegen ligt, dat door de efficacieuste middelen, die GOD en de Natuur een Vry Volk in handen gesteld heeft, die gevloekte menées werden tegengegaan en verydeld, en al het Volk, als één eenig man, opkome, en zich vereenige om aan die Pesten van den Staat alle mogelyke afbreuk te doen, hun uitterooijen en te verdelgen.

„ Zo is 't, dat wy daarom by deezen allen en een iegelyk wel ernstig vermaanen

LXXIII. BOEK. —— 1793.

(*) Zie hier boven bl. 100.

LXXIII. BOEK. 1793. „ nen in geene Geldligtingen, hoegenaamd, aan wie en op wat voorwaarden ook, een Penning, of zelve, of door anderen, direct of indirect te fourneeren, noch die openlyk of heimelyk bevorderlyk te zyn; neen maar dezelve, als zigtbaar ten verderve van Land en Volk ingericht, volgens Eed en Pligt ten nadruklykste af te raaden; verklaarende alle de Geldligtingen voor nul en van onwaarde, en van geen de minste verbindende kragt, en tegen de Contraventeurs, Deelneemers en Uitschryvers, als aan hoogststrafbaare misdaad tegen het Volk zich schuldig maakende, de straffe des doods statueerende.

„ Bevelen wy aan alle Ontvangers, Rekenmeesters, Hoofdgaarders, en Commisen, en allen, die verder met eenige Publieke Ontvangst van Stads- of Lands-Penningen, onder wat tytel van Impositien, Lasten, Ongelden, Stads of Lands inkomen, die ook geheeven mogen worden, zich gechargeerd vinden, geene de minste Afgifte van zodanige Penningen te doen; maar die, als het onvervreemdbaar eigendom des Volks, onder zich te houden, op pœne van in deszelfs Persoon en Goederen, daar voor aansprakelyk te zyn, en wel rigoreuslyk, naar exigentie van zaaken, zelfs aan den lyve, als Spoliateurs van 's Lands Kas, te worden gestraft.

„ Wy waarschuwen en interdiceeren al mede by deezen alle Gouverneurs, Com-

„ man-

„ mandanten en verdere Militairen van „ den Staat, zo te Lande als ter Zee „ dienende, geene orders hoe genaamd, „ het zy van de prætense Staaten Gene„ raal, Raad van Staaten, Staaten der by„ zondere Provincien, derzelver Gecom„ mitteerde Raaden, der respective Admi„ raliteiten en Stedelyke Regeeringen, zo „ min als van WILLEM DEN V, in eeni„ ge zyner prætense Kwaliteiten, of van „ wie het ook anders mogte zyn, te re„ specteeren, of te obedieeren, om onze „ goede oogmerken, en onderneemingen, „ tot heil van Land en Volk, eenigzins „ hinderlyk te zyn, veel min zich daar „ tegen gewapenderhand te verzetten; op „ pœne, dat allen, die zich daar aan schul„ dig maaken, daar voor, op verbeurte „ van hun hoofd, zullen responsabel zyn, „ en als openlyke Traiters, Verraaders, „ en gedeclareerde Vyanden des Vader„ lands, daadlyk, zonder de minste form „ van Proces, met den dood zullen wor„ den gestraft, en bovendien derzelver „ Goederen en Bezittingen aan het Volk „ en den Staat vervallen en verbeurd zyn.

LXXIII. BOEK.

1793.

„ Verder verklaaren wy alle Hypothe„ catien, Overdragten, Transporten, Ces„ sien, Donatien, Verkoopingen en Ali„ ënatien, van roerende en onroerende „ Goederen, onder wat tytel het ook zy, „ ter kwaader trouwe, of tot zigtbaar na„ deel van den Lande geschiedende, door „ hun, die vóór, in en naa den Jaare

„ MDCC-

LXXIII. „ MDCCLXXXVII, ten verderve van Land
BOEK. „ en Volk gewerkt, de braaffte Voor-
„ ftanders van dien gewelddaadig mishan-
1793. „ deld, verbannen, en den Staat zo wel
„ als de door hun geruïneerde Burgers en
„ Ingezetenen, enorme verliezen en fcha-
„ den hebben toegebragt, en de regtvaar-
„ dige vergoeding van dien, door derge-
„ lyke Aliënatien, zouden willen eludee-
„ ren, van nu af aan te houden voor nul
„ en van onwaarde, en dat allen, die
„ zulks gedaan, of daar aan de hand in
„ 't minfte of geringfte hebben geleend,
„ niet alleen openlyk aan het Volk zullen
„ bekend gemaakt en aangeklaagd worden,
„ ter behoorelyke Strafoefeninge; maar
„ daarenboven alles wat uit dien hoofde,
„ in andere handen mogt overgegaan zyn,
„ even zo zeer als de Goederen en Be-
„ zittingen van hun, die met verzaaking
„ van Eed en Pligt, tot zo een landver-
„ derflyk einde zullen werkzaam zyn, aan
„ het Volk en den Staat verbeurd zyn.

„ Eindelyk verklaaren wy, op het al-
„ lerernftigfte, alle mishandelingen, hoe
„ gering ook, die aan de Perfoonen,
„ Goederen, of Familien van braave en
„ cordaate Patriotten, onder wat prætext
„ ook, zullen aangedaan worden, hon-
„ derdvoudig te zullen wreeken; als ook
„ de gezegende Naagedagtenis van hun,
„ die onder zodanig geweld mogten om-
„ komen, als Mannen, die aan het Va-
„ derland wel verdiend hebben, niet al-
„ leen

„ leen te vereeren; maar ook byzonderlyk derzelver Vrouwen en Kinderen, in de speciaale bescherming van den Staat te neemen, en ten kosten van dien, des noodig, op eene honorabele wyze, te souteneeren. En zal dit laatste ook plaats hebben omtrent alle braave Militairen, die zich aan den arm des Gewelds onttrekken, en aan onze zyde voegen, om de geheiligde Regten van den Mensch, en de geregte zaak der Vryheid en Gelykheid te helpen handhaaven en te doen zegepraalen (*)."

LXXIII. BOEK. —— 1793.

Hoe aangezien.

Dit zonderling Stuk ontmoette in den Lande een soortgelyk onthaal, als wy aantekenden, ten opzigte van een vroeger, in den zelfden geest gestemd, en uit dezelfde pen gevloeid, althans door dezelfde Persoon ondertekend (†). Zo min als het voorgaande kon dit eenige uitwerking hebben by de toenmaalige Lands-Regeering, die, steunende op de aangegaane Verbintenissen, dusdanig eene *Waarschuwing*, met een oog vol veragting, aanzag.

De Fransche Gezant te Londen met Credentiaalen van

Schoon de Gevangenneeming des Konings van *Frankryk*, het afscheid neemen des *Engelschen* Gezants ten *Franschen* Hove, ten gevolge hadt (§), was egter die van *Frankryk* te *Londen* gebleeven. Doch de behandeling hem daar, op 't einde des af-

(*) *N. Verzamel. by* DE CHALMOT I. D. bl. 18.
(†) Zie hier boven bl. 104.
(§) Zie hier boven bl. 65.

LXXIII. BOEK. afgeloopen Jaars, aangedaan, fpelde niets goeds om den Vrede tusfchen de beide Ryken te doen volduuren (*). De Uitvoerende Raad van *Frankryk*, der bejegeningen, den Afgezant CHAUVELIN fteeds aangedaan, moede, werd te raade, om daar die Burger afgeweezen werd: dewyl zyne *Groot-Brittannifche* Majefteit geen Gezant, dan van wegen den *Franfchen* Koning, erkende, in den aanvang deezes Jaars, dit ftruikelblok weg te neemen, door hem de Credentiaalen over te zenden, welke hem de middelen zouden verfchaffen, om, volgens de geftrengheid der Diplomatique formen te kunnen handelen; ten einde hier door de hindernis te weeren, en om zich niet te kunnen verwyten, door eenvoudig gebrek aan de form, eene Onderhandeling geftremd te hebben, van welks goeden uitflag de rust van twee groote Natien afhing.

1793. de Nat. Conventie voorzien.

Opheldering van den Uitvoerenden Raad in *Frankryk* wegens deszelfs bedoelingen.

By de overzending dier Geloofsbrieven liet de Uitvoerende Raad zich in het breede uit, over den zin der zo veel gerugts gemaakt hebbende Verklaaring, wegens het Regeerings-Beftuur der onderworpen Volken (†). Naardemaal dit Stuk zo zeer in verband ftaat met de groote hoofdzaak der tegenwoordige beweegenisfen, en in dit Antwoord, zo veel voorkomt, rechtftreeks ons Vaderland betreffende, kunnen wy niet

(*) Zie hier boven bl. 124.
(†) Zie hier boven bl. 90.

niet nalaaten, hetzelve deels over te neemen. —— De Uitvoerende Raad betuigt, door het Staatsdienaarschap van *Groot-Brittanje* niet wel begrepen te zyn, wanneer men denzelven beschuldigde, eene Verklaaring gegeeven te hebben, „ welke de Oproerigen van alle Natien de „ gevallen aanwees, in welke zy vooraf, „ op de onderfteuning en hulp van *Frank-* „ *ryk* konden ftaat maaken." Niets, zou vreemder kunnen zyn, merken zy op, dan dit verwyt aan de Gevoelens der Nationaale Conventie, en aan de uitlegging, die wy 'er van gegeeven hebben; ook dagten wy niet, dat het moogelijk was, ons het opentlyk oogmerk aan te tygen, om *Oproerigen* te begunstigen, ten zelfden tyde dat wy verklaarden, „ dat men de „ Nationaale Conventie zou beledigen, wan- „ neer men haar het oogmerk toeschreef „ om Oproeren, en oproerige beweegin- „ gen, die zich, in het een of ander ge- „ deelte van een Staat, zouden kunnen „ openbaaren, te begunstigen, of zich „ met derzelver Aanleggers te vereenigen, „ en dus van de zaak van eenige byzon- „ dere Perfoonen, de zaak van de *Fran-* „ *sche* Natie te maaken."

Dit Raadsbefluit verzekerden zy, dat geene toepasfing kon hebben dan in het enkele geval, dat de algemeene wil van eene Natie, duidelyk en zonder dubbelzinnigheid, de hulp en Broederschap der *Fransche* Natie zou verzoeken. Zy maaken eene gepaste onderscheiding tusschen

LXXIII. BOEK. — 1793. *Opſtand* en *Oproer*; brengen het voorbeeld van den *Opſtand* onzer Landgenooten by in zich aan het *Spaanſche* Juk te onttrekken; en dus, wanneer de algemeene wil der Natie toen de hulp van *Frankryk* of *Engeland* verzogt, men het noch HENDRIK DEN IV, noch Koningin ELIZABETH, tot een misdaad toerekende, die ſtem gehoord te hebben. In deezer voege poogde de Nationaale Vergadering het ontrustende weg te neemen.

Wat daar in ten aanziene van de *Schelde* gezegd wordt.

Het verſchil wegens de *Schelde*, waar in ons Land zo naauw betrokken was, en waar uit het *Britſche* Miniſterie beſlooten hadt, „ dat het alleen ter baane gebragt „ was, met oogmerk om de Bondgenoo„ ten van *Engeland* te hoonen," hieldt de Nationaale Vergadering voor een zaak geheel onverſchillig voor *Engeland*, van zeer middelmaatig belang voor *Holland*; maar zeer gewigtig voor de *Belgen*: *onverſchillig* voor *Engeland*, dit behoefde geen bewys; van zeer *middelmaatig* belang voor *Holland*: naardemaal de Voortbrengzels der *Belgen*, even goed, langs de Vaarten, die op *Oſtende* loopen, uitgingen; van een *groot belang* voor de *Belgen*, van wegen de menigvuldige voordeelen, die de Haven van *Antwerpen* hun zou geeven. Het was uit hoofde van dat gewigt, en om de *Belgen* in dat ſchatbaar regt te herſtellen, en geenzins om iemand te beledigen, dat *Frankryk* verklaard hadt, hun in het uitoefenen van zulk een wettig regt te zullen onderſteunen.

Op

Op de Vraage, is *Frankryk* gemagtigd om die Verbindtenisfen te verbreeken, welke zich tegen de Vryheid der *Schelde* verzetten? gaven de *Franfchen* ten antwoord; „ Indien men het Regt der Natuur en der Volken raadpleegt, zyn alle de Natien van *Europa*, en niet *Frankryk* alleen, daar toe gemagtigd: dit is aan geen twyfel onderheevig. —— Indien wy met het Publieke Regt te raade gaan, zeggen wy, dat het nimmer anders moet zyn, dan de toepasfing van het Algemeen Regt der Natien, op de byzondere omftandigheden in welke de Natien zich, met betrekking tot de andere, bevinden: zo dat alle byzondere Tractaaten, die deeze Grondbeginzels fchenden, nimmer anders kunnen befchouwd worden, dan als het werk van Geweld. Men mogt 'er, met betrekking tot de *Schelde*, byvoegen, dat dit Tractaat gefloten was, zonder deelneeming der *Belgen*. De Keizer, om zich van de bezitting der *Nederlanden* te verzekeren, offerde, zonder aarzelen, het onfchendbaarfte der Regten op. Meester van die fchoone Gewesten, regeerde hy die met de roede van het volftrekst Despotismus; hy ontzag alleen die Voorregten aan dezelve verleend, welke hy belang hadt te bewaaren, en vernielde of beftreed eeuwiglyk de andere. —— *Frankryk* komt met het Huis van *Oostenryk* in Oorlog, verdryft het uit de *Nederlanden* en her-

LXXIII. BOEK. —— 1793.

LXXIII. BOEK. — 1793. „ ſtelt de Vryheid der Volken, welke „ door het *Weener-Hof* tot de Slaaverny „ gedoemd waren; hunne boeijen zyn „ verbrooken; zy treeden weder in alle „ de Regten, door het Huis van *Oostenryk* hun ontnomen; en hoe zouden dan „ die, welke zy op de *Schelde* hadden, „ 'er van uitgeſlooten zyn, vooral, daar „ dat Regt waarlyk alleen van belang is „ voor de des ontroofden. Voor het overige heeft *Frankryk* eene veel te ſchoone Staatkundige Geloofsbelydenis te „ doen, dan dat men voor deszelfs Grondbeginzelen zou te vreezen hebben."

Die Staatkundige Geloofsbelydenis legt de Uitvoerende Raad in deeze bewoordingen af, niet om te ſchynen dat zy week was door eenige uitdrukkingen van eene dreigende taal, maar om hulde aan de waarheid te doen; „ dat de *Franſche Republiek* niet meent, zich als een algemeen „ Scheidsman te ſtellen van de Tractaaten, welke de Natien onderling verbinden; zy zal andere Natien weeten te „ eerbiedigen, zo als zy zich belast met „ de zorg, om het haare te doen eerbiedigen. —— Zy wil niemand de Wet „ voorſchryven; maar zal ook nimmer gedoogen, dat men haar zulks doe. —— „ Zy heeft afgezien, en ziet nog af van „ alle Overheerſching van Landen, zullende het bezetten der *Nederlanden* niet „ langer duuren dan de Oorlog en de tyd „ die de *Belgen* zullen noodig hebben, „ om hunne Vryheid te verzekeren en te „ be-

„ bevestigen; waar naa, als zy Onafhan- LXXIII.
„ gelyk en gelukkig zyn, *Frankryk* de BOEK.
„ belooning in hun geluk zal vinden.

„ Wanneer deeze Natie in het volle 1793.
„ genot van haare Vryheid is, wanneer
„ haare algemeene wil wettig en onge-
„ hinderd kan worden uitgebragt, dat dan
„ *Engeland* en *Holland*, indien zy nog zo
„ veel gewigts ſtellen in de opening van
„ de *Schelde*, over deeze zaak in recht-
„ ſtreekſche Onderhandeling met de *Bel-*
„ *gen* treeden; en, indien de *Belgen*, door
„ welke beweegreden het ook mogt wee-
„ zen, toeſtemmen om zich van de Vaart
„ der *Schelde* te berooven, zal *Frankryk*
„ 'er zich niet tegen verzetten, en zal
„ hunne Onafhanglykheid, zelfs in hun-
„ ne dwaalingen weeten te eerbieden.

Ten ſlotte lieten zy deeze taal der on-
verſchrokkenheid hooren. „ Naa zulk
„ eene openhartige Verklaaring, die zulk
„ een zuiver verlangen voor den Vrede
„ openlegt, behoort 'er by het Staatsdie-
„ naarſchap van zyne *Groot-Brittanniſche*
„ Majeſteit geene bedenking meer over te
„ blyven, omtrent de meening van *Frank-*
„ *ryk*. —— Doch, indien deeze uitleg-
„ gingen aan 't zelve onvoldoende toe-
„ ſchynen; indien wy nog eens genood-
„ zaakt zyn den hoogen toon te hooren;
„ indien de vyandlyke Toerustingen in de
„ Havenen van *Engeland* blyven voortduu-
„ ren, zullen wy ons, naa alles tot be-
„ houd van den Vrede uitgeput te heb-
„ ben, gereed maaken tot den Oorlog,

 „ ten

LXXIII. BOEK. 1793.

„ ten minsten met het gevoel van de regtvaardigheid onzer zaake, en van de pogingen, die wy gedaan hebben, om deeze uiterften te vermyden; terwyl wy de *Engelschen*, die wy agten, met wederzin; doch tevens zonder vrees, zullen beoorlogen."

Antwoord den *Franschen* Gezant in *Londen* gegeeven.

Hier mede overeenkomstig waren de Besluiten in de Nationaale Vergadering genomen. De Heer CHAUVELIN, van wegen den Uitvoerenden Raad, aandringende op een onbewimpeld antwoord, wegens de Toerustingen in *Engeland*, ontving van Lord GRENVILLE een schriftlyk bescheid, kort maar duidelyk ontvouwende; hoe men de evengemelde *Fransche* Staatkundige Geloofsbelydenis, daar ten Hove opvatte. Hy verklaarde gelast te weezen, hem, met de uitdruklykste woorden, te berigten, „ dat men in *Engeland*, geduurende de tegenwoordige omstandigheden, zou blyven volharden in alle de maatregelen, welke men geschikt zou oordeelen om zich in staat te stellen ter bescherming van de zekerheid, rust en de Regten des Ryks; ter vrywaaringe van die hunner Bondgenooten; als mede om paalen te stellen aan de uitzigten van den nayver en de vergrooting, in alle tyden voor *Europa* gevaarlyk; maar die het nog te meer worden; dewyl zy onderfteund waren door de verbreiding van Grondbeginzelen, zo verwoestend voor alle Maatschaplyke Orde."

Een

Een volstrekt weigerend Antwoord bekwam de Heer CHAUVELIN, toen hy, van GRENVILLE bescheid kreeg, op zyn vraage, of hy niet als *erkend Afgezant* der *Fransche* Republiek zou worden aangemerkt? —— Een Bil in *Engeland*, ten opzigt van de Vreemdelingen uitgevaardigd, stondt eerlang in werking gebragt te worden; dit deedt de Heer CHAUVELIN vraagen, of men hem bescherming zou verleenen, en of zyne Papieren veilig zouden weezen? GRENVILLE's antwoord luidde volstrekt weigerend in beide die opzigten; weshalven hy alles tot een spoedig vertrek gereed maakte.

LXXIII. BOEK. —— 1793. Weigeringen aan den *Franschen* Gezant.

Inmiddels viel, in *Frankryk*, eene lang voorziene groote gebeurtenis voor. Men deedt, wegens den gevangen Koning, de volgende vraagen. Is LODEWYK schuldig? —— Zal men het vonnis, over hem uitgesprooken aan het Volk ter bekragtiging voorleggen? —— Welk eene straf heeft hy verdiend? Vraagen, by de voordragt, onderscheiden beantwoord. De Beschuldigingen tegen den afgezetten Vorst meermaalen aangevoerd, haalde men in 't breede op. Schoon de Advocaat DESESE eene verdeediging in den korten tyd van acht dagen, die hem slegts vergund was, vervaardigde, welke alles inhieldt, wat op dit Suk kon gezegd worden, en waaromtrent LODEWYK betuigde, „ dat dezelve „ niets dan volmaakte waarheid bevatte," was wel te voorzien, wat diens lot zou worden, weshalven men aangetekend vindt,

Doodvonnis van LODEWYK, uitgesprooken en volvoerd.

LXXIII. BOEK. 1793. dat hy, naa het gemelde wegens de Verdeediging gezegd te hebben, 'er byvoegde. „ Myn geweeten is zuiver. Men „ heeft my ten laste gelegd, dat ik de „ eerste aanlegger van het bloedvergieten op den tienden van Oogstmaand „ zyn zou. Deeze beschuldiging verscheurt myn hart. Dan, wat baaten „ betuigingen en bewyzen, by eene party, welke na niets dan Bloed verlangt, „ welke ieder oogenblik van verwyl gestadig woedender maakt; welke door „ allerlei kunstenaryen derzelver onmenschlykheid aan het Volk wist mede „ te deelen, en thans de magtigste is."

De tyd tot het opmaaken van het vonnis, op den veertienden van Louwmaand, bepaald zynde, werd de eerste hier boven gemelde vraag met *ja* beantwoord: — die wegens het voordraagen ter bekragtiging aan het Volk, hadt naa heevige twistredenen, eene groote meerderheid aan de afkeurende zyde. — Dan omtrent de groote vraag, welk eene Straffe *heeft hy* verdiend? beweerden veelen, dat in dit geval, gelyk in alle halsstraflyke Regtsgedingen, twee derde der stemmen tot de meerderheid behoorde. Doch de beslissing der voorige vraagen op eene andere wyze toegegaan zynde, werd die voorslag verworpen. Zeven honderd één en twintig Leden maakten, ten dien dage, de Vergadering uit. De stemmen opgenomen zynde, waren 'er vier en dertig voor den dood, onder zekere bedingen, twee

voor

voor eene altoos duurende Gevangenis, drie honderd en negentien voor eene Gevangenhouding tot den Vrede, en vervolgens een Ballingschap; maar drie honderd zes en zestig voor de daadlyke Doodstraf. Eene kleine meerderheid van slegts vyf stemmen, besliste dus LODEWYKS Doodvonnis, 't welk den achttienden van Louwmaand gestreeken, en den één en twintigsten daar op volgende, met het straftuig de Guillotine, volvoerd werd. —— Eene Doodstraffe in *Frankryk* niet alleen wydverschillend beoordeeld; maar geheel de Wereld door, in een onderscheiden licht beschouwd. Dan, hoe veel des ook te zeggen en aan te merken valle, zullen wy ons daar toe niet inlaaten, en te minder: dewyl de volgende stukken zullen uitwyzen, hoe deeze Doodstraffe de Hoven, wegens LODEWYKS Gevangenneeming verbitterd, in nog feller gloed deedt opblaaken.

LXXIII. BOEK. —— 1793.

Dit was byzonder het geval in *Groot-Brittanje*. Onmiddelyk naa de ingekomene tyding van het gestreeke Doodvonnis werd 's Koningsraad byeengeroepen, en de lang voorbedagte strenge maatregels stelde men daar vast. Lord GRENVILLE vaardigde onverwyld aan den dus lang, op eenen grooten afstand behandelden *Franschen* Gezant CHAUVELIN eenen Brieve af, waar in hy vermeldde gelast te weezen, hem aan te schryven, dat het Character, waar mede hy by den Koning van *Groot-Brittanje* bekleed ge-

Hoe die Doodstraffe in *Engeland* opgenomen. De *Fransche* Afgezant weggezonden.

LXXIII BOEK. — 1793

weest was, en waar van de verrigtingen reeds voor lang waaren opgeſchort, thans geheel een einde genomen hadt, door den droevigen Dood van zyne Allerchristlykſte Majeſteit — dat de Koning diens verblyf niet langer kon dulden —— en hem gelaste, binnen den tyd van acht dagen, het Koningryk te verlaaten. Met toezegging dat het aan geene voeglyke ſchikkingen zou ontbreeken, om hem na *Frankryk* te doen te rug keeren, met die agting, welke men verſchuldigd was aan het Character, 't geen hy van wegen zyne Allerchristlykſte Majeſteit by den Koning voorheen bekleed hadt.

Nog een vrugtlooze pooging van *Frankryk* tot den Vrede.

Onmiddelyk naa diens vertrek kwam, op den negen en twintigſten van Louwmaand, de Heer DE MARET te *Londen*, met eene boodſchap van aangelegenheid, om nog eene pooging tot behoud des Vredes te doen: welke pooging, ſchoon zonder vrugt, de gezindheid der *Franſchen* tot den Vrede met *Engeland*, naar zommiger gevoelen, altoos zal kenmerken. Schoon anderen die zending als geheel zonder Vredesbedoeling afſchilderen. (*)

Verſlag van het

De tyding van het bevel tot het vertrek van den *Franſchen* Afgezant ten Hove

(*) Zie *History of the Politics of Great Brittain and France, from the Time of the Conference of Pilnitz to the Declaration of War against Great Britain, With an Appendix, containing a Naration, of the Attempts made by the Brittiſche Gouvernement to restore Peace.* By HERBERT MARCH 1800.

ve van *St. James*, kwam niet in *Frankryk*, of het Committé tot de Algemeene Verdeediging deedt, op den laatsten van Louwmaand, aan de Volksvergadering te *Parys* een Verslag, 't welk ten voorspel diende van eene Oorlogsverklaaring. 't Zelve berigtte daar in, „ aan de Nationaale Conventie, kennis gegeeven te „ hebben, van de onderwerpen des mis„ verstands tusschen de *Fransche* Repu„ bliek en het *Britsche* Gouvernement; „ van de opeengevolgde menigvuldige „ verongelykingen van dit Gouverne„ ment ten opzigte van de *Fransche* Re„ publiek, en van de ronde en heusche „ poogingen van de *Fransche* zyde aan„ gewend, ter voorkominge van een „ Vredebreuk, van welke de heillooze „ gevolgen ongetwyfeld zouden t huis „ komen, op die geenen alleen, die ze „ onregtvaardig berokkend hadden."

LXXIII. BOEK. — 1793. Committe tot de Algemeene Verdeediging, wegens den Oorlog.

„ De *Fransche* Republiek," dus vaart dit Verslag voort, „ zal zich geene ver„ wytingen te doen hebben, daar zy al„ le middelen, welke met haare waar„ digheid strookten, heeft uitgeput, al„ voorens tot zo droevige uiterstens over „ te gaan. — Het is met leedweezen, „ dat ik aan de Nationaale Conventie, „ de vrugtloosheid onzer poogingen be„ rigtte, en dat de flaauwe hoop tot „ Vrede, welke, eenige dagen geleden, „ ons nog overbleef, geheel verdweenen „ schynt.

„ Het *Britsch* Ministerie, vergeetende,

„ 't

LXXIII. BOEK. — 1793.

„ 't geen het zo dikwyls beloofd hadt „ van zich niets met onze Huishouding „ van binnen te bemoeijen, heeft gele- „ genheid genomen uit de regtmaatige „ geftrengheid op den laatften onzer „ Koningen uitgeoefend, om deszelfs „ kwaadwilligheid tegen het *Franfche* „ Volk ten hoogften toppunt op te voe- „ ren.

„ De noodzaaklyke Dood eens Ty- „ rans, is voor de *Engelfchen* het fignaal „ geweest van eene publieke rouw —— „ de oorzaak van eene vermeerdering van „ vyandlyke toerustingen — en het voor- „ wendzel van eene belediging aan wel- „ ke geen glimp is by te zetten."

Hier op vermeld hebbende, welk een bevel, gepaard met eenen Brieve van den Secretaris van Staat, de Heer CHAUVELIN ontvangen hadt, befluit de Verflaggeever, met deeze woorden; „ De uit- „ voerende Raad heeft fterk gevoeld, „ wat een zodanig gedrag hoonends in- „ houdt; en zo het gevoel van veront- „ waardiging by denzelven eenigzins kan „ verzagt worden, is het alleen het denk- „ beeld, dat de *Franfche Natie* 'er ge- „ voelig wraak over zal neemen."

Lord AUCKLANDS voordragt by hun Hoog Mogenden.

Middelerwyl was de buitengewoone *Groot-Brittannifche* Afgezant by onzen Staat niet in gebreke gebleeven, om zich, wegens den toedragt der zaaken, in zyn Ryk, ten opzigte van *Frankryk*, by hun Hoog Mogenden te vervoegen. Hy leeverde, de Papieren, zints den zeven

ven en twintigſten van Wintermaand des voorigen, tot den twintigſten van Louwmaand des tegenwoordigen Jaars (*), aan hun Hoog Mogenden over, met byvoeging van een Vertoogſchrift, 't welk wy geheel moeten plaatzen, als eene opgave behelzende, met welk een oog het *Engelſche Hof*, het voorgevallene in *Frankryk* aanzag, en wilde dat het by het Staatsbeſtuur in de Bondgenootſchapelyke Gewesten, zou worden aangezien. LXXIII. BOEK. —— 1793.

Op de aangeduide Staatsſtukken wyzende, luidt Lord AUCKLANDS taal. „ De „ Koning, Hoog Mogende Heeren! is „ in de vaste overreding, dat de gevoe- „ lens en grondbeginzelen, die uit naam „ van *Groot-Brittanje*, daar in zyn uit- „ gedrukt, volmaakt overeenſtemmen met „ die van uwe Republiek, en dat U Hoog „ Mogenden geneigd zyn, om kragtdaa- „ dig mede te werken in alle die maat- „ regelen, welke het tegenwoordig be- „ ſlisſend Tydſtip vorderen, en die een „ noodwendig gevolg zyn van die ge- „ voelens en grondbeginzelen.

„ De omſtandigheden, welke ons tot „ dat beſlisſend Tydſtip gebragt hebben, „ zyn nog te versch, en het gedrag, „ 't welk de Koning gehouden heeft is „ te bekend, dan dat ik genoodzaakt „ zou weezen een omſtandig Verſlag daar „ van te doen.

„ Het

(*) Wij hebben, daar het pasſe gaf, den inhoud dier ſtukken aangeweezen of opgegeeven.

LXXIII. BOEK. —— 1793.

„ Het is althans nog geen vier jaaren
„ geleden, dat eenige Elendigen, zich
„ den naam van *Philosophen* geevende,
„ de verwaandheid hebben gehad van
„ zich bekwaam te oordeelen, om een
„ nieuw Stelzel van Burgerlyke Maat-
„ schappy in te voeren. Om deeze yde-
„ le harssenschim tot stand te brengen
„ hebben zy getragt alle die Natien, by
„ welken Ondergeschiktheid, Zeden, en
„ Godsdienst plaats hadden, en tot hier
„ toe de zekerheid, het geluk en den
„ troost van het Menschlyk Geslacht
„ hebben uitgemaakt, om te keeren en
„ te verwoesten. Hunne vernielende
„ plans zyn ook maar al te wel gelukt;
„ doch de uitwerkingen van dit Nieuw
„ Stelzel, 't welk men heeft getragt in
„ te voeren, hebben nergens anders toe
„ gediend, dan om het harssenschimmige
„ en godlooze van deszelfs Autheurs aan
„ den dag te leggen.

„ De Gebeurtenissen, die 'er zo schie-
„ lyk op gevolgd zyn, hebben zedert in
„ gruwlykheid overtroffen al het geen
„ ons de Geschiedenissen opleeveren. De
„ Eigendommen, de Vryheid, de Veilig-
„ heid, en het Leeven zelfs, zyn het
„ speeltuig geweest van de toomlooze
„ woede der driften, van de Roofzugt;
„ van den Haat, en van de allerwreedste
„ en onnatuurlykste Heerschzugt.

„ De Jaarboeken van het Menschlyk
„ Geslacht leeveren geen voorbeeld op,
„ dat men, immer in zulk een kort
„ tyds-

„ typsbestek, zo veele misdaaden gedaan, LXXIII.
„ zo veele rampen veroorzaakt, en zo BOEK.
„ veel traanen heeft doen storten; eindelyk
„ schynen, op dit Tydstip, deeze yslyk- 1793.
„ heden ten hoogsten top gesteegen.

„ De Koning, geduurende al dien tyd, „ omringd van zyn Volk, 't welk, door „ de Godlyke bescherming, eenen voor- „ beeldloozen voorspoed genoot, kon al- „ le deeze rampen van anderen niet be- „ schouwen, dan met een diep medely- „ den en verontwaardiging; doch, ge- „ trouw aan zyne Grondbeginzelen, kon „ zyne Majesteit nooit van zich verkry- „ gen om zich met de Binnenlandsche „ Zaaken van eene vreemde Natie in te „ laaten, en zou zich nimmer verwyderd „ hebben van de Onzydigheid, welke „ hy aangenomen hadt.

„ Zulk een gedrag, 't welk de Koning „ met genoegen gezien heeft, dat ge- „ lyklyk gehouden is door U Hoog Mo- „ genden, wier Goede Trouw door ge- „ heel *Europa* erkend is, en by welke „ het, om zo veele andere redenen moet „ geëerbiedigd worden, is egter niet in „ staat geweest om zyne Majesteit, zyn „ Volk, en deeze Republiek, in veiligheid „ te kunnen stellen tegen de allergevaar- „ lykste en allerstrafbaarste bedoelingen.

„ Zedert eenige maanden is het plan „ van eene bekommerlyke uitbreiding van „ Heerschappye voor de rust en zeker- „ heid van geheel *Europa* openlyk er- „ kend. Men heeft al zyn kragt inge-

„ span-

LXXIII. BOEK. 1793. „ ſpannen om, in het binnenſte gedeelte „ van *Engeland*, en van dit Land, leer- „ ſtellingen te verſpreiden, door welke „ alle Maatſchaplyke Orde wordt ten on- „ derſten boven gekeerd; en men heeft „ zich zelfs niet geſchaamd, om aan dee- „ ze verfoeilyke poogingen den naam te „ geeven van het Omwentelings vermo- „ gen (*Pouvoir Revolutionair.*) De oude „ plegtige Verbonden, geguarandeerd door „ den Koning, heeft men verkragt, en ge- „ lyklyk, zo wel de Regten als het Grond- „ gebied van deeze Republiek geſchon- „ den.

„ Zyne Majeſteit heeft, derhalven, naar „ zyne Wysheid, geoordeeld toebereid- „ zels te moeten maaken, geëvenredigd „ naar de omſtandigheden. De Koning „ heeft zyn Parlement geraadpleegd, en „ de maatregels, welke zyne Majeſteit „ heeft goedgevonden te neemen, zyn „ yverig en eenpaarig (*) goedgekeurd, „ door een Volk, 't welk een affchrik „ van Ongodsdienſtigheid en Regeering- „ loosheid heeft, dat zyn Koning bemint, „ en zich aan deszelfs Conſtitutie houdt."

„ Dit zyn, Hoog Mogende Heeren! „ de redenen van een gedrag, welks wys- „ heid

(*) Wie het toen in *Engeland* voorgevallene, en het bygebragte van de Tegenparty weet, zal deeze *Algemeenheid* zeer zien inkrimpen; dan het loopt buiten ons vak hier van te ſpreeken. Wy zouden anders, uit de *Engelſche* Geſchiedenis, van die dagen, verbaazend veel en treffends kunnen aanvoeren.

„ heid en billykheid, tot nu toe, den Koning van uwe Instemminge en Medewerking hebben verzekerd. —— Zyne Majesteit heeft, in alle zyne daaden, steeds gewaakt voor de handhaaving van de Regten en de zekerheid der *Vereenigde Nederlanden.*"

„ De Verklaaring welke ik in Slachtmaand laatstleden, de eer gehad heb, U Hoog Mogenden over te handigen (*) en de aankomst van een klein Vlootdeel, bestemd om de Stroomen van de Republiek te beschermen, tot haare eigene magt zou byeen verzameld zyn, leeveren 'er de blyken van op. Ook hebben U Hoog Mogenden dezelfde geneigdheid erkend, in al wat zyne Majesteit gedaan heeft, en zullen dit niet minder zien in de maatregelen, die 'er beraamd worden; derhalven houdt zyne Majesteit zich overtuigd, dat hy, van den kant van U Hoog Mogenden, zal blyven ondervinden eene volmaakte overeenstemming van grondbeginzelen en gedrag: zynde het deeze overeenstemming alleen, welke aan de vereende poogingen der twee Landen, de noodige kragt kan geeven voor derzelver gemeene Verdeediging, en paalen zetten aan de rampen, waar mede *Europa* bedreigd wordt, ten gelyken tyde boven het bereik van eene beledigSing stellende, de Rust en de Onaf-

„ hang-

(*) Zie hier boven bl. 111.

LXXIII. BOEK. — 1793.

„ hanglykheid van eenen Staat aan wien „ U Hoog Mogenden, door hunne wys- „ heid en de fermiteit van hunne Regee- „ ring, het geluk verzekeren (*).”

Groote fchynbaarheden, dat deeze Staat in den Oorlog zou worden ingewikkeld.

Die zelfde Afgezant verwylde niet Hun Hoog Mogenden kundfchap te geeven, van de wyze op welke de geweeze Gezant des Konings van *Frankryk* bevolen was *Engeland* te ontruimen, een zo gewis voorteken eener op handen zynde Vredebreuk. Alle de verrigtingen in dat Ryk kondigden, met vereende ftemme, krygstoerustingen ten fterkften aan. Desgelyks gaven de wederzydfche Onderhandelingen, tusfchen onzen Staat en *Engeland* de onbedrieglykfte voortekens, dat dezelve, welke flaauwe flikkeringen van hoop, ten tegendeele zich ook, by de donkerheid dier vooruitzigten, zelfs tot het laatfte toe, mogten opdoen, in dien kryg zou worden ingewikkeld.

Poogingen tot voorkoming des Oorlogs.

Wanneer wy hier van flaauwe flikkeringen fpreeken, oogen wy op eene geheime Onderhandeling tusfchen den Raadpenfionaris VAN DE SPIEGEL, en den *Engelfchen* Afgezant Mylord AUCKLAND, aangevangen met den *Franfchen* Minister DE MAULDE, en eenige Leden van de *Franfche* Nationaale Conventie te *Parys*, tot voorkoming van eenen geduchten inval, en eene mogelyke vermeestering der Republiek. 't Zy uit hoofde dat men ter verdeediging van deezen Staat niet in gereed-

(*) *Nieuwe Verz. by* DE CHALMOT I. D. bl. 21.

reedheid ware, en te dier oorzaake tragten moest dien slag, op alle gevoeglyke wyzen, af te weeren, of ten minsten tyd zoeken te winnen; 't zy men met ernst op den Vrede bedagt was. Getuigen hier van de Brieven tusschen DUMOURIER en AUCKLAND gewisseld. Die des *Franschen* Generaals, den drie en twintigsten van Louwmaand, uit *Parys* gedagtekend, is van deezen opmerkenswaardigen inhoud,

LXXIII. BOEK. —— 1793.

„ MYLORD! De *Fransche* Gezant in
„ *'s Gravenhaage*, en myn waare Vriend,
„ Mr. DE MAULDE, heeft my onderrigt,
„ dat gy, in veele gesprekken met den
„ Heer VAN DE SPIEGEL, hem hoogag-
„ ting en eene byzondere belangstelling in
„ my betuigd hebt, welke ik steeds door
„ myn zedelyk gedrag zal tragten te ver-
„ dienen. De Raadpensionaris heeft de-
„ zelfde gevoelens aan den dag gelegd.
„ Ik zal my, myn Leger bezigtigende,
„ eenige dagen in de nabyheid van *Hol-*
„ *land* bevinden. —— Zou het niet mo-
„ gelyk zyn, dat wy alleen, of met ons
„ beiden en VAN DE SPIEGEL, een mond-
„ gesprek houdende, iets nuttigs bewerk-
„ ten voor *Engeland*, voor de *Vereenig-*
„ *de Nederlanden*, voor *Frankryk*, voor de
„ Menschlykheid, en misschien vóór ge-
„ heel *Europa*? —— Ik onderwerp dee-
„ zen Voorslag aan uwe Voorzigtigheid,
„ en aan uwe Liefde tot den Vrede, die
„ by elk eerlyk man, in den grond zyns
„ harten, moet huisvesten. Ik zal den
„ dertigsten van Louwmaand te *Antwer-*

LXXIII. BOEK. — 1793. „ *pen* weezen, daar zal ik uw Antwoord „ kunnen ontvangen, en 'er twee dagen „ op wagten." In de ondertekening van deezen Brief, noemt zich DUMOURIER *de Vriend der Engelsche Natie*. — De *Engelsche* Gezant AUCKLAND schreef, op den gestelden dag uit '*s Gravenhaage* een antwoord. Het verrigte van den Raadpensionaris droeg de goedkeuring van hun Ed. Groot Mogenden weg, hy kreeg last om daar mede voort te gaan. Dan hy deelde een Brief van DE MAULDE, den dertienden van Sprokkelmaand, aan hem uit *Antwerpen* geschreeven, mede, betrekkelyk de aangevangene Onderhandeling, waarin deeze zyn Opontbod, en dus het einde van alle die aangewende middelen tot behoudenis des Vredes vermeldt (*). — Ten opzigte van deeze Onderhandeling, getuigt DUMOURIER zelve; „ dat hy, „ naa het ondergaan van veele onaangenaame ontmoetingen te *Parys*, en daar uit „ geboorene herhaalde verzoeken om zyn „ ontslag, enkel in dienst zyns Vaderlands gebleeven was, om dat men hem „ voorstelde te handelen over de opschorting van den Oorlog met *Engeland* en „ *Holland*, en, wanneer zulks niet slaagde „ eenen inval in *Holland* te doen, dien „ hy als onvermydelyk beschouwde om de „ *Nederlanden* te bewaaren; dat intusschen „ de Nationaale Conventie, terwyl hy „ zelfs

(*) R. L. BOUWENS *aan zyne Committenten* bl. 367—369.

„ zelfs met goed gevolg in de Onder- LXXIII.
„ handeling bezig was, zich gehaast hadt BOEK.
„ om dien Oorlog te verklaaren, zonder ——
„ zich met de toebereidzelen daar toe be- 1793.
„ zig te houden, of te zorgen voor de
„ middelen om die behoorelyk te onder-
„ ſteunen." By welke gelegenheid hy vermeld, de Oorlogsverklaaring alleen uit de Nieuwspapieren vernomen, en den Inval gedaan te hebben met een klein *Corps d'Armée* van nieuw Krygsvolk, 't welk nog nimmer in 't vuur was geweest; doch waar mede hy uitvoerde, 't geen ons vervolgens te melden ſtaat (*).

De Raadpenſionaris VAN DE SPIEGEL, geeft dit naarigt, ten aanziene van deeze Onderhandeling; „ Ik had, door toegeef-
„ lykheid en beleefdheid, in zo verre de
„ Vriendſchap van den *Franſchen* Minis-
„ ter by onzen Staat gewonnen, dat ver-
„ ſcheide vertrouwlyke Conferentien tus-
„ ſchen Lord AUCKLAND, *Groot-Brittan-*
„ *niſche* Ambasſadeur, den gemelden Mi-
„ nister, en my gehouden zyn, alle ten
„ oogmerk hebbende het behouden van
„ den Vrede. —— In de daad hadden wy
„ de zaak zo verre gebragt, dat men de
„ beste verwagting kon hebben van eene
„ goeden uitſlag. *Engeland* en onze Staat
„ zou de *Franſche* Republiek erkend heb-
„ ben —— de ſtipſte Neutraliteit zou be-
„ vestigd zyn geworden, en de twee
„ eerstgemelde zouden haare Mediatie
„ aan-

(*) *N. Verz. by* DE CHALMOT I. D. bl. 265.

LXXIII. BOEK. 1793. „ aangeboden hebben, tot herftel van den „ algemeenen Vrede, of by weigering „ daar van, in gemeenfchap met *Frank-* „ *ryk* maatregelen genomen hebben, hoe- „ danig den Oorlog best te doen eindi- „ gen. —— Deeze waren de voornaamfte „ Artykelen van eene Conventie, welke „ wy den *Franfchen* Minister hadden voor- „ geflaagen, en die daar mede na *Parys* „ vertrok in de Maand December des „ Jaars MDCCXCII, en in 't einde van „ January te rug kwam, met de ftellige „ verzekering, dat alle de Leden van den „ algemeenen Raad in *Frankryk* zeel wel „ voldaan waren over het gehandelde. — „ Dat zy eenpaarig befloten hadden met „ *Engeland* en Ons niet te breeken, zo „ dat men nu niet anders te doen hadt, „ dan te zien, hoe wy het best de laat- „ fte hand aan onze vertrouwlyke affpraak „ konden leggen, en dat de Generaal „ DUMOURIER wenschte in perfoon daar „ over met ons te handelen (*)." —— Desgelyks roert hy dit Stuk aan, in eenen Brieve aan DUMOURIER, betuigende, „ dien niet te kunnen eindigen zonder „ hem te zeggen, met welk een leedwee- „ zen hy vernomen hadt, dat eene za- „ menkomst met hem dapper en rondbor- „ ftig Generaal, van welke hy zich zo „ veel genoegen voor zichzelven, en een „ zo gelukkig gevolg voor het algemeen „ wel-

(*) *Nadenking van eenen Staatsman, wegens zyn Ministerie in Holland,* 1800.

„ welzyn hadt beloofd, geene plaats kon
„ hebben; en het hem hartlyk moeide,
„ zich verpligt te vinden, by geschrifte
„ hem te doen toekomen, 't geen hy vuu-
„ rig gewenscht hadt, hem by monde te
„ kunnen geeven (*)."

Oorlogsverklaaring van *Frankryk* aan den Koning van *Engeland* en den *Stadhouder*.

De voordragt van het Committé ter Algemeene Verdeediging mogten wy te regt een Voorspel van eene Oorlogsverklaaring noemen (†). Maar van welk eene? Vast tegen den Koning van *Engeland*; doch was dezelve mede gerigt tegen den Stadhouder der *Vereenigde Nederlanden*. Het geheele Stuk was van deezen wel zonderlingen, maar merkwaardigen, inhoud. —

„ De Nationaale Conventie, gehoord heb-
„ bende het Verslag van deszelfs Commit-
„ te ter Algemeene Verdeediging, betrek-
„ kelyk het gehouden gedrag van *Enge-
„ land* omtrent *Frankryk*, en in aanmer-
„ king neemende, dat de *Koning van En-
„ geland* niet opgehouden heeft, voornaam-
„ lyk zedert den tienden van Oogstmaand,
„ aan de *Fransche* Natie blyken te gee-
„ ven van zyne kwaadwilligheid, en van
„ zyne verknogtheid aan de Verbintenis
„ der Gekroonde Hoofden.

„ Dat Hy, op dat tydstip, aan zynen Af-
„ ge-

(*) Deeze Brief betrof de zaak van den *Collonel* Micoud, te vinden in de Bylaagen F. N. Z. O *de voornaamste en minst bekende byzonderheden by de Belegering, Inneeming en Herneeming der Stad* Breda, bl. 172

(†) Zie hier boven bl. 314.

LXXIII. BOEK. 1793. „ gezant te *Parys* bevel gezonden heeft „ om te vertrekken, om dat Hy niet wil- „ de erkennen den Provisioneelen Uitvoe- „ renden Raad, door de Wetgeevende „ Vergadering ingesteld.

„ Dat het Kabinet van *St. James*, van „ dat zelfde tydstip af heeft opgehouden, „ te handelen met den *Franschen* Afge- „ zant te *Londen*, onder voorwendzel van „ de Opschorting des geweezen Konings „ der *Franschen*.

„ Dat het, zedert de Opening van de „ Nationaale Conventie, niet heeft wil- „ len antwoorden, op de gewoone Cor- „ respondentie tusschen beide de Staaten, „ of de Magt van deeze Conventie er- „ kennen.

„ Dat het geweigerd heeft den Afge- „ zant van de *Fransche* Republiek te er- „ kennen, schoon met Geloofsbrieven op „ naam der Republiek voorzien.

„ Dat het getragt heeft te stremmen „ verscheide Aankoopen van Graanen, „ Wapenen, en andere Goederen, die in „ *Engeland* gedaan waren, zo door *Fran-* „ *sche* Burgers als door Agenten van de „ *Fransche* Republiek.

„ Dat het heeft doen aanhouden ver- „ scheide Schepen en Vaartuigen, belaa- „ den met Graanen voor *Frankryk*; ter- „ wyl het, tegen het Tractaat van den „ Jaare MDCCLXXXVI, den Uitvoer na „ andere Landen zynen gang heeft doen „ gaan.

„ Dat het al verder, om nog kragtdaa-

„ di-

„ diger den loop der handeldryvende be-
„ langen van de Republiek in *Engeland*
„ te ſtremmen, door eene Acte van het
„ Parlement, den omloop der Asſignaten
„ heeft doen verbieden.

„ Dat het, door dat zelfde Parlement,
„ tot ſchending van het IV. Artykel des
„ Tractaats van den Jaare MDCCLXXXVI,
„ in Louwmaand laatstleeden, eene Acte
„ heeft doen uitgaan, waar door het alle
„ *Franſche* Burgers, gaande na *Engeland*,
„ of hun verblyf aldaar houdende, heeft
„ onderworpen aan de allerkwellendſte,
„ gevaarlykſte, en geweldaadigſte maat-
„ regelen voor hunne zekerheid.

„ Dat het, gelyktydig en tegen den in-
„ houd van het I. Artykel des Vredes-
„ Tractaats van den Jaare MDCCLXXXIII,
„ Beſcherming en Onderſtand in geld heeft
„ toegeſtaan aan de Emigranten, en zelfs
„ aan de Hoofden der Rebellen, die
„ reeds tegen *Frankryk* waren opgeſtaan:
„ dat het met dezelve gehouden heeft eene
„ geregelde Correspondentie, klaarblyke-
„ lyk ingerigt tegen de *Franſche* Omwen-
„ teling, en dat het desgelyks de Hoof-
„ den der Rebellen van de *Franſche* Volk-
„ plantingen in de *West-Indien* ontvangen
„ heeft.

„ Dat het Kabinet van *St. James*, met
„ den zelfden geest, zonder dat 'er nood-
„ zaaklykheid toe was, en terwyl alle
„ Zee-mogenheden met *Engeland* in Vre-
„ de waren, eene aanmerklyke uitrusting

LXXIII. BOEK. 1793. „ ter Zee, en eene vermeerdering van „ deszelfs Landmagt bevolen heeft. — „ Dat die Uitrusting gelast is, op het „ oogenblik, dat het *Engelsch* Ministerie „ met woede vervolgde, allen, die in *Engeland*, de grondbeginzelen der *Fransche* Omwenteling aankleefden, en tevens van alle mogelyke middelen gebruik maakte, zo in het Parlement als „ daar buiten, om de *Fransche* Republiek „ met schande te overlaaden, en op dezelve de verfoeijing van de *Engelsche* „ Natie, en zelfs van geheel *Europa* te „ doen vallen. — Dat men het oogmerk van die Uitrusting, als tegen „ *Frankryk* bestemd, openlyk erkend „ heeft.

„ Dat, schoon de Provisioneele Uitvoerende Raad van *Frankryk*, middelen „ heeft gebruikt om den Vrede en Broederschap met de *Engelsche* Natie te onderhouden, en niet geantwoord heeft „ op de lasteringen en schendingen der „ Tractaaten, dan door wedereischen, gegrond op de regelen van regtvaardigheid, en uitgedrukt met de grootmoedigheid van vrye Menschen, het *Engelsch* Ministerie, egter by deszelfs Systhema van kwaadwilligheid en vyandlykheid gebleven is; de Uitrustingen „ voortgezet, en een Vlootdeel na de „ *Schelde* gezonden heeft, om de verrigtingen van *Frankryk* in het *Belgische* te „ verontrusten.

„ Dat,

„ Dat, op de tyding der Executie van LXXIII.
„ Lodewyk, de belediging tegen de *Fran-* Boek.
„ *sche* Republiek zo verre is gegaan, dat ——
„ men, aan den Gezant van *Frankryk* or- 1793.
„ der gezonden heeft om het Grondge-
„ bied van *Groot-Brittanje*, binnen acht
„ dagen, te ontruimen.

„ Dat de Koning van *Engeland* zyne
„ verknogtheid aan de zaak van dien Ver-
„ raader, en zyn oogmerk om die te on-
„ dersteunen, duidelyk getoond heeft,
„ door verscheide Besluiten, op het oogen-
„ blik van diens Dood; zo door het be-
„ noemen van Generaals voor zyne Land-
„ magt, als door het vraagen aan het Par-
„ lement van *Engeland*, om eene aanmer-
„ kelyke vermeerdering van Land- en Zee-
„ magt, gelyk ook door het uitrusten van
„ Kanonneersloepen.

„ Dat de heimlyke zamenspanning met
„ de Vyanden van *Frankryk*, en voor-
„ naamlyk met den *Keizer* en *Pruissen*,
„ bevestigd is geworden, door een Trac-
„ taat in Louwmaand laatstleden met den
„ eerstgemelden gesloten.

„ Dat Hy, in die zelfde Zamenspanning,
„ heeft getrokken, den *Stadhouder der*
„ *Vereenigde Gewesten*; dat deeze laatste,
„ wiens slaafsche verknogtheid aan de Ka-
„ binetten van *St. James* en *Berlyn*, maar
„ al te zeer gebleeken is, geduurende
„ den loop der *Fransche* Omwenteling, in
„ weerwil van de Onzydigheid, die hy
„ voorgaf, de *Fransche* Agenten heeft be-

„ han-

LXXIII. BOEK. 1793. „ handeld met veragting, de Emigranten „ ontvangen, de *Fransche* Patriotten ge- „ kweld, hunne verrigtingen gedwars- „ boomd, de Maakers van valsche Assig- „ naaten, tegen het gewoon gebruik en „ tegen den eisch van het *Fransche* Mi- „ nisterie ontslaagen; en dat hy, in dee- „ zen laatsten tyd, om met de vyandlyke „ oogmerken van het Hof van *Londen* me- „ de te werken, eene Uitrusting ter Zee „ bevolen, een Vlootvoogd benoemd, en „ aan de *Hollandsche* Schepen bevel ge- „ geeven hadt om zich te voegen by het „ *Engelsch* Vlootdeel; eene Geldligting, „ tot goedmaaking der kosten van den „ Oorlog geopend; den Uitvoer der Graa- „ nen na *Frankryk* belet, en de voorzie- „ ning der *Pruissische* en *Oostenryksche* Ma- „ gazynen begunstigd hadt.

„ Overweegende, eindelyk, dat alle de „ omstandigheden geene hoop meer aan de „ *Fransche* Republiek overlaaten, om door „ den weg van vriendlyke Onderhande- „ ling, herstelling dier bezwaaren te ver- „ krygen, en dat alle bedryven van het „ *Britsche Hof*, en van *Holland* vyandlyk „ zyn, en gelyk staan aan eene Verklaa- „ ring van Oorlog, zo besluit de Natio- „ naale Vergadering

„ *Voor eerst.* De Nationaale Vergade- „ ring verklaart, in naam van de *Fran-* „ *sche* Natie, dat, ingevolge van de bo- „ vengemelde vermenigvuldigde Vyandlyk- „ heden, en Aanrandingen, de Republiek

„ in

„ in Oorlog is met den Koning van *En-*
„ *geland* en den *Stadhouder der Vereenig-*
„ *de Provincien.*

„ *Ten tweeden.* De Nationaale Con-
„ ventie gelast den Provisioneelen Uit-
„ voerenden Raad, van al de magt, die
„ dezelven noodzaaklyk zal oordeelen,
„ gebruik te maaken, ter afkeering van
„ de aanrandingen, en ter handhaaving
„ van de Onafhanglykheid, de Waardig-
„ heid, en de Belangen der *Fransche* Re-
„ publiek.

„ *Ten derden.* De Nationaale Con-
„ ventie magtigt den Provisioneelen Uit-
„ voerenden Raad, te beschikken over de
„ Zeemagt van de Republiek, naar dat
„ het belang van den Staat zulks zal
„ vereischen, en herroept alle byzonde-
„ re schikkingen, welke ten dien opzig-
„ te, by voorige Besluiten, gemaakt
„ zyn. (*)

Hachlyke omstandigheden waar in zich *Frankryk* bevondt by het doen dier Oorlogsverklaaring.

Indien de Geestdrift, welke thans in *Frankryk* woelde, en de gemoederen aan vuurde, niet uit de daar onlangs voorgevallene Gebeurtenissen kennelyk was; indien wy, in dat Land, geene bedryven gezien hadden, die de verbaasdheid, en eene mengeling van andere, min aangenaame aandoeningen, ten hoogsten toppunte opvoert, zouden wy ons, met reden, hoogst verwonderen, dat dit nieuw Gemeenebest, door zo veele Vyanden omringd, en zo fel, door de magtigste *Land-*

(*) *N. Verz. by* DE CHALMOT I. D. bl. 43.

LXXIII. BOEK. —— 1798. *Land-Mogenheden* van *Europa* bedreigd; en bestookt, (*) door dus eene Oorlogsverklaaring, ook *twee Zeemogenheden*, zich ten openbaaren vyand maakte. De Keizerin van *Rusland* vaardigde, ten deezen tyde, ook een Gebod tegen de *Franschen* uit, 't welk in sterkte en listigheid naauwlyks wedergade vindt (†). — Te meer als men daar by overweegt, dat dit Gemeenebest, wel magtig in aantal van Inwoonderen; doch schaars by den Gelde was, ontbloot van veele rykgegoede Ingezetenen, uit dat Land, met veel schats geweeken, en wegens de uitputting der Staatsfinantien, onder het voorig Koninglyk Bestuur, zonder eenig crediet om elders, door Geldopneeming, die zenuw van den Staat te sterken, en reeds, zints eenigen tyd de toevlugt tot Papieren Geld, dat uiterst en weinig houdend plegtanker, hadt moeten neemen.

Hoe men in de Geldbehoefte voorziet. 't Was ter gelegenheid van deezen nieuw verklaarden Oorlog, dat men besloot om nog achthonderd Millioenen aan Assignaaten te doen maaken: terwyl 'er reeds twee duizend drie honderd zeven en tachtig Millioenen, viermaal honderd zestig duizend en veertig Livres, van de drie duizend één honderd Millioenen, tot welke besllooten was, in de wandeling waren. By den voorslag daar toe voerde men

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* hier boven bl. 46.
(†) Dit Stuk is te leezen in de *Nieuwe Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 568—594.

men de Oorlogsverklaaring tegen de *Vereenigde Gewesten*, als een redmiddel aan. Immers, onder meer andere gezegdens daar toe betrekkelyk, was de taal. „ De Oorlogsverklaaring, die gy aan *Holland* „ gedaan hebt, is de doodlykfte flag in „ het Finantieele, dien gy onzen Vyan-„ anden hebt toegebragt: want het is „ in *Holland*, dat de Keizer, de Koning „ van *Pruisfen*, en de Keizerin van *Rusland*, hun toevlugt hebben om Geld-„ ligtingen te doen om de Kosten van „ hunne Hoven goed te maaken. *Holland* onderfteunt door Commercieele „ Handelingen het Credit van *Engeland*. „ Wel nu, indien uwe overwinnende „ Legers in *Amfterdam* intrekken, zyn „ alle hunne Financieele Bronnen ver-„ nietigd, en gy zult die Despoten dwin-„ gen om de Gelykheid der Regten, en „ de Soverainiteit des Volks te erken-„ nen. (*)

BRISSOTS taal by de Verklaaring des Oorlogs.

En wil met een ftaal van de Geestdrift, welke, ten deezen dage, de *Franfchen* vervulde, en die op alle mogelyke wyzen in de gemoederen werd aangeblaazen, men hoore de taal van den in de Geleerde en Staatkundige Wereld bekenden BRISSOT, by gelegenheid van het verklaaren des Oorlogs; een taal, in de Conventie hoogst toegejuichd. —— „ Het „ Hof van *Engeland* wil den Oorlog, „ hier aan valt geen twyfel. Het tafe-„ reel

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1793. bl. 180.

LXXIII. BOEK. 1793.

„ reel van deszelfs gedrag heeft u moeten voorbereiden tot die Gebeurtenis. Het trouwloos momaangezigt der Onzydigheid is eindelyk afgevallen. Het *Britsche* Kabinet hadt het slegts zo lang aangenomen, als kon dienen om 's Volks denkwyze te misleiden, en het Parlement om te koopen. Dat Hof verklaart u daadlyk den Oorlog door uwen Gezant te gebieden uit *Engeland* te vertrekken. —— Indien het den Oorlog niet stellig terstond verklaard heeft, dit geschiedde, om dat zyne Magt niet gereed was; dit geschiedde om dat het door een verfynd *Machiavellismus*, den schyn van eenen aanval wil vermyden. Het heeft alle die voorbereidzels slegts genomen om den Oorlog, welke het u wil aandoen, het Volk behaagelyk te maaken, de Natie 'er in te doen deelen, en ongelukkig is het *Engelsche* Volk in den strik gevallen, 't zelve door het Ministerie gespannen. —— Doch 'er valt niet aan te twyfelen, of de dwaaling zal welhaast opklaaren. Binnen kort zal het *Engelsche* Volk deezen Oorlog niet dan met afgryzen beschouwen, als dan zal, zonder twyfel, het bloed, 't geen vergooten zal zyn, nederkomen op den kop van de Ministers, die den Oorlog gewild hebben: zonder twyfel zullen zy hunne dagen niet in gerustheid eindigen; zonder twyfel zullen zy op het Schavot klimmen, alwaar minder schuldige Landschuimers omkomen.

„Wy

„ Wy moeten egter de gevaaren van „ onzen toeftand niet ontveinzen. Wy „ hebben alle de Dwinglanden van *Europa* „ te bevegten; alle de Volken zyn onze „ natuurlyke Bondgenooten; maar, in „ flaaverny zynde, vermoogen zy niets. „ Het is noodig dat geheel *Frankryk* op- „ ftaa, om zich tegen den vyand te ftel- „ len. Het is noodig, dat de Rykgegoe- „ de zyne fondfen opfchiet, om het Cre- „ dit der Asfignaten ftaande te houden. „ Het is noodig dat de Landbouwer, de „ Grondbezitter, het oog afwende van de „ berekeningen der Winzugt, en het is „ noodig, dat ieder *Fransch* Burger ge- „ reed zy, om, als een *Romeinsch* Krygs- „ man, uit te trekken. Het is noodig, „ dat alle *Franfchen* maar één groot Le- „ ger uitmaaken, en dat geheel *Frankryk* „ maar ééne Legerplaats zy. Het is noo- „ dig, zich tot tegenfpoeden te berei- „ den, en zich tot ontbeeringen te ge- „ wennen. Het oogenblik nadert, wan- „ neer het een misdaad voor den Burger „ zal zyn twee Rokken te hebben: zo „ 'er een enkelde van onze Broeders „ Soldaaten naakt is.

„ O, Gy! die, voor het toekomende, „ aan het rekenen gaat, laat uwe onge- „ rustheid vaaren, overwonnen wordende „ hebt gy niets meer noodig; Overwin- „ naars zynde, verkrygt gy alles, wat gy „ zult kunnen begeeren. —— Gy zult „ overwinnen, ja; ik durf het u voor-

LXXIII. BOEK. — 1793.

„ fpellen, Gy zult overwinnen! —— „ *Frankryk!* de Natuur heeft u alles ge„ geeven wat noodig is om te zegenvie„ ren.

„ Wat ons betreft, Medeburgers! die „ door het Volk gelast zyn, met de zorg „ om voor zyne belangens te waaken, „ laat ons allen haat, alle byzondere drift „ uitblusfen; het is noodig alle de gees„ ten rondom een gemeen middenpunt te „ verzamelen, en dit middenpunt is de „ *Nationaale* Conftitutie; laat dat denk„ beeld ons nimmer in onze handelingen „ begeeven.

„ Den Oorlog aan *Engeland* te ver„ klaaren, is dien te verklaaren aan den „ Stadhouder der *Vereenigde Nederlanden*, „ aan den Onderdaan eerder dan aan den „ Bondgenoot van Koning GEORGE DEN „ III. Hy heeft de *Franfche* Patriotten „ verdrukt. Hy heeft geene gelegenheid „ laaten voorbygaan, om zyne kwaad„ willigheid tegen de *Franfche* Republiek „ te doen blyken.

Aanfpraak der *Bataaffche* Afgevaardigden te *Parys*.

Met welk een oog de *Bataaffche* Afgevaardigden te *Parys* deezen ftap der Nationaale Conventie om den Oorlog aan den Stadhouder te verklaaren, aanzagen; welk een heil zy zich daar uit fpelden, kunnen wy best fchetzen, door hier plaats te geeven aan een ftuk, 't welk zy, weinig dagen naa die Oorlogsverklaaring, ter *Nationaale Conventie* inleeverden. 't Zelve is op den eigenften toon, als wy te meer-

meermaalen die Uitgeweekenen hoorden slaan, gestemd. Zy lieten zich voor die Vergadering, op deezen trant, hooren. — LXXIII. BOEK 1793.

„ Wetgeevers! de *Bataafsche* Patriotten „ mogen eindelyk hoopen, de zedert zo „ lang verdrukte Vryheid in hun Vader- „ land te zien herleeven. Het Besluit „ in de gedenkwaardige Zittinge van den „ eersten van Sprokkelmaand genoomen, „ zal voor altoos gaan beslisfen over het „ lot van *Europa*. Het is de doodsteek „ voor alle Despoten. Uw naam zal door „ het zelve in den eersten rang van de „ Weldoeners des Menschdoms geplaatst „ worden!

„ Wy komen, in den naam onzer „ Broederen, onzen lof, onzen byval, en „ onze medewerking, zo veel in ons is, „ toebrengen, aan den gewigtigen maat- „ regel, welken gy genomen hebt. Neen! „ gy hebt het niet mis, wanneer gy „ de zaak der Volken afzondert van die „ der Tyrannen, welken dezelven verdruk- „ ken.

„ Uw Besluit heeft den Oorlog ver- „ klaart aan den *Stadhouder*, aan hem, „ die zich altoos betoond heeft een we- „ derstreever der belangen van de *Fran- „ sche Natie*; die, in den *Americaanschen* „ Oorlog, alle roerzels heeft in werking „ gebragt, om de inzigten van *Frankryk* „ te doen mislukken; die de Alliantie, „ tusschen *America* en onze Republiek „ gesloten, heeft onnut gemaakt, kort- „ om die niets heeft nagelaaten om te-

LXXIII. BOEK. — 1793.

„ gen de *Franſchen*, zedert zy de Vry-
„ heid gewonnen hebben, zynen haat te
„ toonen.

„ Het is te regt, dat uw Beſluit, die
„ onderſcheiding ſtelt tusſchen WILLEM
„ VAN NASSAU, nevens zyne Aanhange-
„ lingen, en het gezonde deel der *Ba-*
„ *taafſche Natie*, Vrienden van de Vry-
„ heid en de Gelykheid, onder welken
„ wy ons beroemen ons zelven te reke-
„ nen. Deeze billyke onderſcheiding
„ maakt het eigen weezen van uw *Be-*
„ ſluit uit: zy is voor ons de waarborg
„ van ons vertrouwen niet alleen; maar
„ ook van onze Nationaale Dankbaar-
„ heid.

„ Wetgeevers! zedert vyf Jaaren zugten
„ wy na dit oogenblik. —— Afgeweerd
„ door de Ariſtocratie van allerlei ſlag,
„ is eindelyk de uure gekomen, waar
„ in wy ons mogen betoonen waardig
„ om uwe voetſtappen te volgen; waar
„ in wy mogen hoopen, dat geenerleie
„ intrigues van onze Vyanden zullen bo-
„ vendryven. Eenige dagen meer, en de
„ Zon zal over een vry Volk weder op-
„ gaan. Nog eenige weeken, en de
„ monden van den *Rhyn* zullen, gelyk
„ die der *Rhone*, vry weezen!

„ Repreſentanten! hier is het Deſpo-
„ tismus verſlaagen; in andere Gewes-
„ ten is deszelfs val ophanden; de ver-
„ ontwaardigde Volken ſtaan allerwegen
„ op tegen die Tyrannen, welken onder
„ zich den Aardbodem willen verdeelen.

„ Aan

„ Aan u is het voorbeeld der bevryding „ van het Menschdom te danken. LXXIII. BOEK. —— 1793.

„ De verlossing van ons Vaderland zal „ de grootste voordeelen aanbrengen aan „ onze zaak, aan de algemeene zaak der „ Volken. Onze Vlooten, onze Geld- „ spetien, onze Magazynen, onze Sol- „ daaten, onze Matroozen, die zyn iets „ om u een goeden uitslag te verzeke- „ keren; die zyn iets om den wanhoop „ te brengen in den boezem van het „ *Britsch* Ministerie, dat u om den tuin „ leide, dat ons in dienstbaarheid hieldt; „ maar dat thans, op het naderen van „ deszelfs val, moet beeven.

„ 'Er kunnen niet meer eenige verschillen, „ eenige verwyderingen, in onze Grond- „ beginzelen bestaan: de Vryheid, de „ Gelykheid, zie daar de Goden, welke „ de Rede thans aanneemt; het zyn uwe „ Godheden, het zyn de onze, het „ zullen welhaast die van de gansche „ Wereld zyn.

„ Indien eenige bedreigingen de Patri- „ otten van ons Land hebben kunnen „ verdeeld houden, indien eenige ver- „ scheidenheid van gevoelens onder hun „ heeft mogen bespeurd worden, is dat „ alles verdweenen. Alle die wolken zyn „ opgeklaard. De maatregel, welken gy „ beslooten hebt, het licht, 't welk ze- „ dert den tienden van Oogstmaand, door „ *Europa* heeft gescheenen, hebben voor „ ons alle Geesten gewonnen. 'Er is „ maar één eenig voorwerp, één eenig

LXXIII. BOEK. 1793.

„ gevoel, één eenige roep, en die is
„ voor den val van het Despotismus,
„ voor de zegeviering van de Vryheid
„ en de Gelykheid. —— Wy belyden
„ voor u, dat het geluk der Menschen,
„ aan deeze Grondbeginzelen hangt. Wy
„ spreeken den vloek uit over allen, die
„ zich daar van verwyderen, en de her-
„ schaapen *Bataaven*, zich beroemende
„ af te stammen van de *Geuzen* der zes-
„ tiende Eeuwe, zullen zich waardig be-
„ toonen om met de *Sans Culottes* van
„ *Walmis* en *Gemappe* op te trekken,
„ onder de Banier van de Regten van den
„ Mensch.

„ 'Er zyn aanwyzingen van het groot-
„ ste aanbelang, nuttig voor den goeden
„ uitslag van den Oorlog, die aanstaande
„ is. De voorzigtigheid laat niet toe dat
„ wy ze openbaar bekend maaken. Wy
„ vraagen dezelve aan het Committe De-
„ plomatique te geeven. (*)

Hoe beantwoord.

Geen wonder, dat eene voordragt, zo volmaakt in den toon toen te *Parys* heerschende gestemd een gunstig en den Inleeveraaren vereerend antwoord ontving. De Voorzitter der Nationaale Conventie liet zich in deeze bewoordigingen hooren. —— „ Burgers! de Nationaale Con-
„ ventie ziet met genoegen, dat de Grond-
„ beginzels van Vryheid en Gelykheid
„ opkomen by hunne Nabuuren. Zy zal
„ de beloften gestand doen, welke zy ge-
„ daan

(*) *N. Verz. by* DE CHALMOT I. D. bl. 47.

„ daan heeft, van de Volken, die de- LXXIII. BOEK.
„ zelfde Grondbeginzels aanneemen, te
„ zullen onderſteunen. Gy waart, als men- 1793.
„ ſchen, onze Broeders; Gy zyt onze
„ Broeders, en onze Vrienden. De Vry-
„ heid heeft U haare taal doen hooren;
„ en Gy hebt geantwoord als menſchen,
„ die dezelve te hooren waardig zyn. De
„ Nationaale Conventie zal zorgvuldig
„ de door U haar voorgeſtelde onderwer-
„ pen onderzoeken.

„ De *Batavieren* waren het laatſte Volk,
„ dat de *Romeinen* wederſtand boodt; zy
„ waren de eerſten, die het juk van
„ *Oostenryk* afwierpen, van dat hoogmoe-
„ dig *Oostenryk*, welk thans alle Tyran-
„ nen onder haare barſche Adelaars ver-
„ eenigt. Vyanden van *Oostenryk* en van
„ den *Stadhouder*, zyn de waare *Batavie-*
„ *ren* onze Vrienden. Het is in den boe-
„ zem van hun Land dat wy met hun
„ zullen handelen. Hier zien wy met ver-
„ maak, eenigen onzer Broederen, dat
„ zy een waarborg van onze verbinte-
„ nisſen ontvangen. De Conventie be-
„ looft hun alles opteofferen tot het
„ voeren van den Oorlog voor de Vry-
„ heid. Voor veele eeuwen zyn 'er *Ko-*
„ *ningen* geweest, het wordt tyd, dat de
„ *Souveraine* Volken erkend worden. In-
„ dien 'er onder U verſchillen van gevoe-
„ lens zyn, zullen de grondbeginzels der
„ Vryheid dezelve doen verdwynen (*)".

In

(*) *Nieuw. Verz. by* DE CHALMOT I. D. bl. 48.

LXXIII. BOEK. — 1793.

Schets van de denk- en handelwyze der uitgeweeke *Nederlandsche Patriotten.*

In de daad, naauwlyks waren de zaaden ontkiemd der groote Omwenteling, welke *Frankryks* eenhoofdige Regeering, in een Gemeenebest hervormde, of de *Nederlandsche* Gemeenebestgezinden verbeelden zich den eersten flaauwen straal des aanbreekenden dageraads van den grooten dag der wraake duidelyk te zien flikkeren. Geen Volk sloeg met een oplettender oog den loop dier Omwenteling gaade, dan zy. Deeze Hoop, die verwagting nam by hun toe, op ieder stap, dien het *Fransche* Volk deedt, tot verkryging of bevestiging zyner Vryheid. Zy hielden het daar voor, dat hunne zaak en die der *Franschen* dezelfde was. Toen deeze het zwaard ter scheede hadt uitgerukt, om de grondslagen, waarop de daargestelde Staatsomwenteling gevestigd was, te verdeedigen, durfden zy, te midden der onderdrukking, en als uit het hol eens Kerkers, de stem openlyk verheffen, om door pen en inkt, door vertoogen, in *Frankryk* en elders, die zelfde grondbeginzels allerwegen bekend te maaken, en stoutmoedig voor te staan. Hier toe werden zy aangevuurd, door den tegenstand hunner Party, die niet ophieldt, alles te werkstellen om de verspreiding dier beginzelen te verdrukken (*).

Gee-

(*) Wie dit alles, met gloeiende kleuren, wenscht afgemaald te zien, die gaa te raade met het *Geschiedkundig Verbaal van het Gedrag der Nederlandsche Gemeenebestgezinden, geduurende den tegen-*

Geene, op de gewoone wyze ingerigte Bekendmaaking van den Oorlog, kwam hier te Lande te voorschyn. Immers hun Hoog Mogenden, wanneer zy door de berigten der Consuls van Staat onderrigt werden van het Beslag op de Schepen, toebehoorende aan de Ingezetenen van de Republiek, in de *Fransche* en *Vlaamsche* Havens gelegd, wisten, niet aan welk eene oorzaak, deeze onvoorziene maatregel moest worden toegeschreeven; „ dan welhaast," gelyk zy zich uitdrukten, in eenen rondgaanden Brieve aan de Staaten der byzondere Gewesten, den tienden van Sprokkelmaand afgevaardigd, „ maakte deeze onzekerheid plaats voor „ de grootste verwondering en indignatie, „ toen wy vernamen, dat de *Fransche* „ *Natie*, of liever haare tegenwoordige „ Bestuurders, een Decreet hadden uitge- „ vaardigd, van zulk een buitenspoorigen „ inhoud, dat de Historie der Volken „ geen voorbeeld opleevert, van een stap „ zo vol van onkunde, en onregtvaardig- „ heid, als die, welke op naam van het „ *Fran-*

LXXIII. BOEK.

1793.

Brief der Algemeene Staaten aan de Bondgenooten; eene Oorlogsverklaaring aan *Frankryk* behelzende.

genwoordigen Oorlog, door de Fransche Republiek aan den Stadhouder en zyne Aanhang verklaard, op den 1 Feb. 1793. Dienende om met de daad aan te toonen, dat het Bataafsche Volk, onaangezien den staat van Onderdrukking, waar in hetzelve zich bevondt, de Wapenen der Fransche Republiek, op alle mogelyke wyze, heeft onderfteund, om de bovengemelde Factie te onder te brengen, door BLAUW en VAN IRHOVEN VAN DAM. *Te Leyden by* A. en J. HONKOOP.

LXXIII BOEK. „ *Fransche* Volk, ten opzigte van het on-
„ ze, gedaan werdt."

1793. Naa eene korte opgaave van de redenen tot deeze *zonderlinge Oorlogsverklaaring*, zo als hun Hoog Mogenden dezelve betytelen, vaaren zy voort op deezen trant:

„ Geheel *Europa*, Ed. Mog. Heeren!
„ moet verbaasd ſtaan, zulk eene aaneen-
„ ſchakeling van Abſurditeiten, te zien
„ voortkomen, uit den boezem van eene
„ Vergadering, die zich opdoet, als de
„ Wetgeevers, de Verlichters, de Her-
„ vormers van haare Natie te zyn, en die
„ haare Principes aan andere Natien, als
„ de uitvloeizels van Wysheid, en de ſource
„ van Menschlyk geluk, aanpryst.

„ Oorlog te verklaaren aan den *Stad-
„ houder der Vereenigde Nederlanden*, die
„ geen Souverain is van deezen Staat;
„ maar een Illuſtre Perſonadie, aan den
„ Staat geattacheerd, door de Hooge
„ Waardigheden, welke hy in denzelven
„ bekleed, onder de Souverainiteit van
„ de Staaten der Provincien, wier veree-
„ niging de Souverainiteit van het Bond-
„ genootſchap repreſenteert, wat is dit
„ anders, dan de diepſte onkunde toonen,
„ aangaande de Regeering van een Staat,
„ van welken men oordeelt belediging ont-
„ vangen te hebben?

„ Maar reflecteeren wy op de geallegueerde oorzaaken van deeze Oorlogs-
„ verklaaring, dan kunnen wy dezelve niet
„ alleen aan Onkunde toeſchryven; maar
„ aan den Geest van Overheerſching, Ge-
„ weld

„ weld en algemeene Verwoesting, welke „ de ftappen van veele Leden der Nati- „ onaale Conventie beftuurt. Immers, „ (U Ed. Mogenden weeten het, en ie- „ der Ingezeten weet het met ons,) im- „ mers is 'er geen enkelde van deeze re- „ denen, die den Stadhouder zou aangaan, „ fchoon ze al met de waarheid overeen- „ komftig waren; maar zommige van die „ redenen zyn van allen grond van waar- „ heid ontbloot, en voor zo verre 'er „ eenige zyn, welke *materieel* waarheid „ zyn, en alleen valsch in de *applicatie*, „ zo zyn het zaaken van dien aart, dat „ eene Independente Mogenheid daar van „ aan geene vreemde Regeering rekenfchap „ verfchuldigd is. Of zouden de Leden „ der Nationaale Conventie zich beledigd „ agten, dat deeze Republiek Troepen „ armeerde, en preparatien maakte tot haa- „ re verdeediging? Dat deeze of geene „ Provincie, om daar toe in ftaat gefteld „ te worden, eene Geldleening opende? „ De overige geallegueerde oorzaaken zyn „ loutere Onwaarheden, het zyn Verdicht- „ zels, alleen uitgevonden om aan daaden „ van Geweld een fchyn van Regt te „ geeven.

„ De Republiek heeft, (zo weinig als „ de Stadhouder,) niet gehandeld met „ Vyanden van *Frankryk*; zy heeft alle „ mogelyke omzigtigheid gebruikt omtrent „ het admitteeren der Emigrés, en het is „ alleen uit confideratie van geen pretext „ tot gefchil aan de *Franfche* Regeering

„ te

LXXIII. BOEK. 1793.

„ te geeven, dat wy, zo wel als U Edel.
„ Mogenden, niet hebben kunnen voldoen
„ aan den wensch van onze harten, en
„ het gevoel van medelyden, dat het lot
„ deezer ongelukkige Menſchen, ons heeft
„ geinſpireerd ? —— Aan den anderen
„ kant, waar zyn ergens de *Franſche* Pa-
„ triotten geopprimeerd? In tegendeel zy
„ zyn mogelyk veel te zagt behandelt,
„ in evenredigheid van het kwaade zaad,
„ dat veelen van hun, onder de Ingezee-
„ tenen van dit Land, hebben verſpreid. —
„ Voorts weeten wy niet, dat ergens in
„ deezen Staat Fabriqueurs van valſche
„ Aſſignaaten zyn losgelaaten, wanneer
„ die misdaad beweezen was; maar in
„ tegendeel weeten wy, dat 'er corporee-
„ le ſtraffen zyn geinfligeerd, zo dra aan
„ den Regter was gebleeken, dat de be-
„ ſchuldiging realiteit hadt, en dat ze
„ niet alleen was opgeworpen door de
„ *Franſche* Regeering, als een prætext om
„ zich van Perſoonen en Papieren mees-
„ ter te maaken, die zy, om andere rede-
„ nen, oordeelde te moeten vervolgen.

„ Herinneren wy ons nu, Edelmogen-
„ de Heeren! te gelyk met deeze onge-
„ rymde voorwendzels, hoedanig de Con-
„ duite van deezen Staat geweest is, ge-
„ duurende de Troubelen in *Frankryk*,
„ en hoedanig die van het *Franſche* Gou-
„ vernement, ten onzen opzigte. —— De
„ Republiek heeft de ſtipſte Neutraliteit
„ in agt genomen; heeft aan de *Fran-*
„ *ſche* Regeering, by alle gelegenheid

„ ver-

„ verzekerd, dat zy zich met de inwendige Troubles van dat Land, direct of indirect, niet zou bemoeyen; de Bestuurders der *Fransche* Natie hebben, van hunnen kant, en in *Engeland*, en alhier, doen verzekeren, dat zy de Neutraliteit ook zouden respecteeren. Ondertusschen is, tegen de trouw der Tractaaten, en in een tyd, dat de Republiek aldaar geen magt hadt, om het te beletten, haar Territoir op de *Schelde*, door gewapende Schepen geviolеerd; — ondertusschen heeft de *Fransche* Conventie toegelaaten, dat injurieuse petitien tegen deezen Staat en deszelfs Gouvernement, in haare Vergadering zyn gedaan, en met goedkeuring beantwoord; — ondertusschen permitteert die zelfde Vergadering, dat, onder haare bescherming, zich ophouden eenige *Nederlanders*, die openlyk zeggen een *Committé Revolutionaire der Bataaven* uit te maaken, en, onder dien Titel, de Republiek vervullen met Geschriften, waar van de stoutheid evenredig is aan de ongerymdheid; en eindelyk, terwyl *Europa* zich verwonderde over het geduld van deeze Republiek, en over haare complaisances voor *Frankryk*, breekt de *Frnnsche* Regeering alle banden los, en declareert den Oorlog, in schyn tegen den Persoon van den *Stadhouder*; maar in realiteit tegen de bezittingen der Ingezetenen van den Staat.

„ Het

LXXIII. BOEK. —— 1793. „ Het fmert ons, dat wy alle deeze „ omftandigheden ter kennis van U Edel „ Mogenden moeten brengen. —— Eene „ vreedzaame Republiek, die niemand of- „ fenfie zoekt te geeven, die niemands „ eigendom, ter haare vergrooting, begeert, „ die zich met alle omzigtigheid in de „ ftormen van *Europa* gedraagt, wordt „ eensklaps gedreigd met den verwoes- „ tenden ftroom, die reeds zo veele Lan- „ den, in haare nabuurfchap, overweldigd „ heeft. —— Wat is 'er nu voor ons te „ doen? Dit, Ed. Mogende Heeren! „ om Vertrouwen te ftellen op den God „ onzer Vaderen, die deeze Republiek „ uit kleine beginzels heeft groot gemaakt, „ en dikwyls miraculeus bewaard, en „ voorts met Kloekmoedigheid, Stand- „ vastigheid, en Bedaardheid, de midde- „ len ter Verdeediging te gebruiken, die „ de Staat, en de kragt van het Land ons „ in handen zal geeven.

„ Het is maar zeer onlangs geleden, „ dat de Bondgenooten *zich op nieuw* „ plegtig verbonden hebben, om de „ Waardigheden van Erfftadhouder, Ca- „ pitein- en Admiraal-Generaal te hou- „ den voor een Esfentieel deel der Con- „ ftitutie en Regeeringsvorm van den „ Staat, en aan elkander dezelve te gua- „ randeeren, aanneemende niet te zullen „ gedoogen, dat, in een van de Provin- „ cien, van deeze heilzaame, en voor de „ rust en veiligheid van den Staat onont-

„ bee-

„ beerelyke Grondwet ooit of ooit wor-
„ de afgeweeken.

„ Het oogenblik, om deeze Guarantie
„ in kragt en nadruk te præsteeren, is
„ nu gekomen. —— De *Fransche Conventie* verklaart den Oorlog aan zyne
„ Hoogheid den *Stadhouder*, als ware de-
„ zelve de *Constitutioneele Souverain*; de
„ Geschriften, de Redenvoeringen van de
„ Bestuurders dier Natie, zyn vervuld
„ van de ingebeelde noodzaaklykheid van
„ onze Constitutie te hervormen, en geen
„ *Stadhouder*, dien zy voor *Souverain* hou-
„ den, in den Staat te erkennen. Zy
„ zoeken daar door het *Nederlandsch* Volk,
„ 't welk zy weeten afkeerig te zyn van
„ een Eénhoofdig Bestuur, aftescheiden
„ van den Stadhouder, en het eeuwig
„ verdervend zaad van tweedragt in het
„ Land te strooijen, om hetzelve zo veel
„ te gemaklyker te kunnen overvallen en
„ uit te plunderen.

„ Is dit zo, Ed. Mog. Heeren! gelyk
„ men 'er niet aan te twyfelen heeft,
„ laat ons dan, als één eenig man, ons
„ vereenigen rondsom de Constitutie; dee-
„ ze Constitutie heeft eene *Vrye Staats-*
„ *regeering*, en een *Erfstadhouder*, maar
„ geen Opperhoofd. —— Laaten alle In-
„ gezetenen, die eenig belang stellen in
„ de bewaaring der Godsdienstige en Bur-
„ gerlyke Voorregten, die zy in dit Land
„ genieten, hart en handen in één slaan,
„ om zichzelven, en hunne bezittingen, te
„ verdeedigen tegen het onregtvaardig Ge-

„ weld.

LXXIII. BOEK. — 1793. „ weld. —— Laat niemand, hoedanig „ zyne denkwyze ook zy, zich voorſtel- „ len, dat hy, meer dan een ander, de „ algemeene wanorde, berooving, en ver- „ woesting en moord, zal ontkomen, die „ de gevolgen zyn van de omkeering der „ Regeering in een Land.

„ Ongetwyfeld zyn 'er Menſchen in „ deeze Republiek, die, door het mis- „ bruik van den ſchoonen naam der *Vry-* „ *heid*, en door een bedrieglyk ſchildery „ van *Gelykheid*, uitgelokt, deeze harsſen- „ ſchimmige zamenſtelzels als begeerlyk „ aanzien: maar laaten de zodanigen „ flegts het oog vestigen op alle Natien, „ die zich aan die denkbeeldige Vol- „ maaktheid vergaapt hebben, en laat „ hun onderzoeken of die Natien, ze- „ dert dien tyd, wyzer, deugdzaamer, „ beſchaafder zyn geworden, of de Na- „ tionaale Welvaart daar door is toege- „ nomen, of de inwendige rust en vei- „ ligheid daar door is bevestigd? — Dit „ onderzoek zal zekerlyk niet gelukkig „ uitvallen; maar laat hun daar tegen „ conſidereeren, dat deeze Republiek, „ onder de Conſtitutie van haare Regee- „ ring, zo lange jaaren gelukkig en wel- „ vaarend is geweest, en dat dezelve „ mitsdien een onderwerp is gewigtig ge- „ noeg om beſchermd te worden.

„ Wy beſluiten deezen, Ed. Mog. „ Heeren! met de exhortatie, by al wat „ eer, pligt, en belang, van een ieder „ *Nederlander* eischt, dat U Ed. Mogen- den

„ den alle mogelyke middelen gelieven LXXIII.
„ aan te wenden, tot eene kloekmoedige BOEK.
„ Verdeediging, wanneer de Staat vyan- —
„ dig wordt aangevallen, en teffens, dat 1793.
„ U Ed. Mogenden ernftige mefures zul-
„ len neemen, op dat, onder faveur der
„ buitenlandfche Vyandlykheden, de in-
„ wendige Rust niet worde getroubleerd.
„ *Zo* doende kunnen wy, onder GODS
„ Zegen, hoopen, dat onze middelen van
„ Defenfie, gevoegd met de hulp onzer
„ getrouwe Geallieerden, in ftaat zullen
„ zyn om eenen onregtvaardigen Aanval
„ af te weeren (*)."

Aanmerkingen over deeze Oorlogsverklaaringen.

Zo wel het Befluit, in 't *Franfche* Gemeenebest genomen, 't welk de plaats eener Oorlogsverklaaring bekleedde (†), als deeze Brief van hun Hoog Mogenden aan de Bondgenooten, geeven ftoffe tot veelvuldige Aanmerkingen, waar in wy zouden kunnen uitweiden, ter aantooninge, dat men van den eenen en den anderen kant, niet weinig in uiterftens liep. De wyze van Oorlogsbekendmaaking gaf gelegenheid, om op eenen toon te fpreeken, niet weinig afwykende van dien men, in rechtftreekfche Oorlogsverklaaringen veel al aantreft. Schoon het in dezelve gewoon is, dat elk der Partyen zyne zaak op het fchoonst, en die des Vyands op het

(*) *Nieuwe Verzamel. by* DE CHALMOT I. D. bl. 90. Deeze Brief was den 10 Feb. deezes Jaars gedagtekend.

(†) Zie hier boven bl. 327.

LXXIII. BOEK. 1793. het ongunſtigst voordraage, neemt men niet zelden in agt, 't geen in de Hoofſche Taal *Eguards* heet; het verzuim daar van, indien het in eenige maate van de eene of andere zyde, plaats mogt grypen, wel ſtreng berispende. Doch, behalven het zydelingſche, 't geen hier plaats greep, bragt de veranderde denkwyze, in het voorheen Hoofſche *Frankryk*, ten aanziene van de Vorſten en Grooten der Aarde, te wege, dat dergelyke inagtneemingen, geheel ſchuil gingen, en men zich veel eer verkloekte om de naakte waarheid, gelyk men die agtte, met de onbewimpeldſte bewoordingen, ten ſterkſte, voor te draagen. Terwyl hun Hoog Mogenden tot de Bondgenooten het woord voerende, niet ontzagen, alles, wat zy tegen de *Franſchen* hadden, op eene wyze voor te ſtellen, ſtrekkende om elk hunner tot het volvaardig en kragtdaadig deel neemen in den aanſtaanden Kryg aan te moedigen, door een Voordragt op een leest geſchoeid, die zy wisten dat volkomen paste aan den voet der ten Oorloge aangemoedigde Beſtuurderen van de onderſcheidene Gewesten, waar de teugel des Bewinds in handen was van Perſoonen, die de *Franſchen* in even het zelfde daglicht beſchouwden, als zy hun aanzagen, en wilden aangezien hebben. Van hier dat wonderlyk mengzel van ſpotswyze en ſchimpenden voordragt, en van ernsthaftigheid. Ten aanziene van de groote zaak zelve, zyn de Leezers onzer Geſchiedenisſen, door het

het nagaan van het beloop der gebeurtenisſen tot deeze uitkomst aanleidelyk, in ſtaat om hun eigen oordeel te vellen, en en der Onpartydigheid hulde te doen.

LXXIII. BOEK. 1793.

Uitnoodiging van het *Committé Revolutionair der Bataaven.*

Klaagden hun Hoog Mogenden, in den rondgaanden Brieve aan de Gewesten, met onderſcheiding, wegens de Geſchriften, van buiten herwaards ingevoerd, door de ten Lande uitgeweekenen, en wel met naame, die van het *Committé Revolutionair der Bataaven* voortkwamen, omtrent gelyktydig met dit hun ſchryven, verſcheen hier te Lande eene Verklaaring van dat zelfde Committé, waar in het zich op de voorgaande beriep, en nog ſterker ſprak (*). Immers zy laaten zich op deezen trant, het Volk van *Nederland* aanſpreekende en uitnoodigende, hooren —— „ DUMOURIER „ nadert, en Gy zult *Vry* worden! Gy „ zult, wy vertrouwen het, zyne groot„ ſche oogmerken ſchraagen, en de be„ dreigingen van eenen Stadhouder zullen „ uwe edelmoedige fierheid niet doen aar„ zelen.

„ Door vrees en geweld zoeken de „ Dwingelanden de overtreeding van hun „ gezag te wettigen, en dus is de lafhar„ tigheid der Volken alleen hunne ſterkte.

„ Verheft u dan tot de hoogte van „ uwen ouden roem, en leert aan uwe „ Ver-

(*) Dit ſtuk was den 12 February deezes Jaars gedagtekend en onderſchreeven, door J. GELDERMAN, H SCHILGE, H. W. DAENDELS, J. F. R. VAN HOOFF en J. C. DE KOCH.

LXXIII BOEK. — 1793. „ Vervolgers de uitgestrektheid van uwe „ Magt kennen.

„ Vereenigt u met ons, uwe Broeders! „ die, uit afgryzen voor Slaaverny, zo „ lang als Ballingen, verre van ons Va„ derland, hebben omgezworven; onze „ getrouwe zorg waakte steeds voor uwe „ Belangen en Regten. —— Onze Ver„ klaaring van den twee en twintigsten „ van Wynmaand laatstleden (*), en daar „ op gevolgde Waarschuwing van den „ achttienden van Louwmaand (†), strek„ ken u daar van ten bewyze. In weer„ wil van deezen egter, heeft uw schan„ delyke Onderdrukker het oogmerk ge„ smeed, en reeds weeten daar van eenen „ aanvang te doen maaken, om uwe Vel„ den te doen overstroomen, en de bron„ nen van uwen Voorspoed uit te putten.

„ Dappere Vrienden! zoudt Gy zulk „ een beledigend misbruik van Gezag dul„ den? Stelt de kragt van uwe Veront„ waardiging te werk! — Stelt den regt„ vaardigsten en nadruklykſten wederstand „ tegen zulk een onderneeming! Weet „ slegts te willen, en de Dwingeland zal „ ondervinden, dat hy enkel door U be„ stondt. —— Herinnert U, dat WILLEM „ DE V. slegts een Mensch is! — dat al„ len, die hem omringen van geen be„ lang genoeg zyn, om U te kunnen weêr„ houden, en dat de Prins en deszelfs slaaf-

(*) Zie hier boven bl. 100.
(†) Zie hier boven bl. 298.

„ slaafsche Aanhangers niet langer uw Land LXXIII.
„ zullen onteeren, wanneer wy te zamen BOEK.
„ tegen hem opkomen! ——
„ Dan dat Eendragt thans uwe sterkte 1793.
„ uitmaake! Herneemt een nieuw aan-
„ weezen; en zo de wreede NASSAU bar-
„ baarsch genoeg was, om in zulk een
„ gruwelyk misdryf te blyven volhar-
„ den; —— indien eenige Magistraatsper-
„ soonen alle Wetten der Menschlykheid
„ verzaakende, of anderen, door het Goud
„ omgekogt, als werktuigen mogten ver-
„ strekken, dat dan WILLEM DE V, zy-
„ ne verfoeilyke Egtgenoote, en alle bloed-
„ dorstige Medewerkers vergaan, en door
„ dezelfde plaag verdelgd worden!

„ Ziet daar, Medeburgers! het onver-
„ anderlyk voorneemen dat ons bezielt!
„ Vreest niet voor den Tyran! —— DU-
„ MOURIER heeft zyn besluit aangekun-
„ digd, en gewis hy zal zyn woord ge-
„ stand doen! Uwe Vrienden de *Fran-
„ schen* zyn daar — deezen zullen U ver-
„ deedigen, en met U zich van het kost-
„ lyk bezit der *Vryheid* en *Gelykheid* wee-
„ ten meester te maaken.

„ En Gy, Officieren en Soldaaten, on-
„ ze Vrienden, onze Broeders! Gy, die
„ zo lang gezugt hebt onder eenen yze-
„ ren schepter, verbreekt, het is tyd,
„ alle banden, die U tot hier toe weder-
„ houden hebben; doch die nu misdaadig
„ staan te worden. Komt tot Ons; Gy
„ zult in de *Fransche* Armee althans dezelf-
„ de Rangen vinden, welke Gy bekleedt,

 „ daar

LXXIII. BOEK. 1793. „ daar voor ſtaan wy U plegtig in. En „ uw hart opgebeurd, door de zekerheid „ van een allergunſtigst uitzigt, zal zich „ eindelyk, zonder de minſte vreeze, kun„ nen overgeeven. —— Verlaat dan de „ Vaanen der Slaaverny. Herinnert U, „ dat de Natuur U tot *Menſchen* ſchiep, „ eer zy U tot *Krygslieden* vormde. — „ Komt herwaards, en Gy zult, gelyk „ wy, ſtryden om *vrye Burgers* te worden.

„ En, zo eenige onoverwinnelyke hin„ dernisſen U beletten van U met Ons „ te vereenigen, vergeet dan egter nooit „ dien duuren pligt, welke heden op U „ ligt, en die uwer waardig is; de vol„ ſtrekte weigering naamlyk van het op„ volgen der Bevelen van de Hoofden der „ Weerſpannelingen, die zich tegen den „ waaren en éénigen Souverain verzetten.

„ En Gy allen, Officieren en Soldaa„ ten, die, door vreemde Mogenheden, „ by Capitulatie alleen aan ons Land ver„ bonden zyt, betoont U getrouw aan de „ Wetten, die Gy moet verdeedigen; be„ denkt, dat het Volk alleen het Geld „ opbrengt, waar mede uwe Dienſten be„ taald worden, en dat Gy, door een „ ongeoorloofden wederſtand aan onze „ poogingen, uwe Vaandelen bezoedelen „ en uw Leeven bevlekken zoudt, door „ de misdaad van *Volkskwetzing*.

„ Dat dan uwe Legerbenden, veréénd „ met die der *Bataaven*, voortaan uittrek„ ken, vercierd met het *Driekleurig Lint*, „ dat thans het *Zinnebeeld der Vryheid* ge-

„ wor-

„ worden is; en bereidt door deeze pleg-
„ tige Vereeniging aan onze Verlosfers,
„ de *Franſchen*, het aandoenlyk Schouw-
„ ſpel van een Volk, dat enkel uit Vrien-
„ den beſtaat, welke door de banden van
„ Vrede en Broederſchap aan elkanderen
„ verknogt zyn!

„ Ziet daar onze Uitnoodiging! ——
„ Zuivere Vaderlandsliefde heeft dezelve
„ voortgebragt! —— Gy zult voorzeker
„ U daar aan overgeeven.

„ Dan, indien het noodlottig vermogen
„ der nog leevende, doch reeds kwynen-
„ de Overheerſching, U door deszelfs ver-
„ keerde indrukzelen mogt wegſleepen —
„ weet dan, dat de Dood ons gewis zal
„ wreeken van alle Verraaders en Meinee-
„ digers."

Even als aan de voorgaande Stukken, door dit *Committé Revolutionair der Bataaven*, door verſpreiding en aanplakking, zo verre het aan 't zelve mogelyk ware, rugtbaarheid gegeeven was, zo wilden zy dat ook omtrent deeze Uitnoodiging zou geſchieden (*).

Bevelen in *Holland* wegens de Onderwaterzettingen gegeeven.

Deeze Uitnoodiging, op een zelfden toon geſtemd als de vroegere ſtukken, uit dien zelfden hoek, hier te Lande verſpreid, herinnert ons aan Voorſtellingen, door den Stadhouder gedaan; hoogstwaarſchynlyk oogen zy op de Onderwaterzettingen, waar toe door zyne Hoogheid, met Gecommitteerde Raaden, reeds aanſtal-

(*) *N. Verzamel. by* DE CHALMOT I. D. bl. 273.

LXXIII. BOEK. 1793. ſtalte was gemaakt, en waar omtrent Staaten van *Holland*, als welk Gewest eerst ten doel des Vyandlyken Invals zou ſtrekken, eene zeer ſterke Afkondiging lieten doen, die egter geen plaats greep zonder tegenkantingen te ontmoeten (*). Om dezelve te bevorderen en alle wederſtreevingen te beletten, beloofden zy niet alleen Schaavergoeding uit 's Lands Kas, aan alle Landlieden en verdere Ingezetenen, die door het in werking ſtellen daar van nadeel zouden mogen lyden; maar gelasten alle Dykgraaven, Heemraaden, mitsgaders Schouten, Geregten en Poldermeesters van alle zodanige Heemraadſchappen, Diſtricten en Polders, als bevonden zouden worden, in het daarſtellen der Inundatien, eenigzins betrokken te weezen, de noodige voorziening te doen, op dat uit de Landen, in die Inundatie begreepen, tot nader last, geen Water, hoe genaamd, op derzelver boezems werd gemaalen: en voorts alle hulpe toe te brengen aan hun, die door Gecommitteerde Raaden gevolmagtigd waren om die Inundatie te bewerken, onder bedreiging van ſtrenge ſtraffe aan allen, die ter bevordering van dit werk nalaatig mogten weezen. —— *Zy* verbooden, daarenboven, op ſtraffe aan den Lyve, en naar bevind van zaaken, met den Dood, om het maaken der Inundatien door eeni-

(*) Zie A. Kluit *Iets over den laatſten Engelſchen Oorlog met de Republiek &c.* Te Amſt. by W. Brave bl. 147.

eenige Woorden, Gefchriften of Daaden tegen te gaan of te verhinderen; met belofte van aanzienlyke belooningen aan de zodanigen, die de lieden, aan zulke poogingen, gefchriften of daaden fchuldig, zouden ontdekken, zelfs met toezegging van volkomene ftrafloosheid, indien de Aanbrengers medepligtig mogten weezen (*). LXXIII. BOEK. —— 1793.

Hoe volbragt.

Uit kragte deezer Afkondiginge, werd dwars door de *Linge* een zwaaren dam gelegd, zo dat geen Vaartuig, van die zyde, na de Stad *Gornichem* kon komen, en alle Landen, in dien omtrek onder water ftonden. In den omtrek van *Workum* waren desgelyks de meeste Polders in het Land van *Altena*, en in 't beneden Land van *Heusden*, benoorden de oude *Maas*, met water overdekt, door het doorfteeken der boezemkaden en het openzetten der fluizen. Om het water hooger op te zetten, werd de hooge *Maasdyk* tusfchen *Woudrichem* en *Ryswyk*, tot die diepte doorgegraaven, dat binnen weinig tyds de werking van die groote Overftrooming plaats kon hebben, door welke, in 't verloop van flegts eenige uuren de hoogte des binnenwaters, gelyk zou weezen met die des waters in de Riviere (*).

Proclamatie van DUMOURIER.

Die zelfde *Uitnoodiging* gewaagt van den Generaal DUMOURIER, als die *zyn Besluit hadt aangekundigd.* Buiten twyfel doe-

(*) *N. Verz. by* DE CHALMOT I. D. bl. 99.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1793. bl. 313.

LXXIII. BOEK. 1793. doelen de Schryvers daar mede op de *Proclamatie* van dien Generaal aan de *Bataaven*, waar in hy zich dus liet hooren — „ *Batavieren!* De Stadhouder, die, ingevolge de Inftellingen van uwe Republiek, niet anders behoorde te zyn dan uw Capitein Generaal, die de magt met welke gy hem bekleed hebt, ondergefchikt aan den wil en de befluiten van uwe Republiek, alleen moest uitoefenen tot bevordering van uw Geluk, houdt U, in tegendeel onder de Verdrukking en in Slaaverny.

„ Gy kende volmaaktlyk uwe Regten — Gy hebt, in den Jaare MDCCLXXXVII, getragt dezelve, uit de magt van het heerschzugtige Huis van *Oranje*, U weder eigen te maaken; en naamt ten dien einde, uwe toevlugt tot de *Franfche Natie*; maar daar zy zelve zugtte onder het geweld van een trouwloos Hof, zyt gy de Speelbal geweest van de veragtlyke Intriguanten, welke toen het Bewind van *Frankryk* in handen hadden.

„ Een hand vol *Pruisfchen*, onder het bevel van den zelfden Hertog VAN BRUNSWYK, welken ik zedert uit *Champagne* verjaagd heb, was genoeg om U weder onder 't juk te brengen. —— Veelen onder U zyn de Slachtoffers der Wraake van uwen Geweldenaar geweest, terwyl eene andere menigte met de vlugt tot *Frankryk* is overgekomen; en zedert was alle hoop van Vryheid voor U verlooren, tot dat eene allerverbaazendfte

Her-

„ Hervorming in het Regeeringsbeftuur, LXXIII.
„ zo als de Gefchiedenisfen van het Heel- BOEK.
„ al 'er geene opleeveren, en die door
„ eenen allergelukkigften uitflag onder- 1793.
„ fteund is, aan U, in de *Franfche* Na-
„ tie, heeft doen wedervinden, zodanige
„ magtige, edelmoedige en vrye Bondge-
„ nooten, welke uwe poogingen voor het
„ herftel der Vryheid, op alle mogelyke
„ wyzen, zullen onderfteunen, of met U
„ zullen omkomen.

„ *Batavieren!* het is geenzins aan U,
„ dat het *Franfche* Gemeenebest den Oor-
„ log heeft verklaard; een Vriend van alle
„ Volken zynde, heeft het flegts alle Ge-
„ weldenaars tot Vyanden. De *Engel-
„ fchen*, dat Volk, zo trots op deszelfs
„ Vryheid, hebben zich door het Goud
„ en de beguichelingen van hunnen Ko-
„ ning doen verblinden; doch zy zullen
„ denzelven welhaast niet meer begeeren.
„ Hoe menigvuldiger onze Vyanden wor-
„ den, zo veel te algemeener zullen ook
„ onze beginzels worden voortgeplant. De
„ overreeding en de overwinningen zul-
„ len het onvervreemdbaar Regt van den
„ Mensch fteeds verdeedigen, en de Vol-
„ ken zullen het moede worden hun Bloed
„ op te offeren en hunne Schatkisten uit
„ te putten, voor een klein getal Perfoo-
„ nen, die zich enkel bezig houden met
„ de Tweedragt alomme te fterken, en
„ de Volken te misleiden, en tot Slaaven
„ te maaken.

„ Wy treeden *Holland* in als Vrienden
„ van de *Bataaven*, en als onverzoenlyke

„ Vy-

LXXIII. BOEK. 1793.

„ Vyanden van het Huis van *Oranje*; deszelfs Juk schynt U gewis te ondraaglyk, dan dat gy in uwe keuze zoudt twyfelen. Ziet gy niet, dat die Dwingeland, welke U overweldigt aan deszelfs Eigenbelang de hoogste belangen uw Gemeenebest opoffert. Heeft hy U, in den Jaare MDCCLXXXII, niet verpligt om door eene schandlyke trouwloosheid de Alliantie, welke gy met ons hadt aangegaan, te verbreeken; heeft hy zedert niet altyd den Koophandel der *Engelschen*, ten koste van den uwen, begunstigd? ja, leevert hy, op dit oogenblik zelfs, uwe voornaamste Bezittingen, de *Kaap de Goede Hoop*, het Eiland *Ceilon*, en uwen geheelen Koophandel in de *Indiën* niet aan die Natie over, van welke gy alleen de onophoudelyke mededinging te vreezen hebt? Gelooft gy, dat de *Engelschen*, die in Magt en Goud onverzadelyk zyn, U die gewigtige Plaatzen zullen wedergeeven, daar dezelve hun de Heerschappy in de *Indien* zo merkelyk verzekeren? Neen, *Batavieren!* Gy zult uwen rang onder de voornaamste Zeemogenheden niet wederkrygen, dan wanneer gy zult vry zyn. —— Zendt dan dat trotsche Huis, dat, zedert honderd jaaren, U aan deszelfs Hoogmoed heeft opgeofferd, na *Duitschland* terug. Verbant die Zuster van FREDERIK WILLEM, aan welke de wreede *Pruisschen* ten dienste staan, zo dikwerf gy uwe slaafsche ketenen zoudt willen afwerpen.

„ Dit

„ Dit inroepen der *Pruisſchen* is, zo dik-
„ werf het gebeurt, een hoon voor de
„ Wapenen uwer dappere Legerbenden.
„ Het Huis van *Oranje* vreest, en met
„ reden, dat de geest van Vryheid over
„ deszelfs magt zal zegepraalen. Een Le-
„ ger van eén Gemeenebest kan toch niet
„ lange der Dwinglandye ten dienſte bly-
„ ven. Weldra zullen de *Hollandſche* Sol-
„ daaten, weldra zullen de Overwinnaars
„ op *Doggersbank*, hunne Vaanen, en
„ hunne Vlooten met die der *Franſchen*
„ vereenigen. De eerſten, die zich onder de
„ Standaart der Vryheid begeeven zullen,
„ kunnen zich niet ſlegts verzekerd hou-
„ den van het behoud der Rangen, wel-
„ ke zy in den dienst van de Republiek
„ bekleeden; maar zelfs van alle bevor-
„ dering, waar op zy, ten kosten van de
„ Slaaven van het Huis van *Oranje*, zullen
„ aanſpraak hebben.

„ Ik kom tot U, omringd van edel-
„ moedige Martelaaren der Omwenteling
„ van MDCCLXXXVII. Hunne Standvas-
„ tigheid verdient al uw en myn ver-
„ trouwen. Zy maaken een Committé
„ uit, het welk zich in aantal zal ver-
„ grooten. Dit Committé zal in de eer-
„ ſte oogenblikken van uwe Revolutie van
„ het hoogſte nut zyn; en alle Leden van
„ 't zelve, die geene andere eerzugt ken-
„ nen, dan de Verlosſers huns Vaderlands
„ te zyn, zullen in de onderſcheidene be-
„ trekkingen, die zy in de Orde der Za-
„ menleevinge bekleeden, daadlyk weder-
„ keeren, zo dra uwe *Nationaale Conven-*

„ tie

LXXIII. BOEK. 1793

„ *tie* zal te zamen vergaderd zyn. —— „ Ik kom tot U, aan 't hoofd van zestig duizend vrye en zegepraalende *Franſchen*; andere zestig duizend verdeedigen de *Belgiſche* Gewesten, en zyn gereed om my te volgen, indien ik, op mynen weg, tegenſtand ontmoette.

„ Wy zyn geenzins de Aanvallers; de „ *Oranje* Party deed ons, zedert lang, eenen verraadlyken en geheimen Oorlog „ aan; het is in *'s Gravenhaage* dat men „ allerlei zamenzweeringen berokkend „ heeft. Wy trekken na *'s Gravenhaage* „ om de Bewerkers van alle onze onheilen op te zoeken; want tegen hun alleen „ is onze toorn en onze wraak gerigt.

„ Wy zullen uwe ryke Gewesten, als „ Vrienden en Broeders, doortrekken. „ Gy zult ondervinden hoe groot het onderſcheid zal zyn der handelwyze tusſchen vrye Mannen, die U de hand toereiken, en de Dwingelanden, die uwe „ Velden overſtroomen en verwoesten. Ik „ beloof aan de vreedzaame Landbouwers, „ welker Oogst aan den angst van den „ Geweldenaar zal zyn opgeofferd, dat ik „ hun ſchadeloos zal ſtellen, door den verkoop der Goederen van die geenen, „ die tot deeze nutlooze Overſtroomingen hunne bevelen, zullen gegeeven „ hebben. Ik beloof ook van in hunne „ handen, en aan hunne gerechte wraak, „ te zullen overleeveren zodanige laffe „ Beſtuurders, Magiſtraatsperſoonen, of „ Militaire Bevelhebbers, die deeze Overſtroomingen zullen bevolen hebben.

„ Dan,

„ Dan, om egter alle fchaden, welke zy zouden veroorzaaken, zo veel mogelyk voor te komen, zo noodig ik alle Landlieden, voor zo verre die eenig denkbeeld van Vryheid bezitten, ten fterkften uit, om zich daar tegen te verzetten, hun verzekerende, dat ik deeze myne *Proclamatie* fpoedig genoeg zal volgen om de braaven daar in te onderfteunen, en de lafhartigen deswegen te ftraffen.

LXXIII. BOEK. —— 1793.

„ *Batavieren!* hebt een onbepaald vertrouwen in den Man, wiens Naam U niet onbekend is, die nooit aan eenige belofte gefeild heeft, en die vrye Mannen ten ftryde voert, voor welke die *Pruisfchen*, die de Wagters van uwe Dwingelanden zyn, gevlooden hebben, en verder zullen vlieden. —— De *Belgen* noemen my hunnen Verlosfer, en weldra hoop ik de uwe te zyn!"

Hun H. Mog. tragten dit Stuk te doen voorkomen als niet van DUMOURIER.

Eene Aankondiging van deezen aart en inhoud was zeer gefchikt om by de Algemeene Staaten, in zamenftemming met de Oorlogsverklaaring aan den Stadhouder, en de herwaards overgezondene Verklaaringen der Uitgeweekene *Bataaven*, geene geringe onrust te verwekken. Een onrust, welke zy, in een *Manifest* te dier gelegenheid uitgegeeven, wel tragten te verbloemen, door aan te merken, dat dit Gefchrift, in de *Franfche* en *Nederduitfche* taal herwaards gezonden, om den lang bedreigden Aanval van den Generaal DUMOURIER aan te kondigen, „ zo opgevuld," gelyk zy fpreeken, „ met onge-

„ rymd-

LXXIII. BOEK. 1793. „ rymdheden en onwaarheden," mogelyk nooit, by dergelyk eene gelegenheid, zou zyn in 't licht gegeeven. Zy mogten aanmerken, dat de inhoud twyfel moest baaren, of het toegeschreeven kon worden aan den Man, wiens Naam het op 't voorhoofd droeg; een Man voor schrander, en wel onderrigt gehouden, en die voorgaf aanspraak te hebben op den roem van *Zedelykheid* en *Deugd* (*). Zy mogten betuigen het Onderzoek der beledigende Drogredenen, en der Daadzaaken in dit Geschrift vervat, gerustlyk te durven overlaaten aan het gezond oordeel van alle welmeenende Ingezetenen: waarom zy niet schroomden tot de openbaarmaaking van dit Stuk mede te werken, door het zelve in hun *Manifest* in te lasschen; het opstel zelve hadt zo veel gelykaartigs met veele andere Stukken van dit *Fransche* Legerhoofd, dat het geen twyfel overliet of het kwam van diens hand. Misstellingen waren 'er zeker in; als eene te vroege opgave van het Jaar der geslootene Verbintenisse met *Frankryk*, en eene vergrooting of verkeerde beschryving wegens het overgeeven van de *Kaap* en Bezittingen in 't *Oosten* aan de *Engelschen*, door hun Hoog Mogenden ook niet onopgemerkt gelaaten, in het Staatsstuk ter wederlegginge ingerigt; daar zy oordeelden aan zich zelven, aan de gansche Natie, en aan de Nako-

(*) Dit staat misschien op eene uitdrukking in diens Brief aan Mylord AUCKLAND hier boven bl. 322.

komelingfchap verfchuldigd te zyn op het oogenblik, dat onze vreedzaame Republiek met den onregtvaardigften Aanval bedreigd werd, de valfche gronden daar in aangehaald, niet onbeantwoord te laaten, waar toe die *Proclamatie* hun de bekwaamfte gelegenheid gaf.

LXXIII. BOEK. —— 1793.

Laaten wy hooren wat hun Hoog Mogenden daar op inbrengen. „ De Auteur „ van het meergemelde Gefchrift begint „ met den Heer Erfftadhouder deezer „ *Vereenigde Nederlanden* af te fchilderen „ als een Dwingeland en Verdrukker van „ 's Lands goede Ingezetenen, en als met „ geene andere magt bekleed dan die van „ Capitein Generaal. Men kan niet wel „ eene dieper onkunde toonen aangaan„ de onze Regeeringsvorm, volgens welke „ de aanzienlyke Bediening van Capitein „ Generaal, en die van Erfftadhouder; „ met welke beide de Heer Prins van „ *Oranje* bekleed is, twee gansch verfchil„ lende en afzonderlyke Waardigheden „ zyn. En wat betreft de wyze, op wel„ ke de Prins Erfftadhouder de Magt aan „ hem in die betrekkingen toevertrouwd, „ uitoefent, beroepen wy ons op het ge„ tuigenis van alle onze Landgenooten. „ Wie van dezelve zal in gemoede dur„ ven beweeren, dat de aart der Erfftad„ houderlyke Waardigheid, het voor den „ geenen, die daar mede bekleed is mo„ gelyk maakt, de Ingezetenen te onder„ drukken en in Slaaverny te houden. „ En is 'er, daarenboven eenig Bewoon-

Manifest door hun hier op uitgegeven.

LXXIII. BOEK. 1793.

„ der van deeze Gewesten, indien hy niet
„ door den geest van Partyschap te eene-
„ maale verblind is, die niet hulde doet
„ aan den goedaartigen en beminnelyken
„ inborst van eenen Vorst, wiens Persoo-
„ neel Character, zo wel als zyn Bestuur,
„ steeds gekenmerkt geweest is door zagt-
„ heid, gemaatigdheid, en de stipste
„ naauwgezetheid in het waarneemen zy-
„ ner Pligten.

„ Even ongerymd en belachlyk zyn de
„ verdere beschuldigingen tegen Hem in-
„ gebragt. Hoe heeft de Prins van *Oranje*,
„ in het Jaar MDCCLXXXII, kunnen doen
„ verbreeken eene Alliantie met *Frankryk*,
„ welke toen niet exteerde, en eerst in 't
„ Jaar MDCCLXXXV gesloten is? — Wie
„ heeft ooit, in goeden ernst beweerd, of
„ geloofd, dat hy den Koophandel der
„ *Engelschen*, ten kosten van den onzen,
„ zou hebben kunnen begunstigen, daar
„ zulks geheel buiten den kring van zyn
„ vermogen is, en daar toch de Koop-
„ handel een veld opent ruim genoeg voor
„ beide de verbondene Natien? —— Wie
„ is 'er eindelyk onder ons, die heeft hoo-
„ ren gewaagen van het overleeveren aan
„ *Engeland* van de *Kaap de Goede Hoop*
„ en het Eiland *Cylon*? —— Wie ziet
„ dus niet, dat alle deeze Verwyten lou-
„ tere verdichtzels zyn, en hoe kunnen
„ die als waarheid worden opgegeeven in
„ een Geschrift, bestemd om de geheele
„ Wereld rekenschap te geeven van de
„ beweegredenen, die een zogenaamd Ge-

„ meenebest hebben aangezet om den on- LXXIII.
„ verantwoordelykſten Oorlog aan te doen BOEK.
„ aan een vryen en onafhanglyken Staat? —
„ Het is op eene even zo verkeerde 1793.
„ wyze, dat vervolgens in het Geſchrift,
„ dat wy voor onze oogen hebben, ge-
„ ſprooken wordt van de Omwenteling
„ van het Jaar MDCCLXXXVII. Eene Ge-
„ beurtenis, die door Vreemdelingen, of
„ door Vyanden van onze Conſtitutie, zo
„ zeer ten onregte, wordt afgeſchilderd,
„ als eene daad van Geweld en Overheer-
„ ſching. Het is een ieder bekend, dat
„ het geen op dat tydſtip is geſchied, geen
„ ander oogmerk heeft gehad dan om de
„ oude wettige Conſtitutie van deeze Re-
„ publiek, onder welke zy is opgericht,
„ uit kleine beginzelen groot geworden,
„ en zo lang gelukkig en bloeiend ge-
„ weest, en die door toedoen van eenige
„ weinige heerschzugtige Lieden met eene
„ geheele omkeering bedreigd werd, te
„ herſtellen en aan dezelve eene nieuwe
„ vastigheid te geeven.

„ *Het is niet aan het Volk van Neder-
„ land,* (zodanig gaat de Proclamatie voort,)
„ *dat Frankryk den Oorlog heeft verklaard.
„ Een Vriend van alle Volken zynde, heeft
„ het ſlegts alle Geweldenaars tot Vyanden.* —
„ Laaten onze Medeburgers zich, door dee-
„ ze en meer andere bedrieglyke uitdruk-
„ kingen, niet laaten misleiden. Laaten zy
„ niet uit het oog verliezen, dat de woor-
„ den *Vryheid*, *Slaaverny*, *Onderdrukking*,
„ thans by veele Lieden, op eene verre-

LXXIII. BOEK. 1793. „ gaande wyze, misbruikt worden. —
„ Die geenen, die tegenwoordig het Be-
„ wind in *Frankryk* in handen hebben, en
„ die zich bevoegd agten om over het ge-
„ luk en welzyn van ganſche Natien zo
„ willekeurig te beſchikken, hebben maar
„ al te veel beweezen, waar in die *Vriend-*
„ *ſchap* beſtaat, die zy betuigen aan an-
„ dere Volken toe te draagen, en wat zy
„ door *Dwinglandy* en *Geweld* verſtaan.
„ Zy bewyzen hunne *Vriendſchap* voor an-
„ dere Volken, door het zaaijen van Ver-
„ deeldheid en onderlinge Twisten, en
„ door dezelve van de dierbaarſte en van
„ ouds geheiligde Voorregten met geweld
„ te berooven; Voorregten waar van zy
„ zelfs het geheugen zoeken uit te wis-
„ ſchen, door het vernielen der Handves-
„ ten, waar op zy gegrond zyn. — De
„ Geſchenken, die zy, onder den ſchoo-
„ nen naam van *Broederſchap* en *Vryheid*,
„ aan hun aanbieden, zyn geene andere,
„ dan diezelve toomlooze Ongebondenheid
„ en Godverzaaking, waar op zy open-
„ lyk roemen, en de daar uit voortſprui-
„ tende Verwarring, Moord en Plunde-
„ ring, Armoede en Hongersnood, waar
„ onder zy zugten. Met de naamen van
„ *Dwinglandy* en *Slaverny* beſtempelen zy
„ alle die Burgerlyke en Godsdienſtige In-
„ ſtellingen, die tot nu toe onder de Men-
„ ſchen geëerbiedigd zyn, om dat ze voor
„ derzelver geluk, en voor het beſtaan
„ der Burgerlyke Maatſchappy onontbeer-
„ lyk zyn.

„ De

„ De Menschen kunnen zonder eene LXXIII. BOEK.
„ Regeering, die voor hun welzyn zorgt,
„ niet te zamen leeven, en die Grondbe-
„ ginzels, welke de *Franschen* tegenwoor- 1793.
„ dig gewapenderhand zoeken voort te
„ planten, zyn gemaakt om alle Regee-
„ ringen om verre te werpen, en overal,
„ in plaats van Veiligheid, Rust en Goe-
„ de Orde, Regeeringloosheid, en alle
„ die onheilen, welke daar uit voortvloei-
„ jen, te verspreiden.

„ Onder de menigvuldige voorwerpen
„ van verwondering, die ons het Stuk
„ voor handen, (waar van wy vooral ver-
„ pligt zyn, de dwaasheid aan onze Land-
„ genooten aan te toonen,) opleevert, kun-
„ nen wy niet stilzwygende voorbygaan
„ het geen daar in gezegd wordt van die
„ weinige en meestal onbekende, doch
„ daarom niet minder veragtenswaardige
„ Lieden, die zich, onder den naam van
„ *Committé Bataye*, een ingebeeld gezag
„ aanmaatigen, en thans aan ons worden
„ aangeweezen als het Bestuur zullende
„ in handen hebben, tot dat by Ons, op
„ het voorbeeld van het ongelukkig *Frank-*
„ *ryk*, eene zogenaamde *Nationaale Conventie*
„ zal zyn ingericht. —— Hoe heeft men
„ zich kunnen verbeelden, door zulk een
„ vooruitzigt, de gemoederen onzer be-
„ daarde Landgenooten in te neemen?
„ Zullen wy dan, in plaats van de zag-
„ te Regeering, waar onder wy thans lee-
„ ven, onze Eigendommen, en alles, wat
„ ons dierbaar is, ja ons Leeven, zelfs

 „ moe-

LXXIII. BOEK. 1793.

„ moeten onderwerpen, aan de willekeur „ van eenige weinige opgeraapte, onbe„ kende en onkundige Menschen, die daar „ over, naar welgevallen, zullen beschik„ ken, tot dat het Bewind uit hunne handen „ zal overgaan in die van eene zogenaam„ de *Conventie*, geheel en al, zo als wy „ het tegenwoordige in onze Nabuurschap „ zien, aan *Frankryk* overgegeeven, en „ welker Bestuur by ons dezelve nood„ lottige gevolgen onvermydelyk zou heb„ ben, die daar uit in *Frankryk* gesprooten „ zyn? Hoe heeft men zich kunnen voor„ stellen, dat zodanige denkbeelden eeni„ gen ingang zouden vinden by een wys „ en verstandig Volk, door deszelfs aart „ en inborst geheel afkeerig van die nieu„ werwetsche en rampzalige uitvindingen, „ en gewend aan een gemaatigd en wel„ geregeld Bestuur?

„ Wy vertrouwen ook, dat wy de goe„ de Ingezetenen niet behoeven te waar„ schuwen, geen gehoor te geeven aan „ de Uitnoodiging en Beloften aan hun „ gedaan, om hun te overreden, *zich on„ der den Standaard dier gewaande Vry„ heid te begeeven*; noch aan de de on„ beduidende dreigementen, die gebruikt „ worden, om hun af te schrikken van „ het aanwenden dier middelen van ver„ deediging, welke de Natuur ons aanbiedt.

„ Het is niet mogelyk, dat 'er onder „ hun Lieden zouden zyn, lafhartig of „ ontaart genoeg om zich te vervoegen „ by de Vyanden van hun Vaderland,

„ om,

„ om, met dezelve vereenigd, Verwoesting en Elende onder hunne Medeburgers te komen verspreiden, en dezelve deelgenooten te maaken van de geheele reeks van onherstelbaare rampen, die een noodzaaklyk gevolg zyn van de onverzaadlyke Roofzugt, en welke thans zo veele Landen, door de *Fransche* Wapenen overheerd, ondervinden. LXXIII. BOEK. 1793.

„ Wy verwagten veel eer, dat alle Ingezetenen, met ter zydestelling van de Partyschappen, die hun verdeelen, hunne poogingen by de onze, en die van alle waare Beminnaaren van hun Vaderland, zullen voegen, om, onder de Godlyke Bescherming, het Land, waar in zy gebooren en opgebragt zyn, te verdeedigen en te bewaaren, en die dierbaare Panden van Godsdienst en waare Vryheid, te onttrekken aan het ondraaglyk juk van vreemde en woeste Benden. Wy verwagten zulks van hunne braafheid en van hunnen moed.

„ Wy houden ons verzekerd, dat zy zich niet zullen laaten afschrikken door de vergroote Schildery van Magt, die men voorgeeft tegen hun te worden aangevoerd; dat zy niet zullen vergeeten, noch de onoverwinnelyke dapperheid, waar mede onze onsterflyke Voorvaderen het hoofd geboden hebben aan die zelve *Franschen*, die ons tegenwoordig zo onregtvaardig aanvallen, en zulks in een tyd, wanneer de magtigste Mogenheden van *Europa* niet gelyk nu *met*

LXXIII. BOEK. — 1793.

„ maar *tegen* ons vogten; noch de ligging
„ van ons Land, welke, vooral in dit Jaar-
„ getyde, aan den aantogt van eenen vyand
„ onoverkomelyke zwaarigheden in den
„ weg legt; noch de onvermoeide zorg
„ en waakzaamheid van de Regeering, die
„ niets onbeproefd zal laaten om aan de
„ algemeene poogingen den besten uitslag
„ te verzekeren; noch eindelyk de kragt-
„ daadige hulp en bystand, dien wy, bin-
„ nen korte, van onze getrouwe Geallieer-
„ den, te wagten hebben. — En byaldien
„ 'er, naa alle deeze gewigtige overwee-
„ gingen, nog iets noodig was om hun
„ te versterken in het besluit om alles op
„ te zetten voor de Verdeediging van het
„ lieve Vaderland, dan zouden wy hun
„ voor oogen houden het voorbeeld van
„ de Inwoonders der nabuurige *Oosten-*
„ *rykſche Nederlanden*, die deezen zelf-
„ den Generaal, die zich hun *Verlosser*
„ durft noemen, en die zelfde *Franschen*,
„ waar over hy het bevel voert, als *Vrien-*
„ *den* hebben ingeroepen en ingehaald,
„ en die tegenwoordig de bitterste vrugten
„ hunner onbedagtzaamheid plukken. ——
„ De goede Voorzienigheid, die dit Ge-
„ meenebest zo menigmaal uit de drin-
„ gendste gevaaren gered heeft, bewaare
„ het genadiglyk voor zulk eene *Verlos-*
„ *sing*, en voor zulke Vrienden (*)."

Aanmer- Veele en zeer regtmaatige Aanmerkingen vie-

(*) Dit Manifest was gedagtekend 20 Feb. 1793. *N. Verzaml. by* DE CHALMOT I. D. bl. 178.

vielen 'er gewis te maaken op de Aankondiging van DUMOURIER; dan op dit Wederschrift der Algemeene Staaten zouden, naar zommiger oordeel, niet weinig aanmerkingen kunnen worden aangevoerd. Wanneer men te rug denkt aan de bekende gevoelens veeler thans eerste Staatsleden in den Lande, wegens het Character van zyne Hoogheid (*), en die vergelykt met het hier ten dien opzigte verklaarde; wanneer wy ons de Gebeurtenissen van het Omwentelings Jaar MDCCLXXXVII, en het daar op volgende, vertegenwoordigen, zou men insgelyks, ten dien aanziene, gewigtige aanmerkingen kunnen maaken.

LXXIII. BOEK.

1793.

king daar op.

Aanbod der *Katwykeren* om zich te wapenen gunstig aangenomen

Naar gewoonte, by een ontstaanen Oorlog, werd tot versterking der Land- en Zeemagt, onder zekere voorwaarden, en met tydsbepaalingen, Vergiffenis aangeboden aan weggeloopene Soldaaten en Zeelieden (§). — Zeldzaamer was een verschynzel hier te Lande van aanbod en verzoek ter Wapenoefeninge en ten Kryge door den Baljuw der beide *Katwyken* en 't *Zand*, den Ridder BENTINCK, als mede door den Schout en Geregte, die Burgers in den monde gelegd: want dit is de waare meening van den Voorslag, „ dat het Vaderland zich in het uiterste gevaar bevindende, de Burgers en Ingezetenen van opgemelde Plaatzen, zich, naa voorgaande goedkeuring van den Heer dier „ Heer-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XX. D. bl. 155.
(†) *N. Verz. by* DE CHALMOT I. D. bl. 101 en 133.

LXXIII. BOEK. 1793. „ Heerlykheden, verbonden hadden om
„ hunne Vrouwen en Kinderen, tegen al-
„ len buitenlandsch geweld, voor zo veel
„ in hun vermogen was, te beveiligen,
„ hart en handen in een te ſlaan, met ter
„ zydeſtelling van allen haat en partyſchap,
„ zich in den Wapenhandel te oefenen,
„ de gevestigde en bezwooren Conſtitutie
„ tegen allen en een iegelyk te mainti-
„ neeren, en liever goed en bloed op te
„ offeren ter verdeediging, dan hunne be-
„ zittingen ten prooy van eenen woesten
„ Vyand en verderflyke Nieuwigheidzoe-
„ kers over te geeven, en, hoe gering
„ hunne vermogens en kragten ook zyn
„ mogten, evenwel mede te werken, om
„ onder den Godlyken Zegen, met eenen
„ moed, gelyk aan dien, met welke hun-
„ ne braave Voorouders dit Land, in
„ even gelyke en nog erger en gevaarly-
„ ker tyden, gered hadden, af te weeren;
„ als mede alle heillooze maatregelen, die
„ 'er genomen werden om het Land te
„ overmeesteren, en eene ganſche en voor
„ altoos verderflyke Omkeering te berok-
„ kenen." —— Op deezen grond verzog-
ten zy zich in den Wapenhandel te mo-
gen oefenen, om twee honderd Geweeren
en Zydgeweeren, en de noodige Onderoffi-
cieren om hun in den Wapenhandel te on-
derwyzen.

Deeze yver der *Katwykeren* werd goed-
gekeurd, als loflyk gepreezen, en, by het
toeſtaan dier Wapenoefeninge zyne Hoog-
heid verzogt het noodige daar toe werk-
ſtel-

ſtellig te maaken (*). —— Dit geſchiedde, en de *Katwykers* hadden eerlang het genoegen om hun Wapenhandel te verrigten voor 't oog des Vorstlyken Gezins, en des Graaven VAN BENTINCK (†).

LXXIII. BOEK. —— 1793.

Aanbod des Krygsraads in 's Hage.

Zeer plaatslyk was dit Yverbetoon, hoe wel blykbaar ingerigt om de Landzaaten ten Plattenlande tot dezelfde maatregelen aan te zetten. Eene ſtrydigheid van handelwyze met die in den gedreigden Keizerlyken Oorlog van den Jaare MDCCLXXXV gehouden, welke der opmerkenden oog niet ontglipte. Dan de Krygsraad der Schuttery in *'s Gravenhaage* betradt, ſchoon met meer bepaalings, dit zelfde voetſpoor. Deeze, de mond der Schutterye in die Hofplaatze, liet zich in een Verzoekſchrift, op deeze trant, by Staaten van *Holland* hooren; „Dat zy, met den diepſten eerbied en dankbaarheid bezield „ voor de wysheid en omzigtigheid, „ waar mede hun Ed. Groot Mogenden „ zich ſteeds onder het woeden der „ Staatsorkaanen gedraagen hadden, en „ waar door zekerlyk de onheilen van „ een Oorlog zouden zyn voorgekomen, „ zo niet de Onregtvaardigheid, met den „ laster in den mond en met de plun„ derzugt in het hart, eensklaps was ten „ top geſteegen.

„ Dan," vaaren zy voort, „ Ed. Mo„ gen-

(*) *N. Verz. by* DE CHALMOT I. D. bl. 106.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 1433.

LXXIII. BOEK. 1793.

„ gende Heeren! de leevende indruk hier„ van vervult thans gansch *Nederland*, „ en in 't byzonder deeze Schuttery, met „ de uiterste verontwaardiging over de „ handelingen van de tegenwoordige Be„ stuurders der *Fransche* Natie, die, niet „ vergenoegd van in hun eigen Land „ allen Godsdienst te hebben verwoest, „ Orde en Wetten te hebben verkragt, „ den ondergang van alle takken van be„ staan te hebben volmaakt, en moord„ tooneelen opgericht, ons onder de be„ scherming van Godsdienst en wyze „ Wetten gezegend en niemand beledi„ gend Vaderland, met eenen Vyandly„ ken Inval dreigen, en die door middel „ van derzelver valsche en verwoestende „ Leerstellingen, *Nederland*, even als „ *Braband* en *Luik*, tot een prooy van „ hunne roofzugt tragten te maaken.

„ In dit hachlyk tydsgewricht gevoelt „ de Krygsraad het gewigt van den „ Schutterlyken Eed, om naamlyk ge„ houw en getrouw te zyn aan U Ed. „ Groot Mogenden, aan zyne *Doorlug„ tige* Hoogheid den Heer Prins Erf„ stadhouder, aan hunne Magistraat, en „ aan de in deeze Landen vastgestelde „ Constitutie. —— Dezelve erkent gaar„ ne, dat thans de tyd gebooren is om „ zich als één eenig Man rondsom onze „ gewenschte Constitutie te moeten ver„ eenigen en Goed en Bloed veil te heb„ ben, tot behoud van 't lieve Vader„ land,

„ land, en van de dierbaarste Voorreg„ ten van Godsdienst, Vryheid en Be„ zittingen.

1793.

Het was uit deezen hoofde dat zy, om hun Ed. Groot Mogenden te verzekeren van hunne meer byzondere en volkomene bereidvaardigheid, zich aanboden, „om als Schutters alle die diensten „ en officien te presteeren, waar toe zy „ door hun Ed. Gr. Mogenden, tot be„ houd der goede rust, en afkeering van „ Geweld, het zy door het bezetten der „ Wagten, ingevalle het Guarnisoen mogt „ worden verminderd, als anderzins, „ zouden mogen in staat bevonden wor„ den."

Met aangenaamheid en genoegen hoorden hun Ed. Groot Mogenden deeze Verklaaring, betuigende, dat van het gedaane Aanbod, als de omstandigheden het mogten vereischen, gebruik zou worden gemaakt (*).

Voorzorg tegen de *Franschen* in *Holland*.

Het was den Landbestuurderen geenzins onbewust, dat zy zich niet alleen tegen de *Franschen*, die van buiten den Staat dreigden, te wapenen hadden. Zy wisten maar al te wel, dat alle Vlugtelingen, uit *Frankryk* hier te Lande gekoomen, geene *Koningsgezinde* Uitgeweekenen waren; dat 'er zich, onder dien dekmantel, lieden bevonden, en hier en daar onthielden, onvermoeid bezig met, in eenige Volkskringen, hunne Staatkundi-

(*) *N. Verzamel. by* DE CHALMOT I. D. bl. 130.

LXXIII. BOEK. dige begrippen smaaklyk te maaken en voort te planten. Lieden, te gevaarlyker, in den tegenwoordigen toestand, daar het

1793. meer dan tot vermoeden opklom, dat zy, door de opgedaane kondschappen, over te brieven, de Krygsverrigtingen tegen den Lande gewend, begunstigden, stappen aanweezen en voorbereidden, zonder welke een Land, zo gesteld als de *Vereenigde Gewesten*, bezwaarlyk genaakbaar zou weezen voor eene Vyandlyke Legermagt.

Bekendmaaking deswegen in *'s Hage*.

In *'s Gravenhaage* toonde men zich eerst bedagt om die zeer mogelyke aanleiding, tot begunstiging van den Vyand, te weeren. Schout, Burgemeesteren en Regeerders dier Hofplaatze lieten, op den achtienden van Sprokkelmaand, een Bevel aankondigen, waar by alle *Fransche* Vreemdelingen, zich daar bevindende, last kreegen, om zich eerstdaags op de nieuwe Doelen te vervoegen, en aldaar aan Persoonen, door Burgemeesteren des gemagtigd, hunne Naamen, Beroepsbezigheden *enz.* optegeeven; en den dag daar aan volgende Burgemeesters op nieuw te komen verzoeken de vergunning van inwooning: de voorheen verleende vergunningen werden, by deezen ingetrokken. De Ingezetenen, *Fransche* Vreemdelingen by zich in huis hebbende, waren gehouden hun van deeze Aankondiging te onderrigten, en te waarschouwen, dat zy, ingevalle van nalaatigheid in deezen, gehouden zouden weezen, binnen den tyd van drie-

driemaal vier en twintig uuren zich buiten het Grondgebied van *Holland* te begeeven, op bedreiging van arbitraire correctie. (*)

LXXIII. BOEK. 1793.

Die der Staaten van *Holland.*

Het leedt slegts tot den volgenden dag dat een algemeener Bevel deswegen door Staaten van *Holland* werd aangekondigd: die by den aanvang te kennen gaven, hoe te hunner kennisse gekomen was, dat onder de *Fransche* Vreemdelingen, of zogenaamde *Emigranten*, zich in *Holland* bevindende, veele Persoonen waren, zeer verdagt van zich op te houden met de Ingezetenen verkeerde denkbeelden in te boezemen: waarom zy vastftelden, dat alle voorschreeve *Fransche* Vreemdelingen in *Holland* zich, binnen den tyd van drie etmaalen, buiten het Grondgebied van dit Gewest zouden moeten begeeven; ten waare zy, op nieuw, van Burgemeesters en Regeerders der groote en kleine Steden, of Schouten en Geregten ten Plattelande, waar zy zich onthielden, verlof tot Inwooning hadden gekreegen, naa dat de naauwkeurigste bescheiden ingewonnen waren by zodanige *Franschen*, die door de Regeeringen des bevoegdst gekeurd wierden. In Steden en Plaatzen, waar het aan *Franschen* ontbrak, in staat om, wegens hunne Landgenooten, zich daar onthoudende, getuigenis te draagen, dat op hun gedrag niets te zeggen viel, en dat zy bo-

(*) *N. Verzamel. by* DE CHALMOT I. D. bl. 111.

LXXIII. BOEK. 1793. bovenal niet verdagt waren van in zulk eene denkwyze te ſtaan, dat daar door aan de Ingezetenen verkeerde en rustverſtoorende denkbeelden zouden kunnen worden ingeboezemd, hadt men zich te vervoegen by de nabuurige Steden of Plaatzen waar *Franſchen* in ſtaat ter berigtgeevinge gevonden werden, om dan de Inwooning te vergunnen, of te weigeren (*).

Hoe men in *Friesland* daar tegen waakt. Gewestlyk volgden in dusdanig eene zuivering, voor zo veel wy weeten, *Friesland* alleen *Holland*, ſchoon een geheel anderen maatregel neemende. Gedeputeerde Staaten deeden eene Aanſchryving aan de Geregten van Grietenyen en Steden, van deezen korten inhoud. „De „ openbaare aanval, welke het tegen„ woordig Beſtuur van *Frankryk* zich „ veroorlooft op het lieve Vaderland te „ doen, heeft ons bedagt doen zyn op „ middelen, welke zullen kunnen verhin„ deren de Zending der zulken, welke „ verradelyke oogmerken zouden mogen „ foveeren; en om hier in te ſlaagen, „ gebieden wy u amptshalven te arres„ teeren alle *Franſche Reizigers*, die zich „ in uwen Bedryve mogen bevinden, of „ in 't vervolg mogen aankomen, en de„ zelve daadlyk, naa gedaan Arrest her„ waards in het Logement het *Wagentje* „ aan ons over te zenden, met informa-

„ tie

(*) *N. Verzamel. by* DE CHALMOT I. D. bl. 112.

„ tie van het geen ten hunnen laste mog- „ te zyn, zo doenlyk." (*) LXXIII. BOEK.

1793. Hoe in *Middelburg.*

In *Zeeland* vernieuwde de Regeering der Stad *Middelburg*, eene voorzorge te dier Stede omtrent de zich daar vervoegende en onthoudende Vreemdelingen, in Wintermaand des Jaars MDCCXC, gegeeven, met byvoeging van eenige nadere bepaalingen. (†)

Hoe in *Utrecht.*

De Stadsregeering van *Utrecht* kwam de genomene voorzorgen in *Holland* nader, by eene openbaare Afkondiging alle *Fransche* en andere Vreemdelingen gelastende, om zich, op eenen binnen kort bestemden tyd, ten Stadhuize te vervoegen, tot opgave van hun Naam, voormaalige Woonplaats en Qualiteit, en door het getuigenis van andere Persoonen, de waarheid hunner opgave, en de geschiktheid van hun gedrag, te doen blyken; met bedreiging aan de nalaatigen om, binnen den tyd van tweemaal vier en twintig uuren, de Stad en Stads Regtsgebied te moeten verlaaten, of anders, naar bevind van zaaken, te zullen worden gestraft: wie langer dan den gestelden tyd, na deeze gedaane Afkondiging, eenige huisvesting aan dusdanige *Franschen* of Vreemdelingen, zonder dat hun van een behoorelyk verlof ten verblyve blyk zou gegeeven zyn, huisvestte, zou daar voor in persoon aanspraaklyk weezen. (§)

Het

(*) *Nieuwe Verz. by* DE CHALMOT II. D. bl. 79.
(†) *Nieuwe Verz. by* DE CHALMOT II. D. bl. 62.
(§) *Nieuwe Verz. by* DE CHALMOT I. D. bl. 154.

LXXIII. BOEK.

1793.

Bepaalingen op de Scheepvaart.

Het plan om *Frankryk* te benaauwen, door 't zelve allen toevoer af te fnyden, en als 't ware uit te hongeren, voorheen zo men beweerde, door Opkooping der eerfte Levensnoodwendigheden, zydeling te werk gefteld (*), meende men thans openlyk te mogen volvoeren. Ingevolge eener Aanfchryvinge, van hun Hoog Mogenden, werd, tot nader last, verboden allen vaart uit deeze Landen op de *Franfche*, *Brabandfche* en *Vlaamfche* Havens, als mede allen Uitvoer te Lande na de gedeeltens van *Brabant* en *Vlaanderen*, niet tot deezen Staat behoorende; gelyk ook na alle Landen, Plaatzen en Steden, met *Fransch* Krygsvolk bezet, zonder onderfcheid, waar deeze uit te voeren Goederen uit mogten beftaan, het zy in Graanen, Vee, Leevensmiddelen van welk eenen aart ook; met last om allen Uitvoer, ftrydig daar mede genomen kragtdaadig tegen te gaan, met geweld te keeren, en alle uit te voerene Goederen aan te houden, en op te zenden. —— Voorts verboden zy het verleenen van eenige Pasporten of Expeditien ten dien einde, als mede om geene Pasporten tot den Uitvoer van eenigerhande Krygs- of Levensbehoeften of andere Waren, by de Tractaaten voor Contrabanden bekend, noch ook eenigerhande Goederen tot Kleeding of Onderhoud der Legers kunnende ftrekken, zelfs na andere Landen on-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXIII. D. bl. 177.

onder de magt van *Frankryk* niet behoorende, te verleenen, dan onder borgſtelling van de dubbele waarde derzelve, daar voor, dat binnen eenen behoorlyken tyd, naar maate van den afſtand der Plaats, na welke de vervoering geſchiedde, door den Verzender, met behoorelyke bewyzen, zou worden aangetoond, dat de verzondene Goederen ter Plaatze van de opgegeevene beſtemming waren aangekomen en opgeſlaagen. (*)

Een algemeen beſlag op de Scheepvaart.

Een algemeen Beſlag werd door hun Hoog Mogenden gelegd op alle Scheepen, zo dat 'er geene mogten uitzeilen, behalven alleen de gereedleggende *Oost-Indiſche* Schepen, en die van den Raad der Volkplantingen in de *West-Indien*, de *Groenlandsch* en *Straatdavids Vaarders*, de Paketbooten op *Engeland*, de Schuiten van de kleine verſche Vischvangst, de Schepen vaarende over de *Wadden*, de *Elve*, de *Weezer*, en van de *Oost-Zee*: onder bepaaling dat de Vaartuigen over de *Wadden* vaarende, niet grooter zouden mogen zyn dan dertig lasten, en niet ſterker bemand dan met drie Mannen en één Jongen, den Schipper onder de Mannen gerekend. (†) —— Onder dat Verbod was derhalven niet begreepen de Vaart op *Keulen*, noch de binnenlandſche in het Grondgebied van den Staat, voor zo verre dezelve door geene andere bevelen of uit hoof-

(*) *N. Verzamel.* *by* DE CHALMOT I. D. bl. 108.
(†) *N. Verzamel.* *by* DE CHALMOT I. D. bl. 147.

LXXIII BOEK. hoofde van Krygsvoorzieningen belet werd.

1793. Afkondiging in *Holland* wegens het leggen der Vaartuigen.

Van laatstgemelden aart was de bekendmaaking der Admiraliteit op de *Maaze*, dat, by voorraad, de Vaartuigen in het *Spuy* en de *Kille* aangehouden en gestopt zouden worden. (*) Hier toe behoorde bovenal de Afkondiging door Staaten van *Holland* gedaan; dat, uit hoofde van de zorglyke omstandigheden, waar in dit Gewest thans verkeerde, met eenen Vyandlyken inval bedreigd, en de noodzaaklykheid om alles aan te wenden wat tot verdeediging en beveiliging van hetzelve, als mede tot verydeling van 's Vyands oogmerken, zou kunnen strekken, en dat daar toe vooral zou kunnen dienen, dat de Vyand de oevers der Rivieren, waar door *Holland* omringd en doorsneeden werd, naderende, geene Vaartuigen zou kunnen bekomen om dezelve over te trekken, daar om bevel gaven, dat een iegelyk, die eenig Vaartuig hadt, hoedanig ook, langs den Zuidoost Oever van *Holland*, strekkende van boven *Heusden* af tot den *Dintel* toe, dezelve op staande voet zou hebben over te brengen aan deeze zyde, zynde de Noordoost kant, onder strafbedreiging, dat alle Vaartuigen, die, tegen deezen last, binnen vier en twintig uuren naa het aankondigen van dit Bevel, aan de andere zyde der Riviere zouden worden gevonden, uitgenomen een enkele Hengst

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1793. bl. 309.

Hengst op de veeren om den overtocht niet te ſtremmen, en de Vaartuigen in 's Lands dienst en werken in gebruik, met een onderſcheidend teken ten dien einde voorzien, terſtond zouden worden verbrand en vernield. —— Ten zelfden tyde verboden zy elk Ingezeten den algemeenen Vyand van den Staat met eenig Vaartuig byſtand te bieden, veel min in het overvoeren van eenig Krygsvolk behulpzaam te zyn; de zodanigen zouden als Verraaders, van het Vaderland, en Vyanden van den Staat, zonder eenige oogluiking, met den dood geſtraft, en op de daad betrapt, zonder eenig regtsgeding, op ſtaanden voet, opgehangen worden. —— Zy voegden 'er by eene belofte, dat, ingevalle eenig Vaartuig, iemand der Ingezetenen toebehoorende, buiten hun toedoen, of medewerking, 't zy by ongeluk, of geweld, in 's Vyands handen mogt geraaken, en hy dit zyn Vaartuig voor den Vyand onbruikbaar maakte, hy niet alleen uit 's Lands Kasſe een volkomene Schadeloosſtelling wegens zyn verlies zou trekken; maar daarenboven eene Belooning, geſchikt naar de omſtandigheeden, waar in hy zich zou hebben bevonden, tot het beloop der dubbele waarde van zyn geledene ſchade toe. (*) — Door dusdanig een maatregel zogt men den *Franſchen* alle mogelykheid te beneemen om, over het *Hollandſche Diep*, en het

LXXIII. BOEK. —— 1793.

(*) *N. Verz. by* DE CHALMOT I. D. bl. 144.

LXXIII. BOEK. het *Bergſche Veld*, in dit Gewest in te dringen.

1793. Kaapvaart opengeſteld. Van den Zeekant was men voor geene Landing der *Franſchen* beducht, niet alleen uit hoofde van het vry algemeen aangenomen ſtelzel der ongenaakbaarheid onzer Stranden, en den ſtaat onzer Zeegaten; maar om dat *Frankryks* Zeemagt thans in geen ſtaat was om vreeze aan te jaagen; of dat deeze anderzins genoegzaam door de *Engelſchen* in den band kon gehouden worden; terwyl het gevaar van de Landzyde groot was. Men verwylde echter niet om de Kaapvaart tegen *Franſche* Schepen van Oorlog en Kaapers, door het uitlooven van aanzienlyke belooningen aan te moedigen, met de opgave van een Kaapreglement (*). Grooten lust of yver tot dit bedryf werd niet beſpeurd. Hoogstwaarſchynlyk hadt men dit daar aan toe te ſchryven, dat veelen nog niet vergeeten was de weinige Beſcherming, in den Oorlog met *Engeland* den Kaapvaarderen verleend, en de daar uit gereezene nadeelen voor de Onderneemers om den Vyand, langs dien weg, afbreuk te doen. Dit ſtondt, uit anderen hoofde, dan ten dien tyde, waarſchynlyk weder plaats te grypen. Waarom ook anderzins op de *Franſchen* fel gebetenen van de Kaapvaart afzagen.

Plakaat tegen de Tegen de vyandlyke Kaperſchepen beraamden hun Hoog Mogenden een ſtreng Pla-

(*) Dit ſtuk van 22 Feb. 1793 is voorhanden in de *N. Verz. by* DE CHALMOT I. D. bl. 136—144.

Plakaat, waar by alle de geenen, die met *Fransche* Schepen ter Kaap uitgerust, binnen de Zeegaten of op de Binnenstroomen van den Staat, en binnen derzelver Tonnen genomen, of aan de Stranden, of aan den Vastenwal langs Zee gevangen worden, aan den Lyve, of zelfs met den Dood zouden gestraft worden; ten ware het klaar bleeke, dat zy door Storm of kwaad weer binnengejaagd of aan Strand geworpen waren; en dat zy op de eerste ontmoeting van Schepen binnen de Tonnen, of Menschen op de Stranden of aan het Vasteland zich overgegeeven, en de Wapens zouden afgelegd hebben (*). — Dit voorschrift van menschlykheid in het slotgedeelte, werd te *Vlissingen*, naar 't berigt van ooggetuigen, zo onbarmhartig uitgevoerd, dat men een *Franschen* Kaaper, met twaalf Zielen bemand, die in eenen storm op de *Zeeuwsche* Stroomen met een witten vlag ten teken van levensgevaar verscheen, om dus het leeven zyner Manschappen te redden, wreedaartig in den grond boorde, schoon men het in zyne hand had om de Manschap krygsgevangen te maaken.

LXXIII. BOEK. 1793 *Fransche* Kaapers.

Groote kommer ging de belanghebbenden by de Visschery in de *Noord-Zee* en op *Ysland*, in *Holland* en *Zeeland* woonagtig aan, voor de Schepen ten dien Vischvangst uitgerust. Zy verzogten daarom, dat hun Hoog Mogenden de noodige Voor-

g… de Visscheryen tegen vyandlykenoverlast te beschutten.

(*) *N. Nederl Jaarb.* 1799. bl. 377.

LXXIII. BOEK. — 1793. Voorziening geliefden te doen, dat door 's Lands Oorlogschepen of andere Gewapende Vaartuigen, geen moeilykheid zou aangedaan, of genomen worden eenige *Fransche* Visschersschepen, Pinken of andere Vaartuigen, zo lange de *Fransche* Oorlogschepen, Kaapers, of andere, de *Hollandsche* en *Zeeuwsche* Vischhoekers, Gaffelschepen, of andere Vaartuigen, geduurende den tegenwoordigen Oorlog, ongemoeid zouden laaten. — Dit verzoek werd toegestaan. Hun Hoog Mogenden verklaarden, in vertrouwen dat de weinige reeds genomene Visschers, aan Ingezetenen van deezen Staat toebehoorende, daadlyk zouden worden wedergegeeven, genegen te zyn, de *Fransche* Visscheryen, zo lang de *Nederlandsche* genot hadden van dien vrydom, vry te laaten. Zy verzogten zyne Hoogheid alle Bevelhebbers van Schepen van Oorlog en Commissievaarders te gelasten, geene *Fransche* Visschers, alleen ter Vischvangst uitgerust, in de open Zee, moeite aan te doen, aan te tasten, of te neemen; maar dezelve, buiten de noodige, doch voegelyke, onderzoekingen, ingeval van eenig vermoeden, onverhinderd te laaten vaaren, zo lang de Visscheryen van deeze Landen niet werden aangevallen. Terwyl het van zelf sprak, dat by het ontmoeten van gewapende Vischschepen, die zich op de Kusten deezer Landen, om dezelve op te neemen, of anderzins zouden mogen ophouden, deeze wel deegelyk, door 's Lands Schepen of Com-

mis-

misſievaarders, zouden genomen en opgebragt worden. De noodige Brieven van deeze Vrywaaring werden gedrukt en aan elk Stuurman gegeeven, om 'er het noodige gebruik van te maaken; met nevens gevoegden last, om, byaldien desniettegenſtaande één of meer van hunne Schuiten of Schepen mogten worden genomen, daar van terſtond aan hun Hoog Mogenden kennis te geeven; ten einde op het intrekken deezer gunſtige ſchikking voor de *Franſche* Visſcheryen orde te kunnen ſtellen (*).

Het verkoopen van Schepen en Scheepsbouwſtoffen verboden.

Ten zelfden dage voegden hun Hoog Mogenden by andere reeds uitgegeevene Plakaaten om den Vyand allen toevoer van magtsverſterking af te ſnyden een ſtreng Verbod des Uitvoers van alles wat tot den aanbouw van Schepen noodig was, als mede het overbrengen van volbouwde Schepen, welke de Republiek niet min dan de Scheepsbouwſtoffen noodig hadt, in vreemde handen, en bygevolge het verkoopen en leeveren van Schepen aan anderen dan Inwoonders van deeze Landen, of ook het inkoopen en ontvangen derzelven voor Rekening van Vreemden (†).

Het *Franſche* Leger nadert *Holland*.

Alles hadt, zints eenigen tyd, onlochenbaar uitgeweezen, dat het op *Holland* gemunt was. De grootheid des *Franſchen* Legers ſchoot verre te kort by de opgave der door ons geboekte Proclamatie des Ge-

(*) *Reſol. Gen.* 5. April 1793.
(†) *Reſol. Gen.* 5. April 1793.

LXXIII. BOEK. 1793. Generaals DUMOURIER, als bestaande uit 60000 Man. Het verzameld Krygsvolk tot die vermeestering bestemd, was volgens diens Veldheers eigen zeggen, niet meer dan 13 700, onder welken men ruim 2000 *Bataaven* en *Belgen* telde. De Artillery, welke dit Leger aanvoerde, bestondt uit vier twaalfponders, acht achtponders, vier Mortieren, vier Houwitzers, en twintig kleine Mortieren voor Granaaten (*). Met zulk eene geringe magt *Holland* aan te vallen, moest by overrompeling geschieden. Ten dien einde zondt hy, onder den Generaal BERNERON de Voorhoede na de Grenzen der Generaliteits Landen. Met acht honderd Man Voetvolk en honderd Ruiters trok de Luitenant Collonel DAENDELS na de *Moerdyk* om aldaar de Vaartuigen aan de *Zwaluw* en de *Roovaart* in beslag te neemen. De verdere Voorhoede moest zich van *Zevenbergen* tot aan de *Oude Bosch* en *Breda* te nederslaan, om door een brug over de *Merwe* de gemeenschap met DAENDELS open te houden. Een voorzorg noodig gekeurd om de uitvallen van *Bergen op Zoom*, *Breda* en *Geertruidenberg* te voorkomen. Het denkbeeld van de groote overmagt des *Franschen* Legers deedt de Bevelhebbers deezer Steden, als mede die van 's *Hertogenbosch* en *Heusden*, voor eigen verdeediging zorgen, zonder eenigen uitval te durven waagen, die genoegzaam geweest

(*) *Mem. van* DUMOURIER II. D. bl. 3.

weest zou hebben om de voorhoede der *Franschen* te doen terug deinzen. LXXIII. BOEK.

De voorzorge om de Schepen aan de overzyde te brengen (*), maakte in het in beflag neemen der Vaartuigen eene onmogelykheid, en was het plan om *Dordrecht*, langs dien weg, te vermeesteren, op dat pas, verydeld. Daarenboven hadt zyne Hoogheid, zo ras de Oorlogsverklaaring daar was, den zeer kundigen Vice-Admiraal VAN KINSBERGEN na *'s Gravenhaage* ontboden, om met deezen en andere 's Lands Hooge Officieren, de middelen tot verdeediging te beraamen. Reeds in den aanvange van Sprokkelmaand vertrok KINSBERGEN, vergezeld van den in onze Landsgefteltenisfe zo bedreevenen Generaal DU MOULIN, en anderen, na het Eiland van *Dordrecht*, de *Kille*, de *Willemftad*, *Hellevoetfluis* en andere plaatzen in die Oorden, om den toeftand van alles te onderzoeken, en de noodige verdeedigmiddelen te beraamen. Hun verflag kwam hier op neder, dat het Eiland van *Dordrecht* in een behoorlyken ftaat van tegenweer zou gebragt worden; dat men de noodige Onderwaterzettingen, die voornaame verdeediging van ons Land, werkftellig zou maaken. De noodzaaklykfte Batteryen aan *Ooltjesplaat* op het Eiland *Overflakke* te bepaalen; ten einde zo wel eenen inval op dat Eiland, welke een inval tot in het hart van *Zuidholland* gemaklyk kon maaken, te verhoeden,

1792. Voorzorgen van deeze zyde gedraagen.

(*) Zie hier boven bl. 388.

LXXIII. BOEK. — 1793. den, als ook de doorvaart na *Zeeland* te beletten, indien de *Willemstad* bukken moest, naardien *Ooltjesplaat* op den hoek des gemelden Eilands gelegen, de geschiktste plaats was om dat verder indringen te stuiten (*).

Breda belegerd. Terwyl men met de volvoering van dit Verdeedigingsplan bezig was, en daadlyk Vaartuigen zondt ter Bescherming van *Dordrecht*, om de overvaart aan de *Moerdyk* kragtdaadig te beletten, en dus dit plan der *Franschen* op niets te doen uitloopen, zogt DUMOURIER, hoe zeer ook van belegerings Krygsbehoeften schaars voorzien, de eene of andere Stad in te neemen, om, waare het mogelyk, dat gebrek vervuld te krygen. *Breda* was het voorwerp, waar op hy het muntte. Zints eenigen tyd hadt men reeds een aanval op deeze Stad gevreesd, aanstalte tot verdeediging gemaakt, Boomen afgehakt, de Bruggen deels afgebrooken, deels voor den Vyand ten onbruik gemaakt, de Poorten met Schutdeuren voorzien, en de Onderwaterzetting vermeerderd. Het zamentrekken van *Fransch* Krygsvolk, het pressen van Boeren en Voerlieden, tot het aanbrengen van belegerings geschut uit *Antwerpen*, 't geen door de flegte wegen gebrekkig toeging, kundigde dien toeleg aan. Deeze kreeg, te midden van Sprokkelmaand, eene te grooter waarschynlykheid. De *Fransche* Emigranten, wier getal weinig min-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 1064.

minder dan drie honderd beliep, maakten zich weg. Veele Burgers en Inwoonders namen de vlugt, eer eene digtere insluiting zulks onmogelyk maakte. Onder deezen bevonden zich drie van de zes *Nederduitsche* Predikanten en één der *Walsche* Gemeente, even veel bleeven 'er van beiden in de Stad. Op de naderende *Franschen*, die Batteryen poogden aan te leggen, werd geschooten.

LXXIII. BOEK.

1793.

Een Ontwerp van Daadiging door den Stadhouder gewraakt.

De Stads Regeering, vreezende, dat *Breda* tegen een Beleg geheel niet voorzien (*), 't zelve niet zou kunnen uithouden, stelde een Ontwerp van Daadiging op. De Schepen LUZAC trok 'er mede na *'s Gravenhaage* op den achttienden dier Maand. Hy kwam den anderen dag 's avonds terug, met het afkeurend antwoord van zyne Hoogheid, inhoudende, dat deeze zaak aan den Krygsbevelhebber Graave VAN BYLAND was overgelaaten; dat Eed en Pligt geen Verdrag zouden kunnen gedoogen, dan wanneer een Practicable Bres in de Capitaale Wal was geschooten. Hier op volgde eene Aankondiging, nog dien zelfden avond door de Stads Regeering gedaan, by welke, op hooge Orde van zyne Hoogheid, aan alle Burgers en Ingezetenen werd bekend gemaakt, dat het diens

(*) Het getal der weerbaare Manschap beliep niet meer dan 1600. Een zeer ontoereikend getal, om, in gevalle van een regelmaatig beleg, die Stad te verdeedigen. Hier by kwam gebrek aan Mondbehoeftens en Magazynen.

LXXIII. BOEK. 1793. diens ernstig oogmerk was de Stad, op de best mogelyke wyze, te verdeedigen; en dat mitsdien niemand, wie hy ook mogt weezen, zou hebben te spreeken van de Vesting over te geeven: dewyl zulks aan de voorzigtigheid van den Commandant was overgelaaten: voor slegte Menschen en Vyanden van den Staat zouden zy gehouden worden, die van overgaave spraaken: ook hadt zyne Hoogheid den Bevelhebber volmagt gegeeven, om dezulken, die des aanzoek mogten doen, in zekere bewaaring te laaten neemen; ten einde hun, naar verdiensten te straffen. — Het Ontwerp van Daadiging van de Magistraat was door dezelve aan den Commandant ter hand gesteld, met verzoek om daar van, in gevalle van overgave, ten voordeele van de Burgery, gebruik te maaken. Zy ontving deswegen toezegging; doch het schynt van geen gebruik geweest te hebben (*).

Breda opgeëischt, beschooten en overgegeeven.

Breda, waar eene herhaalde toeschikking van Brieven voor de Koop- en Krygslieden, door den Burger Generaal der *Fransche* Blokkade, het denkbeeld eener reeds gedaane Opeisching hadt doen gebooren worden, was, uit naam van den Generaal DUMOURIER, den drie en twintigsten van Sprokkelmaand, daadlyk opgeëischt. Dan de *Fransche* Officier met een Trompetter tot

(*) Men zie dit Stuk in de *Bylagen* op de *Voornaamste Byzonderheden van het Beleg van Breda*, Litt. A bl. 135.

tot die opeisching afgezonden en binnen gelaaten, kwamen met een weigerend antwoord te rug. Waar op de vyandlykheden onverwyld begonnen, door het in de Stad werpen van Bomben en Houwitzers. Dit werd van de zyde der Stad beantwoord, tot de avondstond en nagt eenige verademing gaf. In den vroegen morgen hervatten de *Franschen* het Bombardement, en hielden 'er mede aan tot zeven uuren in den morgen; meer dan zestig huizen werden ten deele verpletterd, ten deele grootlyks beschadigd (*); dan de brand daar door veroorzaakt hadt, ten gelukke der Stad, geen voortgang, en werd 'er slegts één Burger door een bom gedood, ééne Vrouw en één Grenadier gekwetst. —— De ten dien dage op den middag herhaalde Opeisching, gepaard met de zwaare bedreigingen van de Stad plat te zullen schieten, en de Krygsbezetting over den kling te doen springen, hadt die uitwerking, dat, naa gehouden Krygsraad by den Graave VAN BYLANDT, tegen den avond, een Majoor met een Tamboer na den *Franschen* Generaal vertrok, daar den geheelen nagt bleef, en 's morgens terug kwam, met de voor de Burgeren aangenaame verzekering, dat tot de overgaave der Stad beslooten was.

1793.

Men legt den Graave VAN BYLAND deeze reden by het houden des Krygsraads over

Raad des Graaven

(*) Men zie de Lyst in de meergemelde *Voornaamste Byzonderheden* bl. 174.

LXXIII. BOEK.

1793. van Byland tot overgave.

over de Daadiging, in den monde. „ Dat
„ hy begreep, dat het de pligt van een
„ Krygsman was, de hem toevertrouwde
„ post niet te verlaaten, noch over te
„ geeven, wanneer zyne Verdeediging
„ van eenige vrugt scheen te zullen zyn,
„ en zo lang 'er hoop was op Ontzet,
„ of wanneer zyne kragten inwendig zo
„ geschaapen waren, dat hy den Vyand
„ eenen geruimen tyd wederstaan, en hem
„ daar door van het doen van andere on-
„ derneemingen konde te rug houden;
„ dan, daar noch het een, noch het an-
„ der, hier het geval was; daar 'er geen
„ hoop op een zo spoedig Ontzet, als de
„ omstandigheden vorderden, voorhanden
„ en de Stad, zo wel van Volk als van
„ Voorraad onvoorzien was, zou het, zyns
„ oordeels, veel eer een stuk van roek-
„ loosheid dan van dapperheid weezen,
„ de gelegenheid, die zich aanboodt, om
„ eerlyke voorwaarden te bedingen, van
„ de hand te wyzen, en de Vesting tot
„ op het uiterste te willen verdeedigen.
„ Dit uiterste zou binnen weinig dagen
„ daar zyn, wanneer men genoodzaakt
„ zou weezen, willens of onwillens, zich
„ aan den Vyand over te geeven, en zich
„ de wet van hem te laaten voorschry-
„ ven, en dat veelligt als dan op de puin-
„ hoopen eener verwoeste Stad, en op
„ de lyken van de Burgery en het beste
„ gedeelte der Bezetting, die de Slacht-
„ offers van een kwalyk begreepen en te
„ ver gedreeven *point d'honneur* zouden zyn;
„ daar

„ daar men, in tegendeel, door eene ty- LXXIII. BOEK. 1793.
„ dige en eerlyke Overgaave, de laatsten,
„ ten dienste van het Vaderland spaa-
„ ren en elders met meer vrugts zou kun-
„ nen gebruiken. —— Indien men intus-
„ schen, naa dit alles wel overwoogen te
„ hebben, liever verkoos, naa eene Ver-
„ deediging van drie of vier dagen langer,
„ de Stad en Burgery aan een onvermy-
„ delyk bederf en ondergang, en de Krygs-
„ lieden van den Staat aan het gevaar van
„ zich Krygsgevangen te moeten geeven,
„ of wel, (indien de Vyand, 't geen niet
„ onmogelyk was, daar de Buitenwerken
„ geheel onbezet moesten gelaaten wor-
„ den, een Storm mogt waagen,) van
„ allen, te gelyk met de Burgery, aan
„ deszelfs woede opgeofferd te worden,
„ bloot te stellen, —— dan met de voor-
„ zigtigheid te raade gaande, de Stad voor
„ haaren geheelen ondergang te bewaaren,
„ en het Garnisoen voor eene betere ge-
„ legenheid, om zyne dapperheid en moed
„ te betoonen, te spaaren —— konde men
„ verzekerd zyn, dat hy, als Commandant,
„ in het waarneemen van zyn post niet
„ in gebreke zou blyven; maar de eerste na
„ de Wallen gaande, en die de laatste ver-
„ laatende, hun toonen zou, dat niet laffe
„ vrees; maar de Rede en Menschlieven-
„ heid, hem bewoogen hadden, om tot
„ een zo spoedige Overgave te raaden." —
Wat van deeze opgegeeven Redenvoe-
ring zy, zeker stemde VAN BYLAND
voor de Overgave, en kreeg hy in den

LXXIII. BOEK. —— 1793.

Krygsraad de meerderheid boven hun, die als nog in geene Onderhandeling wilden getreeden hebben (*).”

Den Bevelhebber gaat te zyner eere naa, dat hy, geduurende het Bombardement, gestadig op de Wallen was, en alles wat in zyn vermogen stondt deedt, om de Krygsbezetting aan te moedigen; doch zich van veel te weinig Volks en Voorraads voorzien vondt, om eene Stad, welker Buitenwerken van die uitgestrektheid zyn, met vrugt te verdeedigen.. De Vyand, wiens magt tot een geregeld beleg, niet reikte, liet ook de Werken onaangeroerd, en bepaalde zich tot het werpen van bommen in de Stad, om dus de Burgers en de Krygsbezetting tot eene spoedige Overgave te dwingen. —— Wat BYLAND en de Leden des Krygsraads die tot deeze Overgave gestemd hadden, wedervoer, zullen wy vervolgens melden.

Op welke Voorwaarden overgegeeven.

De Voorwaarde van 't geslootene Verdrag, 't welk allen blyk droeg van de gesteldheid der *Franschen*, om die Stad, als de Sleutel van *Holland* aangemerkt, in hunne magt te krygen, kwamen hier op neder, dat de Krygsbezetting, met slaanden Trom, vliegend Vaandel, en ieder Bataljon met twee

(*) Zie *De Voornaamste Byzonderheden, voorgevallen geduurende de Belegering, Inneeming en Herneeming der Stad Breda, in den Jaare* 1793, *benevens eenige noodige Bylagen, in welke verscheide belangryke Stukken voorkomen.* Te *Bergen op Zoom* by VAN RIEMSDYK en VAN BRONKHORST bl. 19.

twee Veldſtukken, zo na *'s Hertogenbosch*, *Thiel*, *Bommel*, als na *Utrecht*, met volkomen vryheid om in den dienst van den Staat te blyven, en tegen alle Vyanden, wie zy ook zyn mogten, gebruikt te kunnen worden, zou uittrekken. LXXIII. BOEK. — 1793.

Der uitgetrokkenen plaats werd onverwyld door intrekkende *Franſchen* vervuld. Alles ging, door de gemaakte ſchikking der Magiſtraat vry geregeld toe, uitgezonderd, dat eenige Husſaaren en *Hollandſche* Overloopers, die in menigte aankwamen, en *Bataaven*, in de Groote Kerk, die zy tot een Hospitaal wilden maaken, de Wapens van de Stad en van den Prins, van het Orgel braken, het Orgel mishandelden, en eenige der daar nog liggende Kerkboeken, welker banden met Stads en 's Prinſen Wapen prykten, vernielden. De ſchoone Graftombe van ENGELBERT VAN NASSAU leedt ook beſchadiging van de hand des moedwils. Doch deeze balddaadigheden werden welhaast geſtuit door Schildwagten voor dit Kerkgebouw te plaatzen. Twee Wapens van den Stadhouder haalde men uit de Kerk, die, op de Markt aan ſtukken geſlaagen, of benevens andere verbrand werden. Men yverde ook om eenige Wapens en Beelden, uit de gevels van openbaare en andere Gebouwen weg te neemen, weg te hakken en te ſchenden. Een aanzienlyk Uitgeweeken *Hollander* wordt gezegd, in eigen perſoon aan deeze laatſte bedryven een groot deel

Hoe het zich daar toedroeg.

LXXIII. BOEK. 1793. genomen te hebben (*). —— Onmiddelyk naa deeze verwisseling werd op de Markt een Vryheidsboom geplant, en om denzelven, onder het aanheffen van het bekende *Ca ira* gedanst, by het wapperen der driekleurige Cocarde. —— Het *Committé Revolutionair der Batavcn* deedt den volgenden dag een aanzienlyker Vryheidsboom planten, by welken de Burger BLOK, dien wy ten tyde der Omwenteling des Jaars MDCCLXXXVII in *Noordholland*, zo dikmaals aantroffen, en nu meer als vyf Jaaren als Balling hadt omgezworven, deeze zeer heftige Aanspraak hieldt.

Aanspraak aan de *Bredasche* Burgers.

„ Burgers van *Breda!* Gy zyt vry! Gy „ zyt ontslaagen van de knellende ketenen van den Dwingeland; uwen zogenaamden BARON, waar onder gy, zo „ lang, —— helaas! maar al te lang —— „ gezugt hebt? De vrye *Franschen*, „ onder de aanvoering van den grooten „ DUMOURIER, zyn gekomen om uwe „ kluisters te verbreeken, en U de Vryheid te bezorgen. Hunne onderneeming „ is gelukt; de Boom der Vryheid is in „ uw midden geplant! Wy wenschen U „ daar mede geluk! Toont, Burgers van „ *Breda!* dat gy uw geluk kent, en weet „ te waardeeren. En daar gy de eerste „ Stad in uw Vaderland zyt, welke dit „ geluk is te beurt gevallen, geeft door „ uw gedrag, door uwen yver voor de „ Vryheid, een voorbeeld aan andere Ste-

„ den,

(*) Zie het bovengemelde Werkje bl. 51. 52.

„ den; die de Poorten eerlang voor ons „ zullen openen! —— Doet plegtig afstand van alles, wat U nog aan den „ Dwingland mogt gebonden houden; „ zweert hem, de zynen, zweert allen, „ die den Dwingland voorstaan, en de „ Slaaverny boven de Vryheid stellen, „ eenen eeuwigen haat! —— En zo 'er „ nog onder U gevonden worden, die „ zich zyner aanneemen, die nog ten zy- „ nen voordeele durven spreeken, drukt „ hun den dolk in 't hart, eer zy het U „ doen! Ieder woord ter verdeediging „ van den Tyran, is eene lastering voor „ de Vryheid en Gelykheid! —— Nu „ dan, Burgers van *Breda!* indien gy het „ met ons eens zyt, zo betoont het door „ uwe huizen te illumineeren, ter eere „ van deeze uwe Redders, (dit zeggende „ wees hy op DUMOURIER en die by hem „ stonden.) Dit zyt gy hun verschul- „ digd, en zal door hun als een blyk van „ uwen yver voor de goede zaak worden „ aangemerkt! (*)" Hier op volgde een sterk Vreugdegeroep, vervangen door het aanheffen van den Marsch der *Marselliaanen*, en gevolgd van een Dans om den Vryheidsboom, waar toe DUMOURIER de naast hem staanden opleidde. — 's Avonds werden alle de Huizen, ten teken van vreugde, verlicht, onder het luiden en speelen der klokken, van de groote Kerktoo-

LXXIII. BOEK.

1793.

(*) *De Voornaamste Byzonderheden van de Belegering &c. van Breda* bl. 47.

LXXIII. BOEK. 1793. tooren woey de Nationaale Vlag. — Men bespeurde by deeze verlichting zo weinig gewoels op straat, dat die stilte by het meergemelde Committé zeer in 't ooge liep. Zy hielden de Burgers voor *Prinsgezind*; de *Franschen* hun voor *Aristocraaten*. De laatstgemelden waren stiller dan doorgaans by zulk eene gelegenheid, dit laatste schreef men toe aan de zorge van den aangestelden Commandant den Collonel CUSTERE.

De strengste tugt beteugelde en weerde eerlang de eerst ontstaane ongeregeldheden. Aan een galg op de Groote Markt geplaatst, zou, naar het bevel van DUMOURIER, ieder schurk, stout genoeg om den *Franschen* naam, door geweldpleegingen of misdaaden tegen de vreedzaame Ingezetenen te onteeren, met den schandlykften dood onverwyld gestraft worden. — Hy maande in eene Afkondiging alle Matroozen, Schippers en Soldaaten aan, om zich in dienst van het *Fransche* en *Bataafsche* Leger te begeeven, met toezegging, dat ieder in dien rang, waar in hy voormaals hadt gediend, zou worden geplaatst. — Door eene andere Afkondiging beval hy, dat een ieder, die eenige Goederen, den uitgetrokkenen *Fransche* Emigranten toekomende, onder zich mogt hebben, daar van, binnen vier en twintig uuren, opgave zou hebben te doen

Afkondiging van het Com- Het grootste gedeelte van het *Legioen Etrangere*, meest uit uitgeweeken *Hollanders* bestaande, trok binnen deeze ver-

heer-

heerde Veste (*). Het *Committé Revolutionair der Bataaven*, thans in die Stad, en de geweezene *Baronie van Breda*, zich onthoudende, liet, naa het aanplakken van een Berigt, wegens den loop des *Franschen* Gelds, den Ingezetenen aankondigen. „ Daar wy in deeze Stad zyn aangeko„ men, onder het geleide van den Held „ der Vryheid, den Generaal en Chef „ DUMOURIER, en door de overwinnende „ Wapenen der *Fransche* Republiek, om „ U, ingevolge der Verklaaringe van den „ genoemden Generaal, die met ons in „ dezelfde Principes van Vryheid en Ge„ lykheid ftaat, te verlosfen van het Ge„ weld en de Onderdrukking van *Oranje* „ en *Pruisfen*, derzelver Vafallen en Sup„ poosten; om U te herftellen in de volle „ uitoefening uwer inpræscriptible Reg„ ten, de Vryheid en Gelykheid. —— „ Zo noodigen wy alle Burgers en In„ gezetenen deezer Stad, den vollen „ ouderdom van twintig jaaren bereikt „ hebbende, om, op aanftaanden Zondag „ den derden Maart, des naamiddags ten „ drie uuren, een ieder in zyne Wyk, „ ter bekwaame plaatze, te vergaderen, „ om als dan te verkiezen, zodanige Man„ nen, als om hunne Eerlykheid, Be„ kwaamheid en Volkslievenden yver voor „ de

LXXIII. BOEK.

1793.

mitté Revolutionair der Bataaven.

(*) 't Zelve beftondt, volgens eene egte Lyst met de Naamen der meerdere en mindere Bevelhebberen, uit 2450 Man. Men vindt dezelve in de *N. Nederl. Jaarb.* 1793. bl. 526 enz.

LXXIII. BOEK. 1793. „ de Vryheid en Gelykheid van Maatschappylyke Regten, uw vertrouwen „ het waardigste worden geagt; op dat „ zy, volgens de als nog subsisteerende „ Wetten, en de Politieke en de Justicieele „ Magt blyven uitoefenen en handhaaven, „ tot tyd en wylen Gy, met het gansche „ Volk van *Nederland*, bevryd van alle „ Despotieke en Aristocratische Kluisters, „ in eene algemeene Volksvergadering, „ omtrent de eenpaarige Regeeringsvorm, „ zult hebben voorzien. —— En naardien „ alle Magt en Gezag, Bestuuring of Commissien, uit overheersching oorsprong„ lyk, op het aanlichten der Vryheid moeten worden gehouden voor vervallen, „ en niemand tot gehoorzaamheid aan de„ zelve verpligt kan zyn; zo verklaaren „ wy alle dezelve, die tot heden toe ge„ subsisteerd hebben, voor nul en van „ onwaarde, allen en een iegelyk, die „ aan dezelve door Eeden of anderzins zig „ daar aan verbonden houden, het zy de„ zelve gedaan zyn aan de pretense Staa„ ten Generaal, Raad van *Brabant*, den ge„ weezen Baron, Stads Regenten, of wie „ het ook zou mogen weezen, daar van „ ontslaande."

Regeeringsverandering. In overeenkomst hier mede, geschiedde de verkiezing der Volksvertegenwoordigeren. De Ingezetenen moesten deeze Verklaaring van Burgertrouw afleggen; „ Ik „ **verbind my, ten plegtigsten, en op myn** „ heilig woord van Eer, om het Vader„ land getrouw te zyn, om de Vryheid en

„ Ge-

„ Gelykheid van Maatſchappylyke Regten, tot mynen dood toe, met al myn vermogens te zullen handhaaven. —— „ Wanneer de Voorzitter iemand deeze „ Trouwverbintenis afnam," was zyn woord, „ indien gy dit nevens my opregt bekragtigt, zo zegt, *Dusdanig verbind ik my!*' Doch wanneer zulks omtrent een Amptenaar geſchiedde, moest deeze 'er nog byvoegen, „ *en ben bereid, des noods, op myn post te ſterven!*"

LXXIII. BOEK. —— 1793.

Op de beſchikking van het *Committé Revolutionair der Bataaven*, werden de Voorzitters tot de Grondvergaderingen en de Secretarisſen tot bet opneemen der ſtemmen benoemd. Zy volvoerden dien last, en bragten een twintigtal uit van Volksvertegenwoordigers, die meerendeels de opgedraagen post aanvaardden, terwyl de om gewigtige redenen verſchoonden, zich vervangen zagen door die naast hun de meeste ſtemmen hadden. De Burger HAVERMANS, die van allen de meeste ſtemmen hadt, lag de belofte van Burgertrouwe af in handen van den Voorzitter der Grondvergaderingen, MICHEL PIERRE LANGLOIS (*), waar op hy die belofte zy-

(*) Deeze was voorheen Leeraar der *Walſche* Gereformeerde Gemeente te *Breda* geweest; doch hadt eene *Roomschgezinde* ter Vrouwe neemende, zyn Leeraarampt, volgens Kerken-orde, moeten nederleggen. — Tegen de aantygingen, dat hy, uit hoofde van zyn gedrag omtrent de Staatszaaken in den Jaare 1787, genoodzaakt zou geweest hebben zyn Leeraarampt te laaten vaaren; dat

LXXIII. BOEK. 1793. zynen Medevertegenwoordigeren afnam. — Men merkte op, dat meest alle de Leden der voorige Regeering, die zich ten deezen tyde in *Breda* bevonden, tot Leden der Municipaliteit gekoozen waren: zonder agt te geeven op hunne denkwyze en verknogtheid aan deeze of geene Party; gelyk dit mede geen plaats gehad heeft met betrekking tot het ſtuk van Godsdienst. Waar uit bleek dat de Burgery dier Stad, tot dit ongewoone werk opgeroepen, by het verkiezen haarer Stadsbeſtuurderen, noch het ſtyven, noch het onderdrukken, van deeze of geene Party; maar *alleen* de bevordering van het algemeene welzyn op het oog gehad heeft (*).

Lot van eenige Regenten. Groot was de verandering door deeze Volkskeuze in de Stadsregeering te wege gebragt; dan allergrootst de lotwisſeling, welke, om deezen tyd, den voorzittenden Burgemeester Mr. GERARD JOHAN TARRÉ, den Schepen Mr. ANDRIES REIGERSMA en LAURENS PELS, Rentmeester der Geeste-

dat hy vervolgens met een *Roomschgezinde* Juffrouw weg gegaan was, zich na *Frankryk* begeeven en daar zich opgehouden hadt, tot dat hy met de *Franſchen* en het *Committé Revolutionair* verder binnen *Breda* gekomen was, waar hy op zyn eigen Gezag een Collegie van Regenten, onder den naam van Municipaliteit, zou aangeſteld hebben, wordt hy verdeedigd door den Schryver van de *Byzonderheden des Belegs van Breda* bl. 69 en 70.

(*) Die Lyst, met de daar in voorgevallene Veranderingen, is voorhanden in de *Byzonderheden des Belegs van Breda* bl. 192.

telyke Goederen van zyne Hoogheid trof, die, naa het ondergaan van verscheide hun hoogst onaangenaame ontmoetingen ten tyde des vreugdebedryfs, op last van den Generaal DUMOURIER, gevat werden, met aanzegging, dat zy zich gereed moesten maaken, om binnen weinig uuren, na het Kasteel van *Antwerpen* gevoerd te worden. Geen aanbiedingen om zich in huislyke gevangenis te begeeven, vonden gehoor. Voor den Generaal DUMOURIER gebragt, vonden zy by deezen eenige Leden van het *Committé Revolutionair der Bataaven*, onder deezen BLOK, bovengemeld, en DE NYS, geweezen Major van het Vrycorps te *Wyk by Duurstede*, die hun betuigden, dat dit vatten niet om hunne Persoonen als Persoonen geschiedde, maar om dat de Stadhouder, op aanzetten van den Raadpensionaris VAN DE SPIEGEL, op eene zo ongehoorde wyze, vier braave Patriotten, Mannen van groote verdiensten, MICOUD, VILATTES, NOBBE en REEPMAAKER, hadt doen vastzetten en gevangen hieldt, dat al het leed, 't geen deezen zou worden aangedaan, hun desgelyks zou wedervaaren, en dat zy geen ontslag te hoopen hadden, eer die vier Heeren in vryheid waren gesteld. — Hun verzoek om niet buiten de Stad gevoerd te worden, vondt geen ingang, en zy werden na gemelde plaats gebragt (*). On-

(*) *N. Verz, by* DE CHALMOT II. D. bl. 38—40.

LXXIII. BOEK. —— 1793. Onder de ten dien tyde gevatte bevondt zich ook de Schepen KNIBBE; doch hy werd, op voorspraak, weder ontslaagen. De Generaal DUMOURIER schynt zich de zaak van den Gevangen Collonel MICOUD voornaamlyk aangetrokken te hebben. Reeds vroeg in Sprokkelmaand hadt hy den Raadpensionaris VAN DE SPIEGEL zyn voorneemen bekend gemaakt, om in ieder Stad, welke hy zou bemagtigen, Gyzelaars te zullen neemen, en wel de zulken, die het meest in aanzien waren onder de Aanhangers van het Huis van *Oranje*, en hun op dezelfde wyze te behandelen als hy zou verneemen dat MICOUD behandeld wierd. De drie gemelde Heeren te *Breda* gevat zynde gaf hy den Raadpensionaris berigt, dat hy reeds begonnen hadt dit zyn voorneemen werkstellig te maaken. (*)

Buit daar gevonden. DUMOURIER bereikte, met het vermeesteren van *Breda*, een zyner hoofdbedoelingen, om voorraad van Krygsbehoeften te bekomen. Uit verscheide opgaven van het daar gevondene mag men opmaaken, dat hy hier in 't bezit geraakte van 250 Stukken Geschut, 5000 Geweeren, en 300 000 Ponden Buskruid.

Wat 'er met het Daadlyk naa het aanstellen der Municipaliteit begon men, op het aandryven van

(*) *Byzonderheden wegens het Beleg van Breda*, bl. 55. De Brieven van DUMOURIER, benevens de Antwoorden van den Raadpensionaris, kan men leezen in de Bylagen op dit Werkje bl. 169—193. en bl. 181—185.

van eenige *Franſchen* en *Bataaven*, in eene Herberg Byeenkomſten te houden, met den toen gebruiklyken naam van *Clubs* beſtempeld. Meest onaanzienlyke Burgers namen deel in deeze Vergadering. Dit verdroot DE BEERE, en andere Uitgeweekene *Hollanders*. Zy vervoegden zich by de Municipaliteit, vorderden, op een gezagvoerenden toon, dat dezelve hun eene Plaats tot het oprichten eener *Club* zou aanwyzen, en de Burgers oproepen om daar van Leden te worden. Dit geſchiedde. Een getal van niet meer dan honderd en vyftig Burgers verſcheen ter beſtemde plaatze, ter oprigting van dit Gezelſchap, welks Nuttigheid en Noodzaaklykheid een der Uitgeweeken *Hollanderen*, aan de vergaderde menigte voorhieldt. „ Als moetende de *Club*, naar zyn voor„ dragt, vooral dienen, zo wel om ver„ ongelykten en ongelukkigen tot een „ toevlugt te ſtrekken, als om een waak„ zaam oog op de verrigtingen der „ Volksvertegenwoordigeren te houden: „ ten einde alle *Ariſtocratiſche* beginzels „ en bedryven te keer te gaan, en te wee„ ren, en de Burgervryheid te onderſteu„ nen en te handhaaven."

1793. Oprigten van een *Club* gebeurt.

Onder de Oprigters greep verſchil en verwarring plaats. Dit gevonden en geſtild zynde, werd de Intekening geopend. Geduurende die aanſtootlyke verdeeldheden by de oprigting, was het getal der aanweezenden zeer gedund; meest alle Burgers van eenig aanzien waren vertrok-

LXXIII BOEK. trokken. De gebleevenen meerendeels getekend hebbende, benoemde men Perfoonen, die 's volgenden daags eenen aanvang maakten om, van huis tot huis, rondgaande, den Burgeren de Intekeningslyst aan te bieden. De weinige geneigdheid, welke de Burgery in het algemeen betoonde om deel in dit Gezelfchap te neemen, deedt dit rondgaan weldra ftaaken: En verviel de geheele *Club*, naa weinig keeren vergaderd geweest te hebben. (*)

1793.

De *Klundert* gaat aan de *Franfche* over.

De bemagtiging van *Breda* werd welhaast gevolgd door die der kleine *Zuidhollandfche* Stad, *Klundert*, ook *Niervaart* genaamd. Door de *Franfchen* opgeëischt floeg de Bevelhebber, de Baron J. M. VON KROFF, zulks moedig af, en verdeedigde, voor een korten tyd, die Veste; doch geen kans ziende tot eene langer Verdeediging, vernagelde hy het Gefchut, en zogt met zyne Manfchappe de *Willemftad* te bereiken. Met de meesten werdt hy afgefneeden, door eenige *Bataayen* onder bevel van den Luitenant Collonel L. HARTMAN; deezen wordt hy gezegd, naa de overgave van zyn Perfoon, door den kop gefchooten te hebben: waar op hy daadlyk het zelfde lot onderging. (†)

Den

(*) *Byzonderheden wegens het Beleg &c. van Breda* bl. 71—73.

(†) ZILLESEN *Gefchiedenis der Nederlanden.* I. D. bl. 236. De uitgang van deezen Bevelhebber wordt zeer verfchillend vermeld. Deezen doen hem in een Uitval fneuvelen; anderen by de Vlug

Den Krygsvoorraad deezer Veste bekeerden de *Franschen* tot het voorzetten hunner Vermeesteringen.

LXXIII. BOEK.

1793.

Last aan de *Fransche* Generaals gegeeven, wegens de wyze hoe zy in *Holland* moeste handelen.

De tyding van het bemagtigen der Stad *Breda* vloog, met snellen spoed, na *Parys*. Met gloeiende kleuren maalde de Heer Camus, een der Commissarissen in de *Nederlanden*, die vermeestering, en de voordeelen daar uit te wagten af, vol vreugde over het inneemen eener Stad, die eene zo naauwe betrekking hadt op het Huis van *Oranje*, welks Goederen aldaar verbeurd verklaard werden. (*) De Nationaale Conventie zag, haars bedunkens, zich den weg om *Holland* te ver-

Vlugt na de *Willemstad*: doch het boven vermeldde zal misschien der waarheid het naaste komen. 's Mans lyk werd niet lang daar naa, in een mishandelden staat, gevonden, na de *Willemstad* gevoerd, en met alle Krygseere begraaven. Van den *Roomsch Catholyken* Godsdienst geweest zynde werd, eenigen tyd naa zyne begraafenisse, te *Rotterdam* in de *Roomsche* Kerk in *Leeuwenstraat*, een allerplegtigste Lykdienst gehouden over deezen Man, door zommigen als een Martelaar voor het Huis van *Oranje* gehouden, en door anderen aangemerkt als een, die, uit hoofde van trouwloosheid, zulk eene behandeling verdiend hadt. In de *N. Nederl. Jaarb.* 1793. bl. 734., vinden wy van dien Lykdienst berigt. Een Vers, aan den Dichter Bilderdyk toegeschreeven, te zyner Gedagtenisse zag het licht in *'sHage*, by J. T. Jacobus d' Agé.

(*) Men vindt dien Brief, welke van de geringe magt, en de groote moed der *Franschen*, als mede van de Vreugd der *Bredaenaaren* in 't breede spreekt, in de *Nieuw. Verz. by* de Chalmot II. D. bl. 145.

LXXIII. BOEK. 1793. vermeesteren gebaand. Behalven de meer algemeene Voorschriften aan de *Fransche* Generaals, omtrent de handelwyze, in de overmeesterde Landen te houden, gaven zy nu een meer byzonderen last, hoe zy, by hunne komst in *Holland*, moesten te werk gaan, in niet minder dan XXVIII Artykelen begreepen. Het voornaamste van dien breeden last komt hier op neder. —— De *Fransche* Generaals zouden, by hunne komst in *Holland*, uit naam der *Fransche* Natie, het Oppergezag des Volks openlyk doen afkondigen. Zy zouden allen Inwoonderen bekend maaken, dat zy van allen Eed ontslaagen, en van hunne tegenwoordige Constitutie bevryd waren; inzonderheid van dien Eed, die hun, in den Jaare MDCCLXXXVIII, van de Regeering aan den Stadhouder verslaafd, werd afgevorderd. — Zy zouden aankondigen, dat de geenen, die voorwenden zouden daar aan nog gebonden te zyn, daar door zouden verklaaren Aanhangers van het Despotismus en by gevolge Vyanden van het *Fransche* Volk te wezen, en behandeld zouden worden, volgens alle strengheid van het Regt des Oorlogs. —— Het geheele Omwentelings vermogen in *Holland* werd aan de *Fransche* Generaals opgedraagen, tot zo lang de *Hollanders* in Grondvergaderingen vereenigd, de Zeebestuuringen en Regtbanken in werking zouden gebragt hebben. —— Zy zouden zich verzetten tegen de uitoefening van eenige Omwen-

telingsmagt, 't zy wetgeevend, 't zy uivoerend, van een enkel Mensch, of vereeniging van enkele Menschen, onder welke benaaming zulks zou mogen zyn, indien zulks niet van het Volk ware voortgekomen. Ingevolge hier van zouden alle Beraadslaagingen, Aankondigingen, Gewysden en andere Bedryven, van enkele Persoonen, die hunne Magt van het *Hollandsch* Volk niet ontvangen hadden, voor van geene waarde gehouden worden. LXXIII. BOEK. —— 1793.

Het zou de zaak der *Fransche* Generaals weezen eene menigte thans plaats hebbende Inrigtingen, hier in 't breede opgeteld, af te schaffen, en door andere te doen vervangen; in 't byzonder straalde in de Artykelen hier toe behoorende door, de wegneeming van allen Dwang regeering, en het aan zich trekken van alles wat den Stadhouder op eenigerlei wyze toebehoorde.

De *Fransche* Generaals zouden het *Hollands* Volk bekend maaken, dat zy hetzelve Vrede, Bystand, Broederschap, Vryheid en Gelykheid, aanbragten; algemeene Vergaderingen zamenroepen, om een Provisioneel Bestuur en Regtbanken op te richten, en in werking te brengen; voor de Veiligheid van Persoonen en Goederen zorg draagen.

Het Provisioneel Bestuur, door het Volk benoemd, zou belast zyn met de zorg en het bewind der voorwerpen, die onder de beveiliging en bescherming der *Fransche* Republiek staan; het zou waa-

LXXIII. BOEK. 1793. ken voor de veiligheid der Perfoonen en Eigendommen — waaken voor de beftuuring der in ftand gebleeven Ampten, der openbaare kasfen; der inzameling van alle gebleevene Schattingen; belast weezen met het bepaalen en doen betaalen van alle openbaare uitgaven; en alle openbaare Amptenaars zo Burgerlyke als Militaire kunnen afzetten en verplaatzen. Veele byzonderheden dit Provifioneel Beftuur betreffende werden in verfcheide Artykelen omfchreeven en bepaald.

De Uitvoerende Raad zou Nationaale Commisfarisfen benoemen, die zich na *Holland* zouden begeeven, om, *in overeenftemming* met de Generaals en den Provifioneelen Raad, door het Volk benoemd, te raadpleegen over de middelen, die ter gemeene verdeediging moesten gebruikt worden, als mede ter uitvoering van het tegenwoordig Befluit.

De Magt van den Uitvoerenden Raad, door het Volk benoemd en der Nationaale Commisfarisfen, zou terftond vernietigd zyn, zo dra het *Hollandsch* Volk, naa dat het zyn Souverainiteit, zyne Onafhangelykheid, de Grondbeginzels van *Vryheid* en *Gelykheid* zou verklaard, en de gedaante van een vry Volksbeftuur in werking gebragt hebben.

'Er zou een ftaat van Onkosten opgemaakt worden, die de *Franfche* Republiek voor de Grondlegging van de Vryheid der *Hollanderen* gedaan hadt, zo wel als de fommen van dezelve ontvangen, of de on-

kos

kosten der *Hollanders* voor het *Fransche* Gemeenebest betaald. —— De *Fransche* Natie verbondt zich om met het Gouvernement, dat door het *Hollandsche* Volk verkoozen zou worden, alle welvoegelyke schikkingen te beraamen, ter betaalinge der sommen, die dezelve zou mogen schuldig zyn, en de verschotten, die zy der *Hollanderen* mogten schuldig weezen, getrouwlyk te betaalen. LXXIII. BOEK. —— 1793.

Indien het belang der *Hollanderen* mogt vereischen, dat het Krygsvolk van het *Fransch* Gemeenebest, naa de Grondvesting van hun Bestuur, op hun Grondgebied moest blyven, beloofde en verbondt zich de *Fransche* Natie, alle mogelyke maatregels te zullen neemen te hunner ondersteuning en bescherming.

Eindelyk vernieuwde de *Fransche* Natie aan de *Hollanders* de plegtige verklaaring, reeds gedaan, „ om als Vyanden des Volks te behandelen, de zodanigen, die de invoering van Vryheid en Gelykheid weigerden of verwierpen, en de Tyrannen, die hun beheerscht hadden, wilden behouden, terug roepen, of met hun, of hunne medeschuldigen handelen." —— *Zy* vernieuwde ook de plegtige belofte van de Wapenen niet neder te leggen, vóór dat de Souverainiteit en Onafhangelykheid van het Volk, op welks Grondgebied het Krygsvolk van het *Fransch* Gemeenebest zou getreeden zyn, en welke de Grondbeginzels van Gelykheid zou aangenomen, en eene vrye Volksregee-

LXXIII. BOEK. ring verkoozen hebben, zou gevestigd zyn. (*)

Dit zo veel bestemmings behelzend stuk ging vergezeld van een ander, getyteld *de Nationaale Conventie der Franschen aan de Hollanders*; een stuk, 't welk alle voorgaande van soortgelyken aart in scherpheid van taal overtreft, en, als 't ware, tot toelichting diende van het laatst door ons kortlyk aangetoogen Voorschrift. Wy moeten het geheel afschryven.

1793. Uitnoodigen der Nationaale Conventie aan de *Hollanders*.

„ Uwe Republiek," dus luidde de taal den *Hollanderen* te gemoete gevoerd, „hadt „ zyne Regten verlooren, de *Franschen* „ hebben dezelve te *Breda* gevonden, en „ komen u dezelve wedergeeven.

„ De *Fransche* Slaaf liet U door de na „ Goud en Bloed dorstende *Pruisschen* „ verdrukken; de vrye *Franschman* bevryd „ U van uwe Onderdrukkers door zyne „ Armeën, die na Glorie en Vryheid „ dorsten, en de Republiek moet de Wa„ pens van het Despotismus vernielen. — „ De Geschiedenis bevestigt de standvas„ tige poogingen, die Gylieden hebt aan„ gewend om vry te zyn, en de onvoor„ zigtige dankbaarheid, die uwe boeijen „ vaster kluisterd. Het is niet genoeg „ uwe vaste Eigendommen aan de woede „ der Zee, en uwe groote voordeelen aan „ den

(*) *N. Verz. by* DE CHALMOT II. D. bl. 149-157. Dit geheele Stuk is te merkwaardiger: dewyl, by de laatere daadlyke Omwenteling in ons Land, 'er zo veel van behouden en gevolgd is.

„ den *Engelſchen* hoogmoed onttrokken te „ hebben; men moet U daarenboven vry „ maaken van uwe huislyke Tyrannen. „ Uwe Voorvaders hebben tachtig Jaaren „ geworſteld tegen alle vereenigde Mag„ ten des Bygeloofs, en van het willekeu„ rig Gezag. De Vryheid vraagt alleen „ eenige dagen om uwe Onafhanglykheid „ en Regten te herſtellen.

LXXIII. BOEK.

1793.

„ Onder U zyn 'er veelen, die nimmer „ aan hun Vaderland hebben gewanhoopt, „ en geen oogenblik hebben opgehouden „ om alle middelen in 't werk te ſtellen, „ om de Onafhangelykheid onder U vol„ komen weder te verkrygen. Die Men„ ſchen trekken reeds de party der Vry„ heid; het kan niet misſen of zy moet „ over haare Vyanden zegepraalen.

„ Zedert verſcheide Jaaren door vreem„ de handen geregeerd zynde, moet Gy „ moede zyn om, als een veragtlyke Kud„ de, beurtlings van het Huis van *Hene*„ *gouwen* tot dat van *Beyeren* over te gaan, „ om vervolgens aan dat van *Oostenryk* en „ *Nasſau* overgevoerd te worden. —— „ Een Capitein-Generaal, een loontrek„ kend Dienaar, is uw Meester, uw Ty„ ran, geworden; dus hebt Gy, daar Gy „ U op een Mensch vertrouwde, alles „ verlooren. Uwe Voorouders beſchouw„ den hunnen Stadhouder als den eer„ ſten Onderdaan van den Staat, den „ Bewaarder van deszelfs Vryheid; maar „ zelfs in deezen ſchoonen tyd, was uw „ Prins een Despoot, en de Volksregee„ ring eeniger Steden was ſlegts een zwak

 „ ver-

LXXIII. BOEK. 1793.

„ verzagtend middel tegen de Aristocratie der Edelen en Regenten. Zeer „ spoedig lieten de Staaten allen gezag aan „ eenen Stadhouder uit het Huis van „ *Oranje*, en de Vryheid ging verlooren. Een Erflyk Hoofd eener Republiek was altoos een gevaarlyk Vyand.

„ Dus zal het eerste werk, dat de *Fransche* Republiek voor U doen zal, bestaan in het vernietigen van het oude „ Regeeringsbestuur. Men moet alle wortels van het Stadhouderschap te gelyk „ uitrooijen, of het zal met te meer geweldds weder ontstaan. — *In uwe Jaarboeken* staat een plegtige Afkondiging „ van de Afzweering en Onafhangelykheid, „ die aan de Tyranny van PHILIPS DEN II. „ paalen stelde. *De Volken*, zegt Gylieden, „ *zyn niet om den Prins, maar de Prins is* „ *om het Volk gemaakt.* Zy hebben regt „ om hem weg te jaagen, indien hy, door „ zyne onderdrukkingen, hun Vyand geworden is, in plaats van hun te verdeedigen: en zodanig moet thans de „ Tyranny van WILLEM DEN V, en van „ allen Gezag aan hem afgestaan, getyteld worden.

„ Dat dan het Volk zyne Regten weder herneeme! dat het zich zelve magtige! dat 's Volks wil alleen van kragt „ zy, en uitgevoerd worde! De Verklaaring van de *Regten van den Mensch* openlyk aan te kondigen; het Stadhouderschap te vernietigen; de onnoemelyke „ sommen Gelds, die de slaafsche aanbidding uwer Magistraaten, onder duizen-

„ der-

„ derlei gedaantens aan het Huis van *Nas-* LXXIII.
„ *ſau* verkwitste, weder in uw Nationaale BOEK.
„ Schatkist te doen vloeijen; de oude —
„ Ariſtocratien te vernietigen; de verkoo- 1793.
„ ping der Menſchen, die op naam van
„ der *Oost-Indiſche* Compagnie, onder U
„ geſchied; eene verkooping haatlyker
„ dan de presſing der *Engelſchen*, te ver-
„ bieden; eene eenvoudige huishoudelyke
„ Regeering onder U in werking te bren-
„ gen; de Imposten der eerſte benoodigd-
„ heden te verminderen, of af te ſchaf-
„ fen; uw uitgebreid Credit, met welke
„ gansch *Europa* verbonden is, te onder-
„ ſteunen, en het openbaar Credit en
„ Koophandelyke Overeenkomſten te be-
„ waaren — dit zyn de voorwaarden
„ van Vrede en Bondgenootſchap, welke
„ U de *Franſche* Republiek aanbiedt. —
„ Dit zyn de weldaaden der *Vryheid* en
„ *Gelykheid.* Dus maaken wy Verbonden
„ voor het Menschlyk Geſlacht, door des-
„ zelfs Magt openlyk aan te kondigen, en
„ zyne Regten te verzekeren!

„ Wat is ow *Stadhouder?* — Een *Ca-*
„ *pitein-Generaal*, die *Monarch* geworden
„ is; een *Onderdaan*, die zich *Meester* ge-
„ maakt heeft; een *Volksvoorſtander*, die
„ een *Tyran* geworden is; een *Pupil* en
„ *Bondgenoot* van die *Brunswyken*, van wel-
„ ken de een uw Koophandel in de *In-*
„ *dien* verwoestte, terwyl de ander uw
„ Gemeenebest dienstbaar gemaakt en ons
„ Grondgebied bezoedeld heeft.... Wat
„ is uw *Stadhouder?* — Een laage Vleijer

 „ der

LXXIII. BOEK. 1793. „ der *Engelschen*, die aan Hem de Wet „ voorschryven, zo wel als aan U! Een „ Vasal van *Pruissen*, die zyne Bajonet- „ ten en valsche streeken gehoorzaamt. — „ En wilt Gy U aan zodanig een Gezag „ blyven onderwerpen?... Herleest uwe „ voortreffelyke Geschiedenissen, en ziet „ of uw hoogste trap van luister en voor- „ spoed niet was in een tyd van eene „ Republikeinsche Regeering! Ziet of „ het niet dit vryste Bestuur was, dat „ den nayver der Vreemdelingen gaande „ maakte, den haat van het Huis van „ *Oranje* verbitterde, en den *Oorlog* der „ Koningen ontstak? —— Dit tydperk „ vernieuwt zich weder voor U. De Vry- „ heid, de Moed en de Deugd zullen U „ beter verdeedigen dan de Stadhouder. „ Deeze, de Vryheid, Moed, en Deugd „ naamlyk, moeten de eenige Hoofden „ der Republiek zyn, en deeze zullen de- „ zelve nimmer gevaarlyk noch rampzalig „ weezen.

„ Maar het is niet genoeg alle voet- „ spooren van het Erflyk Gezag, door de „ dankbaarheid voortgebragt, en door de „ Tyranny bereikt, te vernietigen. De „ Vryheid duldt niet, dat in uw midden „ die haatlyke spooren van Leenroerigheid „ en Aristocratie, 't zy Adelyke of Heer- „ lyke, overblyven. De Vryheid der Per- „ soonen is niets zonder de Vryheid der „ Landen. Men moet dezelve vry maa- „ ken. Overal zyn de Landbewooners de „ yverigste Verdeedigers der Republyken.

„ De

„ De oogenbliklyke oefening van het „ Omwentelingsvermogen moet de *Hollanders* niet bevreesd maaken. Hoe! — „ zouden de geenen, die geene vrees hadden, om het willekeurig gezag des Stadhouders te vereeuwigen, zich geen „ oogenblik aan eene groote en vrye Natie toevertrouwen, die komt om de eerste beweegingen der Vryheid te schikken, de partyen, die dezelve onderdrukken konden, te beteugelen, en de „ Regeeringloosheid te voorkomen?

LXXIII. BOEK. —— 1793.

„ Luistert niet na de lasteringen uwer „ Vyanden; zy weeten wel, dat *Frankryk* „ geen Volk wil beheerschen of dienstbaar maaken; maar de Souverainiteit „ weder ter handstellen. —— De Omwentelingen moeten in werking gebragt „ worden om weldaadig te zyn: wy mogen daar van door de ondervinding de „ vrugten smaaken. In alle Omwentelingen moet eene *Provisioneele* Magt zyn, „ die de uitspoorigheden van den yver, „ en van het personeel belang maatigt; „ die de beweegingen, welke de oude orde „ der dingen buiten werking stellen, binnen paalen houdt. —— 'Er wordt een „ oogenbliklyk Vermogen vereischt, dat „ het oude Bestuur geregeld doet vernietigen; het uitgediend Gezag oogenbliklyk verplaatst, en de verwoestingen der „ Regeeringloosheid stil houdt.

„ De jalousie des Koophandels is een „ der geessels, die den Aardbodem teisteren, wy zullen die verwoesten. Luis-

LXXIII. BOEK. —— 1793.

„ tert na uwe Voorvaders, gy dappere
„ Landgenooten van DE RUITER! Buigt
„ niet langer onder het juk eener vreem-
„ de Beheersching, of onder het juk ee-
„ ner huislyke Onderdrukking. De Zuur-
„ deeg der Slaaverny moet in 't hart van
„ elk *Hollander* gisten.

„ Maar laat het U niet genoeg zyn
„ eenige voordeelen der Burgerlyke Vry-
„ heid te genieten, zy is niet bevestigt
„ zonder de Staatkundige. Maakt gebruik
„ van dit Tydvak, waar in een groot Volk
„ de *Regten van den Mensch* onder de Na-
„ tien openlyk aankondigt; en laat U met
„ uwe Broeders vereenigen, om uwe Reg-
„ ten weder te krygen. De Dienstbaar-
„ heid duurt Eeuwen, de Vryheid heeft
„ slegts oogenblikken, die men moet aan-
„ vatten. —— Verbreekt eindelyk de on-
„ regtvaardige Verbonden met de Familien
„ van den Tyran gemaakt. Het geroep
„ der Vryheid heeft hunne harten doen
„ verstyven.

„ Te wapen, te wapen, *edelmoedige Ba-*
„ *taaven!* deeze moeten hun bloed vergie-
„ ten, en hunne schatten ten voordeele van
„ het Vaderland uitdeelen, deeze zyn het,
„ die onder U de waare voortbrengers van
„ deszelfs Onafhangelykheid zyn zullen. —
„ Vereenigt U met de *Franschen*, om het
„ willekeurig Gezag te bestryden. De
„ Republiek zal uwe Vryheid, als zyne
„ eigene verdeedigen, en de Wapens niet
„ nederleggen voor dat dezelve zal beves-
„ tigd zyn. 'Er is eene heilige Verbin-

„ tenis tusſchen de Volken, die de Vry- LXXVI. BOEK.
„ heid waardig zyn, tot zo lange, dat
„ alle ſoorten van Koninglyk Gezag, door
„ de eendragtige toeſtemming van het 1793.
„ Menschdom, zullen vernietigd wee-
„ zen! (*).

Voorſtel van zyne Hoogheid by hun H. Mogenden.

Veroorzaakten die bemagtigingen zo veel vreugds by de *Franſchen*, en by de uitgeweekene *Bataaven*, diep treffend was het gevoel, kommerlyk het vooruitzigt, daar door in de Vereenigde Gewesten, en boven al in het zo naby bedreigd *Holland*, te wege gebragt. Inzonderheid ging den Stadhouder groote vreeze aan over de toeſtand van het Vaderland (†), waar van een Voorſtel van deezen inhoud, ter Hooge Staatsvergadering de tekens draagt. ——

„ Hoog Mogende Heeren! Het gewig-
„ tig aandeel in de Publieke Admini-
„ ſtratie, het welk my, in myne onder-
„ ſcheidene Politieke en Militaire Be-
„ trekkingen, door U Hoog Mog. en de
„ Heeren Staaten der reſpective Provin-
„ cien, is toevertrouwd, verbiedt my het
„ ſtilzwygen te bewaaren in de omſtandig-
„ heden, waar in de gemeene zaak des
„ Vaderlands zich bevindt.

„ U Hoog Mogenden hebben zeker
„ regt gedaan aan myne gevoelens, wan-
„ neer

(*) *N. Verz. by* DE CHALMOT II. D bl. 157.

(†) Of dezelve zo verre gegaan hebbe voor zynen perſoon, als zommige voorgeeven, dat hy aanſtalte tot zyn vertrek zou gemaakt hebben, is ons uit geene voldoende beſcheiden gebleeken.

LXXIII. BOEK. 1793.

„ neer zy, zo in den Brieve aan de Staaten der Provincien, als in de Declaratie op het Manifest van den Generaal Dumourier, my tegen den Laster en Leugentaal der Vyanden hebben gevindiceerd (*). Maar ik ben ſchuldig aan U Hoog Mogenden, aan de Staaten der Provincien, en aan de *Nederlandſche* Natie, voor welke myne Voorouders hun bloed geſtort hebben; ik ben ſchuldig aan de getrouwe Geallieerden van den Staat, die in dit critique oogenblik tot hulp zyn toegeſchooten, om met ons voor de Republiek te ſtryden; ik ben ſchuldig aan geheel *Europa*, welke het oog op deezen onregtvaardigen Aanval geſlaagen heeft; en ik ben het niet minder ſchuldig aan my zelven, om niet alleen open te leggen myne bedoelingen; maar ook de gronden van myn vertrouwen.

„ De Staat is geattaqueerd op de onregtvaardigſte wyze; de Generaliteits Landen zyn geinvadeerd; *op het onverwagtst* hebben de Wapenen van den Vyand eenen voortgang gehad, dien zy tot binnen de ſtemmende Provincien zouden kunnen uitſtrekken, en waar van de gevolgen onberekenbaar zouden zyn.

„ Deeze zyn, Hoog Mog. Heeren! de gevaaren die ons reeds drukken, of nog boven 't hoofd hangen. Ik wil dezelve

„ geen-

(*) Zie hier boven bl. 345 en 368.

„ geenzins ontveinzen. Ik wil my zelfs „ niet vleijen, dat de reeds geledene ver- „ liezen de laatſte zullen zyn. Het is „ niet ongewoon, dat deeze Republiek, „ in het begin van eenen Oorlog, zwaare „ ſchokken ondergaat; maar onder deeze „ rampen beurt zy het hoofd op, even „ als of de verliezen haaren yver opwek- „ ken, haaren moed onderſteunen, en „ haare kragt verdubbelen moesten.

„ Zo weinig als men het gevaar mag „ ontveinzen, zo weinig moeten ook de „ voordeelen en hulpmiddelen van den „ Staat miskend worden. De geheele ge- „ ſteldheid van het Land, doorſneeden met „ Rivieren, Kanaalen en Meiren, leevert „ avantages, die eenen Vyand het Ter- „ rain kunnen betwisten, zelfs al waren „ zyne Succesſen nog grooter. De Trouw „ en Vaderlandsliefde der Ingezetenen is „ geen minder ſterkte van eenen Burger- „ ſtaat. De Troupen van de Republiek „ zyn vol moed, en branden om hunne „ kragten, ter verdeediging van Haard- „ ſteden en Altaaren, te beproeven. De „ Zeelieden zyn nog van denzelfden geest „ bezield, die de *Nederlanders* altoos met „ zo veel eer hebben doen uitmunten op „ de Zee, hun eigen element, daar zy „ zo dikwyls den overmoed van eenen „ Vyand hebben gefnuikt. —— Eindelyk „ mag ik vertrouwen, dat niet alleen de „ Geallieerden van den Staat; maar alle „ magtige Mogenheden, die met de Re- „ publiek een gemeen belang en eenen

„ ge-

LXXIII. BOEK. 1793. „ gemeenen Vyand hebben, hunne krag-
„ ten met ons vereenigen zullen, om het
„ geweld en onregt van de Grenzen van
„ deeze Republiek te weeren; maar aller-
„ meest, Hoog Mog. Heeren! ſtelle ik
„ myn vertrouwen op den Almagtigen Be-
„ ſtuurder der Wereld, die *Nederland* uit
„ kleine beginzelen heeft groot gemaakt,
„ als door geduurige Wonderwerken be-
„ waard, en den arm van myne Doorlug-
„ tige Voorvaderen geſterkt heeft; die
„ GOD is de eeuwigleevende, zyne Al-
„ magt, zyne Wysheid, zyne Goedheid,
„ is dezelfde, en Hy wil nog *zyn* de
„ hulp der geenen die op hem vertrouwen.

„ Op deeze gronden ſteunende, ver-
„ klaar ik, voor het oog der ganſche
„ Wereld, dat ik, wel verre van den moed
„ te laaten zinken, tot myn laatſte oogen-
„ blik, voor de defenſie van den Staat zal
„ blyven waaken; dat, gelyk reeds een
„ gedeelte van myn Goed en Domeinen,
„ door den Vyand geoccupeerd is (*), ik
„ het overige nog veil hebbe voor den
„ dienst van den Staat, zo wel als myn
„ Bloed en Leeven. In deeze gevoelens
„ ben ik opgevoed; zy waren de kenmer-
„ ken van myne Voorouders, en derzel-
„ ver doorlugtige Voorbeelden hebben de
„ Prinſes, myn waardige Gemalin, en ik
„ aan onze Kinderen ingeſcherpt, en zy
„ blaa-

(*) Dit ſlaat byzonder op het bemagtigd *Breda* en de *Klundert*.

„ blaaken reeds van denzelfden yver, om „ dat loflyk voetſpoor te betreeden.

„ Laat de Natie zich opmaaken; laat „ dezelve zich, nevens my vereenigen „ tegen eenen Vyand, die haare Vryheid, „ Onafhanglykheid en Bezittingen belaagt. „ Zy zal my altoos, hoop ik, aantreffen „ in de loopbaan van Eer en Liefde voor „ het Vaderland; en daar ik geene andere „ Grootheid ken of zoek, dan die van myn „ Vaderland, zal ik my gelukkig agten, „ indien de Hemel myn poogingen daar „ toe dienstbaar belieft te maaken, en te „ zegenen."

Dit Voorſtel by monde gedaan en vervolgens in geſchrifte overgereikt zynde, betuigde de Hooge Vergadering, waar de Voorzitter VAN CITTERS het woord voerde, derzelver ongemeene aandoening, over de cordaaate en edelmoedige Gevoelens, in dit Voorſtel, op eene zo treffende wyze, aan den dag gelegd; met byvoeging, dat de Leden van dezelve niet minder bereid waren om zich, in dit hachlyk tydſtip, met die van zyne Hoogheid te vereenigen, tot behoud en redding van het Vaderland; dat zy, in overweeging neemende de gronden van vertrouwen, in die Voordragt zo kragtig te nedergeſteld, zich durfden vleijen, dat de aangewende middelen van Verdeediging, onder den Godlyken Zegen, met een gewenschten uitſlag, zouden bekroond worden (*).

In

(*) *Reſol. Gen.* 28. Feb. 1793.

LXXIII. BOEK. — 1793. De Engelsche Hulp daagt op.

De Stadhouder gewaagde in zyn Vertoog van de hulpe voor den Staat te wagten van de daar mede verbondene Mogenheden. Het was ook in dit Tydsgewricht dat die van *Engeland* opdaagde. Den zeven en twintigsten van Sprokkelmaand zag men van de Reede te *Helvoetsluis*, een *Engelsch* Oorlogs Fregat *The Sidon*, gevoerd door Capitein BERKELEY, met de Koninglyke Standaart van de groote mast naderen. Dit teken duidde de komst aan van den verwagten Krygsbevelhebber, zyne Koninglyke Hoogheid den Hertog van YORCK. Een *Hollandsch* Fregat, daar ter Reede liggende, verwelkomde het *Engelsche* met één en twintig schooten, van de andere zyde even zo beantwoord. Onmiddelyk bragt een Sloep den Hertog aan wal. De Generaal Graaf VAN BENTINCK, en de Baron VAN HEIDEN, ontvingen den Hertog op het Admiraliteits Huis, met eene welkomstgroete, die herhaald werd door den Collonel WESTERLO, en de verdere Officieren der Krygsbezettinge. Naa een uur vertoevens trok de Hertog, met zyne *Adjudanten* vergezeld, te paard na den *Brielle*, en vervolgens na '*s Gravenhaage*.

Bemoedigende schikkingen van de *Engelsche* zyde.

Hoogst welkom was deeze Zoon des Konings van *Groot-Brittanje*, aangenaam de tyding, dat de *Engelsche* Hulpbenden, binnen kort, uit dat Ryk zouden vertrekken, en bestaan uit drie Bataillons, ieder van acht honderd Man; waar van één voor *Dordrecht*, één voor den *Briel*, en één bestemd was om in *Helvoetsluis* Krygsbezet-

ting

ting te houden. Bemoedigend daarenbo- LXXIII.
ven een Brief van den *Engelschen* Afgezant BOEK.
AUCKLAND aan den Griffier FAGEL, niet —
alleen inhoudende de kennisgeeving van 1793.
de kundschap by hem ontvangen uit Brieven van Mylord GRENVILLE, wegens de noodige bevelen des Konings ter daadlyke inscheping van dit Krygsvolk gegeeven; maar ook, dat 'er, ten deezen stonde, in *Engeland* verscheide gewapende Schepen werden toegerust, die, binnen weinig dagen in *Holland* zouden kunnen zyn, om zich by de te *Rotterdam* en elders gereed gemaakte Vaartuigen te voegen. Met genoegen hadt die Afgezant vernomen, dat deeze Vaartuigen volmaakt beantwoordden aan het oogmerk, en dat deeze geheele vereenigde Vloot, de verdeediging zou verzekeren van de *Maas*, van de andere Rivieren en Zeearmen, die van nu af aan reeds aan de vorderingen der *Franschen* ten onoverkomelyken voormuur strekten. —— Om dit oogmerk des te kragtdaadiger te bereiken, hadt de Hertog VAN YORCK nevens Hem, het op zich genomen om 't Fregat, waar mede 's Konings Zoon den overtocht herwaards gedaan hadt, en verscheide andere Vaartuigen, die tot overvoering des Krygsvolks gediend hadden, te *Helvoetsluis* te laaten blyven.

By het verzoek diens Afgezants aan den Griffier om deeze byzonderheid onder het oog van hun Hoog Mogenden te brengen, voegde hy deeze opbeurende bedenking; „ dat de middelen van Verdeediging

LXXIII. BOEK. — 1793. „ der Republiek, welke zich langs hoe „ meer ontwikkelden, naar gelange men „ ze wist te baat te neemen, gevoegd „ by de hulpe haarer Bondgenooten, en „ by de algemeene Werkzaamheden van „ den geopenden Veldtocht, welhaast „ een einde zouden maaken aan de te- „ genwoordige crisis, en de Republiek „ in staat stellen, van zich met meer „ uitwerkings en voordeels te bedienen, „ van haare eigene kragten, om den Vy- „ and te verdryven, en vervolgens mede „ te werken tot herstel der algemeene „ rust. — Ik ben sterk in die hoop be- „ moedigd, door de wakkerheid en moed, „ welke het Krygsvolk van den Staat, „ op zo loflyk eene wyze aan den dag „ legt, in de verschillende thans bele- „ gerde plaatzen. Hoedanig ook het lot „ van verscheiden dier Steden zy, en de „ verliezen, welke men, min of meer, „ aangezien den aart der Grensplaatzen „ te wagten heeft, zo zullen de Krygs- „ lieden altoos de gegrondste regten op „ de erkentenis van den *Staat* hebben; „ doordien hunne poogingen ons reeds de „ tydruimte hebben verzekerd ter voor- „ bereiding, zamenstelling en beveiliging „ van ons Stelzel van Verdeediging, zo „ dat 'er byna geene ongerustheid meer „ overblyve." (*)

Geertruidenberg Welk eenen grond de *Groot-Brittannische* Gezant hadt om met zo veel vertrouwen

(*) *N. Verzamel. by* DE CHALMOT I. D. bl. 152.

wen te ſpreeken, zo gunſtige uitzigten, in dien anders veegen ſtand, te openen, zal ons blyken by de ontvouwing der Gebeurtenisſen, en Werkzaamheeden, ten tyde deezes voordragts. —— Hy verzweeg de nadeelen niet, noch ook de geledene verliezen. Onder deeze moet geteld worden, de overgave van *Geertruidenbërg*. Te dier Stede hadt men reeds, op den vyf en twintigſten van Sprokkelmaand, berigt ontvangen, dat de *Franſchen* zich te *Kappel* en *Waspik*, twee nabyliggende Dorpen, vertoonden. De Gouverneur Bedaulx, Oud Generaal Major, een tachtigjaarige *Zwitzer*, deedt eenige Dragonders der Bezettinge uittrekken, welken het gelukte de *Franſchen* uit *Waspik* te verdryven. Dan, 's anderen daags vertoonden zy zich met een Veldſtukje, nader by het *Raamsdonkſche* Veer. Hier op volgde een niets beduidend wederzyds ſchieten, 't welk men 's anderen daags hervatte. De *Franſchen* naderden intusſchen ook van eenen anderen kant, en wierpen, ondanks het ſchieten uit de Stad, eene Battery op by *Steelhoven*. De Gouverneur, voor een Bombardement beducht, beval de ſtraaten met mest te bedekken. De *Franſche* Collonel de Vaux eischte de Stad op. Bedaulx weigerde de overgave, gelastte 't Krygsvolk den Dam en het Spui te verlaaten, zich in de Stad te begeeven, en de Burgers de ſtraat voor hun huis op te neemen. De verlaate

LXXIII. BOEK.

1793.

belegerd en overgegeeven

LXXIII. BOEK. 1793. Dam werd welhaast door de *Franschen* in bezit genomen, waar zy, ondanks het sterk schieten uit de Stad, eene Battery opwierpen, van welke zy *Geertruidenberg* vervolgens beschooten, en 'er Bomben in wierpen. Nader en nader werd de Stad door Batteryen ingeslooten, en voor de tweede keer opgeëischt. Naa eene korte onderhandeling werd tot de overgave beslooten. De daadiging, waar op de Burgers aandrongen, geschiedde op gelyke voorwaarde als men te *Breda* hadt toegestaan. De Bezetting zou, met volle Krygseer, zes Veldstukjes medeneemende, uittrekken. Eén Huis was tot den grond afgebrand, eenige andere min of meer zwaar beschadigd geworden.

Voorraad daar gevonden. Het vrugtloos, eenige weinige dagen verdeedigd *Geertruidenberg*, schonk den *Franschen*, honderd en vyftig Stukken Kanon, vier honderd nieuwe Geweeren, een grooten voorraad Kruid en Kogels. Behalven eene aanmerkelyke menigte van Leevensbehoeftens, in die Stad voorhanden, mogten de *Franschen* hunne benoodigdheden ook voorzien uit de daarliggende Vaartuigen, met Mondbehoeftens gelaaden.

Twee Schepens als Gyzelaars na *Antwerpen* opgezonden. Gelyk uit *Breda*, door het *Committé Revolutionair* der *Bataaven*, Regeerings Persoonen na het Kasteel van *Antwerpen* waren opgezonden, zo werden ook twee Schepens van *Geertruidenberg*, Mr. ARNOLDUS GYSBERTUS VAN DOORN en DIRK

RUYS-

RUYSSENAERS derwaards gevoerd. (*) Van groot belang was deeze vermeestering, om daar door over de ingedykte Polders van den *Biesbosch*, na *Dordrecht* te komen.

LXXIII. BOEK. —— 1793.

Dan de *Fransche* Veldheer wilde de *Willemstad* bemagtigen. Middelerwyl was de *Engelsche* hulp opgedaagd, met veel betoons van blydschap ontvangen, te *Dordrecht* op het Eiland, en in den *Hoekschen Waard* geplaatst; voorts in den *Brielle*, *Helvoetsluis*, en daaromstreeks verdeeld. Dit gaf aan het beleid der Verdeediging eene andere gedaante, waar van wy iets moeten melden, eer wy ter beschryvinge van het beleg der *Willemstad* overgaan. De schikking op 's Lands verdeediging in den bedreigden oord (†), ondergiug, naa de Overgaave van *Breda* en de *Klundert*, en de komst der *Engelsche* Hulpbenden, geene geringe verandering.

Verandering in het Verdeedigingsplan des Lands.

Het bevel over alle 's Lands Schepen en Vaartuigen, liggende op de Rivier de *Maaze* en verdere Stroomen, binnen *Holland* en *Westfriesland*, als mede over die op de *Schelde* en *Zeeuwsche* Stroomen zich bevonden, droeg zyne Hoogheid, den derden van Lentemaand op, aan de Vice-Admiraal VAN KINSBERGEN; met uitdruklyken last om, van dezelve zodanig een gebruik te maaken, als hy, ten meesten dienste van den Lande, en den grootsten af-

Wydstrekkende Magt door zyne Hoogheid aan den Vice-Admiraal VAN KINSBERGEN geschonken.

(*) *N. Verzamel. by* DE CHALMOT II. D. bl. 43. *enz.*
(†) Zie hier boven bl. 395.

LXXIII. BOEK. 1793. afbreuk aan den Vyand, dienstig zou oordeelen. —— By het voorschrift, om gemeenschap te houden met den Erfprins WILLEM FREDRIK, het bevel voerende over 's Lands Krygsmagt in het *Nymweegsche* Kwartier, in de Graafschappen *Buurren*, *Cuilenburg* en *Leerdam*, en in het gedeelte van *Zuid-Holland*, bezuiden de *Lek* en *Maaze* gelegen, als mede met den Generaal Majoor DE BRAUW in *Zeeland*, over de Landmagt gebiedende, mogt KINSBERGEN, van de Admiraliteits Collegien ingevolge van deezen Lastbrief des Opperadmiraals, alles vraagen, wat hy, ten dienste der Schepen en Vaartuigen en derzelver Manschappen, mogt noodig hebben; met bygevoegden last, om met alle de Zeeraaden, byzonder met die van de *Maaze* en *Zeeland*, als mede met Gecommitteerde Raaden in *Hollrud* en *Zeeland*, steeds gemeenschaplyk te werk te gaan — Aan zyne Hoogheid moest hy van de voorvallen met en op deeze hem toevertrouwde Schepen en Vaartuigen onverwyld, als het belang der zaake zulks vorderde, kennis geeven, als mede in zaaken van aanbelang, aan hun Hoog Mogenden. —— Goede tugt moest hy doen onderhouden, en zorge draagen dat deeze Binnenlandsche Vloot den doortocht gemaklyk maakte en behulpzaam ware, voor alle zodanige Vaartuigen, als ten dienste van den Staat, 't zy met Krygsvolk, 't zy met Leevensmiddelen, als anderzins, werden afgezonden. —— Eindelyk

lyk werd aan VAN KINSBERGEN overgelaaten, op een dier Schepen of Vaartuigen over te gaan, of wel aan Land te blyven, en van daar zyne bevelen te geeven: desgelyks ſtondt het aan hem, om zyn Vlag op eene dier Vaartuigen te hysſen, of niet. LXXIII. BOEK. 1793.

De Vice-Admiraal, met dien uitgeſtrekten last bekleed, gaf de noodige bevelen omtrent de Seinen, als anderzins. Hy vertrok twee dagen daar naa, vergezeld door den Hertog van YORCK, en den Erfprins, (de eerstgemelde zou het *Engelsch*, en de tweede het *Hollandsch* Krygsvolk gebieden,) benevens de Generaal DUMOULIN na *Gornichem*, om de noodige Batteryen te bezorgen langs de *Merwe*, het Eiland van *Dordrecht*, en de overige Plaatzen, waar de *Franſchen* eene Landing zouden kunnen beproeven: en het Krygsvolk zo te verdeelen, en te ſchikken, als best ter afweeringe kon dienen. **KINSBERGEN, de Erfprins en YORCK vertrekken na hunne Standplaatzen.**

In den mond der *Kille* lagen de weinige gereed zynde Kanoneerbooten, waar de Schoutbynagt MELVILL aan boord van een Jacht bevel voerde. De Erfprins van ORANJE en de Hertog VAN YORCK hadden hun Hoofdkwartier is 's Lands Jachten te *Dordrecht*, en de Vice-Admiraal VAN KINSBERGEN, met zynen Adjudant den Zee-Captein A. H. C. STARINGH, en den Secretaris van 's Lands Vloot J. D. HŒUFT, hieldt zyn verblyf in een Jacht op de *Maas*, in den mond der **Waar zy hun Hoofdkwartier namen.**

 Dord-

LXXIII. BOEK. *Dordrechtsche Kille*, naast den Schoutbynagt MELVILL.

—— Volgens het plan van den Vice-Admiraal begon de eerste Linie der Verdeediging van *Zuidholland* van den *Steenbergschen Vliet*. en eindigde op de *Merwe* by *Hardinxveld*. De Regtervleugel strekte zich van de *Willemstad* tot den *Steenbergschen Vliet*, onder bevel van den Collonel en Captein ter Zee A. J. VAN HALM, hebbende onder zich den Zee-Captein DITMERS. —— Het Middelpunt, van de *Dordrechtsche Kille* af tot aan de *Willemstad* en *Hellevoet*, was den Schoutbynagt MELVILL, en onder hem den Collonel en Zee-Captein OORTHUIS VAN DE CAPELLE, de Kanonneerbooten in de *Kille* gebiedende, aanbetrouwd. —— De Collonel en Captein ter Zee A. A. BOLS, voerde bevel over den slinker Vleugel strekkende van *Hardinxveld* tot aan de *Kille*; en werden de *Amsterdamsche* Kanonneerbooten en gewapende Pinken, onder den Heer Graave VAN RHOON, Raad ter Admiraliteit te *Amsterdam*, de Zee-Capteinen ABERSON, BOSCH, HARTSINK, en den Luitenant LEMMERS, onder de bevelen van BOLS gesteld. (*) —— De *En-*

1793. Schikking der Vaartuigen tot Verdeediging van *Zuid-Holland*.

(*) Ridder BENTINCK maatigde zich, op de plaatzing eeniger Kanoneerbooten, eene eigendunklyke schikking aan; waar over VAN KINSBERGEN hem aanschreef, dat hy 'er geen verandering in zou te maaken hebben, zonder overleg en voorkennisse van den Zeecapitein BOLS. Dit bragt

Engelsche Kanonneersloepen, onder den *Engelschen* Capitein BERKELEY, die den Hertog van YORK herwaards hadt overgevoerd, lagen langs het *Hollands Diep*, van

LXXIII. BOEK. —— 1793.

geene verandering te weege, waarom de Vice-Admiraal hem liet weeten, de bezetting dier Posten ten vollen voor zyne rekening te laaten. BENTINCK voer voort met willekeurige bestellingen en wel in die maate, dat VAN KINSBERGEN in het denkbeeld kwam, althans hem in dier voege schreef, of die Ridder van hun Hoog Mogenden, of wel van den Admiraal Generaal, eene Commissie bekomen hadt, uit te veel haast door gem vergeeten aan hem het Opperbevel voerende over alle 's Lands Vaartuigen, zo hier als elders op de Stroomen, mede te deelen. Doch bevindende dat zulks gene plaats hadt, kon hy niet nalaaten ten uitersten verwonderd te zyn, dat zyn Hoog Wel Gebooren het ondernam eenige bevelen aan 's Lands Vaartuigen te geeven, zonder hem in het geringste te kennen, en dus verwarringen te doen voortkomen, welke tot nadeel van den Lande, en van den dienst, moesten strekken; gelyk plaats hadt op twee Vaartuigen, waar het Volk, eenigen tyd gebrek aan warm voedzel geleeden hadt. Om door wanorde, uit ongehoorzaamheid voortspruitende, het arme Volk niet meer te doen lyden, zondt de Vice-Admiraal die twee Schepen aan den Capitein BOLS. Opmerklyk is het slot van deezen Brief —— „Vriendschap, Heer VAN RHOON! „ doen my particuliere Considerarien voor U Hoog „ Gebooren hebben; maar deeze houdt by my op „ zo dra het Algemeene Welzyn, of de goede or„ de in den dienst, daar door zouden lyden; der„ halven verzoek ik nogmaals, dat U Hoog Ge„ booren zich houdt aan myne gegeevene Verzoek„ orders, en zich in geenerlei manieren, bemoeyt „ met Orders of Directien te geeven: dan in zo „ verre de innerlyke huishouding der Pinken be„ treft. Het critique moment waar in zich het Va„ derland bevonden heeft, voorby zynde, zal my

 „ niets

LXXIII. BOEK. — van *Stryensas*, *Nassaudam*, na het Land van *Essen*, het *Haventje van Schuuring* tot aan de *Buitensluis*.

1793. Gevaar van het Eiland *Dordrecht*. Schoon de Vaartuigen van de overzyde der Rivier herwaards overgebragt, en de monden der Vaarwateren, door het laaten zinken van allerlei hindernissen, zo veel mogelyk, gestopt waren, bragt het overgaan van *Geertruidenberg*, het Eiland *Dordrecht*, in het dringendste gevaar. Nogthans waren tusschen het *Nieuwe Veer* en den *Kop van 't Land*, tot dekking, drie gewapende Gaffelaars geplaatst, en verder voor de *Kille* en *Stryensas*, de Kielligter de *Hoop*, Luitenant KOCK, en de Brik de *Postillon*, Luitenant VALK; eene voorzorg te noodiger gekeurd: dewyl men een aantal Vyandlyke Vaartuigen den mond van de *Roovaart* zag naderen.

Zonderlinge schikking. By alle deeze schikkingen diende de *Kille* ook afgesllooten, verzekerd en het Vaartuig, aan de Lantaarnpaal by den mond liggende, beveiligd te worden. Om dit

„ niets aangenaamer zyn dan van het Commando „ ontslaagen te worden, en als U Hoog Gebooren „ daar eene Commissie toe bekomt, hetzelve overte- „ draagen." —— Het opschrift des Briefs moet, hoe zeer volkomen naar waarheid, zo min als de inhoud dien Ridder gesmaakt hebben. „ *Hoog Gebooren Heer* den Heer, GRAAVE VAN BENTINCK, HEER VAN RHOON, *Commandeerende de Pinkes onder de Orders van den Col'onel en Capitein ter Zee*, A. A. BOLS, *voor Hardinxveld*." Men vindt deeze drie Brieven in de *N. Nederl. Jaarb.* voor 1793. bl. 725—729.

J. Buys, delin. R. Vinkeles, sculps.

De Kanoneer-Chaloupen en andere Vaartuigen in de DORDRECHTSCHE KILLE op den 29 Maart 1793.

dit te bewerken vonden VAN KINSBERGEN en MELVILL goed een anker en touw van den gemelden Kielligter over het Oosterhoofd van de *Kille* te leggen, en door een Kaapſtander agter de Lantaaren paal te ſtellen, ſtyf te winden, en dit Kabeltouw met een ketting te bewoelen; welke Kettingboom, naar vereisch, kon gevierd worden.

LXXIII. BOEK. —— 1793.

Dusdanig eene Vlootſchikking, op die veelbevaarde Stroomen, kon niet anders dan de Vaart zeer belemmeren. Hier by kwam het voorſtel hunner Hoog Mogenden aan de Gedeputeerden tot de Militaire zaaken, en Gecommitteerden uit den Raad van Staaten gedaan, of het, in de tegenwoordige omſtandigheden, niet dienſtig zou weezen, het in- en uitvaaren der Beurt- en andere Schepen, dienende tot de binnenvaart langs de *Zuid-Hollandſche* en *Zeeuwſche* Stroomen, te verbieden. Hun Hoog Mogenden ſchreeven, eer zy op dit Voorſtel beſlooten, aan den Zeeraad op de *Maaze*, om op te geeven hoe dit zou kunnen worden daargeſteld, zodanig dat de Vyand, uit die Vaart geen voordeel kon trekken, en dat tevens, uit het ſtremmen van dezelve, het minst mogelyk nadeel of hinder, voor het Gemeeneland, of de Ingezetenen zou gebooren worden.

Beraadſlaagingen wegens het openhouden van de Vaart.

Men ging, in dit geval, met de Zeebevelhebbers VAN KINSBERGEN en MELVILL te raade. Zy ſtemden met het hier ter beoordeeling toegezonde Staatsbeſluit in.

Oordeel van KINSBERGEN en MELVILL.

LXXIII. BOEK. — 1793. VIII. deswegen.

in. —— Het ſchryven dier Heeren aan den Zeeraad op de *Maaze*, den zevenden van Lentemaand, liep op deezen zin, dat, vermids de Vyand, behalven de *Willemſtad*, thans in het bezit was van den ganſchen Oever of Zuid-zyde van het *Hollandsch Diep*, en dezelve op veele plaatzen met Kanon hadt bezet, waar door het Vaarwater, langs dien Oever, geheel onder diens magt ſtondt; en het reeds gebleeken was, dat dezelve aan den *Noordſchans* van twee *Zeeuwſche* Schepen, één gaande en één komende, zich hadt meester gemaakt, en het niet mogelyk was die Vaartuigen, van en na *Zeeland* gaande, te geleiden, en het niet zonder gevaar was om voorby den *Dintel* en de *Steenbergſche Vliet* heen te zeilen, die Vaart over het *Hollandsch Diep* diende opgeſchort te blyven. —— Dat egter alle Vaartuigen, op het Eiland *Flakke* vaarende, hunne vaart onbeſchroomd langs het *Spuy* kunnende neemen, het hun voorgekomen was, ten einde de vaart op *Zeeland*, voor zo verre dezelve hoognoodzaaklyk diende te worden voortgezet, met alle waarſchynlykheid van veiligheid aan te houden, dat alle de van daar komende en derwaards gaande Goederen, in ſtede van dezelve in gewoone Beurtſchepen te laaden, over te voeren met Koffen en Smakken, en dergelyke Vaartuigen, de *Maas* uit, buiten om op het *Brouwershavenſche Gat*, *Veerſche Gat*, of den *Deurlo*. Hier door zou wel de Vaart langwyliger en met grootere kosten gedree-

ven;

LXXIII. BOEK. —— 1793.

ven; maar niet gestaakt behoeven te worden; hier door zou de Vyand uit die Vaart geen voordeel kunnen trekken, en de Landzaat, door het stremmen van die hoogstnoodige Overvoeringen, het minst mogelyk nadeel lyden. —— Dit werd met goed gevolg voortgezet; en de Vaart door het *Spuy* genomen.

Nadere schikking hier op.

Stipt werd dit in agt genomen tot dat h n Hoog Mogenden, op den twintigsten van Lentemaand, besloten, dat men van de strenge bevelen, ten aanziene van de Vaart op *Zeeland* wel zou mogen afgaan, mits zulks met overleg der bevelvoerende Officieren van 's Lands Vloot geschiedde. Gelegenheid daar toe gaf, dat de Regeering van *Tholen* een Persoon na *Rotterdam* zondt, om, met allen aandrang, den doortocht te vraagen voor een Schip met Leevensbehoeftens, welke de Ingezetenen dier Stad, die van het Land, en het Krygsvolk, hoogst noodig hadden, terwyl de Schipper betuigd hadt met zyn Vaartuig geen Zee te kunnen bouwen, en zulks uit vreeze voor de *Fransche* Kaapers ook niet veilig scheen.

De Secretaris van den Zeeraad op de *Maaze* VAN DER HEIM, des den Vice-Admiraal VAN KINSBERGEN kennis geevende, kreeg hier op ten antwoord, dat, in zulk eene dringende noodzaaklykheid, zyns oordeels, en naar dat des Schoutbynagts MELVILL, de Schepen met Leevensbehoeftens gelaaden, en met een behoorelyk bewys van derzelver bestemming

voor-

LXXIII. BOEK. — 1793. voorzien, het *Spui* konden uitloopen, en zich vervoegen by de Officieren der Lands Vaartuigen, geplaatst onder *Ooltjes-plaat*, ten einde te verneemen, of de verdere Vaart na *Tholen* langs den *Dintel* en de *Steenbergsche Vliet*, met gerustheid kon worden voortgezet? — zo ja, als dan te loopen van het eene Vaartuig op het andere, en dezelve alzo aan de buitenzyde voorby zeilende, de *Ooster-Schelde* op te vaaren, na het *Tholensche Gat*. Doch waren zy van gevoelen, dat van dit middel, met alle spaarzaamheid gebruik moest gemaakt worden. — Onmiddelyk gaf de Vice-Admiraal van deeze schikking kennis aan den Zeeraad te *Amsterdam*: ten einde zy zich van dit middel zouden kunnen bedienen om de benoodigdheden aan hunne Schepen op de *Zeeuwsche* Stroomen toe te schikken.

Beduchtheid van KINSBERGEN over den staat der zaaken. Onder alle de Berigtgeevingen des Vice-Admiraals aan den Admiraal Generaal, is 'er geen kommerlyker, dan een Brief den zevenden van Lentemaand gedagtekend. Hy vermeldt daar in, dat de *Franschen* ten oogmerk scheenen te hebben om zich meester van *Dordrecht* te maaken, om langs dien weg, verder in *Holland* in te dringen; dat het verlies van *Breda*, *Klundert* en *Geertruidenberg*, hun Kanon, Krygsvoorraad en Vaartuigen gegeeven hadt. — De *Dintel* was, op bevel van zyne Hooogheid, gestopt, de *Roovaart*, door het doen zinken van twee Vaartuigen, desgelyks; doch de sterke Oostewind hadt het water daar zeer doen vallen, en den *Franschen* gele-

gen-

genheid gegeeven, om die Vaartuigen weder te losfen, en de *Rooyaart* voor hun bruikbaar te maaken. De beraamde Batteryen waren nog niet geheel afgemaakt, en van dezelve weinig onderftands, tot het verhinderen eener Landing, te wagten. De Linie van Verdeediging voor de Flotille, tusfchen de acht en tien mylen lang, was verre van voltooid, en ontbrak dezelve nog veel. „ Weshalven," dus vervolgt VAN KINSBERGEN woordlyk, „ ons niets „ anders overblyft, dan om den Vyand „ op 't lyf te zitten, zo dra hy eenige be„ weeging maake om zyn oogmerk uit te „ voeren; dat ik, onder GODS Zegen, „ hoop in het werk te ftellen, als de ge„ legenheid toelaat om met de Flotille te „ kunnen ageeren. Veronderftellende dat „ wy geflaagen worden, zo hoop ik even„ wel, dat wy gelukkig genoeg zullen zyn „ om de Vyandlyke Vaartuigen, voor „ eenigen tyd, buiten ftaat te brengen, „ om iets te kunnen onderneemen, en „ daar door tyd te winnen om alles op „ het Eiland in behoorelyken ftaat te ftel„ len om den Vyand het landen te ver„ hinderen, en het Vaderland te redden. — „ Zo alles ons tegen loopt, willen wy „ evenwel tragten onzen pligt, als Soldaat „ en Burger, te doen. —— Ik gaa den „ Generaal en Chef der Troupen alhier „ kennis van myne voorneemens geeven, „ en met zyne Doorlugtige Hoogheid „ overleggen, wat, in alle toevallen, best „ voor het Vaderland in 't werk kan ge-

LXXIII. BOEK.

1793.

„ fteld

LXXIII. BOEK. — 1793.

„ ſteld worden. Dit gedaan zynde, vertrek ik na de Flotille. Het ware wenſchelyk voor het Vaderland geweest, „ Doorlugtig Vorst! dat men een oud „ Zeeman, drie jaaren geleeden, hadt gelieven te gelooven, wanneer hy eerbiedigst aan zyne Heeren en Meesters zeide van, als Soldaat, Matroos en Burger, „ zich verpligt te vinden om te moeten „ zeggen, dat, als men geen meer zorge „ voor de *Marine* droeg, men dan, by „ het opkomen van eenen Oorlog, zich „ nog ſlegter zou bevinden, dan in den „ laatſten *Engelſchen* Oorlog (*)."

De Landing geſchiedt niet.

Het Hoofdkwartier der *Franſchen* was aan de *Moerdyk*, en van daar poogden zy, met gewapende Vaartuigen, den aanval op *Dordrecht* te onderneemen. Meer dan twintig Schepen, ter Landinge beſtemd, met Volk en Krygsvoorraad, lagen den negenden van Lentemaand aan de *Roovaart*. De Battery aan de *Moerdyk*, die de Landing zou moeten dekken, opgerigt, werd verſterkt, en maakte, door het toeneemend ſchieten op den mond der *Kille*, de naauwſte wagthouding en omzigtigſte ſchikkingen hoogstnoodzaaklyk. De vermeerdering der Vaartuigen van de *Flotille* deedt grooten dienst, als mede de vermeestering van dertien *'s Gravenmoerſche* Aaken en één Poonſchuit, den *Franſchen* ontweldigd. Dan

(*) Wy hebben in dit Verſlag voornaamlyk gevolgd de breede opgave in de *N. Nederl. Jaarb.* voor 1793. bl. 1055—1088.

Dan de bedreigde Landing hadt geen gevolg. Een geweldige Storm, uit het Noord-oosten opsteekende, was den *Franschen* zeer tegen. Deeze deedt het water sterk afloopen, dreigde de Schepen aan den grond te klemmen, en aan het vuur der Kanonneerbooten bloot te stellen. Een Bootje, met een Officier en vier man, uitgezonden om de overzyde te bespieden, en van de gesteldheid kennis te neemen, in het zeil door de gewapende Vaartuigen getroffen, geraakte op het drooge vast, en de manschap gevangen. Vergeefsch verwagtte DUMOURIER de wederkomst, en stelde de hachlyke onderneeming uit. Liever schryven wy dit daar aan toe, dan met zommigen aan het Verraad, waar mede die Aanvoerder, huns oordeels, toen reeds zwanger zou gegaan, en welke dit verwylen zou veroorzaakt hebben.

LXXIII. BOEK.

1793.

De *Franschen* houden zich voor de *Willemstad* op.

Wat hier van zyn moge, naar veeler oordeel, hielden de *Franschen* zich te lang op met het beleg der *Willemstad*, daar het inneemen dier Vesting hun wel voordeelig kon zyn, indien zy na den kant van *Zeeland*, of *Bergen op den Zoom*, iets op het oog hadden; maar het oversteeken van het *Hollands Diep* niet bevorderen kon. Wel meenden zy die Stad, op welke de Stadhouder eene zo naauwe betrekking hadt, even als *Breda*, *Klundert* en *Geertruidenberg*, by de eerste verschyning, of naa een zeer kortstondig beleg, te vermeesteren. In hunne berigtgeevingen, scheen het derwaards heen te trekken, en het be-

LXXIII. BOEK. 1793. bemagtigen, even 't zelfde (*). — Intusschen was het getal der Kanonneerbooten toegenomen, en derzelver schikking zodanig, dat ze de verdeediging van de *Willemstad* onderssteunde, de gemeenschap tusschen de *Kille* en de *Maas* openhieldt.

Men maakt'er zich te verdeediging gereed. Dreigend schryven van DAENDELS. De *Willemstad* werd reeds vroeg in Sprokkelmaand met een aanval bedreigd, en zogt men de naderingen tot die Stad door verhakkingen en doorsnydingen in den weg, moeilyk te maaken. De Onderwaterzettingen ving men aan. De Generaal H. W. DAENDELS schreef, den twee en twintigsten dier maand, aan den bevelvoerenden Officier in de *Willemstad*; „ Zo „ gy goed kunt vinden met de Inundatie, „ die gy heden morgen begonnen hebt „ te formeeren, voort te gaan, zweer ik „ U, in den naam van DUMOURIER en „ de *Fransche* Natie! dat gy, met uw „ Garnisoen tot den laatsten man, zult ge„ massacreerd worden (†).” Eene bedreiging, die geene uitwerking baarde. Men voer voort met de Onderwaterzettingen, als de voornaamste sterkte der bedreigde Veste, die toen geene andere bezetting hadt dan het eerste Bataillon van SAXEN-GOTHA, en twintig Artilleristen.

Aanvang der Vyandlykheden. Het eerste vyandlyk bedryf bestondt in het bemagtigen van de *Ruigenhilsche* Sluis, een half uur van de Stad gelegen, en het

(*) Zie den Brief van den Heer CAMUS in de *Nieuwe Verzamel. by* DE CHALMOT II. D. bl. 145.
(†) *N. Verzamel. by* DE CHALMOT I. D. bl. 185.

het aftappen van het ingelaatene water. De Luitenant BELLAMY, met eenige manschap uitgezonden, om de Werklieden onledig aan de verhakkingen in den Straatweg te dekken, geraakte met vier Soldaaten gevangen. Onder deeze ongunstige beginzelen kreegen de Vrouwen en Kinderen vryheid om de Stad te ontruimen; doch weerbaare Mannen last om te blyven; een last gebrekkig volvoerd. Dan de Bezetting werd versterkt door twee Grenadier Compagnien van BOSCH DE LA CHALMETTE. Tot meerder bemoediging verscheen de Gouverneur der Stad, de Baron VAN BOETZELAAR, beschreeven in de Ridderschap van *Holland*. Een Grysaart, hoedanigen wy ook in de bemagtigde *Klundert* en te *Geertruidenberg*, als Stadsbevelhebbers, aantroffen.

LXXIII. BOEK.

1793.

BERNERON eischt de *Willemstad* op,

De eerste opeisching geschiedde op den zeven en twintigsten van Sprokkelmaand by monde van een Trompetter, dien de Gouverneur, met een verontwaardigend *Neen*, afwees. Dan 's volgenden daags ontving hy een Opeischingsbrief van den *Franschen Marschalk de Camp* BERNERON, van deezen dreigenden inhoud. „ Ik heb
„ last om de Plaats, in welke gy bevel
„ voert, aan te tasten; de middelen, wel-
„ ke ik heb om dezelve meester te wor-
„ den, zyn dubbel het geen noodig is om
„ U te bedwingen, en indien deeze mid-
„ delen wierden uitgeput, zouden zy wel-
„ dra vervangen worden door andere, die
„ ik onder myn bereik agtergelaaten heb.

 „ Door

LXXIII. BOEK. —— 1793.

„ Door deeze affchildering, welke ik niet
„ vergroot, moet gy kunnen bevroeden,
„ dat alle tegenftand van uwe zyde te ver-
„ geefsch zou zyn. —— Befpaar U het
„ naberouw, 't welk eene kwalyk begree-
„ pene ftyfzinnigheid zou verwekken.
„ Vestig het oog op de Menfchen, en op
„ de Eigendommen, welker behoud U is
„ toevertrouwd, en laat U meer gelegen
„ leggen om U, een behoeder, en mensch-
„ lyk, dan vrugtloos ftoutmoedig te be-
„ toonen.

„ Ik beklaag zeer den ongelukkigen toe-
„ ftand in welken ik de Inwoonders van
„ de *Klundert* gevonden heb. Zy zullen
„ eeuwig de nagedagtenis vervloeken van
„ den onzinnigen Bevelhebber, die, door
„ zyne hoofdigheid, hun blootftelde aan
„ de onheilen, van welken zy langen
„ tyd den nafleep zullen ondervinden.
„ Hoed U, myn Heer! voor het zelfde
„ verwyt van den kant der geenen wier
„ Vader Gy behoort te zyn. —— De
„ *Franfchen* voeren den Oorlog enkel te-
„ gen de Tyranny. Zy zyn Broeders en
„ Vrienden van alle Menfchen, en begee-
„ ren niets anders dan het welzyn en het
„ geluk van allen. Dit is het doelwit van
„ alle hunne werken; en wee hun, die
„ de hoop zullen voeden van zodanige
„ loflyke ontwerpen te dwarsboomen!

„ Tot hier toe, myn Heer! heb ik U
„ de taal der Rede voorgehouden, om
„ dat ik veronderftel dat Gy iemand zyt,
„ die verftand en menschlievenheid bezit;

„ doch

„ doch indien Gy, tegens myne verwagting, my noodzaakt de magt en de uiterste middelen, welke ik in handen heb, aan te wenden, zult Gy, midden onder de puinhoopen en vlammen, met uw hoofd betaalen voor de rampen van welken Gy de eenigste Stichter zult geweest zyn.

„ Toen ik van de *Klundert* ben meester geworden, heb ik vernomen, dat de Commandant de Trom tot Overgave hadt laaten roeren; doch de Wind en het geraas myner Batteryen, hebben my belet zulks te hooren; dit onvoorziene toeval is oorzaak geweest van de toeneeming van het kwaad. Om dezelfde dwaaling tusschen U en my te te voorkomen, laat ons afspreeken, dat, indien wy, tegen den wensch van myn hart, het Gevegt aangaan, en het uwe verkiezing mogt zyn 'er een einde aan te maaken, Gy uwe begeerte zult doen weeten, door het uitsteeken van een Witten Vlag by dag, en by nagt door het branden van drie vuuren horizontaal geplaatst."

Hoe beantwoord.

Eene Opeisching door den Gouverneur VAN BOETZELAAR moedig beantwoord met wederschryven, „ dat hy de Plaats, aan „ hem toevertrouwd, als een Man van „ Eer, zou verdeedigen, zonder agt te „ slaan op eenige andere overweeging."

Benardheid des Bevelhebbers.

Het beleg ving aan. Van eene Battery de *Hel* genaamd, aan de Zuidwestzyde der Stad vloog, op den eersten van Lentemaand,

LXXIII. BOEK. — 1793. maand, de eerste Vyandlyke Kogel in de Stad, en werd dien dag door vyf honderd, waar onder eenigen van vier en twintig Ponden, gevolgd. De Gouverneur vaardigde op den derden dag, naa het aanvangen der beschieting, een berigt af aan den Stadhouder, meldende, dat de Vyand de Stad ontzaglyk tysterde, zo met Hauwitzer Granaaten als met gloeiende Kogels. Op drie plaatzen ontstondt 'er brand, en de wind was zo heevig, dat de brand de geheele Stad dreigde in koolen te zulleggen. Men werd dezelve meester. Intusschen vertoonde zich de Vyand voor de Landpoort, om de verhakkingen weg te ruimen. Schoon zy deezen deeden wyken, begon de toestand der Belegerden, zeer hachlyk te worden. De Gouverneur Krygsraad belegd hebbende, besloot deeze zyne Hoogheid te verwittigen, hoe de Vyand hun geen oogenblik rust liet, 't welk de Bezetting afmatte, en alles geschaapen scheen, dat de Vyand, met magt van Volk aanrukkende, de Stad ter overgaave zou dwingen. Eene Daadiging geloofde hy niet dat 'er meer te wagten zou weezen. Nogthans zouden zy zien, om, als het 'er op aan kwam, iets te bedingen; of, zo het mogelyk was, met Schepen de benarde Veste te ontwyken. De Gouverneur verlangde des aangaande de bevelen van den Stadhouder te verneemen: want hy kon het niet van zich verkrygen, om de Bezetting, welke zich zo wel gedroeg, over de kling te laaten springen.

1793.

gen. Hy verzogt twee Schepen, om ingevalle van de onmogelykheid eener langere verdeediging, het Volk te behouden. Ten ſlot 'er woordlyk byvoegende; „ voor „ my, wat lot ik te wagten heb, kan uwe „ Doorlugtigſte Hoogheid zien uit den „ nevensgaanden Brief (*); doch dat ſa„ crifieer ik gaarne voor uwe Doorlugtige „ Hoogheid, en myn Vaderland; maar zo „ veele braave Lieden, daar kan het Land „ nog meer vrugt van hebben, dan de„ zelve allen zonder vrugt te ſacrificee„ ren; en de Stad afgebrand zynde, (dat „ haar lot weezen zal,) manqueeren wy „ van alles; geen plaats voor de Gekwet„ ſten, geen Subſiſtentie, en met den vlie„ genden Storm, die zedert gisteren tot „ nu toe aanhoudt, is 'er geene moge„ lykheid van gemeenſchap met de *Bui*„ *tenſluis* (†)."

Bemoedigend ſchryven van zyne Hoogheid.

Onverwyld en bemoedigend was het antwoord door den Capitein Generaal 's volgenden daags gegeeven. By toezegging van de verzogte benoodigdheden, gaf zyne Hoogheid verſlag van het opgedragene bevel over het Krygsvolk aan zyn Oudſten Zoon, en den last deezen gegeeven om, zo mogelyk, na de *Willemſtad* eene verſterking van Artilleristen te bezorgen. Het antwoord op de opeiſching gegeeven, droeg 's Prinſen volle goedkeuring weg; in de ver-

(*) *N. Verz. by* DE CHALMOT I. D. bl. 183—188.
(†) Dit was de Opeiſching van DAENDELS, hier boven bl. 450.

LXXIII. BOEK. — 1793. verzekering, dat de Gouverneur, de Vesting hem toevertrouwd, zo lang doenlyk, zou houden, hadt hy zeven Schepen doen pressen, die in het *Spuy* zouden weezen, onder bevel van den Vice-Admiraal VAN KINSBERGEN. Een deezer Schepen zou, zo spoedig mogelyk, komen om de Zieken en Gekwetsten af te haalen: terwyl de andere zouden dienen, om, des noods, den Gouverneur en de Bezetting in te neemen, om niet in 's Vyands handen te vallen. Doch zyne Hoogheid verwagtte, dat zulks niet zou geschieden, dan wanneer 'er geen middel van verdeediging meer overschoot: dewyl aan het behoud van de *Willemstad* veel hing. —— Het bemoedigende in deezen Brief begreepen, bestondt in het berigt van de nadeelen de *Franschen* by *Aldenhoven* door den Generaal CLAIRFAIT toegebragt, en dat de Hertog VAN BRUNSWYK-OELZ de *Franschen* by *Ruremonde* stondt aan te tasten. „ Ik vleye „ my," dus sluit zyne Hoogheid dit schryven, „ dat zo 'er Succesfen van dien kant „ beginnen te komen, zulks den yver der „ *Franschen* aan deeze zyde wat vermin„ deren zal; en misschien zal voor U Hoog „ Welgeb. de eer zyn gereserveerd om „ het eerste het hoofd aan de *Franschen* „ geboden te hebben, en hunne progres„ sen met zyn Garnisoen te hebben ge„ stuit (*)."

Aan-

(*) *N. Verzamel. by* DE CHALMOT I. D. bl. 188.

Aangenaam was het vooruitzigt, in het ſlot van deezen Brieve, geopend; doch de toeſtand der Belegerden bleef zo benard, dat de Gouverneur, betuigde het niet te zullen kunnen houden, zo 'er geen afwending gemaakt, of de Vyand tot wyken genoodzaakt wierd. Voor de zeer afgematte Bezetting moesten 'er, tot lyfsberging, byzondere ſchikkingen gemaakt worden. De Artillery der Belegeraaren werd, naar zyn getuigenis, maar al te wel bediend.

LXXIII. BOEK. — 1793. Aanhoudende benaauwing dier Veste.

Onder het ſchryven van dien Berigtsbrieve, met verzoeken om noodwendigheden gepaard, en dankzegging voor een Schip met Proviant en Mondbehoeften, ontving VAN BOETZELAAR deeze tweede ſchriftelyke Opeiſching van BERNERON — „ Myn Heer! het zyn nu zes dagen, dat „ gy het uitgehouden hebt tegen de on„ volkomene middelen, welke ik gebruikt „ heb, om U te bedwingen; maar die „ genoegzaam moeten zyn tot uwe Glorie „ om U te doen beſluiten om eene hono„ rabele Capitulatie voor te ſtellen. Tot „ heden toe ben ik meester geweest van „ het Beleg op de lange baan te ſchui„ ven; en Gy hebt moeten bemerken, „ dat zo myn aanval, by wylen, hevig „ is geweest, ik denzelven heb weeten te „ maatigen, wanneer ik heb meenen te „ zien, dat het onheil op het hoogst was. „ Deeze heeft dus verre myne handelwyze „ uitgemaakt; maar ik heb de eer U te „ waarſchuwen, dat ik niet langer mees-

Tweede Opeiſching.

LXXIII. BOEK. — 1793.

„ ter ben van de inrigting myner beweegingen.

„ De Generaal DUMOURIER beveelt my „ gebruik te maaken van de uiterste middelen welke hy te te myner beschikkinge „ gelaaten heeft. Alvoorens dezelve aan „ te wenden, zend ik U den Collonel „ DEVAUX, op dat Gy met hem de middelen beraamt om uw Garnisoen, en de „ ongelukkige Inwoonders, wier toestand „ verschriklyk moet zyn, te redden. Indien de Eer het U tot eenen pligt gesteld heeft tot nu toe tegenstand te bieden gebiedt U thans diezelfde Eer de „ menschlykheid te betragten. Laat deeze bemerking U niet ontgaan, en neem „ met den Collonel DEVAUX de maatregelen, welke de omstandigheden, in „ welke Gy U bevindt, vereischen.

„ Ik geef hem, tot dat einde de uitgestrektste volmagt. Ik magtig hem desgelyks, om U alle de middelen bekend „ te maaken, welke ik aangelegd heb om „ U allen aftocht ter Zee te beneemen. — „ Ik verklaar U dus, dat dit *tydstip voor* „ *by zynde*, geene Onderhandeling met „ U my langer zal vrystaan. — Ik heb „ door deeze boodschap my willen zuiveren van allen verwyt in het oog des „ Verstandigen, en in 't oog des Krygsmans."

Antwoord des Bevelhebbers. De

BOETZELAARS antwoord, op deeze zo zeer dreigende Opeisching, bestondt, met korte woorden, hier in, „ dat hy niets „ hadt by te voegen aan het Antwoord op „ de

„ de eerste Opeisching gegeeven (*).” — Meer dan dreigen bleek de laatste Opeisching te behelzen. Hoe geweldig ook de Stad was aangetast geweest, thans ving het beschieten van alle zyden aan, met een tot nog onbeproefd geweld. Zes Batteryen, in den ommekring aangelegd, braakten gestadig Vuur, Kogels en Bomben: dit gevoegd by het vuur door de Belegerden gemaakt, deedt de grond wyd en zyd daaveren, en jaagde schrik in 't hart der omliggende plaatzen. De meesten oordeelden dat het lot dier Veste, en met dezelve, het lot van *Zuidholland*, veeg stondt. — Herhaalde keeren poogden de *Franschen*, begunstigd door de verwarring, ontstaan uit den verwekten brand, door te dringen; maar vonden zich telkens te leur gesteld. Geen geringen bystand vonden de Belegerden van de zyde der Gewapende Vaartuigen, in het *Hollandsch Diep*, die van daar de vyandlyke Batteryen beschooten. *Hollandsche* zo wel als *Engelsche* Gewapende Vaartuigen, deeden hier poogingen, en dienst; schoon by wylen in de onmogelykheid om het laatste te verrigten. De tooren van het Stadhuis geraakte in brand; deeze dreigde het gansche Gebouw te vernielen; doch werd de voortslaande vlam gelukkig gestuit.

LXXIII. BOEK. — 1793.

Stad op nieuw beschooten.

De *Franschen* naderden onder dit fel beschieten, de Stad meer en meer, en dreigden dezelve in te sluiten. De Gouverneur oor-

Uitval der Belegerden.

(*) *N. Verz. by* DE CHALMOT I. D. bl. 190—192.

LXXIII. BOEK. —— 1793. oordeelde, ter verydeling hier van, eenen Uitval noodzaaklyk. Tot deeze veel gewaagde onderneeming betoonde zich de Bezetting genegen en gewillig. Ruim vyftig man, zo Bevelhebbers als Gemeenen, begaven zich, op den morgen van den vyftienden van Lentemaand, scheep, onder de Luitenants BOSC DE LA CALMETTE, KOLTHOFF en ROSS. Buiten de Waterpoort gevaaren, en daar aan land gezet, trokken zy na den *Westdyk*, tot aan eene vyandelyke loopgraave, waar in zich omtrent veertig *Franschen* bevonden. Deezen overvallen sneuvelden voor de helft, de overige gevangen genomen, werden met eenige buit, naa het vernaagelen van drie stukken, zegepraalende binnen gebragt. Dan dit kon, tot de groote zaak, weinig baaten. Het werpen van zwaare Bomben dreigde de Stad te verpletten.

Bemoedigende Brief van den Stadhouder. Inmiddels hadt zich VAN BOETZELAAR opgebeurd, en bemoedigd gevonden, door het schryven des Stadhouders, op den achtsten van Lentemaand, ten antwoord op het toegezondene berigt der laatste Opeisching. In denzelven vermeld hy, nevens de hoopgeeving van de afgematte Bezetting te doen aflossen, en belofte der bezorging van de noodige Schepen, om, in geval van nood, uit de *Willemstad* te kunnen vertrekken. „ Ik vley my, dat U „ Hoog Wel Geb. niet lange meer met „ den Vyand zult te worstelen hebben. „ In het Land van *Cuyk* is geen *Fransch-* „ *man* meer te zien. Zy zyn denkelyk ge-

„ geslaagen door de Voorhoede der *Oostenrykeren*. Het Fort *St. Michiel* hebben „ zy geruimd, en dus, hoop ik, dat zy, „ binnen kort, van voor de *Willemstad* „ zullen moeten wyken. Ik hoop dat het „ Gode behaagen zal de goede zaak te „ doen triumpheeren, en dat de *Willemstad*, zo als *Maastricht*, de eer zal heb„ ben om den Vyand van voor haare „ Wallen te zien vlugten. Ik kan niet „ genoegzaam betuigen hoe zeer ik van „ U Hoog Ed. Wel Geb. goede directie, „ en het beleid, met welke U Hoog Ed. „ Wel Geb. alles, geduurende dit Beleg, „ verrigt heeft, voldaan ben: en ik ver„ zoek U Hoog Ed. Wel Geb. aan des„ zelfs onderhebbend Garnisoen myn uiter„ ste genoegen te betuigen, en te verze„ keren, dat ik alles in 't werk zal stel„ len om aan hun schadevergoeding te „ doen toekomen (*)."

Het Beleg opgebrooken.

Het schieten der *Franschen* hieldt tot den zestienden in den voormiddag aan; wanneer een *Fransch* Overlooper zich voor de Landpoort vertoonde, en verzogt binnen gelaaten te worden. Uit diens mond vernam men het aftrekken der *Franschen*. Dit berigt van het opbreeken des belegs werd bevestigd door ter Stede komende Landlieden. De Gouverneur eenige manschap na buiten gezonden hebbende, kwam dezelve terug met de volle verzekering, ten blyke eenigen voorraad van agtergelaa-

(*) *N. Verz. by* de Chalmot I. D. bl. 193.

LXXIII BOEK. — 1793 laaten Krygsgereedschappe, ter verloste Stede invoerende. BOETZELAAR zondt onverwyld dit bly berigt aan den Stadhouder en hun Hoog Mogenden; met betuiging van zyn genoegen over het gedrag der Krygsbezetting, en der Burgerye, geduurende dit beleg van zestien bange dagen en nagten (*). De Luitenant ESAU, Brenger deezes Briefs, ontving van hun Hoog Mogenden eene vereering van honderd Dukaaten (†).

Nadeelen der Stad toegebragt. De Bezetting bestondt uit ruim vyf honderd man, het getal der Belegeraaren wordt op acht duizend begroot. *Tusschen* de negen en tien duizend Bomben, Houwitzers en Granaaten waren 'er op de Vesting geschooten en gevallen. Slegts één eenig Huis was van dit groot aantal Kogels en Bomben bevryd gebleeven. De schade binnen de Stad was zo groot, dat ze met geen 80,000 Guldens zou te boeten weezen. Het noodig herstel der Kerke berekende men dat alleen op 8000 Guldens zou te staan komen. Vreemd dat, ondanks zulk een dooddreigend nederstorten, van de Bezetting en de Burgery slegts zestien sneuvelden, terwyl het getal der Gekwetsten niet meer dan dertien beliep. Onder de Gesneuvelden telde men vier Burgers. —— Het lot van eenen der Burgeren was allerdroevigst. Deeze zyne hoogzwangere Vrouwe, drie Kinderen en eene

(*) *N Verz. by* DE CHALMOT I. D. bl. 194.
(†) *N. Verz. by* DE CHALMOT I. D. bl. 199.

eene ſtokoude Moeder in de Kelder van het Stadhuis in veiligheid willende brengen, droeg het jongſte, drie jaaren oud, op den arm; de bedoelde Wykplaats bykans bereikt hebbende, trof hem een Kogel van achttien ponden in den rug, hy viel, de Ingewanden uitſtortende, ter aarde. Het kleine Kind door dien zelfden Kogel van één Arm beroofd, overleedt kort daar op, in armen van eene wanhoopig bedroefde Moeder (*).

LXXIII. BOEK. — 1793.

Dankzegging in de Stad gehouden.

De Kerkleeraar ter Stad uitgeweeken zynde, liet BOETZELAAR, op den Zondag naa het aftrekken des Vyands, door den *Lutherſchen* Veldprediker des Regiments van *Saxen-Gotha*, LUX, een plegtige Dankzegging, wegens de verkreegene Verlosſing, verrigten, door hem en de geheele Krygsbezetting bygewoond. Waar op drie maalen het Geſchut van de Stads Wallen gelost werd, onder het waaijen der Staaten Vlagge van de Kerktooren. Van deeze bedryven gaf de Gouverneur den Algemeene Staaten berigt, met toezending van eene lyst der door de *Franſchen* agtergelaatene, en door de Bezetting binnengebragte Krygsbehoeftens (†).

Geen

(*) In deeze opgave hebben wy gevolgd, die, welke wy aantroffen, in de *Belegering en Verdeedtging van de Willemſtad, in Maart* 1793, *beſchreeven door* PIETER VAN OLDENBURG, *Secretaris en Penningmeester der Stede en Lande van Willemſtad, Met Afbeeldingen.* Te *Dordrecht* by A. BLUSSÉ *en Zoon* en te *Amſterdam* by J. ALLART.

(†) *N. Verz. by* DE CHALMOT I. D. bl. 199, 202.

LXXIII. BOEK. — 1793. Van Boetzelaar tot Luiten. Generaal van 't Voetvolk aangesteld.

Geen wonder dat de Gouverneur VAN BOETZELAAR grooten dank behaalde, wegens deeze verdeediging, en hun H. Mog. op voorſtel van zyne Hoogheid, dien Generaal Major onverwyld tot Luitenant Generaal van het Voetvolk verhieven (*). — Dan terwyl men by de Algemeene Staaten bedagt was en raadpleegde op het invoeren van een onderſcheidend Eereteken, of eene buitengemeene Belooning voor de Opper- en Onder-Officieren en Soldaaten, die zich, in deezen Oorlog, op eene onderſcheidende wyze, hadden doen kennen, verſcheenen de Afgevaardigden van *Amſterdam* ter Vergadering van hun Ed. Groot Mogenden. Zy betuigden hun genoegen, wegens de bevordering in Krygseere den Ridder VAN BOETZELAAR opgedraagen; doch gaven tevens te verſtaan, „ dat zy, het oog gevestigd „ hebbende op den toeſtand, waar in *Holland* zich, geduurende eenige weeken, „ hadt bevonden, gerust durfden erkennen, dat het, naast de allergunſtigſte bewaaring en onlochenbaare medewerking „ der Godlyke Voorzienigheid, aan de „ onverſchrokken Heldhaftigheid van den „ *Hollandſchen* Ridder en Gouverneur van „ de *Willemſtad*, die alle gevaaren en dreigementen veragt hadt, te danken ware, „ dat die Stad niet in handen der Vyanden geraakt was, als wanneer het gevaar „ deezer Provincie ten allerhoogſten top „ zou geſteegen geweest zyn."

Aan

(*) *N. Verzamel. by* DE CHALMOT I. D. bl. 197.

Aan deezen Ridder oordeelden zy het gepast een byzonder blyk van erkentenis, en een duurzaam gedenkteken te fchenken. Met genoegen werd dit voorftel aangehoord, en onverwyld eenpaarig befloten dien Luitenant Generaal te vereeren een fraayen Gouden Degen, met gepaste zinnebeelden. —— By dit fchitterend Eergefchenk lieten hun Ed. Gr. Mog. het niet berusten; maar, om de blyken van erkentenis, zelfs naa 's Mans dood, by diens Familie te doen overblyven, ftelden hun Ed. Groot Mog. vast, om aan ieder zyner twee Dogteren eene Lyfrente te fchenken van duizend Guldens 's jaars; ingaande op den dag wanneer het Bombardement op de *Willemftad* begon (*).

LXXIII. BOEK. —— 1793. Met een Gouden Degen befchonken, en een Jaargift aan diens twee Dogteren.

Diep getroffen door dit Eerbewys en Gunstbetoon, erkende hy zyne pen te zwak om zyn leevendig gevoel van erkentenis en dankzegging deswegen te betoonen. Hy verzogt alleen te mogen aanmerken, „ niet anders dan zyn Pligt, als Mili- „ tair en Gouverneur, in het verdeedi- „ gen der hem aanbetrouwde Vesting, be- „ tragt te hebben. Ridder van *Holland* „ zynde, gevoelde hy te wel zyne dub- „ bele verpligting om zyne Provincie voor „ het lieve Vaderland te fauveeren (†)."

Dankzegging daar over.

Hadt het lot van de *Willemftad* geheel het Gemeenebest eene wyl opgetoogen gehouden, ftelden de Voorftanders van de thans

Gift der *Drentbenaaren* aan het

(*) *Refol. van Holl.* 20 Maart 1793.
(†) *Nieuwe Verz. by* DE CHALMOT I. D. bl. 254.

LXXIII. BOEK. — 1793. Krygsvolk in de *Willemstad* en de *Klundert*.

thans heerschende Partye, zo veel in het behoud dier Veste, de verdeediging van dezelve, gevolgd van het ontruimen, baarde groote vreugde, en zogt men de erkentenisse aan den Gouverneur op eene dus spreekende en buitengewoone wyze aan den dag te leggen, zo van wege de Algemeene Staaten, als van Staaten van *Holland* in 't byzonder, in het Landschap *Drenthe*, verst van dit tooneel des Oorlogs verwyderd, bleef men niet agterlyk, om, wegens het genoegen deezes Ontzets, een blyk te geeven. Een Brief aan den Ridder VAN BOETZELAAR van daar gezonden hieldt in, hoe eenigen, ter gelegenheid van de gewoone Landsvergadering te *Assen*, wel bedagt geweest waren om dien Verdeediger een blyk van hunne erkentenisse aan te bieden; dan de overweeging, dat Mannen van zynen stempel alleen door den Souverain konden beloond worden, hadt hun daar van te rugge gehouden, en bepaald om hunne gevoelige dankbaarheid, op eene andere wyze, te doen blyken. Tot dat einde strekte eene *Uitnoodiging* den *Drenthenaaren* gedaan, ter Intekening op eene vrywillige Gave, om uitgedeeld te worden onder de Krygslieden die de *Willemstad* en de *Klundert* zo manmoedig verdeedigd hadden, en dezelve toe te schikken aan het Opperhoofd, om ze, naar zynen raade, onder hun uit te deelen; „in vertrouwen," gelyk zy spraaken, „dat „die Helden, dit geringe blyk van Na„tionaale erkentenis wel zouden willen „aan-

„ aanneemen, en dat het hun ten ſpoor- LXXIII. BOEK.
„ ſlag mogt zyn, om de roemryke loop-
„ baan, met zo veel eers begonnen, met
„ ſtandvastigen moed, ten einde te bren- 1793.
„ gen; op dat zy, by aanhoudenheid,
„ mogten toonen, hoe echt *Bataafsch*
„ bloed voor Godsdienst en Vryheid door
„ hunne aderen ſtroomende, zich nimmer
„ ontaart, noch af laat leiden, door den
„ waanvollen ophef van een winderigen
„ *Franschman*, of de dreigementen van
„ een klein getal verbasterde en uitgewee-
„ ken Landgenooten, die ter plaatze waar
„ zy zich bevinden, de overtuigendſte
„ blyken gaven van den afgryslyken Vrede
„ en ſnoode Vriendſchap, die men der
„ Natie aankondigde."

Eenige Leden der *Drenthſche* Landsvergaderinge, en andere *Drenthenaars*, ſchreeven, op deezen voordragt, de ſom in van 1810 Guldens, welke zy aan den Gouverneur, ten gemelden einde, overmaakten. „ Eene ſom," gelyk zy zich lieten hooren, „ wel niet groot; doch geëvenredigd „ aan het getal der Bydrageren, en het „ Land 't geen zy bewoonden." — 'Er byvoegende, „ De hartlykheid waar mede „ deeze Gift geſchiedt, moet diens waarde vermeerderen, en wees verzekerd, „ myn Heer! dat, hoe eenvoudig onze „ zeden zyn, uw kloek beleid, en de braafheid van uw Garniſoen, nevens dat van „ de *Klundert*, alhier op den rechten prys „ geſteld worden. Wy zyn niet ryk genoeg, en het is alleen in dit geval, dat

LXXIII. BOEK. 1793. „ wy daar over eenigen ſpyt gevoelen, „ om eene Burgerye, die boven onze lof „ verheeven is, wegens het geen zy, met „ zo veel bereidwilligheids, voor de ge„ meene zaak heeft opgeofferd, ſchade„ loos te ſtellen, dit anders zou onze poo„ ging en waarlyk eene zeer edele taak „ zyn. 's Lands Vaderen, zo wy vuurig „ wenſchen, zullen hier in voorzien, en „ wy zullen ieder, naar maate hy geze„ gend is, tot dat oogmerk, derzelver han„ den ſterken (*)." — Met erkentenisſe werd deeze Gifte aanvaard en uitgedeeld. Men voer ook voort met aan de Krygsbezettingen, van veele plaatzen, *allerlei* Ververſchingen, en ook Geld, toe te ſchikken.

(*) *N. Verz. by* DE CHALMOT I. D. bl. 205—208.

BLAD-

BLADWYZER

DER

VOORNAAMSTE ZAAKEN.

C.

F.

Zee-

L.

M.

REI-

R.

S.

BERICHT VOOR DEN BINDER.

De Plaaten moeten tegen over de volgende Bladzyden ingevoegd worden.

't Portrait van J. Rendorp tegen over bl. 208.
——————— N. Bondt . . . . . 212.
De Vlootfchikking . . . . . . 442.

HDI
HW 2AJO 5

HDI
HW 2AJO 5

HDI
HW 2AJO 5

